

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

***“Конкурентоспроможна модель
інноваційного розвитку
економіки України”***

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

11 квітня 2019 року

Збірник тез доповідей

Кропивницький
“Ексклюзив-Систем”
2019

Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року, м. Кропивницький. “Ексклюзив-Систем”. 2019. 171 с.

Редакційна колегія: Левченко О.М., Зайченко В.В., Шалімова Н.С., Музиченко А.С., Жовновач Р.І., Плинокос Д.Д., Ткачук О.В., Малаховський Ю.В., Сторожук О.В., Заярнюк О.В., Царенко І.О.

Збірник містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції “Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України”, яка відбулася 11 квітня 2019 року у Центральноукраїнському національному технічному університеті.

У доповідях розглянуто роль вищої освіти як чинника людського розвитку в умовах інноваційних трансформацій. Досліджено особливості інноваційного розвитку реального сектору економіки, галузей та інфраструктури. Висвітлено вітчизняний та міжнародний досвід державного регулювання інноваційного розвитку економіки, формування та розвитку сучасних інноваційно-інтегрованих структур.

Розкрито соціально-економічні питання забезпечення конкурентоспроможності суб’єктів господарювання в умовах становлення інноваційної парадигми розвитку. Охарактеризовано кількісні та якісні аспекти розвитку людського потенціалу в контексті інноваційно-інвестиційних трансформацій. Розглянуто особливості інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку.

Рекомендовано до друку Науково-технічною радою Центральноукраїнського національного технічного університету.

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Левченко О. М.

Технічна редакція: к.е.н. Царенко І. О.

Матеріали збірника публікуються в авторській редакції.

За достовірність наведених у публікаціях даних, географічних назв, власних імен, цитат та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей.

ЗМІСТ

ВИЩА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Левченко О. М. СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ	8
Сибірцев В. В. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	11
Холявко Н. І., Петренко Я. В. ФОРМИ СПІВПРАЦІ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	13
Levchenko O. M., Kryvorotenko A. V. KNOWLEDGE TRANSFER PERSPECTIVE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION	16
Ревко А. М. ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	18
Петренко М. М., Корнєєва Т. С. ПОСИЛЕННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	20
Смутчак З. В., Ситник О. Ю. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ	22
Орлова А. А. ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ОСВІТНІХ КЛАСТЕРІВ	25
Гонта С. В. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО УКРАЇНИ	28
Яковенко Р. В. ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАННЯ: СУТНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ	30
Кривуля П. В. РОЛЬ ІНСТИТУЦИОНАЛЬНО ОБУСЛОВЛЕНИХ СРОКОВ ОБУЧЕННЯ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКЕ І ОРГАНІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ОБУЧЕННЯ	32

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ, ГАЛУЗЕЙ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ

Газуда Л. М., Довба І. В. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	35
Коваленко О. М., Станіславик О. В. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	38
Хоменко І. О., Курдюк К. Ю. ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ	40

Гудзь М. В., Гудзь П. В. НОВІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНІ	42
Нечитайло В. В. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	44
Ткачук О. В. КЛЮЧОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ	46
Щоголева І. В., Соколовський В. А. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ	49
Бойко О. М. ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЩОДО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	51
Кісіль М. І. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ТВАРИННИЦЬКОЇ МІНІ-ФЕРМИ СЕЛЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	55
Тігаренко В. В. , Корнєєва Т. С. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ	58
Орлик М. В. ДО ПИТАНЯ СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХVІІІ СТ.)	61
Яковенко Р. В., Зайченко В. В. РИНКОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ХИБИ ПОВЕДІНКИ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА	63
Яковенко Р. В., Кандиба М. А. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КІРОВОГРАДЩИНИ: МОЖЛИВОСТІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ	66
Вакуленко Д. О. ІННОВАЦІЯ ТА ЇЇ РОЗВИТОК В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	69

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Мельниченко О. А. НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ ПЕРЕДОВОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ	71
Магопєць О. А. ДОМІНАНТИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	73
Плинокос Д. Д. СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ СТВОРЕННЯ БІЗНЕС ІНКУБАТОРІВ В УКРАЇНІ	76
Пугаченко О. Б. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	78
Haidoura H. STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE RESEARCH SECTOR OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE	82
Nabulsi H. THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE SOCIAL SPHERE' FUNCTIONING IN THE STRUCTURE OF THE NATIONAL ECONOMY	84
Красножон Н. С. ПОГЛИБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ В	87

УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	
Немченко Т. Б., Немченко Т. А. СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	89
Яковенко Р. В. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ВАЖІЛЬ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ	92
Гнибіденко О. М. СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ ЇЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	94
Фесечко С. В. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ	97
Мельник К. М. РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ	99

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

Шалімова Н. С., Андрощук І. І. КОНКРЕТИЗАЦІЯ ТРИСТОРОННІХ ВІДНОСИН ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ СЛУЖБОЮ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУРАХ	103
Удова Л. О. ВЗАЄМОДІЯ КОРПОРАЦІЙ ТА МАЛОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	106
Сторожук О. В. РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРА У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ ...	109
Нетеса В. Є., Ткачук О. В. РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР	111
Кривуля П. В., Штапаук С. С. ОБОСНОВАННЯ ПОТРЕБНОСТІ РЕВІЗИЇ ТЕРНАРНОГО КЛАССИФІКАТОРА УРОВНЕЙ СУБОРДИНАЦІЇ В УСЛОВИЯХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	114
Царенко І. О. РОЛЬ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ В ЕКОНОМІЦІ	116
Малаховський Ю. В., Липчанський В. О. ГЕНЕРУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ	118

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ РОЗВИТКУ

Шалімов В. В. ВИКОРИСТАННЯ ВАЖЕЛІВ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	122
Заярнюк О. В. БРЕНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ	125

Тушевська Т. В. ІННОВАЦІЇ, ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ	127
Яковенко Р. В., Сідалковський О. М. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СПОЖИВАННЯ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ	129

КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Левченко А. О. ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	132
Сочинська-Сибірцева І. М. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПЕРСОНАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	135
Насипайко Д. С., Резніченко О. О. ОЦІНКА КІЛЬКІСНОГО ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	139
Кіріченко О. В. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	142
Яковенко Р. В., Александровський О. О. ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБґРУНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ	145

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Зайченко В. В., Яковенко Р. В. ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ДЕМОГРАФІЇ ПРИ ОБЛІКУ ВВП ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	148
Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. ОЦІНКА СИСТЕМ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ФОРМУВАННЯ ВЕЛИЧИНИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	150
Спірідонов Д. С. РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗДІЙСНЕННІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	154
Ігнатенко О. Ф. ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	156
Яковенко Р. В. ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ „ЧИСТОЇ” НАУКИ ...	159
Селіщева Є. В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНІХ СТРУКТУР	161
Швиданенко Д. В. РОЛЬ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	162

Вакуленко Д. О., Доренський О. П. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	164
Юрченко О. В. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ СОЦІАЛЬНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	166
Мерещенко А. В., Магопець М. С. РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗАПАСИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНОЮ ТА ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	168

Вища освіта як чинник людського розвитку в умовах інноваційних трансформацій

Левченко О.М.

*доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ

Сучасні тенденції динаміки інноваційного розвитку країн світу призводять до суттєвої трансформації ролі закладів вищої освіти у даному процесі. Поряд із традиційними функціями (освітня, виховна тощо), зростає значущість таких функцій вищої освіти, як підприємницька, інноваційна, соціальна, культурна, гуманітарна, інтеграційна та ін. Зважаючи на це, зростає актуальність формування та реалізації новітніх стратегічних пріоритетів розвитку системи вищої освіти в Україні в умовах інноваційних змін.

Слід відзначити, що в умовах прискорення темпів оновлення знань, підвищення вимог суспільства до якості професійно-технічної освіти, постійно модернізуються технології навчання, змінюються економічні умови, в яких працюють заклади вищої освіти, посилюється конкуренція на ринку освітніх та наукових послуг, позиція держави спрямовується на розвиток вищої освіти [9].

За сучасних умов фахівці з вищою освітою мають постійно свідомо упродовж трудового життя планувати та отримувати необхідні знання шляхом формальної та неформальної освіти. Інноваційність процесу навчання має полягати в застосуванні інноваційних педагогічних, організаційно-економічних та інформаційно-комунікаційних технологій з метою формування фахівця інноваційного типу [5].

Головною метою державної інноваційної політики у галузі вищої освіти є забезпечення на рівні високих світових стандартів підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів, що спроможні до генерації та адаптації інноваційних прогресивних технологічних змін і включитися до їх пристосування для потреб суспільства, усвідомити для себе необхідність неперервної освіти протягом свого трудового життя, а також забезпечення ефективного примноження освітнього та наукового потенціалів вищої школи задля його використання для розвитку національної економіки за інноваційним алгоритмом [3].

Одночасно зі зростанням освітнього рівня вища освіта все більше інтегрується в суспільний розвиток. Останнє відбувається за такими основними напрямками, зокрема: виробництво нових знань через науково-дослідну діяльність і використання потенціалу нових технологій; передача знань через освіту та розвиток людських ресурсів; внесок у соціальний і культурний розвиток населених пунктів, регіонів і країни в цілому; сприяння розвитку інновацій як на загальнонаціональному рівні, так і на регіональному [1].

При цьому виокремлюють п'ять основних підходів до організації діяльності закладів вищої освіти: традиційний, науковий, менеджерський, споживчий, демократичний [6].

Результати систематизації сучасних тенденцій інноваційного розвитку вищої освіти у наукових працях вітчизняних фахівців представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація сучасних тенденцій інноваційного розвитку вищої освіти

Автор, рік	Характеристика тенденцій
Федулова Л.І., 2015 р. [7]	глобалізація, інтернаціоналізація, регіоналізація, комерціалізація, полікультурність, соціальна й професійна мобільність, інтеграція
Кметик С.В., 2016 р. [4]	гуманізація, гуманітаризація, диференціація, диверсифікація, стандартизація, багатоваріантність, багаторівневність, фундаменталізація, комп'ютеризація, інформатизація, індивідуалізація, безперервність
Клімова Г.П., 2013 р. [2]	культуроцентристська парадигма, компетентнісний підхід, психолого-педагогічна теорія контекстного навчання.
Пакуліна А.А., 2013 р. [6]	гнучкість, конкурентоспроможність, сучасність, компетентність, чіткість, адаптивність, дотримання академічних прав, контроль за успішністю
Харківська А., 2013 р. [8]	глобалізація, гуманізація, інформатизація освіти, особистісна орієнтація, варіативність діяльності закладів вищої освіти, націленість на формування професійної компетентності майбутніх фахівців, випереджальний характер управління системою вищої освіти

Джерело: систематизовано автором

Отже, до ключових сучасних тенденцій інноваційного розвитку вищої освіти доцільно віднести: глобалізацію ринку освітніх послуг, широке використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, запровадження компетентнісного підходу в контексті підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти, створення умов для реалізації студентами індивідуальної освітньої траєкторії, поширення гуманістичного підходу в освіті, комерціалізацію діяльності університетів тощо.

Таким чином, напрямками інноваційного розвитку вітчизняних закладів вищої освіти у стратегічній перспективі є:

- розвиток сучасної інноваційної інфраструктури університетів;
- створення системи стимулів для підвищення ефективності використання ресурсів в процесі навчальної, наукової та інших видів діяльності університетів;
- поширення різних форм участі держави, місцевого самоврядування, бізнес-структур, інвесторів та інших стейкхолдерів у реалізації інноваційних проектів на базі закладів вищої освіти;
- створення умов для розвитку підприємницьких навичок у молодих фахівців, навчання їх основам започаткування інноваційного середнього та малого бізнесу;
- застосування смарт-підходу до організації діяльності закладів вищої освіти;
- розвиток відносин державно-приватного партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-структурами, освітніми, науковими установами, громадськими та міжнародними організаціями;
- стимулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу;
- активізація надання інформаційно-консультаційних послуг з різноманітних питань на фахівцями закладів вищої освіти, комерціалізація їх діяльності, захист прав інтелектуальної власності;
- вивчення можливостей формування в регіонах інноваційно-інтегрованих структур різних типів за участі освітніх і наукових установ;

- сприяння створенню потужних науково-дослідних центрів на базі вищих навчальних закладів, діяльність яких спрямована на розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, робототехніки, технологій 3D-друку, штучного інтелекту, енергозберігаючих технологій тощо;
- сприяння формуванню позитивного іміджу як конкретних закладів вищої освіти, так і території (брендинг) шляхом проведення спеціалізованих виставок, ярмарків, екскурсій, фестивалів, конференцій, суперечок, концертів, різноманітних тематичних заходів;
- сприяння розвитку та систематичний моніторинг доступності інфраструктури навчальних закладів для людей з обмеженими можливостями;
- сприяння інтеграції регіональних інноваційних систем у глобалізований світовий економічний простір;
- вивчення можливостей активізації співпраці з питань досліджень та розробок місцевими науковими та навчальними закладами на замовлення державних та приватних замовників;
- допомога у створенні системи аутсорсингу персоналу для проведення наукових досліджень та розробок;
- залучення кваліфікованих наукових працівників для проведення досліджень з питань оцінки, аудиту, моніторингу;
- організація досліджень екологізації соціально-економічного розвитку територій;
- створення сприятливого інноваційного середовища;
- підготовка на базі закладів вищої освіти фахівців, здатних здійснювати ефективно управління проектами;
- створення коворкінг-центрів та стартап-центрів у населених пунктах для роботи талановитої молоді, створення програм підтримки для стартапів;
- організація регулярних конкурсів стартапів, виділення коштів для їх фінансування з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо.

Література:

1. Гарашук О.В., Куценко В. І. Інноваційний шлях розвитку вищої освіти в Україні: концептуальні основи. *Економіка і регіон*. 2014. №1. С. 135-143.
2. Клімова Г.П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу. *Право та інноваційне суспільство*. 2013. №1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2013_1_10.
3. Клімова Г.П. Парадигмальні концепти інноваційного розвитку вищої освіти України. *Право та інновації*. 2015. №1. С. 11-18.
4. Кметик С.В. Фактори, що сприяють інноваційному розвитку вищої освіти у сучасному світі: парадигмальні особливості. *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 50. С. 63-66.
5. Левченко О.М., Плинокос Д.Д., Ткачук О.В. Людський капітал як чинник інноваційного розвитку національної економіки України. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2015. №5. С. 3-9.
6. Пакуліна А.А. Інноваційний розвиток системи вищої освіти, який сприяє комерціалізації й трансферу технологій. *Економічний простір*. 2013. №70. С. 266-274.
7. Федулова Л.І. Розвиток вищої освіти в контексті тенденцій реалізації інноваційної політики Європейського союзу. *Вісник післядипломної освіти*. 2015. Вип. 13. С. 179-181.
8. Харківська А. Управління інноваційним розвитком ВНЗ в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 13. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_13_12.
9. Levchenko O., Levchenko A., Horpynchenko O., Tsarenko I. The Impact of Lifelong Learning on the Country's Development in Dimension of Innovative Oriented Economy: Comparative Analysis. *Journal of Applied Economic Sciences*. 2018. Vol. XIII, Winter, 7(61). P. 2076-2083.

Сибірцев В.В.

*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнський національний технічний університет*

ОСВІТНЯ СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Значна кількість загроз для реалізації стратегії економічного розвитку держави пов'язана із підтримкою стабільності функціонування і структурної збалансованості національного ринку праці, в рамках якого відбувається реалізація державної політики в сфері зайнятості. Відповідна збалансованість може досягатись або завдяки дії законів ринку, або завдяки певній державній підтримці, орієнтованій на формування такої професійно-кваліфікаційної структури пропозиції робочої сили, яка відповідатиме попиту на неї. Безумовно, будь-які інноваційні трансформації суспільства вимагають досягнення відповідності попиту та пропозиції робочої сили. Невідповідність попиту й пропозиції робочої сили В. Л. Ключня [3] визначає як «незбалансованість структури трудових ресурсів та робочих місць».

У такому аспекті актуалізується проблема, яка відноситься до зони уваги державного регулювання національної економіки, – система освіти має забезпечувати відповідність фахової підготовки випускників навчальних закладів відстроченому у часі потенційному попиту на їх компетентності.

Оскільки сучасні суспільні трансформації змінюють параметри роботи ринку праці, останні потрібно досліджувати з точки зору проектування інститутів ринку праці, які визначатимуть його збалансованість у майбутньому періоді. Це можливо лише у разі випереджаючої адаптації професійно-кваліфікаційної структури пропозиції на ринку праці параметрам майбутнього попиту на ньому. Саме таке випереджальне формування пропозиції має постати головним цільовим орієнтиром функціонування для суб'єктів ринку освітніх послуг.

Вимога взаємоузгодження ринку освітніх послуг та ринку праці у теперішній час задекларована на державному рівні в рамках дії Закону України «Про професійний розвиток працівників» [1]. Даний закон регулює сприяння держави підвищенню працівниками професійного рівня. Разом з тим, ним лише декларуються засади формування відповідного інституціонального забезпечення (обмежено лише переліком органів державної влади, залучених до сприяння професійному розвитку працівників), а отже має місце актуалізація досліджень, спрямованих на формування належного механізму регулювання взаємоузгодження ринків праці та освітніх послуг.

Мова йде про необхідність утворення інститутів, які забезпечуватимуть подолання зазначеної вище «невідповідності професійно-кваліфікаційної структури ринку праці» та матимуть відношення одночасно як до ринку праці, так і до ринку освітніх послуг. Підтримка функціонування таких інститутів потребує організації належного фінансування, через що забезпечити інтеграцію зазначених ринків можна лише на державному рівні. Означені інститути мають не лише сприяти досягненню узгодженості попиту й пропозиції на ринку праці у поточному періоді. Вони мають сприяти досягненню такої узгодженості з оглядом на перспективні трансформаційні вимоги до професійно-кваліфікаційної структури пропозиції робочої сили. Реалізація такої вимоги можлива лише у разі забезпечення орієнтації освітнього ринку на перспективні запити ринку праці та утворення інституціональної основи для цього. Показовими у цьому плані є розробки П. П. Мазурок

[4], в яких розглянуто інституціональні особливості реалізації професійного навчання у функціонуванні ринку праці.

Отже, нами пропонується розглянути можливість вирішення наявної на ринку праці незбалансованості професійно-кваліфікаційної структури пропозиції на ринку праці параметрам попиту на неї через призму інтеграції ринку праці з ринком освітніх послуг при обов'язковій розробці відповідного інформаційно-інституціонального забезпечення такої інтеграції в рамках формування відповідної інституціональної інфраструктури.

В основу збалансованості ринку праці в умовах інноваційних трансформацій пропонуємо покласти так званий «закон зростаючої віддачі», який говорить про те, що «пропорційне збільшення кількості ресурсів призводить до ще більшого зростання обсягів випуску» [2, с. 14]. Застосування даного твердження до розгляду ринків праці та освітніх послуг дозволяє висунути гіпотезу про те, що випереджаюче подолання розбалансованості професійно-кваліфікаційної структури попиту й пропозиції на ринку праці в решті решт призведе до прискореного інноваційного розвитку національної економіки. Роль держави полягатиме у забезпеченні підтримки й регулюванні означеного взаємоузгодження з підтримкою наступної логіки «формування з боку реального сектору економіки запитів до ринку праці – підготовка фахівців системою освіти – фінансування підготовки фахівців з боку держави». Відповідно на виході системи освіти отримуємо робочу силу, компетентну в певній сфері, що підтверджує можливість розвитку ринку праці лише у випадку випереджаючого формування компетентностей працівників з оглядом на його майбутні потреби [5, с. 276].

В результаті, контрольовані на інституціональному рівні освітні послуги перетворюються в інструмент державного регулювання балансу попиту й пропозиції на ринку праці. Державні інститути забезпечуватимуть врахування системою освіти запитів з боку реального сектору економіки, сприятимуть фінансуванню випереджаючої складової освітнього процесу та зростанню його гнучкості. В свою чергу, державне регулювання освітньої складової збалансованості національного ринку праці в умовах інноваційних трансформацій з метою взаємоузгодження ринку праці і ринку освітніх послуг базуватиметься на таких засадах:

1. Освітнє забезпечення розвитку національного ринку праці можливе лише у разі формування інституту так званого «випереджаючого» навчання, в рамках якого реалізовується більш чітка спрямованість освіти на забезпечення перспективних потреб національної економічної системи. Державне регулювання взаємоузгодженого розвитку ринку праці та ринку освітніх послуг має сприяти їх переорієнтуванню на перспективні потреби та майбутні запити з боку трансформаційних процесів національної економічної системи.

2. Основою підвищення конкурентоспроможності як трудових ресурсів на ринку праці, так і національної економічної системи в цілому є формування інститутів подолання диспропорцій у професійно-кваліфікаційній структурі ринку праці на основі удосконалення змісту надаваних освітніх послуг. Підвищення ефективності функціонування подібних інститутів сприяння зайнятості можливе лише завдяки перспективному визначенню потрібних реальному сектору економіки компетентностей та їх випереджаючому формуванню в рамках інноваційного освітнього процесу.

3. Розвиток освітньої складової збалансованості національного ринку праці в умовах інноваційних трансформацій має відбуватися у взаємодії з розвитком науково-дослідного комплексу держави, що можливо забезпечити в рамках виділення освітніх та науково-освітніх кластерів. В рамках реалізації даного положення, держава має сприяти розвитку освітньо-науково-технологічних парків, інтеграції закладів вищої освіти з підприємствами, залученню фахівців закладів вищої освіти до розробки й реалізації

пріоритетних напрямків промислової політики задля інтеграції вимог таких напрямків до інноваційного освітнього процесу.

Література:

1. Закон України «Про професійний розвиток працівників» [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>
2. Каталевский Д. Ю. Стратегическое управление организацией на основе возрастающей отдачи : Дис. канд. экон. Наук : 08.00.05. Москва, 2008. 172 с.
3. Ключа В. Л. Сбалансированность рынка труда в Республике Беларусь: методологические и методические основы обеспечения : монографія. Новополоцк : ПГУ, 2009. 216 с.
4. Мазурок П. П. Соціально-інституціональні основи формування ринку праці в Україні : монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2005. 426 с.
5. Сибірцев В. В. Інституціональні основи регулювання ринків праці : монографія. Харків : Смуґаста типографія, 2017. 429 с.

Холявко Н.І.

кандидат економічних наук, доцент,

Петренко Я.В.

студентка гр. ЕП-171,

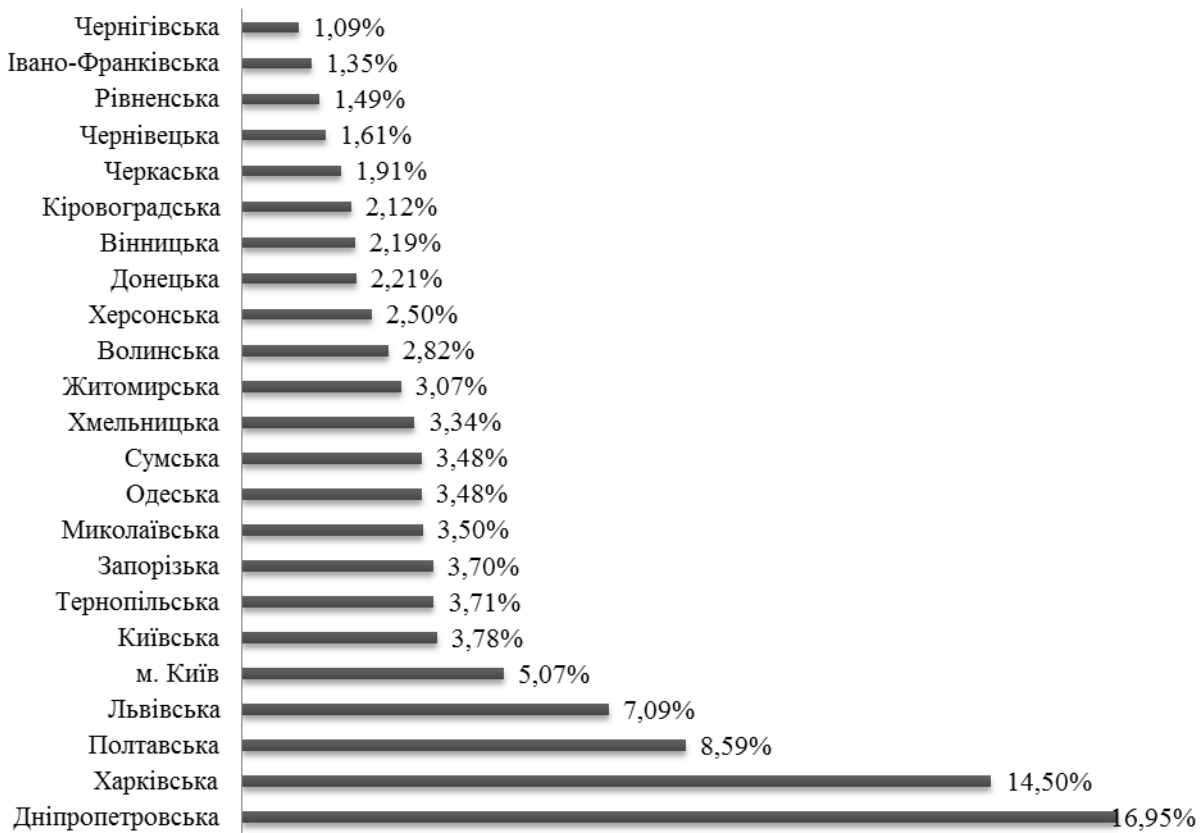
*Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

ФОРМИ СПІВПРАЦІ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Становлення інформаційної економіки тягне за собою трансформацію підходів до організації та провадження діяльності суб'єктів основних секторів національного господарства [2; 3]. Нові економічні умови змінюють напрями їх взаємодії та співпраці. Забезпечення конкурентоспроможності економічних суб'єктів та національної економіки в цілому вимагає налагодження ефективних комунікацій і розвитку каналів інформаційного обміну між представниками секторів держави, підприємництва, вищої освіти та громадськості. Співробітництво суб'єктів за моделлю Quadruple Helix як елементів єдиної складноорганізованої системи має бути націлене на досягнення синергетичних ефектів. В основу розробки й імплементації інтегрованої моделі їх взаємодії має бути покладено: консенсус інтересів стейкхолдерів; суспільне усвідомлення цінності знань, освіти, науки, інновацій в соціально-економічному розвитку; перманентне зростання якості освіти; мінімізація бюрократичних та інших бар'єрів в підприємницькій, науково-технічній та інноваційній діяльності; забезпечення належного фінансування науково-дослідних робіт; підвищення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти в цілому та сфер освіти і науки зокрема.

На поточному етапі розвитку вітчизняної університетської освіти та академічної науки спостерігаються тенденції, що чинять лімітуючий вплив на формування економіки інформаційного типу: їх відірваність від реального сектору економіки; порівняно низькі темпи трансферу знань і технологій; повільні темпи комерціалізації результатів науково-дослідної й інноваційної діяльності в підприємницький сектор;

надмірна бюрократизація системи, що сповільнює процеси прийняття управлінських рішень; застаріла й повільно оновлювана матеріально-технічна база низки наукових і навчальних закладів України; недостатня фінансова автономність університетів; нестача фінансових ресурсів; недостатня диверсифікованість джерел фінансування тощо. У даному контексті варто також акцентувати увагу на недостатній відповідності освітніх послуг актуальним вимогам суспільства та потребам ринку праці, на відсутності ефективної системи працевлаштування випускників ЗВО, їх професійного супроводу, що поглиблюється низьким рівнем залученості роботодавців у процеси підготовки майбутніх фахівців в університетах. Окреслене підтверджується статистичними даними: згідно з офіційною інформацією Державної служби статистики України, лише 4,7% (19 409 ос.) загальної кількості випускників ЗВО одразу після здобуття освітнього ступеню отримали направлення на роботу, зокрема найбільше у Дніпропетровській (16,95%), найменше - у Чернігівській (1,09%) обл. (рис. 1) [1].

Рис. 1. Частка випускників ЗВО, які одночасно з освітнім ступенем отримали направлення на роботу

Джерело: [1]

Примітка: дані наведені без урахування результатів тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Урегулювання зазначених вище проблем потребує розвитку колаборації університетів та бізнесу. Їх співпраця має бути орієнтованою на вдосконалення процесу підготовки фахівців, приведення їх кваліфікаційних характеристик та професійної структури у відповідність до вимог ринку праці. Двосторонній взаємозв'язок, взаємовплив та взаємодія системи вищої освіти й підприємницького

сектору в інформаційній економіці проявляється у питаннях, що стосуються кадрового забезпечення, фінансування, реалізації інноваційних проектів та проведення наукових досліджень. У світовій практиці найбільш опрацьованими є такі форми співпраці університетів з бізнесом: колаборація в сфері наукових досліджень; академічна мобільність, комерціалізація результатів наукових досліджень; розробка й оновлення навчальних планів підготовки майбутніх фахівців; впровадження програм навчання протягом життя; підприємництво та управління (табл. 1).

Таблиця 1

Основні форми співпраці університетів та бізнесу у світовій практиці

№	Форма співпраці	Зміст
1	Співпраця у сфері наукових досліджень	Впровадження інновацій Залучення студентів до виконання науково-дослідних роботах Підготовка спільних наукових публікацій Нетворкінг
2	Мобільність науково-педагогічних працівників	Обмін досвідом між науково-педагогічними працівниками та представниками бізнесу Залучення представників бізнесу до проведення тематичних лекцій, форумів, круглих столів, семінарів; викладачів університетів – до стажування у бізнес-середовищі
3	Мобільність студентів	Проходження виробничої/переддипломної практик та стажувань на базі підприємств для здобуття апікабельних на ринку праці практичних навичок, знань та умінь
4	Комерціалізація результатів наукових досліджень	Трансфер технологій і їх впровадження у реальному секторі економіки Інформування бізнес-партнерів про інвестиційно привабливі наукові розробки
5	Розробка й оновлення навчальних планів підготовки фахівців	Залучення представників бізнесу до розробки й оновлення навчальних планів ЗВО задля забезпечення їх відповідності запитам роботодавців
6	Програми навчання протягом життя	Сумісна розробка, погодження та впровадження програм навчання протягом життя, націлених на розвиток професійних знань і навичок зайнятого населення, персоналу підприємств
7	Підприємництво	Розвиток підприємницьких функцій університетів Формування підприємницького духу та навичок у студентів ЗВО Надання консультаційних послуг підприємцям-початківцям та власникам/представникам існуючого бізнесу Підтримка стартап-ініціатив студентів, викладачів, партерів
8	Управління	Включення власників бізнесу, топ-менеджерів компаній до основних керівничих посад, до складу наглядових рад університетів (з наданням можливості участі в обговореннях та прийнятті рішень щодо стратегічного розвитку ЗВО, забезпечення якості вищої освіти та ін.)

Джерело: [4-5]

Проведене дослідження дозволяє нам зробити наступні висновки. Вітчизняна система вищої освіти потребує модернізації задля забезпечення її відповідності актуальним трендам соціально-економічного розвитку. При цьому трансформаційні

зміни доцільно проводити комплексно: на загальнодержавному рівні (міністерством освіти і науки, академією наук) і макрорівні (університетами, інститутами, академіями). Активізація співпраці українських університетів із бізнесом вимагає таких змін:

- щодо адміністративного аспекту – удосконалення системи освітнього менеджменту на національному, регіональному, локальному та мікрорівнях; орієнтація розвитку на глобалізацію та інтернаціоналізацію вищої освіти; стимулювання інноваційного розвитку; удосконалення підходів до стратегічного планування і прогнозування; гарантування транспарентності процесів;

- щодо освітнього аспекту – удосконалення і забезпечення гнучкості навчального процесу в університетах; залучення широкого кола стейкхолдерів до процесів розробки й оновлення навчальних курсів і програм;

- щодо науково-дослідного аспекту – забезпечення комерційної привабливості та практичної і наукової цінності результатів досліджень; організація трансферу знань, інформації та технологій; патентування винаходів і розробок;

- щодо фінансового аспекту – диверсифікація джерел фінансування; фандрейзинг; активізація процесів комерціалізації; розширення грантової підтримки; оптимізація структури витрат закладів вищої освіти тощо.

Література:

1. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 2.04.2019)
2. Шкарлет, С.М., Дубина, М.В. (2017) Ідентифікація сутності інформаційної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. №1 (9). С. 99-104.
3. Шкарлет, С.М., Дубина, М.В. (2015) Історико-генетичні форми інтерпретації сутності та змісту інформаційного етапу розвитку економіки. *Економіст*. № 2. С. 14-17.
4. Якісна вища освіта: роль партнерств. Центр розвитку корпоративної відповідальності, 2013. URL: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2014/04/Research_Forum_Business-and-Universities.pdf
5. Practices in Cooperation between Universities and Businesses. Case: Lahti University of Applied Sciences. Lahti University of Applied Sciences – 2015. URL: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87383/Le_Hao.pdf;sequence=1

Levchenko O.M.

Doctor in Economics, Professor, Vice-rector with Scientific Activities

Kryvorotenko A.V.

PhD student

Tsentrlnoukrainskyi National Technical University

Kropyvnytskyi, Ukraine

KNOWLEDGE TRANSFER PERSPECTIVE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Research studies that have explored the relationship between research and teaching had revealed different outcomes. The quantitative studies, which have considered different outcomes to measure research and teaching, have generally concluded that there is no relationship between university staff research and teaching.

Knowledge transfer is the dissemination of knowledge from one organization, team or individual to another. Knowledge is information that exists in an individual's mind.

The importance of research knowledge transfer into teaching has been identified and debated by many authors with differing viewpoints ranging from the type of the discipline to types of departments [1]. Key areas such as knowledge transfer and learning have been largely ignored in the search for effective strategies of research knowledge into teaching. This research had developed an understanding on research knowledge transfer into teaching through case studies across several disciplines.

In organizational theory, knowledge transfer is the practical problem of transferring knowledge from one part of the organization to another. Knowledge transfer seeks to organize, create, capture or distribute knowledge and ensure its availability for future users [3].

Knowledge transfer is the transfer of technology developed at an educational institution or other research organization into various industries and national economic complex of the country. The peculiarity of the modern interpretation of the transfer of knowledge in the context of the spread of the humanistic paradigm is that it is also necessary to distinguish the category of transfer of educational knowledge.

It is worth noting that in today's conditions of interaction between the sectors of science and production, the quality of the educational process is determined by the level of quality of educational knowledge. Therefore, it is strategically important to create a two-way system of knowledge and innovation exchange between universities and business. In the system of knowledge transfer it is worthwhile, as well as distinguish the transfer of commercial and educational knowledge [2].

Transfer of educational knowledge - the process of transforming scientific and applied knowledge into educational and professional knowledge, which are subject to targeted use in the educational process. Unlike the previous ones, educational knowledge must be developed, systematized and adapted to perceive the appropriate category of consumers for the purpose of their further use as theoretical material for the possibility of mastering other knowledge and for practical use in current or future professional activities.

As some authors rightly point out, in the definitions of the essence of the notion of the "knowledge transfer" there is a certain evolution, which is that it is wider to interpret with a bias precisely on the transfer of educational knowledge that must be create in universities on the basis of close cooperation with the material production sector and intangible benefits [4].

Even though, research-informed teaching is the key to transfer research into teaching, many academics agreed that there should be formal processes to aid natural mechanisms. Such formal mechanisms should not only be implemented in a department but also be properly maintained and evaluated for the success. Further, formal mechanisms should not mislead its members to feel that it is a separate process. Both literature and case studies emphasised that departments should have a research to teaching culture where everyone is actively and effectively involved. Finally, considering knowledge transfer concepts and views of academics, the transfer should go beyond academic departmental level to a wider community where everyone effectively share and disseminate research knowledge and good teaching practices.

References:

1. Hattie, J. and H. W. Marsh (1996). "The Relationship Between Research and Teaching: A Meta-Analysis." *Review of Educational Research* 66(4): 507-542.
2. Senaratne, S and Amaratunga, RDG 2008, A knowledge transfer perspective on research and teaching in higher education , in: CIB W89 International Conference on Building Education and research (BEAR), February 2008, Sri Lanka.
3. Argote, L.; Ingram, P. (2000). "Knowledge transfer: A Basis for Competitive Advantage in Firms". *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 82 (1): 150–169. doi:10.1006/obhd.2000.2893.

4. Levchenko O.V. M. Transfer of modern knowledge as a factor in providing high quality training for higher education with the formation of an innovative model of economics / O. M. Levchenko, V.O. Zhukova // Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences. - 2011. - Vip. 19. - P. 127-131. - Mode of access: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_19_22.

Ревко А.М.
кандидат економічних наук, доцент
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна

ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Соціальна інфраструктура являється багаторівневим, поліфункціональним комплексом із яскраво вираженим територіальним характером і територіальними особливостями. Головною детермінантою функціонування соціальної інфраструктури є всебічний розвиток людини шляхом створення комплексу життєвих благ, необхідних для розширеного відтворення [1, с. 31].

Нині розвиток освітньої компоненти соціальної інфраструктури ще відстає від реальних потреб населення регіону. Основною причиною цього є успадкована Україною економічна система, за якої на соціальну інфраструктуру кошти виділяли за залишковим принципом.

Важливим етапом у розвитку освітньої компоненти соціальної інфраструктури регіону стали праці сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців Бутка М., Вітковського К., Іванової Н., Купця Л., Куценко В., Мазаракі А., Піскозуба А., Пепа Т. та ін.

Важливою підсистемою соціальної інфраструктури регіону є освіта. Згідно з Законом України «Про освіту», освіта являється базисом інтелектуального, креативного, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [2].

Доступ до якісної освіти є одним з базових прав кожної людини, яке відображено в багатьох міжнародних документах, а також в основних законах більшості держав. В Україні дане право є гарантовано, в першу чергу, ст. 53 Конституцією України [1, с. 33].

На думку польського науковця Купця Л., під освітою розуміють виховання, навчання і науку, як процеси здобування знань, навичок та умінь. Освіта - це процес передачі від покоління до покоління культурної спадщини, а саме знань, навичок та систем цінностей певної територіальної спільноти через соціальні інститути (школи, колежі, університети тощо). Освіта представляє собою фундамент розвитку сучасного світу, економіки знань та суспільства в цілому [3, с. 32-33].

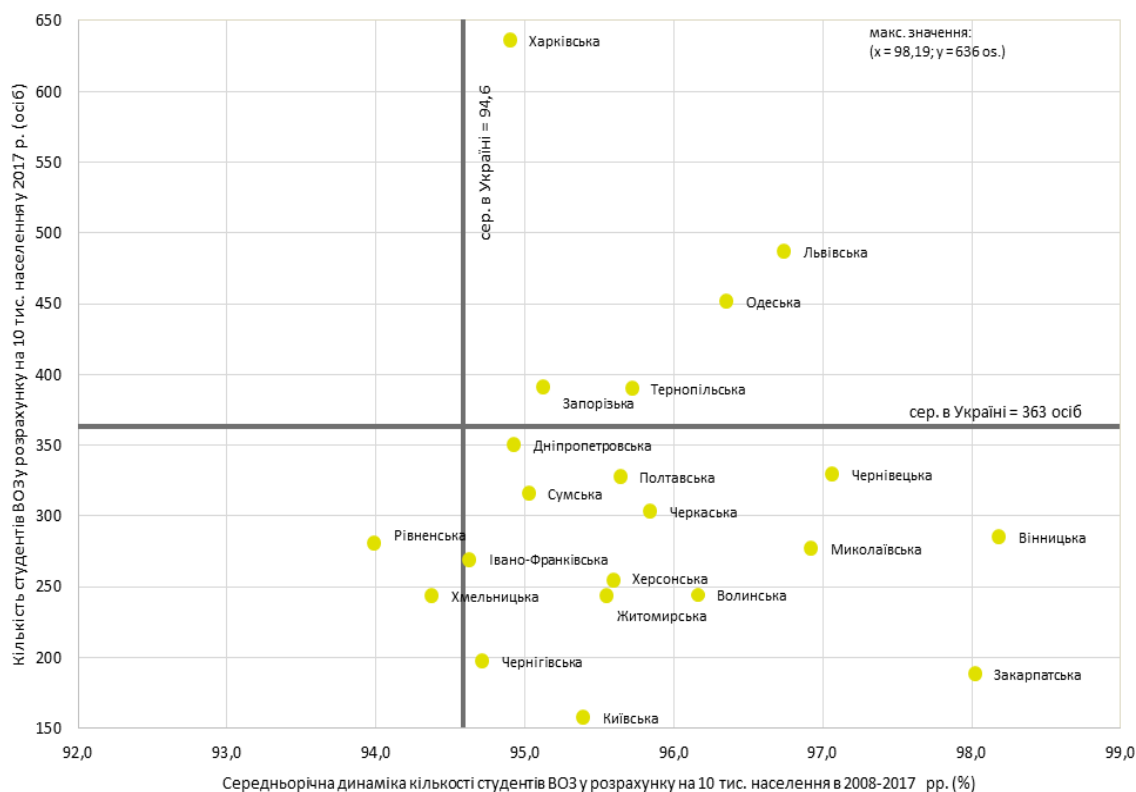
Споживачем послуг освітньої компоненти соціальної інфраструктури є людина. Вона користується матеріальними та нематеріальними благами з багатьох причин. Одна з них це бажання задовольнити свої власні потреби за рахунок підвищення рівня знань, фізичного і морального здоров'я, загальнокультурної і професійної компетентності. З огляду на це, соціальна інфраструктура, окрім соціальної діяльності

держави, представляє собою інвестування в людину, в розвиток та відтворення її потенціалу [4, с. 187].

Концепція розвитку людського потенціалу має важливе значення для України, оскільки вона позиціонується з людиноцентричним підходом, що дозволяє в умовах радикальних змін соціально-економічного середовища розглядати людину як вісьовий, системоутворювальний елемент соціальної інфраструктури [5, с. 82].

Реалізація вищезгаданого права громадян на освіту вимагає постійного розвитку освітньої підсистеми соціальної інфраструктури регіону на всіх рівнях, в тому числі і на вищому. Рівень задоволення потреб населення через систему освіти залежить від можливості використання освітніх інституцій і якості послуг, які вони надають, а також від матеріальної бази освітніх інституцій, кількості навчальних закладів, їх оснащеності та рівня кваліфікації персоналу [1, с. 35].

Динаміка кількості студентів ВОЗ України у розрахунку на 10 тис. населення у регіональному розрізі представлена на рис. 1. Найменша кількість студентів ВОЗ України на 10 тис. населення в 2017 році спостерігалась у таких областях: Кіровоградська – 151 особа, Київська – 157 осіб, Закарпатська – 188 осіб та Чернігівська – 197 осіб.

Рис. 1. Динаміка кількості студентів ВОЗ України у розрахунку на 10 тис. населення у регіональному розрізі

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України

Динаміка контингенту студентів ВОЗ України відображає, по-перше, демографічні тенденції, що мали і мають місце в країні, а також ставлення з боку суспільства до вищої освіти. Спостерігається неухильна тенденція зменшення кількості студентів ВОЗ України у розрахунку на 10 тис. населення протягом 2008-2017 рр., що обумовлено скороченням числа осіб відповідного віку, а також щорічним збільшенням кількості студентів, які виїжджають

навчатися закордон. Дані тенденції не створюють умов для всебічного розвитку особистості та формування якісного людського потенціалу.

Таким чином, в умовах інноваційних трансформацій та євроінтеграційних процесів детермінантами впливу освітньої компоненти соціальної інфраструктури регіону на розвиток людського потенціалу повинно здійснюватися шляхом підготовки у закладах вищої освіти інноваційно активного та креативного покоління фахівців, формування у студентської молоді професійних компетенцій, пов'язаних з соціальним підприємництвом, підвищення рівня відповідності освітніх послуг запитам ринку праці, активізація участі територіальних громад у розвитку освіти, приведення параметрів якості життя населення до стандартів ЄС, заохочення самоосвіти і навчання протягом життя.

Література:

1. Бутко М.П., Ревко А.М. Соціальна інфраструктура як каталізатор модернізації соціогуманітарного простору регіонів України // Регіональна економіка. – 2017. - №4 (86). – с. 28-37.
2. Закон України «Про освіту» від 19.01.2019 № 2657-VIII, 2661-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Kupiec L., Gołębiowska A., Wyszowska D. Gospodarka przestrzenna. Tom IV. Infrastruktura społeczna. – Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2004. – 246 s.
4. Witkowski K., Starościc D. System infrastruktury społecznej w gminie // PWSZ IPiA STUDIA LUBUSKIE, Tom IV, Sulechów, 2008. – S. 177-194.
5. Бутко М.П., Ревко А.М. Соціальні імперативи якісного розвитку продуктивних сил регіонів України : монографія / М.П.Бутко, А.М.Ревко ; під. заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М.П.Бутка. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – 276 с.

Петренко М.М.

кандидат технічних наук, професор,

Корнєєва Т.С.

асистент,

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ПОСИЛЕННЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У сучасних умовах інтелектуальний потенціал населення - поряд з демографічними, територіальними, сировинними, технологічними параметрами того чи іншого суспільства - є найважливішою основою його прогресивного розвитку.

Самим важливим завданням системи вищої освіти є розвиток інтелектуального потенціалу студентської молоді, що повинно відбуватися під час навчального процесу, який не зводиться лише до нагромадження певного обсягу знань [2; 3].

Важливе місце посідає гарвардська філософія навчання, яка полягає у тому, що освіта має бути структурованою, послідовною та забезпечувати максимальну гнучкість та індивідуальний вибір навчальних дисциплін, як і наукової спеціалізації для кожного студента, гарантує їх постійний інтелектуальний розвиток.

Проблеми, які заважають оптимальному інтелектуальному розвитку студента:

- невідповідність рівня знань і інтелектуальних умінь студентів (часто недостатніх) змісту навчання;

- протиріччя між необхідністю інтелектуального розвитку студентів і технологією навчання, яка зводиться, як правило, до запам'ятовування матеріалу.

У процесі інтелектуального розвитку у вищій школі студент повинен вдосконалювати логічне, абстрактне, творче мислення і здатність його практичного використання.

Актуальною є розробка і впровадження методики формування і розвитку інтелектуального потенціалу студентів. Це обумовлено наступними чинниками:

1. Радикальними змінами у суспільстві, яке пред'являє підвищені вимоги до рівня інтелектуального розвитку особистості.

2. Необхідністю модернізації системи вищої освіти в Україні з метою орієнтації її на розвиток інтелектуального потенціалу студентів.

3. Відсутністю системно і ефективно діючих механізмів формування і розвитку інтелектуального потенціалу студентської молоді.

Потрібні принципові зміни стилю навчання в плані його системного, поглибленого впливу на формування інтелектуального потенціалу студентів.

Перш за все необхідно переглянути концептуальні погляди відносно:

- залучення навчального процесу до розвитку студентів у цілому і ролі в цьому викладача;

- принципової зміни в пропорційності репродуктивної і творчої діяльності викладача і студентів;

- вимог того, щоб метод набуття нових знань був органічною складовою частиною системи інтелектуального розвитку студентів;

- змін у підході викладача до обсягу, змісту, логічного впорядкування навчального матеріалу, методики його викладання (дотеперішній підхід до змісту навчання: кількісний, загальний і недиференційований) і розкриття резервів, які не застосовуються, хоча часто давно відомі [1, с. 22, с. 46-48].

У зв'язку з цим метою цієї роботи є розробка методики формування і розвитку інтелектуального потенціалу студентів.

Важливим мотиватором розвитку інтелектуального потенціалу повинен бути чітко виражений соціальний запит в Україні на інтелектуально розвинену особу. Нагально необхідні: модернізація методичного забезпечення; впровадження принципів мотивації студентів до навчання розумовій праці; забезпечення нерозривності процесу навчання з науково-дослідною роботою.

Таким чином, для забезпечення інтелектуального розвитку студентів у процесі навчання необхідно розробити систему подання матеріалу (з кожного предмету), в якій передбачити виявлення парадоксальних ситуацій і розв'язання їх; створити схему входження в тему, процесу одночасного (паралельного) інтелектуального розвитку і накопичення знань.

Література:

1. Петренко М. М., Корнєєва Т. С. Розвиток інтелектуального потенціалу студентів : навч. посіб. Кропивницький: КОД, 2018. 272 с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/7455>.
2. Rudenstine Neil L. (1999). A Letter to the Harvard Community from President – Cambridge, MA. – P. 3-6.
3. The University Committee On Environment // The Environment at Harvard: Courses with Environmental Components 1999-2000. – P. 2-3.

Смутчак З. В.

кандидат економічних наук, доцент,

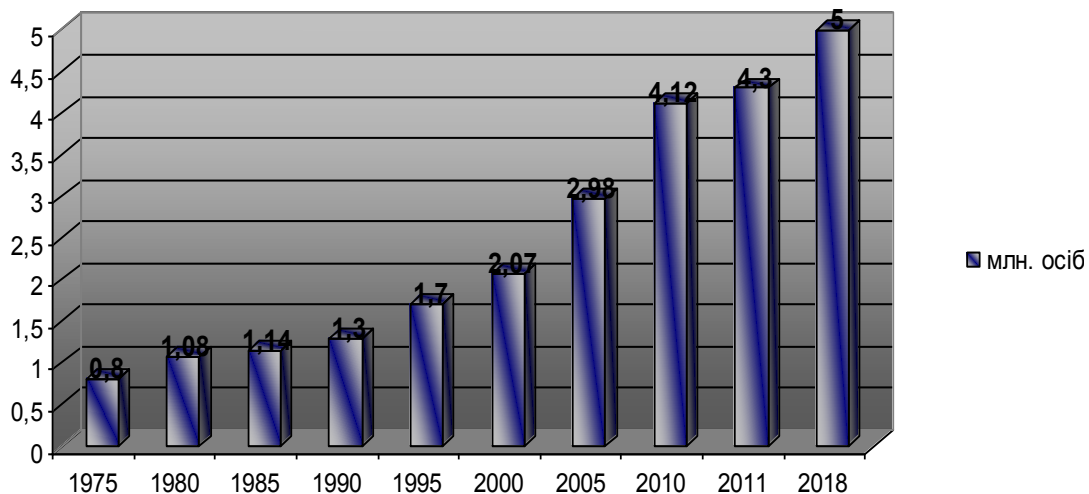
Ситник О. Ю.

кандидат економічних наук,

*Льотна академія Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Міжнародний ринок освітніх послуг був сформований наприкінці ХХ століття і став окремою галуззю світової економіки, тобто освітні послуги стали конкурентоспроможним товаром. Лише протягом одного покоління кількість іноземних студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах у всьому світі, зростає з 0,8 млн. осіб з кінця 1970-х років до 5 млн. осіб у 2018 р. (рис. 1). Таким чином, початок ХХІ століття характеризується збільшенням числа студентів, які отримують освіту за кордоном, а за прогнозами ЮНЕСКО у 2025 році їх кількість може сягнути 7,2 млн. осіб [1]. Слід зауважити, що саме освітня міграція займає в міграційному потоці третє за значущістю місце після трудової міграції і переселення населення в межах країни, що і обумовлює актуальність дослідження освітньої мобільності як в Україні, так і в світі.

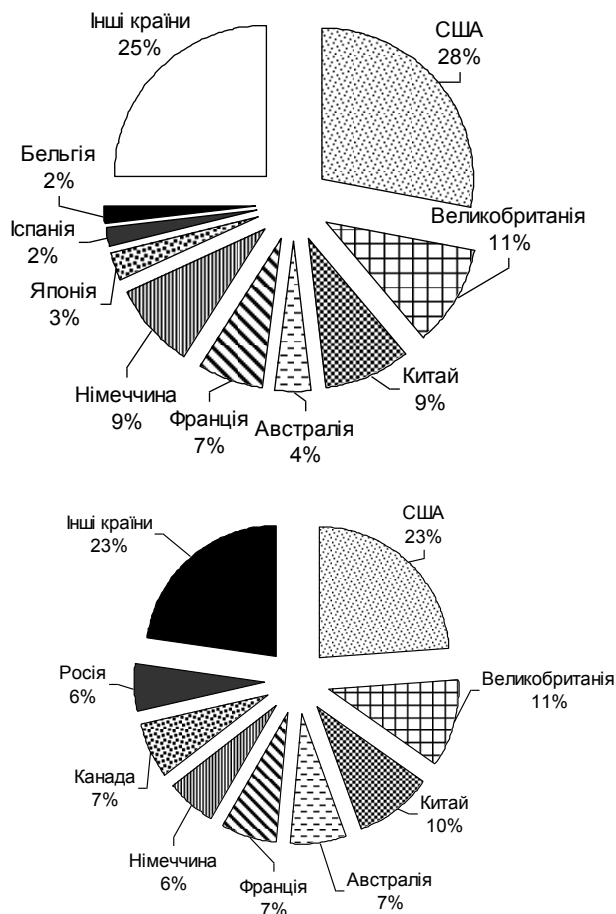
Рис. 1. Кількість іноземних студентів у світі в 1975–2018 рр., млн. осіб

Джерело: складено з використанням [6]

Потоки мобільних студентів є дуже концентрованими, їх векторна спрямованість як правило формується чинниками близькості (мова, історичні зв'язки, географічні відстані та політичні умови). П'ять перших пунктів призначення країн Організації економічного співробітництва та розвитку приймають майже 70% мобільних студентів у цьому регіоні, за останні роки перерозподіл часток країн лідерів на світовому ринку експорту освітніх послуг відбувся на користь розвинених європейських країн (рис. 2) [6].

Наша держава володіє близько 1% міжнародного ринку освітніх послуг та має перспективи зростання обсягів їх експорту, підвищуючи частку валової доданої вартості у вищій освіті як одній із провідних галузей національної економіки [2]. При цьому країни, до яких виїжджають українці на навчання, значно відрізняються від країн-

лідерів за кількістю іноземних студентів у світі. Серед найбільш бажаних для навчання країн для українських студентів є Польща (31%), Німеччина (19%), Росія (13%), Канада (4%), Італія (4%), Чехія (4%), США (3%), Іспанія (4%), Франція (3%), що пояснюється доступністю освіти у зазначених вище країнах.

Рис. 2. Зміна частки країн-лідерів на світовому ринку експорту освітніх послуг у 2001 та 2017 рр., %

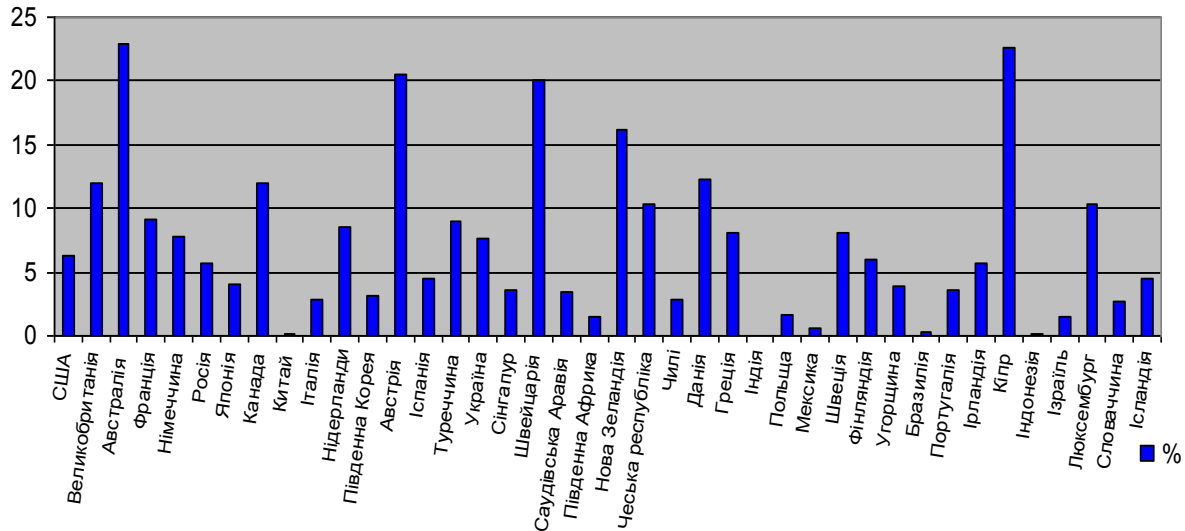
Джерело: складено з використанням джерела [2,7]

Динаміка зростання українських студентів, які навчаються за кордоном з 2009 по 2015 роки склала 129%. Так, якщо в Польщі в 2009 р. навчався 2831 український студент, то в 2015 р. їх кількість збільшилася до 22833 осіб. Також значний відносний та абсолютний приріст українських громадян на студіях демонстрували канадські, чеські та італійські університети. Зазначимо, що кількість українських студентів, які навчалися за кордоном у 2014/2015 н. р. становила 59648 осіб, у 2015/2016 н. р. – 66668 осіб, а в 2016/2017 н. р. вже 72000 осіб [3; 5]. До головних чинників вибору країна навчання відносяться: можливість отримання стипендії, поєднання навчання з роботою, рівень цін на навчання, можливість подальшого працевлаштування, умови проживання, наявні спеціальності тощо.

За підсумками 2015 року, чисельність студентів у вузах світу склала 515,9 млн. осіб., у 2016 році – 516,7 млн. осіб, тобто зростання числа студентів підтримується за рахунок інформатизації освіти, розвитку дистанційних технологій і міжнародної студентської мобільності. Варто зауважити, що у деяких випадках отримати вищу освіту за кордоном можна за меншу вартість, ніж на батьківщині, або навіть безкоштовно. Середня вартість

комерційного навчання в вузах світу на сьогодні в середньому складає 3,8 тис. доларів США на рік. В свою чергу, відношення кількості іноземних студентів до загальної кількості студентів, які навчаються у країні має високий рівень диференціації, залежно від країни, так у США – лідері країн за кількістю іноземних студентів, цей показник складає 6,5 %, а у Австрії – 21 % (рис. 3) [6].

Рис. 3. Співвідношення кількості іноземних студентів до загальної кількості студентів у країні, %

Джерело: складено з використанням джерела [6]

В світі студенти стають більш мобільними, отримавши вищу освіту. На міжнародних студентів припадає лише 5,6% від загальної кількості зарахованих у вищі навчальні заклади, але більше чверті зарахованих – це здобувачі докторського ступеня. Враховуючи постійне зростання мобільності з підвищенням якості освіти, її моделі на різних освітніх рівнях істотно відрізняються одна від одної, в результаті деякі країни стають все більше привабливими, ніж інші [6].

За даними Українського державного центру міжнародної освіти МОН, найбільша кількість іноземних студентів в Україні була у 2013 році (69969 осіб), на сьогодні ця цифра скоротилася до 48991 особи [3]. Найбільша кількість іноземних студентів, які навчаються в Україні, походять з наступних країн: Азербайджан, Індія, Туркменістан, Марокко, Грузія, Нігерія, Йорданія, Узбекистан, Китай, Єгипет [4]. Отже, нарощення обсягів експорту освітніх послуг виконує компенсаторну функцію та є одним із вагомих чинників збереження потенціалу вищої освіти України (за умов демографічно обумовленого скорочення контингенту студентів на внутрішньому ринку освітніх послуг). Так як поступово знижується кількість іноземних студентів в Україні, держава повинна впроваджувати активні заходи з врегулювання освітніх міграційних потоків як шляхом стабілізації міграції, так і шляхом реформування освіти. Необхідною також є розробка та впровадження заходів щодо інтеграції українських університетів до європейського освітнього простору. Головною загрозою освітньої мобільності для країни-донора є те, що мобільні студенти є втраченим людським потенціалом (за умови незворотної міграції), що призводить до зниження трудового, освітнього, наукового та інноваційного потенціалу країни.

Не зважаючи на ряд недоліків, освітня мобільність в світі має цілий ряд переваг, а саме: мобільні студенти можуть сприяти поглибленню знань, модернізації технологій та розбудові потенціалу у їхній рідній країні; отримують знання, якими часто діляться

через безпосередні особисті взаємодії зі співвітчизниками; є важливим джерелом доходу і мають значний вплив на економічні та інноваційні системи, інтегруються на внутрішні ринки праці, сприяючи створенню знань, інновацій тощо.

В контексті зазначеного вважаємо за необхідне посилення конкурентних позицій України на міжнародному ринку освітніх послуг через включення більшої кількості національних університетів у світові рейтинги конкурентоспроможності ВНЗ.

Література:

1. Довгодько Т.І. Доуніверситетське навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України: історико-методологічний аспект / Т.І. Довгодько // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія, випуск 42. Ч. 2. – 2014. – С. 112-117.
2. Левченко О.М., Плинокос Д.Д. Експорт освітніх послуг вищими навчальними закладами України у вимірі глобалізаційних процесів / О.М. Левченко, Д.Д. Плинокос // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 4.- С. 210 – 216.
3. Офіційний сайт державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
5. Слободян О. Українські студенти за кордоном: скільки та чому / О. Слободян, Є. Стадний // CEDOS аналітичний центр — 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>
6. Education at Glance 2017: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en>
7. Project Atlas. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/2017-Project-Atlas-Infographics>

Орлова А.А.

кандидат економічних наук, доцент,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ОСВІТНІХ КЛАСТЕРІВ

Нові стратегічні орієнтири у розвитку економіки, політики, соціальної та культурної ланки, інформатизація та динамічність розвитку усіх сфер діяльності суспільства обумовлюють зростання вимог до підготовки кваліфікованих працівників. У той же час, сучасна професійна освіта має низку проблем, які перешкоджають ефективній підготовці кадрів, і вимагають швидкого вирішення:

– невідповідність кон’юнктури ринку освітніх послуг кон’юктурі ринку трудових ресурсів;

– дефіцит кваліфікованих робітників, особливо у високотехнологічних та інноваційних галузях;

– відсутність партнерських взаємозв’язків між системою професійної освіти та підприємствами;

– соціальна незахищеність випускників освітніх установ, низький престиж робітничих професій;

– невідповідність навчально-матеріальної бази освітніх закладів сучасним технологіям виробництва;

- нерозробленість нормативного забезпечення взаємовідносин між освітніми установами та споживачами освітніх послуг (громадяни і підприємства);
- недостатність державного фінансування процесу реалізації професійних освітніх програм.

Одним із шляхів вирішення зазначених проблем є розробка кластерного підходу в професійній освіті. Світовий досвід переконливо доводить, що створення науково-освітніх кластерів дає можливість ефективно організувати процес безперервного навчання; сприяє вдосконаленню матеріально-технічної бази навчальних закладів, оновленню змісту педагогічної освіти з урахуванням інтересів суб'єктів кластера та вимог інноваційної моделі розвитку економіки; створює додаткові стимули для професійного зростання викладачів закладів освіти.

Окремі питання, пов'язані з визначенням сутності науково-освітніх кластерів, вивчали вітчизняні та іноземні науковці: М. Бутко, О. Гаврилова, О. Дідківська, Н. Корчагіна, В. Куценко, Е. Куценко, Н. Любченко, М. Портер, А. Смірнов, Є. Соколова, Ю. Тищенко, Л. Федулова та ін.

Згідно з класичним визначенням, в основі якого лежить підхід М. Портера, кластер являє собою групу географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній та пов'язаних з ними організацій, що діють в певних сферах, характеризуються спільністю діяльності та взаємодоповнюють один одного [4]. Сьогодні серед науковців немає єдиного підходу до визначення сутності науково-освітнього кластера. Однак, беручи за основу класичну дефініцію М. Портера, та, узагальнивши підходи сучасних науковців, під науково-освітнім кластером можемо розуміти стійке територіально-галузеве партнерство між освітніми установами, науково-дослідними центрами та комерційними структурами регіону.

Узагальнення наукових джерел дало змогу сформулювати основні принципи розвитку науково-освітнього кластера, представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні принципи розвитку науково-освітнього кластера

Назва принципу	Сутність принципу
1	2
Принцип кластерності	Об'єднання зусиль закладів професійної освіти та підприємств, що є безпосередніми замовниками освітніх послуг даних освітніх установ.
Принцип системності	Сукупність дій суб'єктів науково-освітнього кластера на основі їх цілісності, системності та узгодженості, спрямованих на досягнення єдиної мети
Принцип єдності	Єдність освітнього, наукового та інноваційного процесів у взаємозв'язку з соціально-економічною сферою
Принцип готовності до співпраці	Готовність до «випуску сукупного інноваційного продукту» – випускника навчального закладу якісно нового типу, який відповідає вимогам сучасного ринкового і наукоємного виробництва.
Принцип координації	Узгодженість дій інтеграційної системи «освіта – наука – виробництво» для правильного використання її ресурсів, необхідних для створення продукту – випускника, який відповідає вимогам сучасного ринкового наукоємного виробництва
Принцип сумісності	Облік специфічних особливостей, профілів вузів, що пов'язують елементи науково-освітнього кластера з метою оптимізації процесу підготовки сучасного фахівця

Продовження табл. 1

1	2
Принцип інноваційності	Передбачає постійне оновлення інтеграційної системи відповідно до досягнень науки, техніки і технологій
Принцип саморозвитку	Кластер, як система в процесі свого функціонування та розвитку, володіє здатністю накопичувати нові властивості, які ведуть до появи у системи нових можливостей
Принцип корпоративності	Передбачає необхідність наявності клімату довіри та культури спілкування між учасниками кластера, єдиної системи цінностей, зразка поведінки для можливості обміну інформацією, досвідом, зниження витрат та підтримки ділової репутації кластера в цілому

Джерело: узагальнено автором на основі: [1; 2; 3]

Створення науково-освітніх кластерів має ряд переваг. Зокрема, О. Дідківська зазначає, що перевагою створення науково-освітніх кластерів є факт підвищення привабливості освітніх установ для випускників шкіл, що виявляється в гарантії якості професійної підготовки з боку учнів, працевлаштування випускників, можливості отримання декількох робочих професій одним працівником, а також дасть змогу розширити доступ до різних видів економічної діяльності для кожного. Водночас зменшуються термін отримання професійної освіти, знижуються фінансові витрати населення на навчання, підвищуються можливості працевлаштування випускників саме за фахом [2].

Вкрай важливе значення має правильність обраної моделі кластера, яка б дозволяла враховувати постійно мінливі потреби регіонального ринку праці та створювала умови для підготовки конкурентоспроможного і компетентного фахівця. Цього можна досягнути завдяки самостійності освітніх кластерів у виборі професії та формуванні готовності навчальних програм та планів, які охоплюють основні напрямки підготовки кадрів для конкретного регіону.

Отже, створення науково-освітнього кластера забезпечує стійкі партнерські відносини між освітніми закладами різних рівнів та іншими стейкхолдерами кластера, що дає змогу: сформуванню умови для забезпечення доступності якісної початкової, середньої та вищої професійної освіти для молоді; впроваджувати та поширювати інноваційні технології в освітньому середовищі; розробити програми безперервної багаторівневої освіти, яка підвищить якість підготовки фахівців, забезпечить їх мобільність, створить можливість працевлаштування випускників за фахом; оптимізувати та скоротити фінансові витрати при здійсненні освітнього процесу.

Література:

1. Бутко М.П. Методологічні аспекти кластеризації промислового комплексу регіону [Електронний ресурс] / М.П. Бутко, Г.М. Самійленко // Економіка та держава. – 2010. – № 2. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/2_2010/12.pdf
2. Дідківська О.Г. Особливості та принципи розвитку науково-освітнього кластера [Електронний ресурс] / О.Г. Дідківська // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Електронне наукове фахове видання. – Випуск 5 (05). – 2016.– Режим доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/5_2016/47.pdf
3. Любченко Н. Потенціал освітнього кластера як ресурс інноваційного розвитку системи освіти в умовах суспільних трансформацій [Електронний ресурс] / Н. Любченко. – Режим доступу : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/ЛЮБЧЕНКО.pdf
4. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

Гонга С.В.
*кандидат економічних наук,
Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗВО УКРАЇНИ

В сучасних умовах саме інноваційна діяльність дозволяє отримати максимальний прибуток відносно інвестованих коштів. Це зумовлює пріоритетність наукоємного виробництва в структурі національної економіки. Наразі національна інноваційна система України є неефективною, що знижує конкурентоспроможність внутрішніх виробників на світовому ринку. Відтак, вона потребує докорінних, науковообґрунтованих змін.

Важливою ланкою національної інноваційної системи є заклади вищої освіти. В провідних країнах з інноваційно-інвестиційною економікою саме вони є потужними науково-дослідницькими центрами, на основі яких генеруються нові розробки, що впроваджуються у виробництво. Це дає синергетичний ефект між освітньою та практичною діяльністю, адже студенти під час навчання мають можливість залучатись до реальних наукових проектів, та отримувати безпосередній досвід. Окрім того, можливість для ЗВО комерціалізувати вироблений інноваційний продукт допомагає залучити додаткове фінансування. Хоча науково-технічна діяльність ЗВО України і досі зберігає певний потенціал, вона не є розвинутою на достатньому рівні. Це зумовлено рядом проблем різного характеру. Емпіричний аналіз дозволяє виділити три основні групи викликів інноваційної діяльності закладів вищої освіти, що постають наразі в Україні: законодавчі, організаційні та соціальні.

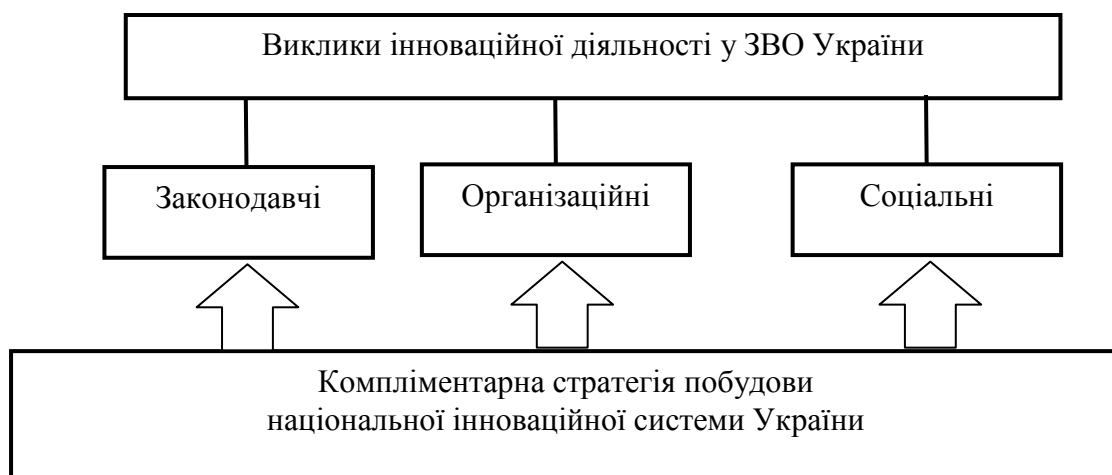
Так, законодавчі проблеми пов'язані з особливим юридичним статусом ЗВО, які, згідно з прийнятим у 2014 році Законом про Вищу освіту, можуть існувати в статусі: бюджетної установи, неприбуткового закладу вищої освіти чи прибуткового закладу вищої освіти. Однак, цей закон не вирішує інституційних проблем, пов'язаних з комерційною діяльністю ЗВО, зокрема у сфері науково-технічних послуг. Так, бюджетні установи залишаються у прямій залежності від державного фінансування. Неприбуткові заклади вищої освіти звільняються від сплати ПДВ, однак, їх діяльність як суб'єктів господарювання є обмеженою. Найближчою до моделі комерційного університету є прибутковий заклад вищої освіти, однак наразі ця форма організації є ризикованою, якщо не небезпечною: матеріально-технічна база більшості ЗВО України є такою, що не дозволяє повністю перейти на самофінансування; крім того, загрози становлять і проблеми, що викладені нижче [1, 3]. Також до законодавчих перешкод можна віднести недосконалу систему інтелектуального права, яке передбачає перехід до ЗВО прав на вироблений в стінах закладу інтелектуальний продукт, що вкупі з неефективною системою комерціалізації інновацій значно звужує перспективи впровадження розробок у виробництво.

До організаційних проблем можна віднести високу ризикованість інноваційних проектів, та великі витрати як на розробку, так і на впровадження їх у виробництво. Крім того, для українського підприємництва залишається актуальною проблема «стихійного капіталізму», при якому підприємці намагаються отримати надприбутки з мінімальними інвестиціями та ризиками. Це посилюється політичною та економічною нестабільністю в суспільстві, непослідовністю реформ, військовими діями, залежністю від геополітичного становища в світі. За таких умов підприємці недостатньо

вмотивовані укласти договори з ВНЗ на розробку інтелектуального продукту, та подальшого державно-приватного партнерства [2]. Окрім того, вагомим залишається фактор непрозорого регулювання інтелектуальної власності, що створює додаткові перепони для підприємців.

Соціальні виклики становлять, передусім, низький авторитет вищої освіти та наукової діяльності в Україні. Перше зумовлене відносно малим відсотком випускників, які працюють за спеціальністю, що є наслідком глибокої кризи та диспропорції середньої, професійно-технічної та вищої освіти, а друге зумовлене відірваністю освітнього процесу від реальної практики та низьким рівнем оплати праці вчених та науковців [3].

На нашу думку, головною причиною неефективності попередніх спроб вмотивувати інноваційно діяльність ЗВО, є фрагментарні реформи, які не можуть вирішити наявні проблеми комплексно. Спираючись на модель «Quadruple helix», яка передбачає співпрацю та синергію між державою — бізнесом — вищою освітою — громадськістю, можна говорити про необхідність побудови компліментарної стратегії розбудови національної інноваційної системи України (рис. 1).

Рис. 1. Схема впливу компліментарної стратегії стимулювання інноваційної діяльності ЗВО України

Джерело: складено автором

Саме компліментарний підхід може бути корисний при розробці науковообґрунтованої стратегії реформування означених вище галузей. В світовій практиці широко відоме застосування пільгового інноваційного кредиту для підприємців, що передбачає зменшення ставки оподаткування, чи податкові канікули на певний строк, в разі впровадження інноваційних розробок у виробництво. Особливої уваги потребує формування дієвої моделі комерціалізації технологій у ЗВО, та надання їм повноважень для цього. Крім того важливим напрямом діяльності є запровадження системи академічних підприємств, що можуть бути створені на основі ЗВО, чи у колаборації з підприємцями. На нашу думку, поступове, але послідовне та систематичне реформування всіх дотичних галузей може скласти позитивний ефект, та сприяти стимулюванню інноваційної діяльності закладів вищої освіти в Україні.

Література:

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37-38. Ст. 2004. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Самотій Н. С. Перспективи використання колаборації як інструменту ефективної співпраці бізнесу та освіти в Україні // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : збірник тез доповідей XIV Науково-практичної конференції, 17-20 квітня 2018 року. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 127–129.
3. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України / Валерія Покідіна [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://cost.ua/files/Universities%20and%20business_report.pdf

Яковенко Р.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАННЯ: СУТНІСТЬ, ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ

Постіндустріальне або інформаційне суспільство характеризується всеохоплюючим поширенням інформації серед усіх верств населення, інформатизацією усіх суспільних процесів. В економіці ознакою такого суспільства є визначення інформації, знань та освіти головним фактором виробництва [1, с. 15]. Нагадаємо, що в індустріальну епоху таким фактором є капітал, а в аграрну – земля.

Зрозуміло, що перевага у споживанні завжди надаватиметься безкоштовним товарам. Відтак, будь-яка інформація вільного доступу (у тому числі неправдива, провокативна, аморальна, або така, що має за мету дискредитацію когось чи чогось тощо) завжди матиме більше поширення, ніж системне знання, особливо в умовах обмеженості купівельної спроможності більшості населення.

При цьому знання теоретичне не втрачає, а навпаки підсилює свою роль. Багато хто просто не знає і не розуміє змісту поняття „теоретичне знання”, сприймаючи його як набір якихось голослівних припущень, що не мають абсолютно ніякого відношення до реального проблемного існування людини. Насправді наукова теорія – це систематизація та узагальнення, виведення в систему законів, принципів і тенденцій комплексу багаторічних спостережень реального буття. Ті теоретичні системи, що не знаходять практичного підтвердження – зникають і використовуються лише для порівняння з правдивими теоріями та для вивчення еволюції наукової думки.

Але можливі ситуації, коли деякі застарілі теорії можуть набути нової наукової сили, що відбувається внаслідок застосування останніх досягнень науково-технічного прогресу. Так, зокрема, теорія постіндустріального господарства (деякі елементи якої присутні ще у працях першого президента Української академії наук В.І. Вернадського) сприймалась не як наука, а як футурологія, тобто погляд у майбутнє, який не обов'язково зможе знайти своє реальне втілення.

Те, що стає вирішальним для організації рішень і спрямування змін, так це центральне місце теоретичного знання – першість теорії над емпірією і кодифікація знання в абстрактну систему символів, котрі, як і в будь-якій аксіоматичній системі, можуть використовуватися для висвітлення багатьох відмінних одна з одної й різноманітних ділянок досвіду [2, с. 214].

На відміну від теорії, прикладне наукове знання спрямоване на подолання наявних сьогочасних проблем, проте воно не розраховане на глибинний аналіз причин

їх виникнення та запобігання їх появи у довгостроковій перспективі. Саме прикладні знання викликають найбільшу зацікавленість суспільства, і це є абсолютно закономірним, в той час як теорія є інструментом цивілізаційного розвитку суспільства. Особливо це важливо саме зараз, коли наша країна знаходиться на зламі двох епох: індустріальної та інформаційної.

У сучасних умовах знання поділяють на поверхневі та глибинні. Поверхневі знання, якими ми користуємось у практиці, відбивають емпірично–наслідкові зв'язки сучасного технологічного процесу. Такі знання стали теоретичною базою наздоганяючого типу розвитку і філософії ганятися за постійно зникаючою істиною [3, с. 54]. Основна ціль усього учбового процесу – не лише надавати знання, але й сформувані з їх допомогою світогляд студентів, а також навчити їх вчитись ... , користуватись великими обсягами інформації, характерними для нашого часу [4, с. 42].

Головною особливістю професійної освіти та підготовки кадрів в інформаційному суспільстві є значне зменшення життєвого циклу професійних знань. Відтак, прикладні наукові напрямки, враховуючи мінливість сучасного прогресу стануть непотрібними протягом дуже незначного проміжку часу, в той час, як теорія залишиться лише трошки удосконаленою.

Викладання економічної теорії у вищих навчальних закладах України набуває дедалі обмеженіших форм та обсягів на фоні збільшення обсягів викладання так званих фахових економічних дисциплін. При цьому викладання останніх здійснюється на максимально поверхневому рівні, з використанням примітивного індукційно–дедуктивного інструментарію. Вивчення прикладних спеціалізованих аспектів функціонування економічної системи спрямовується на отримання прибутку, доволі часто з ігноруванням норм моралі та закону, при цьому визначальні, фундаментальні питання щодо функціонування людини і економіки залишаються при цьому без відповіді. Так, проблема пізнання законів господарського життя підміняється короткостроковим, інколи одноразовим актом прибуткової угоди.

У сучасних умовах трансформації суспільних відносин лише інституціоналізована економічна теорія спроможна сприяти формуванню повноцінного світогляду особистості, закласти основи для розвитку та формування методології наукового дослідження і дидактичної практики, сформувані сучасну повноцінну людину, визначити її місце в середовищі оточуючих факторів [5, с. 22].

Саме економічна теорія, максимально інституціоналізована, тобто збагачена впливом іншим суспільних наук, в сучасних умовах дає відповідь на питання про місце і роль людини в системі не лише економічних, а й усіх суспільних відносин [6]. В той час, як прикладні економічні напрями (облік, аудит, фінанси, міжнародна економіка тощо) спрямовуються лише на отримання прибутку в короткостроковій перспективі. Варто зазначити, що всі ці науки використовують економічну теорію в якості методологічного фундаменту, свідомо це відбувається чи несвідомо. Відтак нерозуміння та незнання теорії позбавляє прикладні наукові знання можливості їх обґрунтування, поглибленого вивчення.

Література:

1. Яковенко Р. В. Роль теоретичного знання для сучасної української економіки та людського розвитку / Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2013. – Вип. 6. – С. 5–12.
2. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства / Деніел Белл // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія : навч. посіб. / упоряд. : Віталій Лях. – К. : Либідь, 1996. – С. 194–250.
3. Сінельников Б. В. Штучний інтелект і проблеми лідерства національного господарства і освіти України в контексті майбутньої VI „довгої хвилі” М. Д. Кондратьєва / Б. В. Сінельников // Materialy VII Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [„Aktualne problemy nowoczesnych

- nauk – 2011”]. (07-15 червня 2011 р., м. Перемишль, Польща). – Przemysl : Nauka i stadia, 2011. – Vol. 11 : Ekonomiczne nauki. – С. 53–61.
4. Басова Н. В. Педагогика и практическая психология / Басова Н. В. – Ростов–на–Дону : „Феникс”, 2000. – 416 с.
  5. Яковенко Р. В. Дія економічних законів в теорії людського потенціалу / Роман Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 3. – С. 22–31.
  6. Яковенко Р. Роль сучасного теоретичного знання для сучасної української економіки та людського розвитку [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <https://surmasite.wordpress.com/2017/06/05/роль-теоретичного-знання-для-сучасно/>. – Назва з титул. екрану.

Кривуля П. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля
г. Северодонецк, Украина*

РОЛЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО ОБУСЛОВЛЕННЫХ СРОКОВ ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКЕ И ОРГАНИЗАЦИИ КОРПОРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

В новых условиях постиндустриальной информационно-знаниевой экономики будут доминировать новые критерии поддержания функциональности и жизнеспособности предприятий, базирующиеся на поддержании баланса адаптированности и адаптивности предприятий (как это заявлено в [2]). Естественно предполагать, что такие рабочие коллективы должны будут обеспечены и работниками с соответствующими качествами, выраженными в соотношении полученных в образовательных процессах компетентностях. Сложность решения задачи использования сетевого планирования для составления плана, который обеспечивает не только адаптированность будущего специалиста, но и адаптивность, заключается в том, что такое сочетание должно пониматься как потребность в охвате потенциально сверхбольшого количества предметных областей знаний и навыков. В проведенном исследовании по проблеме организации обучения с помощью сетевого планирования установлено, что в условиях повторяющегося (итеративного) использование алгоритма критического пути возникает потребность в сети работ таких итераций, которая в отличие от базовой сети может иметь циклы, что считается недопустимым в сетевом планировании, но вполне естественно, если речь идет об алгоритмах. Однако, сам вопрос выбора методического класса средств моделирования имеет смысл, если базовая множество работ имеет слишком большой размер, и одной из задач использования сетевого планирования становится уменьшение количества элементов множества работ до удовлетворительного размера. Дальнейшее исследование показало, что с кибернетической точки зрения потребности в собственно итерациях нет: при наличии решенной вспомогательной задачи установления приоритетов и структурного соответствия достаточно выполнить пропорциональное уменьшение всех составляющих учебного плана с последующим увеличением тех составляющих, которые имеют резерв работы. Однако постановка задачи «умещения» максимизирующего связанные компетентности учебного процесса в рамки институционально обусловленного периода обучения, задаваемого не составом предметного материала, а условиями получения образовательного капитала и

возможностью его последующего использования и окупаемости, остаётся базовой посылкой. Этот тезис как был поставлен в [3], так и продолжает быть важной посылкой организации учебного процесса в корпоративных образовательных центрах. Сама организация корпоративного обучения видится необходимой институциональной трансформацией образования как составляющей перехода к инновационной экономике.

Грядёт новая экономическая формация, и как минимум новый экономический уклад. Это обстоятельство пока ещё неполностью осознано даже экономистами, не говоря уже о широких кругах задействованных в экономической деятельности акторов. Но также как заниматься массово современным сельским хозяйством стало бесперспективным занятием: в восточной Европе сто лет назад с/х занималось 77% населения, то есть трое из четырех, и они выполняли сельскохозяйственные работы, а сейчас в сельской местности живут менее 40% и из них занято меньше трети в аграрном секторе, то есть занято менее шестой части населения, но и это не означает, что они выполняют сельхоз работы – удельный вес занятых сократился примерно в 7 раз!, и вместо "почти все" стал "почти никто", хотя объём производства сельхозпродукции не стал меньше. Кто 40 лет назад в малых городах Украины мог подумать, что эти города будут умирать? А сейчас этому не удивляются, хотя как раньше не задумывались над будущим, так и сейчас не задумываются над тем, почему так произошло. Изменения произошли кардинальные, но люди, попадая в эти изменения, начинают себя вести и планировать своё будущее так, будто хотя эти кардинальные изменения и были для них неожиданными, но новый мир стал таким навсегда и новых кардинальных изменений не предвидится. Но и так как стало – и это не навсегда, а глобальная конъюнктура меняется всё чаще и чаще, а каждые 30 лет мир превращается в совсем другой мир, с другими правилами игры, с другими приоритетами, профессиями, и перспективами. Единственное, что сдерживает это ускорение обновлений формационного ландшафта – это институциональная косность сообществ, предопределенная косностью мышления и сменой мышления только со сменой поколений. Но нового излома не стоит ждать 30 лет – мы находимся прямо накануне его. И также скоро будет бесперспективным заниматься массово почти всем, чем сейчас занимаются окружающие нас люди.

Очень многие говорят об инновационности и т.п., но люди недопонимают того, о чем им говорят и что они повторяют: они думают, что речь идёт о каких-то внедрениях новых конкурентоспособных продуктов. Нет, речь идёт о глобальном изменении роли и характера человеческого труда. Мышечная сила и мыслительная координация операционных процессов останутся только в инфраструктуре – пусть и в производственной инфраструктуре. Мыслительные способности работника превращаются в «ресурс» инновационности, – главным ресурсом новой формации. Умение осуществлять интеллектуальный труд и интеллектуальные услуги и следует считать инновационностью, но она не предполагает статичных образовательных и научных компетентностей – она требует способности также и переобучаться, причем не только отдельным индивидам, а целым коллективам. Вопрос обучения и переобучения будет востребован, но не в привычных сейчас форматах школы и университета, а в других форматах, более близких классической академии (но в техническом смысле сильно отличающихся), при этом реализованным на предприятиях новой постиндустриальной информационно-знаниевой формации. Эти предприятия будут представлять собой продукт индустриально-инфраструктурного синтеза в виде инновационно-интегрированных структур (обоснование такого синтеза представлено в [1, 4]).

Да, это будущее. Однако предприятия должны готовиться к нему уже сейчас – естественным подразделением новых предприятий (это будут скорее кланы-

корпорації, если обозначать в тех словах, которые из современных наиболее близки по смыслу) станут корпоративные учебные центры (что будет для корпораций также естественно, как сейчас наличие бухгалтерии), и в этих центрах будут реализованы задачи, которые сейчас уже начинают обозначаться на современных предприятиях, хотя пока ещё и очень подобны задачам университетов: планировать учебный процесс, контролировать получение компетентностей, ставить научно-практические задачи и организовывать исследования, не просто объединяя сотрудников в творческие коллективы, но и дообучая их в ходе этих исследований тому, что уже известно и необходимо для получения нового знания. Это и будет управлением знанием и созданием смыслов. Пока же актуальными задачами представляются исследования того, что из имеющегося в арсенале современного университета может быть перенесено на почву корпоративных учебных центров (в области подготовки экономистов). Привычные пять лет обучения в университете уже также не являются безусловно понятными и принимаемыми, но институционально обусловленный период приобретения образовательного капитала, который в последующем за прогнозируемый период его использования «должен окупиться», очевидно не может быть столь длинным. Тем более, что вопросы повышения квалификации и переобучения будут ставиться значительно чаще. Этим и определены предполагаемые задачи выполняемого исследования в области создания модели обоснования институционально обусловленного периода учебного процесса.

Литература:

1. Галгаш Р. А. Регіональні кластери підприємств: розвиток та стратегічна координація : монографія. Северодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2017. 344 с.
2. Кривуля П. В., Рыбникова Н. А. Развитие науки об экономической безопасности через диалектическое противопоставление адаптивности и адаптированности предприятия. *Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки* : мат. III Міжнар. наук.-практ. конф., 23-25 берез. 2011 р. Луганськ : СНУ ім. В. І. Даля, 2011. С. 355 – 358.
3. Кривуля П. В., Тищенко С. Ф. Обґрунтування ідеї ітеративно-зворотного розрахунку критичного шляху розв'язання «м'яких» проблемних ситуацій на прикладі планування навчального процесу. *Проблеми обліку, аудиту, аналізу та оподаткування в умовах глобалізації економіки* : Зб. матеріалів II всеукр. наук.–практ. інтернет-конференції 25 лютого 2019 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2019.
4. Левченко О. М., Ткачук О. В. Стратегічні аспекти розвитку інноваційно-інтегрованих структур в Україні: основні складові та сучасний інструментарій. *Наукові праці КНТУ*. Кіровоград, 2017. Вип. 32. С. 28-39.

Інноваційний розвиток реального сектору економіки, галузей та інфраструктури

Газуда Л.М.

*доктор економічних наук, професор,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна,*

Довба І.В.

*ст. викладач,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

ОСНОВНІ ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Нині цілі інноваційного розвитку та науково-технічного прогресу окреслюють пріоритети державної економічної політики, де інновація є умовою економічного зростання і суспільного розвитку. Рівень розвитку інноваційних процесів формує напрями та темпи регіонального розвитку з метою якісного перетворення і підвищення рівня основних економічних показників. У зв'язку з цим вивчення інноваційного розвитку регіону набуває вагомого значення і є актуальним.

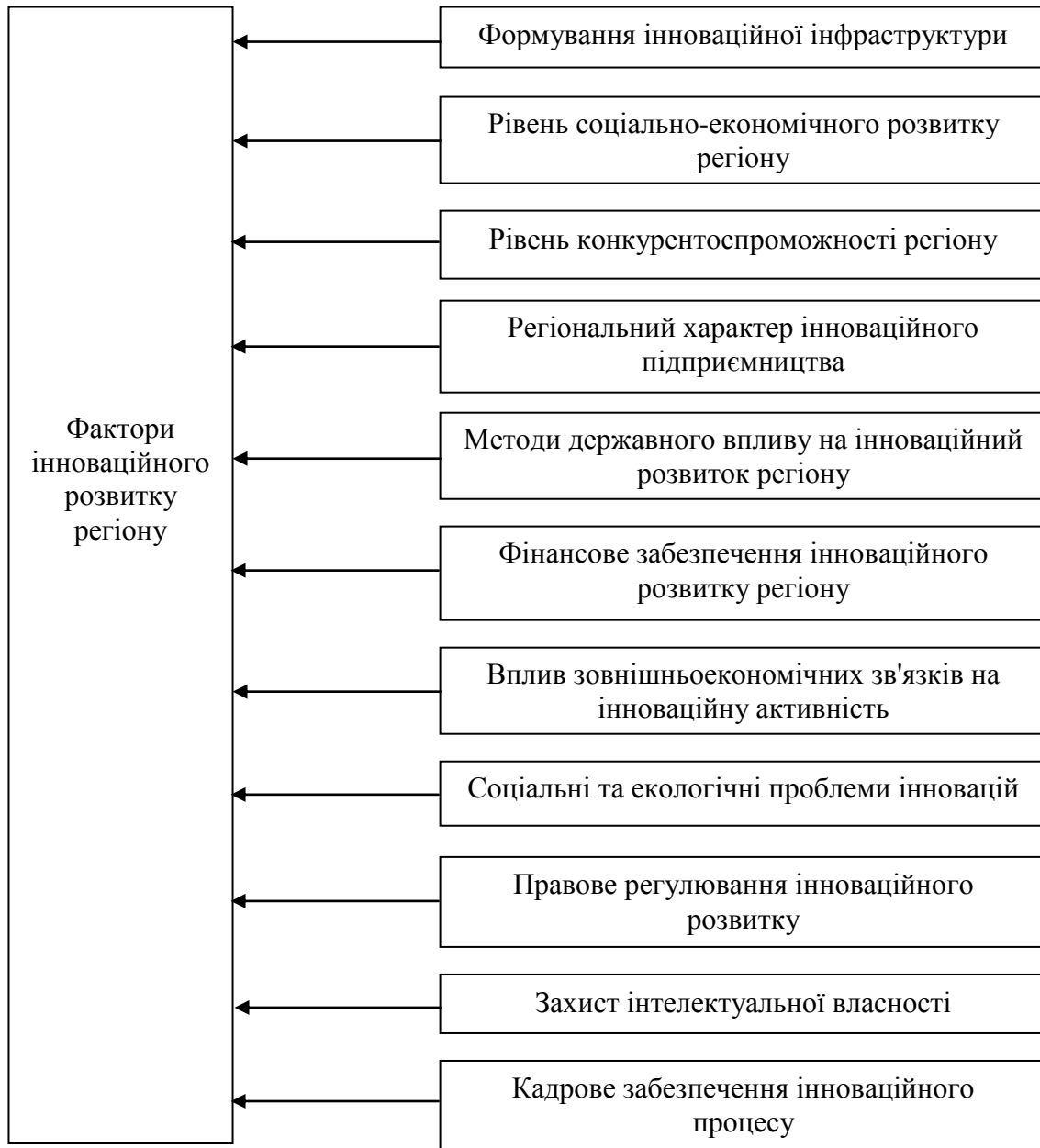
Розвиток інноваційної діяльності передусім в межах регіону стосується вирішення пріоритетних завдань, *по-перше*, відмічена діяльність сприятиме вирішенню наявних проблемних питань соціально-економічного й екологічного розвитку; *по-друге*, стане джерелом збереження, а в подальшому і формування нових робочих місць у сфері науки і техніки, знизить рівень соціальної напруженості, уможливить підтримку діючих наукових закладів і університетів з обов'язковим врахуванням і залученням до зазначеного процесу креативної і талановитої молоді.

Основним чинником посилення конкуренції регіональної економіки є стрімке зростання темпів науково-технічного прогресу, що визначило інноваційний шлях розвитку суб'єктів господарювання в межах економічної територіальної системи, зокрема [1, с. 25]: держави, регіонів, галузей промисловості, підприємств. Така зміна визначає необхідність інноваційних перетворень, починаючи з мікро-, мезо- і макрорівнем.

З метою забезпечення інноваційного зростання зумовлюється необхідність кардинальних змін у всіх сферах і видах економічної діяльності господарського комплексу країни та її регіонів. Водночас виникає потреба у розробленні методичного інструментарію щодо формування механізмів інноваційного розвитку регіону, які сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону і забезпеченню соціально-економічного його розвитку. Регіональний інноваційний розвиток припускає інтеграцію науково-технічної сфери у процеси життєзабезпечення суспільного соціально-економічного розвитку, що означає формування системи інститутів, здатних генерувати нововведення й створювати нові ринки наукомісткої продукції і послуг, у результаті чого формується регіональна інноваційна система [1, с. 25].

Інновації як пріоритетний напрям соціально-економічного зростання безпосередньо впливають на якість життя людини. Реалізація зазначеного розвитку

відбувається передусім за рахунок внутрішнього інноваційного потенціалу та ефективного керуючого впливу, що сприятиме підвищенню ефективності функціонування інноваційної сфери. Водночас, стабільність соціально-економічного розвитку регіональної економіки є найважливішим чинником інноваційного розвитку, оскільки формує зовнішнє середовище розвитку інновацій. Таким чином регіональний інноваційний розвиток формується під впливом ряду факторів (рис. 1.)

Рис. 1. Фактори, які формують та впливають на інноваційний розвиток регіону*

*Узагальнено авторами на основі джерела: [1, с. 26].

Виокремлені фактори, їх взаємозумовленість визначають особливості інноваційного розвитку регіону дозволяють сформувати найбільш ефективну систему його реалізації. Передусім, їх вплив відбувається через наукової інтелектуальної і

кадрової складової, а також і потужної системи вищої школи. Розвинений науковий сектор регіону служить вагомою інтелектуальною передумовою розвитку людського капіталу і підвищення рівня інноваційного потенціалу. При цьому, людський капітал характеризується рівнем інтелектуального і духовного розвитку, кваліфікацією, інноваційними здібностями, професійною майстерністю та сумлінністю, що набувається у процесі здобуття освітніх знань і набуття досвіду у сфері інноваційного забезпечення розвитку регіону. Для підвищення рівня якості людського капіталу необхідні інститути, які забезпечують своєчасну і адекватну реакцію економіки і суспільства на зміни професійної структури робочої сили і попиту на неї.

Важливою складовою формування регіональної інноваційної системи повинен стати сектор інноваційного підприємництва, що виконує провідну роль в апробації і освоєнні новітніх і найбільш ризикових технологій. Гнучкість, здатність за необхідності швидко перебудуватися, розширити або, навпаки, згорнути виробництво робить цей сектор більш конкурентоспроможним. Сектор інноваційного підприємництва є рушійною силою інноваційного розвитку високотехнологічних галузей промисловості.

Самостійні інноваційні підприємства, спрямовані на загальний для всіх членів команди кінцевий результат, вони працюють швидше та ефективніше. У вузькому колективі цілком можлива універсалізація фахівців, отже, тут можлива взаємодопомога і тимчасова концентрація інтелектуальних зусиль, «мозковий штурм» [2].

Інноваційне підприємництво вирішує низку важливих соціальних проблем, оскільки його розвиток супроводжується збільшенням розміру податкових надходжень до бюджету країни, а отже, і розширенням можливостей держави щодо виконання соціальних зобов'язань. Діяльність підприємств орієнтована в значній мірі на задоволення місцевих потреб у товарах і послугах і сприяє забезпеченню зайнятості населення та наповнення дохідної частини місцевих бюджетів. Необхідність активізації функціонування суб'єктів господарювання у сфері інноваційного підприємництва підтверджує і досвід розвинених країн світу [2].

Таким чином, з метою активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у багатогранних сферах і видах економічної діяльності територіальної системи, пріоритетними завданнями повинні стати: техніко-технологічне оновлення, вирішення завдань формування і нарощування компетенцій окремих підприємств, узгодженості дій учасників конкурентного ринку, забезпечення інтересів власників інвестиційного капіталу і реалізації державної політики в цій сфері. Попит на інноваційну продукцію потрібно стимулювати за допомогою суттєвого держзамовлення або розвитку нішевих інновацій, високий попит на які гарантовано з врахуванням потенційних можливостей і передумов окремих регіонів. Окреслення і врахування факторів впливу на забезпечення інноваційного розвитку регіону сприятиме його соціально-економічному зростанню з одночасним зниженням безробіття і підвищенням зайнятості населення, підвищенням рівня і покращенням умов життєдіяльності населення, охороною здоров'я, формуванням потужного освітнього та інтелектуального потенціалу тощо.

Література:

1. Доценко О. Ю. Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують // Економічний вісник Національного гірничого університету. 2010. № 4. С. 25-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2010_4_5
2. Петрухін Е.В. Основні фактори інноваційного розвитку регіонів. URL: http://dspace.bsu.edu.ru/bitstream/123456789/10808/1/Petrukhina_Major_12.pdf

Коваленко О.М.

*доктор економічних наук, доцент
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

Станіславик О.В.

*кандидат економічних наук, доцент
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні – науково, економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визначені напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній, екологічно чистій продукції, високоякісних послугах та збільшення експортного потенціалу держави [1].

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності складаються із стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [2].

Стратегічні напрями інноваційної діяльності розраховані на тривалу перспективу: найважливіші напрями інноваційної діяльності щодо забезпечення соціально-економічного зростання держави, розроблені на основі науково-прогнозного аналізу світових тенденцій соціально-економічного та науково-технологічного розвитку з урахуванням можливостей вітчизняного інноваційного потенціалу.

Середньострокові напрями інноваційної діяльності розраховані на реалізацію протягом найближчих трьох-п'яти років: напрями інноваційного оновлення промислового, сільськогосподарського виробництва та сфери послуг щодо освоєння випуску нових наукомістких товарів та послуг з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Середньострокові напрями інноваційної діяльності формуються в межах стратегічних напрямів інноваційної діяльності на основі новітніх досягнень вітчизняної і світової науки, аналізу кон'юнктури світового і внутрішнього ринків та ресурсних можливостей держави. За своїми масштабами, спрямуванням та специфікою реалізації середньострокові напрями інноваційної діяльності можуть бути напрями інноваційної діяльності загальнодержавного, галузевого або регіонального рівнів.

З урахуванням специфіки можна виділити такі стратегічні напрями інноваційної діяльності в Одеському регіоні:

- нові та відновлювані джерела енергії; новітні ресурсозберіжні технології;
- машинобудування та приладобудування як основа високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва; розвиток високоякісної металургії;
- нанотехнології, мікроелектроніка, інформаційні технології, телекомунікації;
- вдосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;
- високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості;
- транспортні системи: будівництво і реконструкція;
- охорона й оздоровлення людини та навколишнього середовища;
- розвиток інноваційної культури суспільства.

Національні інтереси України вимагають негайних та ефективних заходів, спрямованих на збереження її науково-технологічного потенціалу, забезпечення ефективнішого його використання для подолання кризових явищ у економічному та соціальному розвитку. Швидко втрачаються можливості розвивати належним чином наукові дослідження, оперативно впроваджувати їх результати у практику, реагувати на світові науково-технологічні досягнення й ефективно використовувати їх у національних інтересах. Значна частина вітчизняних товарів не відповідає рівню сучасного наукового та технологічного забезпечення, що зумовлює їх низьку конкурентоспроможність як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Зараз відсутній дієвий механізм інвестування масштабних технологічних змін. Державні науково-технічні програми часто не забезпечують досягнення конкретних кінцевих результатів. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади не мають достатніх коштів для інноваційної трансформації відповідних галузей, а недержавні комерційні структури досі ще не зацікавлені у здійсненні довгострокових проектів, які б забезпечували базові технологічні зміни.

Ключовим напрямом розв'язання проблем у цій сфері є перехід вітчизняного виробництва на інноваційний шлях розвитку.

З урахуванням ситуації, що склалася, необхідно чіткіше визначити концептуальні засади державної науково-технологічної та інноваційної політики.

Враховуючи економічні, соціальні, екологічні, оборонні й інші національні інтереси, слід за короткий строк здійснити комплекс заходів, які б сприяли підвищенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу до рівня стандартів розвинених країн, інтенсифікації процесу опанування науковими знаннями, новими технологіями та їх практичному використанню.

В цьому зв'язку основними цілями науково-технологічного розвитку Одеського регіону є:

- підвищення ролі наукових і технологічних факторів у подоланні кризових явищ у соціально-економічному розвитку та забезпеченні економічного зростання, утвердженні духовності у суспільстві, вдосконаленні державотворення;
- створення ефективних механізмів збереження, ефективного використання та розвитку національного науково-технологічного потенціалу;
- технологічне переобладнання і структурна перебудова виробництва з метою нарощування випуску товарів, конкурентоспроможних на світовому і внутрішньому ринках;
- збільшення експортного потенціалу за рахунок наукомістких галузей виробництва, зменшення залежності від імпорту;
- застосування найбільш дієвих інструментів для активізації процесу соціально-економічного розвитку, збереження довкілля та ефективного використання природних ресурсів, сприяння створенню в економіці достатньої кількості робочих місць, у тому числі для випускників навчальних закладів, фахівців, які внаслідок економічної кризи та військових дій втратили свої робочі місця у виробництві, науці, освіті тощо, а також для спеціалістів, які звільняються із Збройних Сил України;
- відродження творчої діяльності винахідників і раціоналізаторів виробництва;
- розвиток людини як особистості, збереження і захист її здоров'я та середовища проживання, створення умов для високопродуктивної, творчої та безпечної праці і сучасного побуту.

З огляду на вищевикладене намітимо пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку у сфері виробництва Одеського регіону. Ними мають стати:

- формування наукомістких виробничих процесів, сприяння створенню та функціонуванню інноваційних структур;

- створення конкурентоспроможних переробних виробництв;
- технологічне і технічне оновлення базових галузей економіки;
- впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, реалізація яких може забезпечити якнайшвидшу віддачу і започаткувати прогресивні зміни в структурі виробництва й тенденціях його розвитку.

Література:

1. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: Міжуніверситетська колективна монографія / О.М. Коваленко та ін. Херсон, 2018. 634 с.
2. Менеджмент зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності (для магістрів): Навчальний посібник / К.В. Ковтуненко та ін. Київ, 2018. 505 с.

Хоменко І. О.

доктор економічних наук, професор,

Курдюк К.Ю.

студентка,

*Чернігівський національний технологічний університет
м. Чернігів, Україна*

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

Ключові слова: ПЕ-пакет, екологія, торгова точка, обмеження використання

Сьогодні у всьому світі суттєвою екологічною проблемою є використання поліетиленових пакетів (ПЕ-пакетів). Через значну шкоду для екології країни починають вводити їх заборону чи обмеження у використанні, але Україна до цієї ініціативи долучається не в достатній мірі. Лише на початку 2019 року до Верховної ради подано проект Закону №9507 «Про зменшення кількості окремих видів відходів з поліетилену в цивільному обігу». Ним передбачено заборону на використання одноразових ПЕ-пакетів з 2022 року [1]. Прийняття даного законопроекту дозволить Україні наблизитися до країн Європейського Союзу, які активно відмовляються від поліетиленового пакування, вагомо зменшить кількість поліетиленових відходів, що сприятиме поліпшенню екологічного середовища.

Розглядаючи дане питання з економічної точки зору слід відзначити, що на сьогодні обмеження чи заборона ПЕ-пакетів є економічно не вигідною. Бо наразі будь-яка доступна альтернатива поліетиленовому пакуванню є дорожчою, і тому воно буде або платним, або в більшій мірі включено у вартість товару.

Наразі ПЕ-пакети можна замінити на екосумки, плетені сумки-сіточки, паперові пакети та тканинні мішечки. Також обмеження поліетиленовий пакетів є гарною платформою для запровадження нових стартапів. Так у травні 2018 року було запущено стартап FoodBIOPack (біорозкладний їстівний пакет). На відмінну від поліетиленових пакетів, які розкладаються понад 200 років, пакет foodblorack розкладається за 30 днів.

Альтернативна заміна ПЕ-пакетів призведе до збільшення вартості товарів у малих торговельних точках. Пояснюється це тим, що великі торгові приміщення утримують більший асортимент товару, тим самим мають можливість розподілити витрати на пакування серед більшої його кількості. Тому чим більша торговельна точка, тим менша цінова надбавка на одиницю товару.

Крім того, якщо закон «Про зменшення кількості окремих видів відходів з поліетилену в цивільному обігу» буде прийнятим, то використання ПЕ-пакетів стане не вигідним і для торговельних мереж, адже за це буде передбачено стягнення штрафу.

Слід також відмітити, що відповідно до закону України «Про відходи» [2], органам місцевого самоврядування належать всі відходи, що утворюються комунальними закладами на їх території та безхазяйні відходи. Це означає, що на зберігання та утилізацію таких відходів йдуть кошти з місцевого бюджету, і ці видатки щорічно зростають.

За зменшення використання пластику в побуті борються здебільшого активісти та громадські організації на місцевому рівні. Так у Чернігові на сайті єдиної системи місцевих петицій Шамруком було зареєстровано петицію: «Обмеження використання поліетиленових пакетів» [3].

Але враховуючи те, що законодавчо ця проблема не вирішена на рівні держави, місцева влада не може вплинути на цей процес локально та встановити заборону на обіг товарів (ПЕ-пакетів). При цьому ГО пропонують проведення просвітницької діяльності серед населення, щодо обмеження використання одноразових пакетів. Великі торгові точки починають активно пропонувати альтернативні способи пакування.

Економічною вигодою відмови від ПЕ-пакування для суб'єктів господарювання може слугувати створення пунктів прийому поліетилену на місцевому рівні.

Враховуючи наведені вище факти, можна дійти висновку, що прийняття проекту Закону №9507 «Про зменшення кількості окремих видів відходів з поліетилену в цивільному обігу» дозволить покращити екологічний стан в країні, який впливає на здоров'я суспільства.

З економічної точки зору, як і при збереженні ПЕ-пакетів у обігу, так і при їх забороні, витрати кінцевого споживача будуть зростати. Для того аби зменшити свої витрати в майбутньому, кожен вже зараз повинен самостійно скорочувати кількість використовуваних у побуті ПЕ-пакетів.

Важливим фактором є просвітницька діяльність, яку б вели на рівні міста, області чи всієї країни. Кошти, виділені на соціальну рекламу, будуть значно меншими, ніж кошти для організації полігонів зберігання відходів чи організації утилізації ПЕ-пакетів.

Література:

1. Про зменшення кількості окремих видів відходів з поліетилену в цивільному обігу [Електронний ресурс] проект закону України [одержано Верховною Радою 28.01.2019]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65388
2. Про відходи [Електронний ресурс] закон України [затверджено законом від 02 жовтня 2012 р. №5402-VI]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>
3. Обмеження використання поліетиленових пакетів [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://edem.in.ua/chernihiv/Petition/View/1599?fbclid=IwAR04gHFu3fMPsmvvbXavkpNsHOdUsYbiFfgocQMDuAUi9aIWwgTVrMXEgs0>
4. Хоменко І.О. Проблеми та напрями переробки твердих побутових відходів в Україні / І.О. Хоменко, Л. В. Бабаченко, Я.В. Падій // Економіка та суспільство. 2017. – № 12. – С. 454-458.

Гудзь М.В.

*доктор економічних наук, професор
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

Гудзь П.В.

*доктор економічних наук, професор
Куявсько-Поморська школа вища
м. Бидгощ, Польща*

НОВІ ФОРМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНІ

Сучасний світ є трансформаційним і за формою, і за суттю. Регіональний економічний простір набуває нових ознак, якостей, характеристик. Будучи цілісним як господарська система, економіка регіону змінюється під впливом переміщення робочої сили, капіталу, товарів і послуг внаслідок дії інформаційних технологій. Перебуваючи територіально в одному локалітеті, інтелектуальна робоча сила виконує виробничі завдання у сервісній економіці екстериторіально. Змінюється система відносин і в суспільстві, і на виробництві. Складається у регіонах тканина нової економіки – економіки цифрової, інформаційної.

Вчені-економісти намагаються вичленити його родові ознаки нової економіки навколо пошуку ідеальних моделей ринкової рівноваги, на що вказують дослідження численних лауреатів Нобелівської премії. Однак, активне використання цифрових технологій, революційні технологічні зміни в сфері передачі і зберігання інформації, телекомунікаційні прориви засобів зв'язку стимулюють вчених до вияву теоретичних конструкцій нової, постінформаційної економіки. В її основу більшість авторів покладають теорії інноваційної економіки Дж. А. Шумпетера, «за якою творча деструкція» визначається рушійною силою змін і прогресу. Так, сучасна теорія економічного зростання зосереджується, головним чином, на двох каналах: 1) стимулювання зростання через фінансування наукових досліджень і розробок; 2) витрат на розвиток знань як основного компоненту інновацій. Перший канал – дія на доступних товарах і послугах, а другий – дія на подоланні опору знанневої економіки. Так, Білоцерківець В.В. вважає, що саме на основі авангардних процесових інновацій і розробці на їх базі широкого спектру диверсифікованих новоекономічних благ формуються родові ознаки нової економіки [1, с. 15].

Подібна думка знаходить підтвердження у доповіді Римського клубу за 2017 р. щодо сценаріїв побудови кращого світу через зміну економічної ідеології: скорочення частки матеріального виробництва і зростання вартості нових видів економічної діяльності, таких як захист довкілля, ефективне використання ресурсів, дослідницька діяльність, культура, послуги з догляду [2, с. 150]. Подібний механізм закладає передумови для розширення меж інклюзії, урізноманітнення форм залучення різних соціальних страт до активної соціальної та економічної діяльності.

Протилежною думкою є погляди Карли Гоф та Джозефа Стігліца, вважають, що сучасних умовах навіть інвестиції в галузь чи виробництво не можуть мати значного впливу на економічне зростання, оскільки різні виробничі функції стають все більш організовані різними способами. Тобто розвиток більше не розглядається як процес накопичення капіталу, а, насамперед, як процес організаційних змін. Тому наукові дослідження мають спрямовуватися на економіку інформації, теорію проблем координації та інституціональній економіці [3, с. 15; 4, р. 32]. Вважаємо, що

ефективність менеджменту, в тому числі і корпоративного адміністрування виступають провідним нематеріальним активом сучасної економіки.

В наш час спостерігаємо бурхливий розвиток «розумних міст», які адмініструються на основі великих даних і цифрових технологій, телекомунікацій, де не тільки інформація знаходиться у кожному товарі, а сам товар проникає в інформацію, як це представлено технологіями 3D-друку, нанотехнологіями, новими матеріалами з новими властивостями тощо [5, р. 151-178].

Набирає обертів зародження і розвиток нової економіки, представлені цифровими платформами і хмарними обчисленнями. Зарубіжні дослідники вказують на їх революційний характер в системі створюваних виробничих і соціальних відносин економіки платформи: «платформи порушують існуючу організацію економічної діяльності шляхом скидання вхідних бар'єрів, зміни логіки створення вартості та залучення вартості, регулювання арбітражу, перепакуння робіт або перестановки влади в економічній системі» [6, р. 272].

Саме на рівні регіону перетинаються адміністративна регуляторна діяльність уряду та самоврядний локальний економічний розвиток. Публічне адміністрування економіки регіону набуває ознак оздоровлення внаслідок дії адміністративно-територіальної реформи, формування новітніх органів місцевого самоврядування – об'єднаних територіальних громад та реалізації програм місцевого економічного розвитку.

На нашу думку, способами адміністрування економічного розвитку в регіоні є наступні: а) інституційні механізми – Рада регіонів, Держінвестпроект, асоціації органів місцевого самоврядування, агенції регіонального розвитку, агенції місцевого розвитку, б) операційні механізми - програми і проекти міжмуниципальної, міжсекторальної дії, програми та проекти міжнародної технічної допомоги, між секторні коаліції, в) фінансові механізми – державний фонд регіонального розвитку, регіональні фонди регіонального розвитку, фонди розвитку територіальних громад, г) організаційно-управлінські та економіко-правові механізми – торгово-промислові палати, торгово-інженерні палати, вільні економічні зони, різні типи територіально-виробничих комплексів, транспортні вузи, промислові зони, полюси економічного зростання, кластери, агломерації, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, індустріальні парки тощо.

Отже, новими формами розвитку економіки в регіоні є економіка платформи, сервісні бізнеси, які потребують м'якого адміністрування, кооперації бізнесових, адміністративних і соціальних інститутів. Конфігурація інноваційних організаційно-економічних форм новітньої регіональної економіки залежатиме від сформованого вибору вектору розгортання технології, що включає підприємницьку ініціативу, корпоративні стратегії та державну політику, що актуалізує потребу їхнього дослідження.

Література:

1. Білоцерківець В.В. Нова економіка: виклики та засади функціонування в умовах індустріального суспільства. *Академічний огляд*. 2015. № 1 (42). С.11-16.
2. Макстон, Грем, Рандерс, Йорген. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату [текст]. К.: Пабулум, 2017. 320 с.
3. Karla Hoff, Joseph E. Stiglitz. Modern Economic Theory and Development. URL:https://www.researchgate.net/publication_
4. Karla Hoff, Joseph E. Stiglitz. Striving for balance in economics: Theoretical perspectives on the social determinants of behavior. *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 126. Part B. June 2016. pp. 25-57.

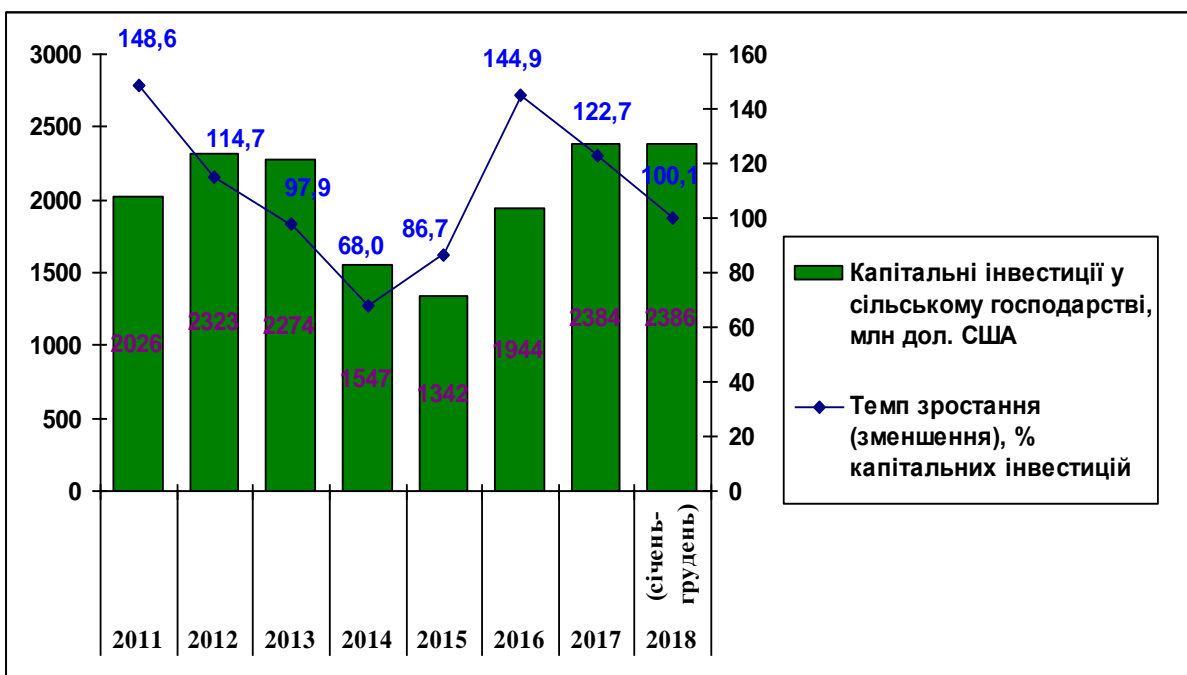
5. Cavallo, Alberto F., and Roberto Rigobon. The Billion Prices Project: Using Online Data for Measurement and Research. *Journal of Economic Perspectives* Vol. 30, No. 2 (2016). p.151-178.
6. Public Universities and Regional Growth Insights from the University of California Edited by Martin Kenney and David C. Mowery. 2014.

Нечитайло В.В.,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Важливим чинником розвитку аграрного сектору економіки України є успішно функціонуюче сільськогосподарське виробництво, у якому вагоме місце відводиться інвестиційній діяльності. За даними Державної служби статистики України у період січня-грудня 2018 р. капітальні інвестиції залишилися на рівні річного показника попереднього року (табл. 1).

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій у сільському господарстві

Джерело: розрахунки здійснені на основі електронних даних Державної служби статистики України.

Призупинення темпів та спад інвестиційної активності у сільському господарстві у період з 2014 по 2015 рр. значною мірою пов'язаний з нестабільною ситуацією в державі та військовими подіями, що призвели до погіршення умов діяльності агроінвесторів. За даними розрахунками лише у 2017 р. та січні-грудні 2018 р. обсяг залучених капітальних інвестицій у сільське господарство досяг рівня інвестування 2012 року.

Нині основними джерелами інвестицій у сільському господарстві залишаються власні кошти підприємств, за рахунок яких освоюється понад 80% усіх капітальних вкладень. Галузева структура інвестицій в аграрному секторі економіки України свідчить про її рослинницьку спрямованість у сільськогосподарських підприємствах. Переважна більшість капітальних інвестицій спрямовується на вирощування однорічних і дворічних культур. Частка цих вкладень перевищує 80 відсотків. Питома вага тваринництва в капітальних інвестиціях незначна – трохи вище 10 відсотків. У сучасних умовах галузева структура не відповідає потребам нашої держави.

Залучення сільськогосподарських підприємств до інноваційного розвитку зумовлює необхідність розробки і реалізації стратегії, яка б стала підґрунтям для послідовного, системного та керованого процесу впровадження інновацій, відображала стратегічні завдання сільського господарства.

Інновації реалізовані в аграрній сфері в найбільш широкому розумінні є агроінноваціями. Вчені пропонують різні підходи до визначення даного поняття. Так, О.В. Кот під агроінновацією розуміє системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідницької роботи, що призводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосферою та техносферою, а також поліпшують стан навколишнього середовища [3, с. 32].

Ю.В. Бухвостов визначає агроінновацію як результат праці отриманий завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування та розвитку виробничо-господарської системи АПК у напрямі підвищення її ефективності, стійкості та системної якості відносин [1, с. 7].

На динаміку розвитку сільського господарства впливає циклічний характер інноваційних процесів. В умовах циклічності сільське господарство не може забезпечувати стабільно високі темпи розширеного відтворення, тому йому періодично потрібний поштовх для розвитку. Якщо розглядати фермерські господарств, такий поштовх, вперше було здійснено на етапі їхнього масового створення, а потім на етапі становлення системи державної підтримки.

Основними напрямками підвищення інвестиційної привабливості розвитку сільського господарства є:

- розширення можливостей регіонів щодо формування місцевих джерел інвестицій та управління ними шляхом розроблення і реалізації Дорожніх інвестиційних карт аграрних районів, у яких будуть визначені стратегічні завдання соціально-економічного розвитку району та послідовність дій і заходів щодо їхнього розв'язання в стратегічній перспективі;

- реалізація на практиці ініціатив щодо впровадження проектів, спрямованих на створення технопарків як центрів інноваційно-інвестиційного комплексу регіонів;

- активізація роботи щодо розробки інвестиційних пропозицій для потенційних інвесторів, у т.ч. з використанням переваг механізму державно-приватного партнерства;

- підтримка малого та середнього бізнесу шляхом розробки програм з надання пільгових кредитів суб'єктам господарювання на селі;

- організаційне забезпечення покращення інвестиційного консалтингу та практики розроблення інвестиційних проектів і бізнес-планів, які можуть бути впроваджені різними категоріями сільськогосподарських товаровиробників, що дасть змогу підвищити рівень ефективності їхньої діяльності та збільшити доходи як селян, так і місцевих бюджетів.

Інвестиційно-інноваційна діяльність є важливим чинником успішного розвитку сільського господарства, оскільки лише через неї можна досягти позитивних зрушень при вирішенні проблем продовольчої безпеки держави та зміцнення її експортного

потенціалу. У процесі своєї діяльності сільськогосподарські підприємства стають учасниками конкурентної боротьби за споживача і можливість їхнього виживання залежить від здатності ефективно та в комплексі використовувати всі свої переваги над конкурентами. Тому забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств вимагає розробки відповідних заходів, які дозволили б їм пристосуватись до змін існуючого ринкового середовища та посилення конкурентних позицій.

Література:

1. Бухвостов Ю.В. Детерминирующее воздействие инвестиций на формирование экономики инновационного типа (на примере аграрного сектора) : автореф. дис. на соискание учен. степени кандидат. эконом. наук : 08.00.01. Москва, 2009. 26 с.
2. Капітальні інвестиції // База даних «Державна служба статистики України». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 09.04.2019).
3. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення. *Проблеми науки*. 2008. № 9. С. 30 – 37.

Ткачук О.В.

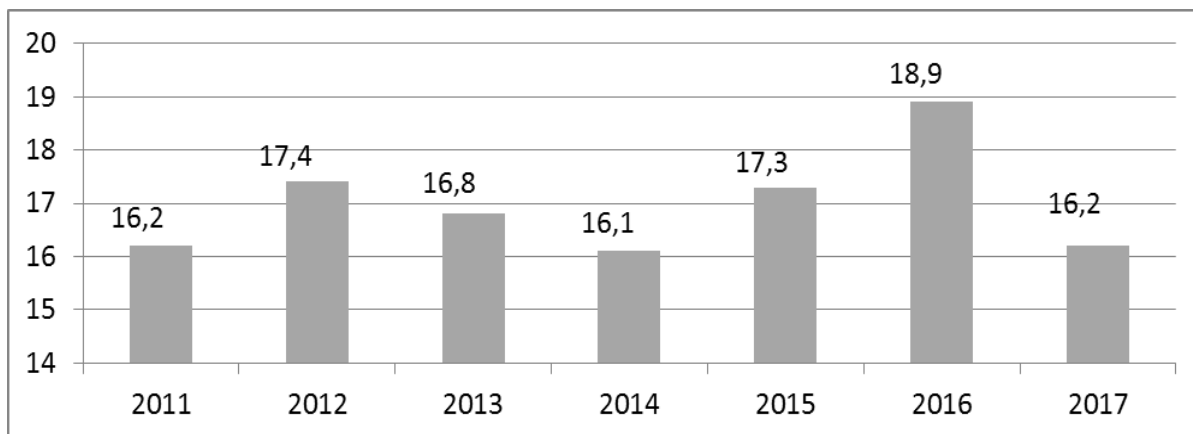
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

КЛЮЧОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Одним із пріоритетних національних та регіональних інтересів України на сучасному етапі є забезпечення сталого інноваційного розвитку вітчизняної економіки, інтеграції до глобалізованого світового простору, підвищення конкурентоспроможності держави та її регіонів на міжнародній арені. Актуального значення набувають питання трансферу освітньо-професійних знань, створення й впровадження інновацій, комерціалізації наукових досліджень і розробок, ефективного використання інтелектуального потенціалу та ін.

Виклики сьогодення в умовах розвитку глобалізованої економіки, 4-ої промислової революції, нової ери знань, створюють необхідність у формуванні інновацій для будь-якої країни, що може сприяти зміцненню конкурентоспроможності її економіки, підвищуючи тим самим рівень соціального процвітання населення країни [7].

Динаміка інноваційної активності підприємств промисловості в Україні впродовж 2011-2017 років (рис. 1) свідчить, що найбільший рівень інноваційної активності за досліджуваний період мав місце у 2016 році (18,9%), найнижчий – у 2014 році (16,1%). У 2017 році також зафіксоване доволі суттєве зниження інноваційної активності порівняно з попереднім 2016 роком – до 16,2%. При цьому необхідно констатувати, що рівень інноваційної активності підприємств в Україні є суттєво нижчим у порівнянні з розвиненими країнами Європи й світу, де зазначений показник становить близько 60-70%. Тому, задля забезпечення високих темпів інноваційного розвитку необхідним є запровадження дієвих механізмів і стимулів, спрямованих на регулювання інноваційної діяльності.

Рис. 1. Динаміка інноваційної активності підприємств промисловості в Україні, % (2011-2017 рр.)

Джерело: побудовано за даними [4].

Ключовими детермінантами інноваційного розвитку економіки України та її регіонів, на наше переконання, є:

1. Забезпечення ефективності державного регулювання інноваційного розвитку за територіями країни.

Державне регулювання інноваційного розвитку на регіональному рівні покликане перетворити регіональні відмінності у нові можливості для успішності держави, забезпечити високий рівень якості життя людини, незалежно від місця її проживання, через забезпечення територіально-цілісного та збалансованого розвитку України, інтеграції регіонів в єдиному інформаційному та культурному просторі, максимально повного використання їх інноваційного потенціалу з урахуванням природних, економічних, історичних, культурних, соціальних та інших особливостей [1].

2. Формування та розвиток інноваційних екосистем.

Інноваційна екосистема передбачає синергетичне поєднання державного, підприємницького та дослідницького середовища з використанням організаційних, нормативних, освітніх, методичних та фінансових ресурсів, а також впровадження механізму трансферу знань з метою їх подальшого перетворення на інноваційні продукти [7].

3. Створення інноваційно-інтегрованих структур на регіональному рівні.

Потужний інноваційний потенціал щодо активізації регіонального розвитку має створення регіональних інноваційно-інтегрованих структур, що стимулюють продуктивні інвестиції до технологічно-інноваційно-зорієнтованих виробничих, агропромислових, транспортно-транзитних, рекреаційно-туристичних та науково-освітніх регіональних комплексів [5].

4. Розвиток національної та регіональної інноваційної інфраструктури.

Основними елементами інноваційної інфраструктури, які свідчать про розвиток інноваційного потенціалу регіону та наявність у нього конкурентних переваг, є: заклади з підготовки кадрів, зорієнтовані на комерціалізацію досягнень науково-дослідних та дослідницько-конструкторських робіт; фінансові установи (бюджетні та позабюджетні, банки, кредитні спілки, венчурні, страхові фонди, промислово-фінансові групи); виробничо-технологічні суб'єкти (інноваційно-технологічні центри, бізнес-інкубатори, інжинірингові фірми, технопарки); регіональні центри інноваційного розвитку, віртуальні біржі; консультанти з правових питань [3].

5. Запровадження раціональної системи моніторингу інноваційного розвитку держави та регіонів.

Система моніторингу індикаторів інноваційного розвитку регіонів повинна включати два основних блоки: 1) моніторинг інновацій у сфері управління інноваційною діяльністю в Україні; 2) моніторинг показників, що висвітлюють розвиток регіонів за допомогою поширення інновацій та відображають ефективність використання інноваційного потенціалу регіону [2].

6. Забезпечення ефективного використання інноваційного потенціалу територій з урахуванням їх особливостей та специфіки.

Винятково важливе значення має оптимізація використання всіх видів наявних ресурсів конкретних територій, включаючи природні, матеріально-технічні, технологічні, фінансові, інтелектуально-кадрові, інформаційні, рекреаційні тощо.

7. Підвищення інвестиційної привабливості держави та її регіонів для вітчизняних та зарубіжних інвесторів.

Рівень інвестиційної привабливості знаходиться у прямій залежності від стану політичної, військової, економічної, соціальної стабільності, наявності належної законодавчо-нормативної бази, прозорості податкової політики, наявності ризиків ведення господарської діяльності на території держави.

8. Запровадження smart-підходу до організації управління територіальним розвитком, у тому числі інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання.

Одним з найпопулярніших підходів в умовах децентралізації влади та управління, запровадження людино-орієнтованої концепції соціально-економічного розвитку територій є smart-підхід, тобто «розумне управління» всіма процесами, включаючи інфраструктуру, логістику, надання всіх видів послуг тощо.

9. Формування баз даних з питань інноваційних розробок, забезпечення їх доступності для потенційних інвесторів.

В умовах стрімкого поширення сучасних інформаційно-комунікативних технологій та розвитку мережевої економіки створення баз інноваційних розробок виступає потужним засобом пошуку інвесторів, залучення до участі у реалізації інноваційних ідей інших зацікавлених сторін. Це створює передумови для підтримки стартап-проектів, розвитку венчурного бізнесу, комерціалізації наукових розробок науковців.

10. Розвиток інноваційної культури, популяризація інновацій серед населення.

Рівень обізнаності громадян держави та її територій щодо можливостей безпосередньої участі в інноваційному процесі, а також практичного використання вже впроваджених інновацій у трудовій діяльності чи повсякденному житті є запорукою успіху інноваційного розвитку країни в цілому.

Таким чином, реалізація вищенаведених ключових детермінант інноваційного розвитку економіки України та її регіонів дозволить підвищити конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні у поточній та довгостроковій перспективах, якість життя й добробут населення, а отже, й забезпечити сталій соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Література:

1. Богашко О.Л. Державне регулювання інноваційного розвитку на регіональному рівні. *Економічні горизонти*. 2018. №2. С. 44-50.
2. Жихор О.Б., Баранова В.В., Буркун І.Г. Моніторинг інноваційного розвитку регіонів України у контексті євроінтеграційних викликів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. №7-8. С. 118-122.
3. Марченко О.В., Голобородько О.П. Проблеми розвитку інноваційної інфраструктури регіонів України. *Економіка і регіон*. 2017. №2. С. 18-22.

4. Наукова та інноваційна діяльність України у 2017 році. Статистичний збірник. *Державний комітет статистики України*. К., 2018. 178 с.
5. Сторожук О.В. Інноваційно-інтегровані структури та економічний розвиток регіону. *Розвиток інноваційно-інтегрованих структур у вимірі формування інноваційно-орієнтованої моделі економіки: міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 21-22 берез. 2018 р.: зб. тез доп. Кропивницький, 2018. С. 172-174.
6. Levchenko O., Kuzmenko H., Tsarenko I. The role of universities in forming the innovation ecosystem. *Innovative Economics and Management*. 2018. Vol. 5-2. P. 10-16.
7. Levchenko O., Tkachuk O., Tsarenko I. The Role of Universities and their Research Work in the Generation of Innovation. *Central European Conference in Finance and Economics (CEFE 2018)*. Technical University of Košice, 2018. P. 606-614.

Щоголева І.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

Соколовський В.А.

ст. викладач

Льотна академія Національного авіаційного університету

м. Кропивницький, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ

Процеси глобалізації та посилення міжнародної конкуренції зумовили ситуацію, при якій утримання конкурентоспроможної позиції на ринку стало проблемою, вирішення якої можливе лише у разі зміни парадигми управління конкурентоспроможністю. Ці зміни пов'язані, в першу чергу, з формуванням нової системи організації бізнесу, яка дасть можливість отримати конкурентні переваги за рахунок розподілу та кооперації праці. Саме кластерний підхід являє собою таку систему взаємовідносин між різними суб'єктами регіональної економіки, об'єднання яких досягається за рахунок обміну матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками.

Актуальність розробки методичного інструментарію для аналізу кластерів зумовлена відсутністю уніфікованих методик, відсутністю системи показників, які дозволяють здійснювати як кількісний, так і якісний аналіз, на базі якого є можливість прогнозувати подальші дії та мінімізувати загрози.

Кластерний підхід декларується в якості одного з базових умов ефективної державної регіональної політики. Саме кластери, як основа мережевої організації території, мають стати новим структурним елементом забезпечення просторового розвитку територій у глобалізованій економіці. Їх функціонування сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів і країни у цілому, впровадженню інвестиційно-інноваційної моделі розвитку [1].

Для того, щоб оцінити ефективність наявних кластерів та кластерів, що тільки зароджуються, треба корегувати цілі, завдання та механізми з метою підтримки взаємодії всередині кожного існуючого кластеру.

Дослідження кластерів та їх оцінку доцільно здійснювати поетапно [2].

На першому етапі досліджень необхідно здійснити ідентифікацію наявних кластерів в регіоні. Перш за все треба зрозуміти, які кластери присутні в регіональній економіці. Для цього може бути використана методологія виявлення кластерів, застосована для ідентифікації кластерів в будь-якому регіоні. Доцільно визначити кластери і їх склад за видами економічної діяльності. Визначення кластерів буде найбільш результативним, якщо здійснювати його по ринках, ґрунтуючись на інформації щодо продукту підприємств кластера і ринків, на яких ця продукція чи послуги продаються.

В межах другого етапу досліджень треба здійснити класифікацію або типологію наявних в регіоні кластерів і визначити стадії їх життєвого циклу. Перш ніж класифікувати кластери, потрібно визначити ознаки, за якими виявлені кластери будуть класифіковані. До речі, у державному управлінні кластерні системи класифікуються на:

- національні інноваційні кластери, які охоплюють стратегічні напрями розвитку держави з метою формування національних технологічних платформ;
- регіональні виробничі кластери, у фокусі яких розвиток промислових пріоритетів регіонів;
- локальні кластери, які концентруються на гармонізації районів, міст, окремих сіл та селищ.

Проведена класифікація кластерів дає можливість визначити, в яких напрямках потрібно діяти для їх розвитку. Для встановлення стадії життєвого циклу ідентифікованих на території регіону кластерів потрібно сформулювати критерії, за якими цей поділ може бути здійснено.

Третій етап досліджень передбачає встановлення ринкової орієнтації кластерів шляхом їх розподілу на кластери, які орієнтовані на локальний ринок; орієнтовані на національний ринок та орієнтовані на світовий ринок.

На четвертому етапі досліджень здійснюється аналіз кількісних характеристик наявних в регіоні кластерів на основі розрахунку наступних його показників:

- розмір кластера – чисельність зайнятих у видах економічної діяльності, що входять до кластеру;
- вага кластера в регіональній економіці – частка зайнятих в кластері в загальній чисельності зайнятих в регіоні;
- коефіцієнт локалізації кластера.

Для розуміння стратегічних перспектив регіональних кластерів необхідно провести стратегічне позиціонування всіх кластерів.

П'ятий етап досліджень передбачає вивчення просторового розташування кластерів, наявних в регіоні.

Запропонована методологія досліджень регіональних кластерів дозволяє проводити їх вивчення в систематизованому вигляді. Крім того, вона допомагає виявляти нові кластери і ті, що тільки зароджуються, а також мати об'єктивну інформацію щодо ключових конкурентних переваг регіону.

Цілеспрямовані дослідження кластерів як об'єкта управління дозволяють наголошувати на необхідності концентрації зусиль по створенню сприятливих умов партнерства між підприємствами, при цьому перш за все на сприянні розвитку вже існуючих галузей, випробуваних ринком. Створення та супроводження діяльності інноваційно-інвестиційних кластерів на регіональному рівні має відбуватися за активної участі органів державної влади, які мають визначати інституційне середовище їх розвитку. Формування регіональних інвестиційно-інноваційних кластерів вимагає суттєвого посилення відповідного теоретико-методологічного забезпечення.

Література:

1. Мамонова В. В., Куц Ю. О., Макавенко О. М. Формування територіальних кластерів як інструменту регіонального розвитку: наук. розробка. К. : НАДУ, 2013. 36 с.
2. Миролубова Т. В., Карлина Т. В., Ковалева Т. Ю. Закономерности и факторы формирования и развития региональных кластеров: монографія. Пермь. 2013. 283 с.

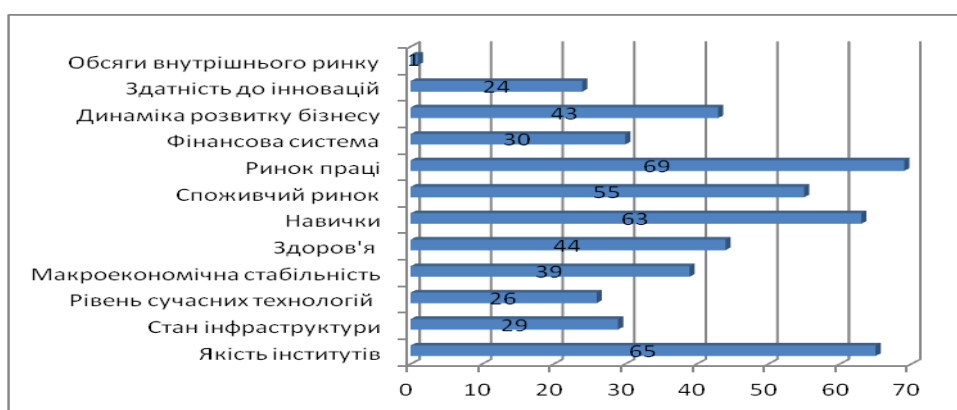
Бойко О.М.

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЩОДО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ¹

Одним із стратегічних напрямків економічного розвитку КНР є інноваційна діяльність промислових підприємств. Країна прагне стати глобальним гравцем на ринку ви високотехнологічної продукції, здійснює активний перехід від інвестиційної економіки до економіки знань, створює найбільший споживчий ринок у світі.

Кількісне порівняння рівня економічної безпеки КНР з іншими країнами світу можливе на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності. В 2018 р. десятку лідерів в рейтингу глобальної конкурентоспроможності економіки складають: 1. США, 2. Сінгапур, 3. Німеччина, 4. Швейцарія (п’ять років поспіль країна очолювала рейтинг лідерів конкурентоспроможності), 5. Японія, 6. Нідерланди, 7. Гонконг, 8. Великобританія, 9. Швеція, 10. Данія. Згідно рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018 КНР у 2018 р. посіла 28 місце. Основні фактори конкурентоспроможності КНР зображено на рис. 1.

Рис. 1. Рейтинг КНР за Індексом глобальної конкурентоспроможності 4.0 2018 у 2018 р.

Джерело: побудовано за даними [5; 9]

¹ Публікацію підготовлено за виконання НДР “Модернізація економічної політики розвитку сфер діяльності та ринків”, державний реєстраційний № 0118U007329

Не дивлячись на існуючі проблеми в сфері інноваційної діяльності КНР протягом тривалого часу спостерігається економічне зростання. Реальний ВВП в КНР в 2017 р. становив 10,1 трлн. дол. США, що на 655 млрд. дол. США більше, аніж в 2016 р. (9,5 трлн. дол. США). Темп зростання в порівнянні з 2016 р. - 6,89%. Якщо аналізувати реальний ВВП в КНР за період з 2007-2017 рр., зазначимо, що він збільшився на 5,56 трлн. дол. США. Середнє значення склало 6,98 трлн. дол. США. Середньорічний темп зростання реального ВВП в КНР за цей же період склав 7,47%. Максимальне зростання реального ВВП в КНР за період з 2007-2017 рр. зафіксовано в 2017 р. - 655 млрд. дол. США, а найменше зростання - 443 млрд. дол. США в 2008 р. Максимальне значення реального ВВП в КНР було досягнуто в 2017 р. - 10,1 трлн. дол. США, а мінімальне спостерігалось в 2006 р. - 4,02 трлн. дол. США.

До цього необхідно додати і інші позитивні результати: за 10 років витрати на інноваційні розробки зросли з показником 21,0% на рік; країна займає друге місце в світі за показником загального обсягу фінансування інноваційних розробок; частка витрат бізнесу на інноваційні розробки в ВВП КНР вище, а ніж в країнах ЄС; випуск інженерів (на рівні бакалавра) китайськими вищими навчальними закладами більше, ніж в Японії, Кореї, США, Тайвані та Німеччині, разом узятих; чисельність вчених і інженерів, зайнятих в економіці КНР збільшилася вдвічі, порівняно з 2000 р.; частка КНР за показником, що характеризує будівництво заводів з виробництва напівпровідників, склала зросла на 40,0 %, у той час як у США на 8,0%; китайські виробники вийшли на перше місце в світі з випуску сонячних батарей, з виготовлення повітряних енергетичних установок, а також є світовим виробником літійонних батарей. На найближчу перспективу КНР планує зменшення залежності економіки від імпортних технологій до 30,0% і збільшення частки високотехнологічних виробництв у всьому обсязі ВВП - до 60,0%.

За останні десятиліття в КНР значно зросли показники кількості зареєстрованих патентів на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі патенти на винаходи. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності КНР є лідером за чисельністю поданих патентних заявок. У 2016 р. винахідниками КНР подано понад 1 млн. заявок на патенти. Серед всіх держав КНР є єдиною країною, у якій патентне зростання супроводжується зростанням частки резидентів серед заявників. Це пояснюється наявністю висококваліфікованих китайських дослідників, зростанням винахідницької активності, зацікавленості в охороні та комерціалізації власних розробок. Так, наприклад за останні 5 років чисельність патентів у сфері штучного інтелекту зросла на 190,0% [8].

Особливо вражаючою є кількість патентних заявок у сфері нанотехнологій. За останні 20 років КНР подано 209344 патентних заявки. Це вдвічі більше ніж в США, які посідають друге місце в світі за даним показником. В 2016 р. китайськими вченими опубліковано близько 33,0% світових наукових статей, присвяченим розвитку нанотехнологій.

Промислові підприємства, які функціонують в КНР на інноваційних засадах класифікують наступним чином: Державні підприємства ("Haier", "Lenovo", "Chery", "SAIS", "ZTE") і приватні підприємства ("Huawei", "Galanz", "AUX Group", "Geely"). Великі, середні та малі підприємства (частка великих інноваційних компаній становить 1,0% від загального числа великих промислових підприємств в КНР, значна кількість яких створена на базі університетів і НДІ ("Lenovo", "Beida Founder"). Компанії державного значення - понад 550 великих інноваційних (експериментальних майданчиків) компаній в КНР. Статус «інноваційна компанія державного значення» присвоюють три установи: Комітет з науки і техніки, Комітет з контролю та управління

державним майном і Всекитайська федерація профспілок. Іноземні, китайсько-іноземні, китайські компанії і компанії, які повернули з-за кордону китайських фахівців [3; 4].

Необхідно зазначити, що в сучасних ринкових умовах промисловими підприємствами КНР виробляється понад 34,0% інноваційної продукції в світі [2]. Для розвитку інноваційних підприємств урядом КНР створюються особливі кліматичні умови, що стимулюють вітчизняних виробників високотехнологічної продукції. Крім податкових пільг і субсидій, в практиці використовується надання земельних ділянок підприємствам, зайнятим в науково-технічній сфері. За площею ці земельні ділянки більше, ніж це необхідно для будівництва фабрики або заводу. На додаткових територіях компанії будують житлові будинки або готелі, доходи від яких потім направляються на інвестиції в ННТР і компенсують заводські збитки. Державні банки надають компаніям-інноваторам кредити за низькими відсотковими ставками, а місцеві органи влади відшкодовують платежі за відсотками тощо.

Важливе значення приділяється створенню та розвитку в КНР організаційним формам інноваційної діяльності, які вирізняються наявністю пільгових режимів. Зокрема, це стосується 5 спеціальних економічних зон (Шеньчжень, Чжухай, Шаньтоу, Сямень, Хайнань). Згідно існуючого режиму, адміністрації зон (керуючі комітети) користуються правами провінційних урядів в галузі регулювання економічного розвитку і, розробки нормативно-правової бази. Зокрема, вони самостійні у питаннях запозичення коштів на світовому і внутрішньому кредитних ринках, розміщення за кордоном облігацій в рамках лімітів, що надаються центральним урядом. При цьому вони відповідають за свої зобов'язання власними коштами.

Встановлений в проекти ліміт іноземних інвестицій складає 50 млн. дол. США. Інвестиції іноземного резидента повинні становити не менше 25,0% статутного капіталу в створюваному підприємстві. Що ж стосується підприємств-резидентів СЕЗ застосовується пільгова ставка податку на прибуток, п'ятирічні «податкові канікули» з повним або частковим звільненням від сплати податку (перші два роки - податок не стягується, наступні три роки – 50,0% від діючої ставки). До 2008 р. пільгова ставка податку на прибуток становила 15,0% (для інших китайських компаній поза пільгових зон на той момент діяла ставка 33,0%).

Відповідно до повідомленням Держради КНР «Про перехідну політику надання пільг щодо податку на прибуток підприємств» (2007 р.) для підприємств-резидентів СЕЗ з 1 січня 2008 р. був встановлений п'ятирічний перехідний період на нові ставки зазначеного податку: в 2008 р. – 18,0%, 2009 р. – 20,0%, 2010 р. – 22,0%, 2011 р. – 24,0%, а з 2012 р. – 25,0%. Це поширювалося тільки на резидентів, які були зареєстровані до 15 березня 2007 р. і, раніше користувалися пільговою ставкою податку в розмірі 15,0%. Що ж стосується питання резидентів, які були зареєстровані після зазначеного періоду, то з 1 січня 2008 р. введена єдина для всіх підприємств КНР ставка податку на прибуток – 25,0%. Для резидентів, які раніше користувалися пільговою ставкою податку на прибуток в розмірі 24,0% (резиденти зон прикордонного співробітництва, «відкритих» приморських міст), то з 2008 р. величина ставки була збільшена до 25,0%.

Відносно резидентів СЕЗ, зайнятих в промисловості, галузях переробної промисловості, ремонту, а також зовнішньої торгівлі - діє ставка ПДВ у розмірі 17,0% на всій території КНР. При цьому, ПДВ і митні платежі не стягуються при імпорті виробничого обладнання та матеріалів, що ввозяться іноземним резидентом в рахунок своєї частки в підприємстві.

Споживчий податок (акциз), особистий прибутковий податок і інші види податків, існуючі в КНР СЕЗами сплачуються за тими ж ставками, що і на решті території країни. За рішенням місцевих адміністрацій експортно-орієнтованим або

високотехнологічним підприємствам можуть надаватися пільги неподаткового характеру (знижена ставка або повне звільнення від платежів за використання землі, води, електрики, газу, Інтернету, оренди приміщень та ін.).

Максимальні терміни оренди земельних ділянок для резидентів СЕЗ складають для: будівництва житла - 70 років; промислового використання, будівництва об'єктів науки, охорони здоров'я, освіти, культури, спорту - 50 років; для об'єктів торгівлі, туризму, розваг - 40 років; для комплексного використання - 50 років. Право оренди надається після сплати ринкової вартості ділянки, податок за оренду землі не стягується. Після закінчення терміну оренди контракт може продовжуватися на щорічній основі за додаткову плату. Резиденти СЕЗ мають право купувати нерухомість у власність. Податок на нерухомість сплачується в розмірі 1,2% від її вартості, при оренді – 12,0% від вартості оренди.

При реалізації продукції на китайському ринку резиденти СЕЗ, в тому числі підприємства з іноземним капіталом, можуть діяти самостійно або через посередницькі державні компанії. Встановлюючи ціни на свою продукцію, резиденти СЕЗ зобов'язані враховувати рекомендації місцевих відомств, контролюючих ціни. Ціни на продукцію повинні відповідати цінам на аналогічні товари інших підприємств КНР.

СЕЗи, які створено на східному узбережжі континентального Китаю і на о. Хайнань (1980 р.) продовжують відігравати важливу роль у розвитку національної економіки, табл. 1. У 2017 р. сумарний обсяг їх зовнішньої торгівлі збільшився на 7,4% в порівнянні з 2016 р., досягнувши 3,8 трлн. юанів, в тому числі експорт - до 2,2 трлн. юанів (+ 5,9%), імпорт - до 1,6 трлн. юанів (+ 9,6%). Загальна частка СЕЗ в зовнішньоторговельному обороті КНР склала 13,7% (-1%).

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами, виробленими китайськими СЕЗ у 2107 р.

СЕЗ	Вартість, млн. юаней			Приріст, %		
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт
Шеньчжень	2801146	1653357	1147789	6,4	5,5	7,9
Сямень	581604	325365	256239	14,3	5,2	28,4
Чжухай	299012	188298	110714	8,6	4,4	16,4
Шаньтоу (січень-лютий)	52382	39195	13188	2,5	1,2	6,7
Хайнань	70237	29566	40671	-6,5	110,4	-33,4
Всього	3804381	2235781	1568601	7,4	5,9	9,6

Складено автором.

Джерело: [8; 1; 6]

Проаналізувавши особливості реалізації нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств КНР, які спроможні виробляти конкурентоспроможну продукцію пріоритетними завданнями на тривалу перспективу слід вважати: сприяння держави у формуванні високотехнологічних виробництв, в тому числі у напрямку створення ефективної системи трансферу технологій; надання державної підтримки у створенні та розвитку сучасних форм інноваційної інфраструктури (кластери, індустріальні парки, СЕЗ, технопарки та ін.) в провінціях країни, у яких є мережа науково-технічних і промислових підприємств з високим науково-технологічним потенціалом; використання існуючого науково-технічного потенціалу для розвитку пріоритетних видів економічної діяльності (сільськогосподарські технології, біотехнології, ядерні та космічні технології та ін.); створення сприятливих умов для проведення досліджень в сфері науково-технічного розвитку (хімічні технології і нові матеріали, інформаційні технології та ін.); удосконалення нормативно-правової бази у сфері розвитку наукової та інноваційної діяльності в КНР; інтеграція в глобальну інноваційну сферу.

Література:

1. Ван Чао Современная экономика Китая / Ван Чао, С.С. Полоник; Белорусский государственный университет. – Минск: Право и экономика, 2016. – 157 с.
2. Карлинская Е.В. Опыт инновационного развития нового Китая [Электронный ресурс]. – Доступен из: <http://www.twirpx.com/file/223102/>
3. Научная и инновационная политика. Россия и мир. – 2011–2012. / под ред. Н.И. Ивановой, В.В. Иванова. – М.: Наука, 2013. – 480 с.
4. Никонова Я.И. Особенности реализации механизмов финансирования стратегии инновационного развития Китая // Проблемы учета и финансов. - № 3(15). – 2014. – С.42-45.
5. Отчет о глобальной конкурентоспособности 2018 года [Электронный ресурс]. Режим доступа: [www. // https://roscongress.org/materials/otchet-o-globalnoy-konkurentosposobnosti-2018-goda/](http://www.roscongress.org/materials/otchet-o-globalnoy-konkurentosposobnosti-2018-goda/)
6. 5 специальных экономических зон [Электронный ресурс]. – Доступен из: <http://91.206.121.217/.../Путеводитель%20для%20бизнеса%20китай%202018.docx>
7. Украина заняла 83-е место в рейтинге глобальной конкурентоспособности, поднявшись на шесть позиций [Электронный ресурс]. Режим доступа: [www. //gordonua.com/news/money/ukraina-zanyala-83-e-mesto-v-reytinge-globalnoy-konkurentosposobnosti-podnyavshis-na-shest-poziciju-432910.html](http://www.gordonua.com/news/money/ukraina-zanyala-83-e-mesto-v-reytinge-globalnoy-konkurentosposobnosti-podnyavshis-na-shest-poziciju-432910.html)
8. Фиговский О., Гумаров В. Инновационная система Китая – основа экономики страны [Электронный ресурс]. – Доступен из: <http://iee.org.ua/ru/publication/298/>
9. The Global Competitiveness Report 2017-2018. – Geneva. World Economic Forum. – 393 P.

Кісіль М. І.

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ТВАРИНИЦЬКОЇ МІНІ–ФЕРМИ СЕЛЯНСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Економічна діяльність сільського населення України нині уповільнюється, що негативно впливає на економічні й соціальні процеси в державі. Питанням активізації цієї діяльності поки що не приділяється належної уваги, хоча значна частина економічно активних селян здатні успішно конкурувати своєю продукцією та продуктами її перероблення на місцевих ринках. Особливо це можливо по дефіцитній тваринницькій продукції. Тому розвиток селянських господарств шляхом створення в них міні-ферм має важливе національне значення.

Створення тваринницьких міні-ферм селянських господарств потребує інвестицій, найважливішими умовами здійснення яких є швидка їх окупність і забезпечення зайнятості й екологічність. Обґрунтовані рішення щодо створення таких ферм можна зробити користуючись методологією проектного аналізу. Важливо також щоб інвестиційні проекти міні-ферм максимально формувалися на основі сучасних інноваційних розробок. Проте навіть економічно активні сільські жителі поки що не мають достатніх знань і досвіду оцінки інноваційних проектів. За результатами досліджень автором виявлено ряд особливостей у виборі методів, підходів та методичного інструментарію, які слід урахувувати при розробленні тваринницьких проектів селянських господарств. Це:

√ забезпечення проектів міні-ферм приміщеннями і спорудами, що потребує застосування методів оцінок їх справедливої вартості;

√ використання кормів власного виробництва зумовлює потребу в моделюванні окремих грошових потоків по тваринницькій і кормовій компонентах проекту, що дозволяє врахувати в оцінках пов'язані інвестиції, обрати кращий варіант кормозабезпечення та сформуванню внутрішньосімейні економічні відносини;

√ обмеженість селянських господарств в інвестиційних ресурсах зумовлює необхідність використання ними для цілей проектів міні-ферм власних заощаджень і наявного майна, праці та інші засоби членів сім'ї реалізації права на земельні ділянки, запозичень у приватних осіб тощо;

√ управління проектом міні-ферми селянського господарства потребує ведення неформального обліку, відображення в грошовому потоці по проекту зносу основних засобів, умовної амортизації, заробітної плати членів сім'ї, тобто застосування методів вмінних витрат;

√ використання доходів від економічної діяльності для задоволення споживчих потреб членів селянської сім'ї зумовлює необхідність вибору масштабу проекту, достатнього для створення необхідних робочих місць;

√ різна участь членів сім'ї у проекті зумовлює необхідність в побудові внутрішньосімейних економічних відносин, оцінках ринкової вартості інвестиційних, ресурсних і трудових вкладів членів сім'ї та врахуванні їхніх вкладів у міні-ферму при розподілі чистих доходів від проекту;

√ наближеність тваринницьких об'єктів до житлових приміщень та земель сільськогосподарського призначення, загроза забруднення ґрунтових вод і атмосферного повітря зумовлює необхідність у поглиблених оцінках екологічних ризиків проектів міні-ферм;

√ необхідність спорудження гідроізольованих сховищ гною здорожує вартість проектів міні-ферм;

√ посилені вимоги до оцінок ризиків епізоотій, а також захисту людей і тварин від спільних хвороб зумовлює необхідність врахування в проектах витрат на ветеринарне обслуговування;

√ необхідність відображення у тваринницьких проектах руху поголів'я тварин, їх продуктивності та витрат на формування стада по днях, декадах, місяцях, кварталах і роках проектного періоду, а також оплати послуг із запліднення тварин;

√ обмеженість джерел фінансування тваринницьких проектів селянських господарств орієнтує на вибір малокапіталомістких і порівняно дешевих варіантів приміщень та інших основних засобів;

√ використання можливостей ведення селянського господарства без статусу юридичної особи не потребує враховувати в проекті пов'язані з цим витрати і вигоди;

√ доцільність спільного збуту продукції зумовлює необхідність витрат по проекту на участь селянського господарства в кооперації.

Виходячи з важливості кормової компоненти тваринницьких проектів селянських господарств у процесі досліджень виявлено наступні особливості їх оцінки: необхідність відображення у проектах витрат на створення власного виробництва, дороблення і зберігання кормів; використання власних земельних ділянок для ведення кормовиробництва і врахування у вмінних витратах втрачених через це вигід; обґрунтування доцільності придбання кормів польового походження у спеціалізованих господарствах, участі селянського господарства у спільному виробництві кормів; врахування у грошових потоках по кормовій компоненті тваринницького проекту вмінних і проєктованих витрат по користуванню земельними ділянками; ведення неформалізованого обліку витрат на виробництво кормів для власних потреб за ринковими цінами.

Наведені вище основні методичні підходи слід застосовувати при розробленні інвестиційних проектів і бізнес-планів селянських господарств. З цією метою доцільно також використовувати розроблені в Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» методичні матеріали [1, 2, 3].

З урахуванням виявлених на прикладі селянського господарства Київської області особливостей розроблено зразковий інноваційний проект міні-свиноферми, який порівняно з традиційною технологією утримання тварин дозволяє скоротити строк окупності витрат у 2,5 рази.

Основні характеристики зразкового інноваційного проекту міні-свиноферми: власник – сім'я громадян з 2 осіб, які проживають у сільській місцевості та ведуть особисте селянське господарство; мета проекту – створення інноваційного та екологічнобезпечного виробництва свинини в селянському господарстві для забезпечення зайнятості членів сім'ї, досягнення конкурентних переваг на місцевому ринку, отримання додаткових грошових доходів та інших вигід, кращого задоволення споживчих потреб і досягнення швидкої окупності інвестиційних витрат; розмір свиноферми і випуск продукції – 80 головоміщ, щорічна відгодівля і реалізація – 228 свиней середньою вагою 1 гол – 120 кг, кількість оборотів стада – 4, ціна реалізації для умов початку 2019 р. – 45 грн/кг, середньорічна виручка – 1254 тис. грн; об'єкти свиноферми – приміщення для утримання свиней площею 90 м² і для зберігання кормів на 20 м², гноєсховище та артезіанська свердловина; інноваційна складова проекту – системна ЕМ-технологія, яка дозволяє зменшити вартість капітальних інвестицій у будівництво приміщень полегшеного типу і меншого розміру гноєсховищ, затрати праці на догляд за тваринами і витрати корму, підвищити продуктивність тварин і мінімізувати екологічні ризики; вартість капітальних витрат на створення сімейної свиноферми по проекту – 293,5 тис. грн; вартість інвестицій в оборотні засоби – 324 тис. грн, співвідношення між основним і оборотним капіталом 1,0:1,1; затрати праці та власних засобів виробництва, які не набувають грошової форми – 69,3 тис. грн у рік; джерела фінансування проекту – власні заощадження, надходження від продажу земельних ділянок і праця членів сім'ї; чиста приведена вартість по проекту (NPV) – 1031 тис. грн, з урахуванням вмінних витрат – 68 тис. грн; строк окупності витрат по проекту – 2,5, з урахуванням вмінних витрат – 3,4 роки; соціально-економічні результати – створення одного повноцінного робочого місця, задоволення споживчих потреб сім'ї, забезпечення споживчого попиту населення району, збільшення надходжень до державного і місцевого бюджетів.

Апробація розробленого інноваційного проекту міні-свиноферми в умовах конкретного господарства Київської області показала його реалістичність та придатність для масового поширення.

У зв'язку з обмеженими власними інвестиційними можливостями особистих селянських господарств та відсутністю дієвих механізмів залучення ними інвестиційних ресурсів необхідно створити дієвий механізм їх фінансової підтримки та багатоканальної системи формування інвестиційних ресурсів. Для активізації інвестиційної діяльності особистим селянським господарствам, окрім фінансової, потрібна також організаційна підтримка їхніх проектів. Цю організаційну підтримку слід надавати членам особистих селянських господарств на рівні сільських і районних рад та об'єднаних територіальних громад, а також районних і регіональних держадміністрацій, шляхом прийняття рішень щодо виділення земельних ділянок, організації отримання дорадницьких послуг з розроблення інвестиційних проектів і вибору напрямів економічної діяльності, набуття прав власності, організації сільськогосподарських й обслуговуючих кооперативів тощо.

Активізація економічної діяльності особистих селянських господарств на основі їхніх інвестиційних проектів є найважливішим напрямом вирішення соціально-економічних проблем у сільського населення в умовах високого рівня його безробіття, розвитку місцевих ринків продовольства і зміцнення продовольчої безпеки держави.

Література:

1. Кісіль М.І., Черненко Д.С. Інвестиційний проект створення міні-свиноферми в особистому селянському господарстві. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 67 с.
2. Кісіль М.І., Кропивко М.М. Методичні рекомендації з розроблення інвестиційних проектів молочних ферм в особистих селянських господарствах. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 30 с.
3. Методичні рекомендації з організації сімейних ферм в Україні (на прикладі ферм з виробництва молока) /Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, М.І. Кісіль та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 58 с.

Тігаренко В.В.
студентка групи МЕ-17-СКЗ,

Корнєєва Т.С.
асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Для початку розглянемо актуальність інноваційного вектора розвитку промислових підприємств, що є складовою частиною розвитку економічної системи регіону та важливим аспектом відтворення виробничих відносин та наукоємних виробництв в Україні загалом.

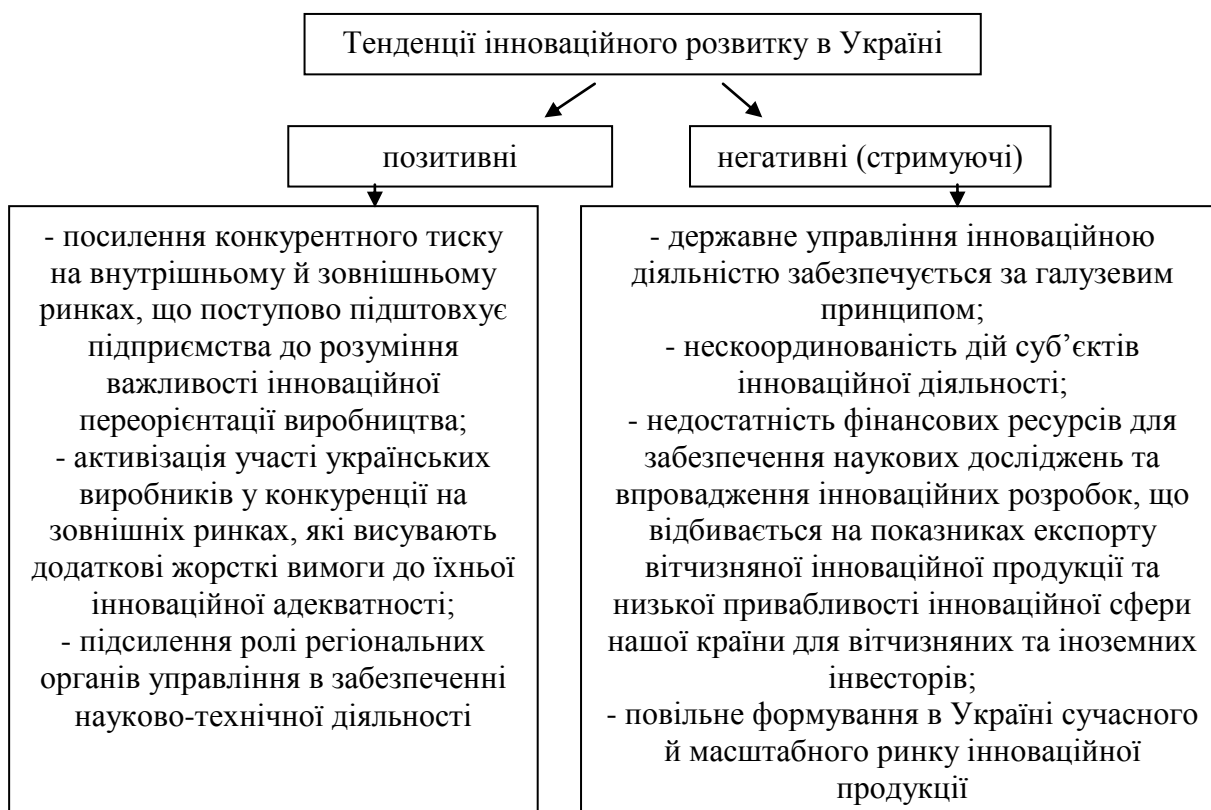
Незважаючи на розуміння на усіх рівнях управління важливості саме інноваційного вектору розвитку, дієвих механізмів державної чи регіональної підтримки інновацій все ще немає, а практика діяльності підприємств свідчить про низку проблем у цій сфері та низьку інноваційну активність, що не сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

Дослідженням інноваційного розвитку України на вітчизняних підприємств займалися такі вчені, як: І. В. Алексєєв, О. І. Амоша, Ю. Б. Іванов, О. Є. Кузьмін, М.І. Крупка, А. М. Поддєрьогін, Л. І. Федулова, Л. М. Шабліста та ін. Але роль інновацій є не до кінця визначеною, немає достатньо сформованих методів та напрямів подальшого провадження інноваційної діяльності, тому існує необхідність глибшого дослідження стану інноваційного розвитку України.

Головною проблемою є вибір інноваційної моделі розвитку економіки держави. Але незважаючи на це, сьогодні в Україні практично відсутні дієві механізми впливу держави на інноваційні процеси в економіці та стимулювання інвестицій в наукові дослідження та розробки. Україна завжди належала до країн з розвинутим науково-технічним потенціалом.

Оцінка тенденцій розвитку інноваційних процесів в Україні дозволила відокремити виявлені позитивні та негативні напрямки функціонування інноваційної сфери (рис. 1). Якщо проаналізувати перелік позитивних тенденцій, то вони з'явилися не завдяки виваженій державній політиці з підтримки й розвитку інноваційних

процесів, а завдяки саморегулюючим ринковим механізмам. На жаль, держава в цьому процесі не має провідних позицій. Саме відсутність тісної ефективної кооперації державних органів з наукою, бізнес-освітою та ринковими структурами не лише не дозволяє розв’язувати існуючі проблеми, а й сприяє породженню нових проблем, що ще більше ускладнює ситуацію з забезпеченням розвитку інноваційних процесів в Україні. З огляду на існування поряд з позитивними тенденціями розвитку інноваційних процесів є низка проблем, які можна розглядами по-різному, і як позитив, і як негатив, нагальним виявляється пошук шляхів для розв’язання та вирішення цих проблем.

Рис. 1. Оцінка тенденцій розвитку інноваційних процесів в Україні

Джерело: складено авторами

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить про те, що протягом всього періоду основним джерелом фінансування були власні кошти підприємств, обсяг яких набрав максимального значення в докризовий 2015 рік і становив майже 8 млрд. грн. За статистичними даними, до 2017 року цей показник так і не повернувся до показника 2015 року.

У 2017 році 21,9% загального обсягу витрат були спрямовані на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 92,4% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 23,6%, які на 51,5% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та 27,6% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних (експериментальних) розробок спрямовано 54,5% загального обсягу витрат, які на 40,3% профінансовані іноземними фірмами, 28,7% – організаціями підприємницького сектору та 14,3% – за рахунок власних коштів. Майже половина обсягу витрат, направлено на виконання фундаментальних наукових досліджень,

припадала на галузь природничих наук, 25,5% – технічних, 9,4% – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано 44,3% витрат галузі технічних наук, 20,4% – природничих, 12,3% – сільськогосподарських. Більша частина (87,7%) витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок припадає на галузь технічних наук.

В економіці України домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які можна віднести до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів.

Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів та недостатністю стимулів і пільг, але й структурою економіки. За умов збереження існуючої структури економіки навіть при збільшенні ВВП на 3–5 % за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що за існуючої структури економіки зростання ВВП на 1 % потребує ще більшого зростання витрат для цього. З метою досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки.

В Україні сконцентровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість - в інноваційний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності.

Механізм прийняття економічних рішень щодо розробки стратегії інноваційного розвитку має спрямовуватися на забезпечення швидкої модернізації економіки через широке використання новітніх вітчизняних науково-технічних досягнень. З цією метою необхідно забезпечити пріоритетний розвиток галузей, де можна реалізувати факторні переваги й використовувати інноваційну складову наявного виробничого потенціалу. До них слід віднести галузі, які швидко реагують на зростання споживчого попиту (виробництво товарів народного споживання), мають швидкий оборот капіталу (харчова й легка промисловості, внутрішня торгівля й громадське харчування, фінанси й кредит), досягли високого експортного потенціалу (металургійна й паливна промисловості) і посідають вагомe місце в системі господарських зв'язків (сільське господарство, транспорт і зв'язок).

Зазначені галузі спроможні в короткі терміни накопичити інвестиційні ресурси й збільшити надходження до бюджету, а отже, сприяти інвестуванню базових галузей науково-технічного прогресу (машинобудування, електроенергетика, хімічна промисловість тощо), визначених законодавством України.

Отже підсумуємо, інноваційно-технологічний розвиток надав світовій спільноті величезні можливості для вдосконалення соціально-економічної сфери. Водночас поклав на людство не менш вагому відповідальність за вміння розпорядитися виявленим потенціалом. Змінюючи оточуюче середовище під власні потреби, суспільство повинно відчувати межу втручання у природну, соціальну та економічну сфери.

В Україні спостерігається дещо інфантильне, захоплене сприйняття інноваційної діяльності, при тому, що наша країна не одне десятиліття була залучена до масштабних інноваційно-технологічних процесів. Існує декілька декларативних програм, які містять плани розвитку та впровадження інновацій у виробництво,

проводяться десятки конференцій, присвячених дослідженню вітчизняного інноваційного потенціалу, написано сотні статей з даної тематики, проте наші успіхи у цій сфері залишаються досить скромними, хоча вони й існують.

Література:

1. Державна служба статистики України. Веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Комлык М. А. Особенности финансирования инновационных процессов // Актуальные проблемы устойчивого развития. — К. : Знание Украины, 2003. — С. 169—176.
3. Стреліна О.М. Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2166> (дата звернення: 12.03.2019).
4. Янченко З. Б. Особливості розробки регіональних інноваційних програм аграрної сфери // Економіка АПК. – 2013. № 6. – С. 63–67.

Орлик М.В.

*аспірант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХVІІІ СТ.)

Кредитування займає важливе місце в соціально-економічному розвитку більшості країн. Актуальність питань кредитування зростає з кожним роком, що пояснюється прагненням бізнесу до залучення додаткових фінансових ресурсів, а фізичних осіб – до зростання рівня життя. Водночас активізація кредитування є економічно важливою і вигідною не лише для позичальників, а й для банківських установ та для стабілізації й розвитку економіки держави загалом. Його роль сьогодні значно зростає і в Україні, незважаючи на фінансово-економічну нестабільність та погіршення макроекономічних показників. Відтак дедалі більшої актуальності набуває дослідження історичного досвіду в кредитній сфері та еволюції економічної думки з даної проблеми [2].

Один із фундаторів економічної теорії А. Сміт у своїй праці «Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй» розглядає гроші, надані в ренту як особливий капітал, котрий з одного дає прибуток кредитору, а з іншого – дає необхідні фінансові ресурси позичальнику для розвитку або стабілізації роботи його підприємства. Автор виділяє в окрему групу споживчі кредити та визначає їх як прояв марнотратства. Цю позицію відомий економіст обґрунтовує тим, що гроші, витрачені на задоволення споживчих потреб, не принесуть дивідендів, тому дані зобов'язання або зменшуватимуть доходи в майбутньому, або спонукатимуть до зменшення кількості нерухомого майна у позичальника. Також в окрему категорію А. Сміт відносить землевласників та зазначає: «Єдина категорія людей, котрим зазвичай позичають гроші, не очікуючи, що вони дадуть їм яесь прибуткове використання, – це землевласники, що позичають під заставу своїх маєтків» [3, с. 215]. Основною причиною такого явища

було те, що землевласники зазвичай робили позики для сплати зобов'язань за попередніми боргами перед лихварями.

Важливий доробок в аспекті розуміння економічної думки XVIII ст. щодо тогочасних кредитних і комерційних відносин зробив М. Д. Чежов. Дослідник у працях, присвячених історії комерції в Російській імперії, описав економічне середовище та фінансову систему Російської імперії за період від Петра I до Катерини II. Автор акцентує увагу на тому, що кредитування в Російській імперії в період до створення перших банків здійснювалося через «Комерц-колегії», а під терміном «кредити» розумілися позики, спрямовані на стимулювання торгівлі з іноземними контрагентами та іншої комерційної діяльності шляхом надання фінансової допомоги у проведенні ярмарок. Звернуто увагу на те, що кредити видавалися на сплату укладених договорів на підставі торговельних записок [6, с. 130]. Водночас унаслідок відсутньої банківської системи була ускладнена система повернення кредитів, оскільки, взявши позику в одній колегії, позичальник не міг повернути борг до іншої колегії. Проте автор зауважував, що кредитування часто здійснювалося на основі самокредитування – це коли крупні ремісники і купці надавали товар під реалізацію з розстрочкою оплати більш дрібним торговцям [5, с. 226]. Таким чином, в ті часи в Російській імперії не приділялася увага питанням кредитування – проблеми пошуку фінансових ресурсів мали вирішуватися купцями і промисловцями самостійно, що спонукало їх до створення певного роду кредитних відносин, які б могли стимулювати попит на їх товари.

Для економіки Російської імперії друга половина XVIII ст. стала відправною точкою у розвитку не лише банківництва, а й зародження кредитної системи. Звісно, не можна стверджувати, що кредитування до виникнення перших російських банків в імперії не було. Але для уряду тогочасної Російської імперії це була справжня інновація, яка хоч із запізненням майже в 5 століть, але все ж дісталась імперії.

У 1754 р. було створено Комерційний банк [7, с. 270] із капіталом в 500.000 руб. Основними клієнтами цього банку було купецтво. Кредити надавалися на 1 рік за кредитною ставкою 6 % річних, під заставу товарів, золота, срібла, а також на підставі свідоцтв та атестатів магістратів, котрі були своєрідними поручительствами. При цьому, умови надання кредитів (позик), у Комерційному банку були запозичені у Дворянського банку. Основною проблемою банку був фатальний прорахунок, закладений в самому законодавстві, котрий давав право позичальникові без ніяких санкцій відстрочувати повернення вкладів і цим самим переводити їх із рангу короткострокових у довгострокові, що в подальшому призвело до знекровлення банку та його ліквідації у 1762 р. [7, с. 270].

Наступним банком міг кредитувати підприємців став у березні 1760 р. Артилерійський банк, котрий також здійснював операції з мідними монетами. Цьому банку було надано права карбування коштів із застарілих гармат, які в подальшому спрямовувалися на кредитування промисловців та дворян [1, с. 437]. Оскільки емісія мідних грошей не регулювалася і не контролювалася законодавчо, то за період діяльності цих банків було викарбовано приблизно 8,5 млн. рублів, що ледь не призвело до чергової фінансової кризи в імперії. У результаті чого, відповідно до Указу Петра III, Артилерійський банк в 1762 р. припинив емісію нових грошей, а в 1763 р. був ліквідований [4, с. 88].

Отже як ми бачимо уряд російської імперії цілком розумів необхідність дешевих кредитів для сталого розвитку економіки та підприємництва в цілому, проте перші спроби урядів Російської імперії у сфері банківського кредитування мали певні труднощі, котрі негативно позначалися на економіці держави. Основні проблеми, які з'явилися у банківському секторі економіки, були нерідко пов'язані із жорстким

державним регулюванням, вузькими рамками для саморегуляції та непродуманістю впроваджених реформ. Банки як один із основних елементів економіки мають швидко реагувати на економічні та політичні тренди, а надмірний тиск з боку держави призводив до банкрутства низки державних банків.

Література:

1. Об учреждении при Артиллерийском и Инженерном корпусах банка на счет сумм накапливающихся от передела медных пушек в деньги и из прочих по сим ведомостям доходов: Закон РИ от 10 марта 1760 г. № 11037 // ПСЗ РИ. – С.-Пб.: Гос. тип., 1830. – Т. 15. – От.1. – С.437.
2. Орлик В.М. До питання методології досліджень проблем економічної історії Російської імперії. / Василь Михайлович Орлик // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – 2011. – Вип. XVIII. Київ. С. 59-64.
3. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй / Адам Сміт. – Київ: Port-Royal, 2001. – 596 с.
4. Тульєв В. И. История денег России с X века до наших дней / Володимеру Иванович Тульєв. – Москва: Эскимо, 2014. – 208 с.
5. Чулков М. Д. Историческое описание Российской коммерции при всех портах и границах / Михаил Дмитриевич Чулков. – Москва: Универ. тип., 1785. – Т. III. – Книга I. – 632 с.
6. Чулков М. Д. Историческое описание Российской коммерции при всех портах и границах / Михаил Дмитриевич Чулков. – Москва: Универ. тип., 1785. – Т. IV. – Книга III. – 549 с.
7. Яснопольский Л. Н. Зачатки коммерческого банковского кредита в России / Леонид Николаевич Яснопольский // Банковая энциклопедия: в 2 т. / под ред. проф. Л. Н. Яснопольского. – К.: Тип. Киевской 2-й артели, 1914–1916. – Т. 1. (Коммерческие банки). – С. 269–336.

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Зайченко В. В.

кандидат наук з державного управління, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

РИНКОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ХИБИ ПОВЕДІНКИ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА

Будівництво – одна з провідних галузей національної економіки, своєрідний індикатор рівня її розвитку взагалі. В умовах ринкової економіки, тобто виробництва лише тієї продукції, яка потрібна споживачеві, розвиток будівельної галузі свідчить водночас про декілька позитивних моментів: зростання рівня платоспроможності населення, збільшення чисельності мешканців регіону та зростання інвестиційних можливостей цих територій.

Ринок нерухомості має періоди різної ринкової кон'юнктури, тобто існують епізоди зростання попиту на продукцію будівельної галузі та періоди її падіння [2, с. 68]. І якщо попит на нерухомість падає, то це абсолютно не означає „обвал ринку”. Не слід забувати, що діяльність у сфері будівництва (тобто формування пропозиції нерухомості на ринку) здійснює обмежене коло осіб порівняно з величезною кількістю потенційних споживачів на ринку, якими виступають абсолютно всі мешканці певного регіону. Отже, тимчасові негаразди обмеженої кількості населення (падіння попиту) є

набагато ліпше, ніж негарзди абсолютної більшості мешканців, що виражається у захмарних, нічим не обґрунтованих цінах на житло.

Будівельна галузь України взагалі, і Кіровоградської області зокрема, характеризується певними специфічними умовами, що властиві нецивілізованій „дикій” економіці. Ціноутворення на ринку має відбуватись у результаті взаємодії платоспроможної потреби споживача на результат виробництва з одного боку, та пропонування ціни виробником цієї продукції з іншого боку [3, с. 32]. Акт купівлі–продажу відбувається лише в тому разі, коли інтереси обох сторін враховуються і учасники цієї угоди розумно йдуть на компроміс. В іншому разі – угода не відбувається.

Споживач пропонує на ринку ціну, яка відповідає рівню його купівельної спроможності. Виробник, тобто будівельна фірма, має пропонувати ціну виходячи з витрат виробництва. Але, пропонуючи ціну, виробники беруть до уваги не витрати на будівництво, а так званий рівень капіталізації, тобто можливість отримання максимального зиску. Такий зиск вони потенційно можуть отримати у разі продажу цієї нерухомості дуже забезпеченим особам, або у разі використання таких об'єктів у комерційних цілях. Відтак, первинна причина кризи на ринку будівельної галузі – це незнання основ ринкової економіки власниками і управлінцями будівельних компаній Кіровоградщини, неспроможність йти на компроміс та нерозуміння проблем потенційних споживачів.

Якщо будівельна компанія має готову до продажу нерухомість – вона має реагувати на зміни рівня добробуту населення, який зростає дуже повільно. Крім того, таке зростання весь час нівелюється зростанням рівня цін чи стрибками валютних курсів. Відтак, виробник має знижувати ціну і продавати готову продукцію для розрахунку з власними працівниками та за іншими зобов'язаннями. В іншому разі він нестиме витрати на утримання цих об'єктів, які псуватимуться та буде отримувати збитки порівняно з можливістю недоотримання максимального розміру прибутку. У мікроекономічному аналізі розглядається поняття постійні витрати, розмір яких не залежить від обсягів виробництва продукції. Вони потребують оплати навіть тоді, коли фірма не працює. Наприклад: заробітна плата керівництва, комунальні платежі [3, с. 72]. Отже, кожен день, що товар не продається (в нашому випадку житло), завдає його виробнику суттєвих збитків.

Власник будівельної фірми є єдиною особою, яка може сприяти руху житла, сукупний споживач підвищити рівень своєї платоспроможності у короткостроковій перспективі не спроможен.

У сучасних умовах для населення актуальнішим є не первинний ринок житла, а вторинний, тобто купівля–продаж нерухомості, що була збудована раніше і має певний термін експлуатації. Така ситуація обумовлена нижчою вартістю, яка частково відповідає рівню платоспроможності населення. Крім того, вторинний ринок житла сьогодні характеризується надмірною пропозицією нерухомості, яку отримали банки після валютної кризи 2008–2009 років у якості застави під кредити. Активізація вторинного ринку житла супроводжується зростанням зайнятості у суміжних сферах – у першу чергу – ремонтних робіт, у якій працює значна частка населення, але така зайнятість є тимчасовою.

Гальмує розвиток як вторинного, так і первинного ринку нерухомості коливання валютних курсів. Так, існують випадки, коли ціни на нерухомість та будівельні матеріали були зафіксовані на найвищому рівні курсу долара США та євро, а з їх зниженням – перегляду ціни не відбулось. Ціни вимагають оперативного коригування постійно, саме так діє ринковий механізм в умовах цивілізованого ринку. Ефект храповика в цьому випадку мати місце не повинен.

Не сприятиме розвитку будівельної галузі Кіровоградщини й криза в Криму та на сході України. У разі появи значної кількості біженців з цих територій – не варто розраховувати на те, що вони будуть спроможні купувати нове дороге житло. Можливою є лише „точкова” допомога у придбанні декількох квартир місцевою чи центральною владою. Хоча, державні закупівлі житла також спроможні спричинити мультиплікативний вплив на валовий регіональний продукт, якщо це не буде відбуватись у межах корупційних тендерів.

Доволі часто попит на продукцію залежить від ринку грошей, тобто здатності позичання певного обсягу коштів. Ставки по кредитах сьогодні не є такими, що дозволяють брати довгострокові великі кредити. Крім того, певна частка населення ще не розраховувалась за валютними кредитами 2008 року [1].

Отже, визначимо, які чинники сприятимуть розвитку будівельної галузі Кіровоградщини в умовах сучасної економіки.

По–перше – зростання рівня економічних знань населення, зокрема підприємницького прошарку, що працює в будівельній сфері та відмова від прагнення отримання надприбутків, які сьогодні, в умовах економіки України, легальним чином заробити неможливо.

По–друге, це зростання чисельності населення регіону, що може відбуватись як за рахунок переважання народжуваності над смертністю, так і за рахунок міграційного приросту. Вплинути на цю проблему можна лише за рахунок непрямих методів, зокрема підвищення якості життя та появи перспектив на майбутнє.

По–третє – зростання рівня життя та можливості отримання безпечного для подальшого існування кредиту [1]. Рівень відсоткової ставки для споживчого кредитування не має перевищувати 3%, замість 20%–25%, що мають місце сьогодні в Україні.

По–четверте – легалізація доходів населення та залучення їх до інвестиційної діяльності, у тому числі вкладання коштів у будівництво. Активізація інвестування з внутрішніх джерел, тобто нагромаджених коштів населення – це шлях вирішення абсолютної більшості проблем.

По–п’яте – зміна пріоритетів державного регулювання будівельної галузі: від отримання економічного зиску внаслідок проведення відповідних перевірок та надання дозволів – до підвищення якості та безпеки нового житла. Слід переглянути сферу та інтенсивність державного контролю за будівельною галуззю.

Література:

1. Яковенко Р. Перспективи розвитку будівельної галузі Кіровоградщини [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://persha.kr.ua/news/15434-perspektivi-rozvitku-budivelnoyi-galuzi-kirovogradshhini.html>. – Назва з титул. екрану.
2. Яковенко Р. В. Перспективи розвитку будівельної галузі Кіровоградщини / Р. В. Яковенко // Розвиток економічної думки : зб. наук. праць. – Кіровоград : „Поліграф-сервіс”. – 2014. – Вип. 7. – С. 68–73.
3. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Кандиба М.А.

студент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КІРОВОГРАДЩИНИ: МОЖЛИВОСТІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

Незважаючи на безліч розроблених програм регіонального розвитку, проведених „круглих столів” та наукових конференцій, тематикою яких були проблеми регіонального розвитку, в Україні ще й досі не існує законодавчо затвердженого та однозначного визначення терміну „регіон” [1, с. 158].

Під депресивністю економічного розвитку регіону слід розуміти свідому обмеженість кроків у напрямку розвитку виробництва, відновлення та поліпшення соціальної інфраструктури певної області та територій, що розташовані поруч [2]. Таке явище може бути викликано як соціальною пасивністю населення, так і незадовільним рівнем галузевого, територіального та загальнодержавного управління або повною їх відсутністю.

При застосуванні регуляторної політики на рівні регіону, програмування економіки на рівні місцевої влади визначається (обмежується) кордонами і проблемами певної області, і не узгоджується з політикою інших областей, що входять до певного регіону. Це може призвести до подальшого і остаточного розшарування різних територій на позитивні та депресивні, хоча саме вирівнювання їхнього стану – є одним із головних пріоритетів державної регіональної політики.

Як не можна створити комунізм в окремо взятій країні, так не можна і створити розвинутий та повноцінно функціонуючий соціально-виробничий комплекс у межах однієї області. Тому планові програми розвитку адміністративних районів у межах Кіровоградської області повинні узгоджуватись на міжрайонному та обласному рівні, а програми економічного розвитку області, в обов'язковому порядку, необхідно узгоджувати з керівництвом сусідніх областей. Для цього рекомендовано створювати міжобласні (регіональні) координаційні ради із залученням представників влади цих областей.

Цілком імовірним є виникнення кризових ситуацій (екологічних, аграрно-відтворювальних, сировинних, транспортних та ін.), на невеликих частинах територій певних сусідніх областей, що не входять до одного регіону, наприклад на прикордонних територіях Кіровоградської, Дніпропетровської та Миколаївської областей. У цьому випадку необхідними є взаємодія та співпраця не лише обласних, а й районних органів влади цих областей, та узгодження комплексних напрямків дій задля розв'язання проблем, що виникають. Крім того, системи загальних заходів що розробляються, наприклад для Кіровоградської області, не можна в однаковому розмірі і в однакових пропорціях використовувати для Голованівського та Знам'янського районів, враховуючи їх спеціалізацію, не говорячи вже про рівень розвитку міст обласного підпорядкування та окремих невеликих селищ, позбавлених елементарних умов для нормального існування.

У першу чергу Кіровоградська область повинна співпрацювати з областями, що розташовані поруч, мають схожу структуру народногосподарського комплексу та спільні тенденції стосовно подальшого розвитку. Серед таких областей у першу чергу

ми назвемо Черкаську, Полтавську та, частково, Вінницьку області. Саме вони, крім вже зазначених факторів „схожості”, мають спільні культурно-історичні традиції та могли б сформувати не тільки єдиний економічний, а й етнокультурний регіон.

Для повноцінної співпраці областей необхідним є офіційне затвердження складу економічних регіонів України або на рівні домовленостей між областями, або шляхом їх узгодження з відповідними міністерствами України. Проведення адміністративної реформи для цього не є потрібним, крім того цей захід майже не потребує фінансових витрат [3].

Спільні кордони Кіровоградщина має ще з трьома областями: Дніпропетровською, Миколаївською та Одеською. Дніпропетровський регіон (область) завжди виступав не тільки як флагман українського виробництва, а й був одним з промислових центрів колишнього СРСР, тому спільні програми взаємодії розвитку промисловості з ним є доволі складними. В цьому випадку більшу увагу слід приділяти співпраці у транспортному, міграційному та науково-технічному напрямках. Додатково можливим є обмін досвідом у галузі машино- та приладобудування, перш за все для Кіровоградської області.

Одеська область може бути дуже вигідним транзитним партнером для кропивницьких територій. До речі, незважаючи на центральне розташування нашої області в географічному сенсі, вона не завжди може бути повноцінним транзитним центром, враховуючи її неповну географічно-транспортну вигідність для головних економічних партнерів.

Співпраця з Миколаївською областю повинна ґрунтуватись на засадах використання рекреаційного потенціалу Миколаївської області та товарообміні результатами діяльності харчової і легкої промисловості, структура виробництва яких в областях доволі суттєво відрізняється.

Що ж стосується експорту товарів, що виготовляються на Кіровоградщині, то чіткому плануванню повинні підлягати не лише експорт до інших країн, а й до інших областей. Слід розуміти, що транспортування продукції до сусідньої області, навіть з урахуванням відносно незначних витрат на перевезення, може забезпечити менший прибуток порівняно з експортом до більш віддаленого промислово розвинутого регіону, суб'єкти купівлі якого є більш платоспроможними.

Передумовою підвищення конкурентоспроможності українських товарів на міжнародному ринку є стимулювання розвитку міжрегіональної конкуренції, перш за все в сфері торгівлі товарами широкого вжитку. При плануванні розвитку окремо взятої області певного регіону необхідно враховувати специфіку та тенденції виробничого розвитку сусідніх областей. Доцільним є програмування стимулювання розвитку нерівномірно розвинутих галузей виробництва сусідніх адміністративних одиниць з метою утворення повноцінного комплексу забезпечення мешканців усім необхідним, для функціонування населення певної території. Так, однозначно і беззаперечно слід визнати пріоритетним не лише врахування рівня розвитку окремих секторів виробництва, а й наявного ресурсного потенціалу, зокрема наявність кваліфікованого трудового персоналу, що містить у собі кожна окремо взята область.

Розвиток та стабільність окремо взятого регіону має стати першим кроком на шляху формування сталої системи розвитку України, яка буде реалізовуватись на основі узгодження інтересів і можливостей регіонів, так як це раніше робилось на фундаменті узгодження інтересів окремих областей у межах певного регіону.

Формуванню досконалої загальнодержавної регіональної політики заважає, перш за все, відсутність правдивого висвітлення реального соціально-економічного стану регіонів. Цим абсолютно свідомо займаються засоби масової інформації, залежно від своєї політичної орієнтації, органи місцевої влади та суб'єкти підприємницької

діяльності. При визначенні темпів економічного зростання не враховується індекс інфляції, при дослідженні обсягів безробіття – обсяг прихованої зайнятості та прихованого безробіття, підприємці в процесі взаємодії з податковими органами подають не повний перелік виконаних робіт або виготовленої продукції. Головним шляхом подолання цього, безумовно негативного явища, є залучення до структури обласного та галузевого управління якомога більш широких верств політичної влади та верств населення. А також уникнення принципу остаточного фінансування засобів масової інформації, що знаходяться у комунальній чи муніципальній власності (тобто тих, що фінансуються з місцевих бюджетів). Інформаційне партнерство міжрегіональних структур є не менш важливим фактором економічного зростання, ніж співробітництво у економічній чи соціальній сферах.

Загальна інформатизація найвіддаленіших і найбезперспективніших куточків української землі – це впевнений крок не лише до економічного добробуту, а й до нових принципів господарювання, переходу до „інформатизованого суспільства”. Регіональний та загальнонаціональний економічний баланси будуть відповідати дійсності лише за умови використання реального інформаційного потенціалу.

Як відомо, будь-який сектор суспільних відносин може повноцінно функціонувати лише за умови наявності його повноцінної інфраструктури. Але ще й досі ми не можемо визначити, які елементи мають бути складовими науково-дослідницької інфраструктури нашої області. Враховуючи досвід інших країн (зокрема Японії, країни, яка найбільшу частку державних витрат спрямовує саме на розвиток науки й техніки), можна сказати, що, в першу чергу вона спирається на загальносоціальні та відтворювальні елементи інфраструктури: комунальну сферу, сферу захисту, розвитку та відтворення робочої сили, сектор екологічного захисту особистості, механізм координації інтересів певної території та загальних інтересів країни.

Щодо суто наукових передумов розвитку регіону, крім вже зазначеного фактору інформатизації, необхідно назвати стабільність та якість структури середньої та спеціальної освіти, систему захисту наукових винаходів та авторських прав всередині області (сертифікацію та ліцензування), механізм соціального росту та матеріального стимулювання робітників наукової та творчої сфери.

Література:

1. Яковенко Р. В. Регіонально-географічні фактори соціально-економічного впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Зовнішня торгівля : право та економіка. – К. : Українська академія зовнішньої торгівлі. – 2006. – № 5 (28). – С. 158–162.
2. Яковенко Р. Депресивність розвитку регіону можна вилікувати / Р. Яковенко // Газета „Народне слово”. – 2003. – 30.09. – С. 2.
3. Яковенко Р. Шляхи регіонального розвитку Кіровоградщини : думка експерта [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://old.gre4ka.info/statti/37565-shliakhy-rehionalnoho-rozvytku-kirovohradshchyny-dumka-eksperta>. – Назва з титул. екрану.

Вакуленко Д.О.
студент групи АГ-16-1
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІННОВАЦІЯ ТА ЇЇ РОЗВИТОК В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Аналіз шляхів подолання кризових явищ та вибір ефективних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що найоптимальнішим із можливих напрямків у сільськогосподарській сфері є інноваційний. Лише таким чином можна швидко й ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для нашої держави з її величезним потенціалом аграрної країни. Конкурентоспроможність продукції АПК та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання має ґрунтуватися на певному рівні інноваційного розвитку, що сприятиме формуванню їх нових компетенцій.

Основною умовою ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва є розширене відтворення, яке відбувається у взаємодії економічних і природно-біологічних процесів. Тому при управлінні інноваціями потрібно враховувати вимоги не тільки економічних законів, а й законів природи: рівнозначності, незамінності та сукупності життєвих чинників, законів мінімуму, оптимуму й максимуму [1].

Інша особливість ефективного сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що тут поряд із промисловими засобами виробництва активну участь у відтворювальному процесі беруть живі організми – тварини й рослини. Їхній розвиток підпорядковано дії природних законів і залежить від таких природних факторів, як клімат, погода, тепло, волога, світло й їжа [2].

Таким чином, інноваційний процес у аграрному секторі становить постійний потік перетворення і реалізацію в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин, нових або поліпшених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій у рослинництві, тваринництві та переробній промисловості, нових добрив та засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики та лікування тварин і птиці, нових форм організації та управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва [3].

До основних особливостей формування та розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві слід зарахувати наступні:

1. значні відмінності регіонів за природно-кліматичними умовами й спеціалізацією;
2. різноманітність видів сільськогосподарської продукції, що виробляється, й продуктів її переробки, істотна різниця в технології вирощування продукції,
3. утримуванні й годівлі тварин;
4. різниця в періодах виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції;
5. наявність різноманітних типів виробництва за різними організаційно-правовими формами, формами власності, розмірами й спеціалізації;

6. залежність технологій виробництва в сільському господарстві від природно-кліматичних умов, віддаленості від постачальників і ринків збуту продукції; відособленість сільгосптоваровиробників, різний соціально-освітній рівень робітників сільського господарства;

7. віддаленість від інформаційно-консультаційних служб і організацій, які виробляють і впроваджують науково-технічну продукцію та відсутність чіткого й науково-

обґрунтованого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки товаровиробникам, і, як наслідок, суттєве відставання галузі в освоєнні інновацій [5].

Умовами й чинниками, що сприяють інноваційному розвитку сільськогосподарського виробництва, є перехід до ринкового способу господарювання, наявність природних ресурсів, значний науково-освітній потенціал, ємнісний внутрішній продовольчий ринок, можливість виробляти екологічно безпечні, натуральні продукти харчування.

Звичайно, як же можна обійтися в інноваційному розвитку АПК без використання ІТ-технологій. Сьогодні уже є чимало ефективних логістичних ІТ-рішень, які вирішують задачу побудови оптимальних маршрутів для збору та доставки готової продукції від заготівельників до складу чи заводу. Маршрути будуються за допомогою спеціальних алгоритмів в режимі реального часу таким чином, щоб максимально ефективно використати наявний автопарк компанії для вчасного та якісного збору продукції і доставки її у визначені пункти, у визначений час. Як показує практика, впровадження автоматизованих логістичних рішень в діяльність агро компаній дозволяє досягти помітної економії витрат пального, витрат часу уже в перший місяць роботи. А найважливіше – це досягнути підвищення якості заготівлі продукції, зменшити ризик її псування, а отже і суттєво зменшити втрати агро компанії. Сучасні логістичні рішення також дозволяють планувати збір та транспортування сільськогосподарської продукції з полів до елеваторів чи сховищ, беручи до уваги важливі етапи технологічних процесів агро підприємства. Можливе врахування фактору погодних умов, адже деяку продукцію оптимально збирати в суху погоду, іншу після дощу, а деякі види – після легкого приморозку, оскільки це впливає на їх якісні характеристики та подальше зберігання [4].

В умовах спрямованості України у світове господарство, необхідності переоснащення галузі, нарощування обсягів виробництва та рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції одним із перспективних напрямів розвитку аграрних підприємств України є використання інноваційних підходів до здійснення господарської діяльності.

На сучасному етапі основне завдання державної аграрної політики в Україні полягає в забезпеченні наукових та інноваційних засад, які б дозволили зупинити спад і сприяли нарощуванню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Для розв'язання цих завдань необхідно визначити пріоритети в аграрній науці та інноваційній діяльності на найближчу перспективу, і зокрема передбачити перебудову соціально-економічних відносин, розвиток сільських територій, вітчизняного сільськогосподарського машинобудування і технічного сервісу, розширення застосування біотехнологій, ресурсо- й енергозбереження.

Література:

1. Теорія і практика забезпечення ефективного розвитку суб'єктів ринку: Матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Полтава, 30 листопада 2013 р.) / МОН, ВНЗ Укоопспілки Полтавський університет економіки і торгівлі та ін. – Полтава: ІнтерГрафіка, 2013. – 227 с.
2. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: [учебник для вузов.] / Р. А. Фатхутдинов – [5-е изд.]. – СПб. : Питер, 2005. – 448 с.
3. Вильямс В. Р. Травопольная система земледелия: Собр. соч. / Вильямс В. Р. – М. : Сельхозгиз, 1951. – Т. VII. – 244 с.
4. ІТ інновації в агро бізнесі. 8 ключових напрямків, про які Вам варто дізнатись [Електронний ресурс] /Режим доступу:<https://uhbdp.org/ua/news/innovatsiji-v-apk/1306-it-innovatsii-v-ahro-biznesi-8-kliuchovykh-napriamkiv-pro-iaki-vam-var-to-diznatys>
5. Степаненко Д. М. Классификация инноваций и ее стандартизация / Д. М. Степаненко // Инновации. – 2004. – №7. – С. 77-79.

Державне регулювання інноваційного розвитку економіки: вітчизняний та міжнародний досвід

Мельниченко О.А.

*доктор наук з державного управління, професор,
Харківський національний медичний університет України,
м. Харків, Україна*

НЕОБХІДНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ ПЕРЕДОВОГО СВІТОВОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

Нині "у світі зберігається значний інтерес до розвитку національних економік на інноваційній основі як вагомій запоруки підвищення їх конкурентоспроможності та зростання рівня добробуту населення. Чудово це усвідомлюючи, по-перше, на державному та місцевому рівнях затверджуються численні нормативно-правові акти й програми, спрямовані на інноваційний розвиток різних галузей та сфер діяльності; по-друге, науковці активно розробляють як власне інновації, так і рекомендації щодо їх вдалого впровадження та ефективного використання; по-третє, власники підприємств запроваджують окремі технічні, технологічні та організаційні інновації" [8]. Попри усе це, неоптимістичними є дані Державної служби статистики України за 2000–2017 рр., а саме: число впроваджених нових технологічних процесів зросло з 1403 до 1831; загальна сума фінансування інноваційної діяльності – з \$ 316,6 до 341,5 млн; частка підприємств, що займалися інноваціями скоротилась з 18,0 до 16,2 %; питома вага підприємств, що впроваджували інновації – з 14,8 до 14,3 %; питома вага реалізованої інноваційної продукції – з 9,4 до 0,7 %; експортуємо переважно сировину й товари з низькою доданою вартістю, а імпортуємо – високотехнологічну продукцію [5].

Збереження цієї невтішної тенденції неодмінно призведе до подальшого утвердження України як країни "третього світу". Водночас, зважаючи на наявні "матеріальні та інтелектуальні ресурси й приклади масштабних досягнень" [12], все ж зберігається шанс на прорив, а з тим – й віра у повернення Україною статусу "міцного середняка". Проте "навряд чи варто сподіватися на якісь захмарні прориви – перескочити в постіндустріальне майбутнє, минаючи етап відбудови промисловості та інфраструктури, не вдасться" [1], тим паче, що нині "біля 95 % вітчизняної економіки представлено третім і четвертим технологічними укладами" [13] (притаманними для 1880–1980 рр.), тоді як більшість розвинених країн світу – активно розвиває п'ятий і формує шостий технологічні уклади. Докорінно покращити ситуацію можна завдяки політичній волі, залученню та ефективному використанню інвестицій та наявних ресурсів, а також адаптації до вітчизняних реалій передового світового досвіду у цій царині. Останнє й обумовлює актуальність даного дослідження.

Передусім зазначимо, що "для забезпечення ефективного інноваційного розвитку підприємства, галузі, регіону та країни загалом необхідно, щоб ключові елементи системи створення, впровадження та використання наукових знань (державна, наука, бізнес) перебували у тісному взаємозв'язку та взаємодії один з одним" [7]. При цьому в розвинутих країнах світу усвідомлюють неможливість лише за рахунок ринкових механізмів забезпечити інноваційний розвиток національних економік, а тому шукають варіанти оптимального їх поєднання з механізмами публічного управління.

Проведені узагальнення публікацій провідних науковців [2; 3; 4; 6; 10; 11; 14 та ін.] і результати власних досліджень [8; 9 та ін.] за даною проблематикою дозволили виокремити ті аспекти передового світового досвіду публічного управління інноваційним розвитком, що варті адаптації до умов України:

1. *Завдання*: врегулювання питань правового захисту об'єктів права інтелектуальної власності, у т.ч. щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на результати наукової та науково-технічної діяльності, отримані за державні кошти; координація державного, регіонального й місцевого рівнів реалізації інноваційної політики; підтримка науково-технічної та інвестиційної діяльності, а також розвитку інноваційної інфраструктури; прискорене зростання наукоємних секторів економіки; розвиток повноцінного ринку науково-технічної продукції, збільшення обсягів її виробництва; створення сприятливих умов для технологічного оновлення та підвищення інноваційної активності підприємств; формування нових високотехнологічних компаній.

2. *Методи та засоби управління*:

– *адміністративні*: безкоштовна видача ліцензій на комерційне використання винаходів, що є державною власністю;

– *економічні*: відстрочення від сплати податків на певний період; грантова підтримка; державні гарантії по кредитах, що надаються фінансовими установами суб'єктам інноваційного бізнесу; державні закупівлі інноваційних розробок; збільшення частки цільового фінансування в рамках державних цільових наукових і науково-технічних програм; звільнення від оподаткування окремих об'єктів на певний строк; комерціалізація публічного приватного партнерства в інноваційній сфері; пільгове кредитування; податковий інвестиційний кредит на інновації; митні пільги; прискорена амортизація обладнання та результатів НДДКР; субсидування; фінансування сфери вищої професійної освіти та фундаментальної науки;

– *нормативні*: усунення "прогалін" у чинній нормативно-правовій базі;

– *організаційні*: залучення до інвестування інноваційної діяльності венчурного капіталу та організації мережі регіональних венчурних фондів; інтеграція регіонів й їхнього інноваційного потенціалу у єдину інноваційну систему з національною самобутністю й чіткою визначеністю пріоритетів розвитку; організація за державний кошт центрів поширення нововведень і консультаційних центрів; розвиток мережних взаємодій між учасниками інноваційного процесу, у т.ч. мереж кластерів, розташованих у різних регіонах; спрощення адміністративних процедур для отримання підприємствами фінансової підтримки на реалізацію інноваційних проектів; створення бізнес-інкубаторів і полюсів конкурентоспроможності, орієнтованих на інноваційну економіку;

– *соціально-психологічні*: визнання науково-технічної продукції товаром; виховання у молоді творчого мислення та позитивного ставлення до інновацій; популяризації наукової та винахідницької діяльності серед молодих учених; формування суспільної думки щодо безальтернативності побудови інноваційної моделі соціально-економічного розвитку, позитивного іміджу інновацій.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. В розвинених країнах світу накопичено значний позитивний досвід реалізації державної інноваційної політики. Проте сліпе використання іноземного досвіду може не забезпечити очікуваний позитивний ефект, оскільки різні країни мають відмінну соціальну, економічну та демографічну ситуацію. Тому перш ніж використовувати надбання світової науки та практики, необхідно їх адаптувати до реалій України. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на подальший інноваційний розвиток вітчизняної економіки.

Література:

1. Біляцький С.Д., Ярова Н.В. Передумови модернізації економічної системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. (Серія "Економічні науки")*. 2013. № 1. С. 7–10.
2. Висоцький Д.Є. Правове забезпечення інноваційної діяльності: автореф. дис. ... к.ю.н.: спец. 12.00.04 "Господарське право, господарсько-процесуальне право". Донецьк, 2010. 23 с.
3. Груба Г.І. Державна політика розвитку інноваційної діяльності в Україні: автореф. дис. ... д.держ.упр.: спец. 25.00.02 "Механізми державного управління". Київ, 2010. 39 с.
4. Демчишак Н.Б. Методологічні та інституційні засади фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 16–21.
5. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ> (дата звернення: 06.04.2019)
6. Диба О.М., Гернего Ю.О., Підгородецька С.М. Фінансування інноватизації виробництва: досвід США. *Університетські наукові записки: зб. наук. пр. Хмельницький*, 2015. № 4. С. 44–54.
7. Луциків І.В. Реалії практики державної підтримки у сфері забезпечення інноваційного розвитку економіки України. *Держава та регіони. (Серія "Економіка та підприємництво")*. 2011. № 5. С. 38–41.
8. Мельниченко О.А. Інноваційний розвиток національної економіки: виклики для держави, бізнесу та населення. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2012-2/index.html> (дата звернення: 06.12.2012)
9. Мельниченко О.А. Інноваційно-інвестиційна модель розвитку національної економіки: соціально-економічні та державно-управлінські аспекти. *Державне будівництво*. 2011. № 1. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2011-1/index.html> (дата звернення: 06.07.2011)
10. Перебейнос Ю.В. Фінансовий механізм державного регулювання розбудови національної інноваційної системи. *Держава та регіони. (Серія "Державне управління")*. 2012. № 3. С. 75–78.
11. Підоричева І.Ю. Зарубіжний досвід формування і реалізації державної інноваційної політики. *Вісник економічної науки України*. 2013. № 1. С. 128–136.
12. Формування конкурентоспроможної моделі відкритої економіки України: питання інституціональної теорії та регулятивної практики. Київ: НАУ, 2009.
13. Чухно А.А. Модернізація економіки та економічна теорія. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 4–12.
14. Ярова Н.В. Французький досвід подолання технологічного відставання та стимулювання інноваційного розвитку. *Шляхи реформ української економіки для отримання конкурентоспроможних переваг в посткризових умовах: матеріали наук. конф., 20 травня 2010 р.* Київ: ІСЕМВ НАН України, 2010. – С. 83–89.

Магопець О. А.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ДОМІНАНТИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В останні роки спостерігається тенденція до незначної активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств (якщо впродовж 2012–2014 рр. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за рекомендованими видами економічної діяльності становила 14,6%, то у 2014–106 рр. – 18,4%, у 2017 р. – 16,2%). Сьогодні в зарубіжних країнах питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, знаходиться в межах від 15,6% - 65,6% – в сфері малого бізнесу та від 32,0% - 93,9% – в сфері великого бізнесу [3, с. 154].

Згідно даних Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard – IUS), який відображає основні індикатори оцінки ефективності функціонування національної інноваційної системи країн ЄС, що залежно від значень узагальнюючого індексу, згруповані у чотири групи: «інноваційні лідери», «сильні інноватори», «помірні інноватори» та «повільні інноватори», Україна належить до групи країн «повільні інноватори». У доповіді «Європейське інноваційне табло 2017» значення показника для України у 2016 р. становило 28,9% (за даними 2010 р. значення показника становило 33,1%), що свідчить про падіння на 4,2% порівняно з 2010 р. [2, с. 12].

Очевидно, що рівень інноваційної діяльності вітчизняних підприємств катастрофічно відстає від зарубіжних країн. В цьому контексті доцільно розглянути форми стимулювання інноваційної діяльності, які застосовуються з метою її регулювання в Україні та за кордоном. Згідно ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями) державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється у формі: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [1]. Проте, більшість з означених форм державної підтримки інноваційної діяльності мають декларативний характер. Так, пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності вже давно не існує, економічні механізми підтримки і стимулювання інноваційної діяльності теж не діють. Основними видами фінансової підтримки, що можуть бути надані суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів (у межах коштів, передбачених відповідними бюджетами) згідно ст. 17 Закону України «Про інноваційну діяльність» є: повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів; часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повна чи часткова компенсація відсотків, сплачених суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків [1]. Аналізуючи тенденції фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів слід вказати на їх незначний обсяг. Так, впродовж останніх років, обсяг фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету не перевищував 4,5%, а за рахунок коштів місцевих бюджетів – 1,6% загального обсягу фінансування. Фінансування інноваційної діяльності за рахунок банківських кредитів теж не має суттєвого впливу на активізацію її розвитку (в структурі загального обсягу фінансування інноваційної діяльності в 2017 р. кредити склали 6,5%) [2, с. 12]. Відтак, можна стверджувати, що передбачені чинним вітчизняним законодавством форми стимулювання та підтримки інноваційної діяльності є пасивними, недосконалими та не спрямованими на активізацію її розвитку.

Прогресивний досвід економічно розвинених країн світу свідчить про те, що форми стимулювання інноваційної діяльності у різних країнах суттєво відрізняються, що залежить від історичних традицій, рівня розвитку економіки, національних пріоритетів розвитку тих чи інших галузей і сфер діяльності.

В зарубіжній практиці домінують такі інструменти стимулювання інноваційної діяльності, які надаються у формі: пільгових кредитів, цільових банківських кредитів, кредитних гарантій, системи страхування кредитів, цільових асигнувань з бюджету, субсидій, дотацій, пільгового оподаткування (в тому числі вилучення витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торговельною діяльністю, із суми оподаткованого доходу, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг), оплати витрат на проведення технічної експертизи), податкових знижок, інвестиційного податкового кредиту, пільгового режиму амортизаційних відрахувань, прискореної амортизації.

За механізмом надання означені інструменти стимулювання інноваційної діяльності поділяються на інструменти прямої та непрямой підтримки, причому одні країни вдало використовують їх комбінацію, а інші віддають перевагу виключно прямим інструментам. Інструментами прямої державної підтримки виступають: фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів; фінансування НДДКР, які передбачені пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки та національними науково-дослідними програмами; бюджетні інвестиції в капітал венчурних фондів та інших фінансових інституцій, що здійснюють реалізацію інноваційних проектів; цільові державні закупки інноваційної продукції; державне замовлення на проведення НДДКР; створення і фінансування державних наукових центрів, технопарків, лабораторій; фінансування бізнес-інкубаторів та інших об'єктів інноваційної інфраструктури; надання бюджетних субсидій, дотацій, грантів; надання пільгових кредитів, цільових банківських кредитів, кредитних гарантій, системи страхування кредитів. Інструментами непрямой державної підтримки виступають: пільгове оподаткування та податкові знижки для компаній, які здійснюють інноваційну діяльність; надання інвестиційного податкового кредиту; зниження державного мита, відстрочення або звільнення від його сплати; пільговий режим амортизаційних відрахувань, надання права на прискорену амортизацію, для окремих видів обладнання, яке використовується під час провадження інноваційної діяльності; захист прав інтелектуальної власності і авторських прав; програми по зниженню ризиків і відшкодування збитків; програми по сприянню розвитку інноваційної інфраструктури, спрямованої на комерціалізацію результатів інноваційної діяльності.

Як свідчать дані Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 2006-2015 рр. загальна державна підтримка бізнесу в сфері інноваційної діяльності у відсотках від ВВП зросла у 25% з 37 країн, дані яких були доступні для проведення аналізу [3, с. 158]. Серед країн, які віддають перевагу непрямій державній підтримці інноваційної діяльності слід відзначити Ірландію, Бельгію, Францію, Австрію, Словенію, Канаду, Японію. Натомість пряма державна підтримка є домінуючою у таких країнах, як: Сполучені Штати Америки, Китай, Бразилія, Росія, Нова Зеландія, Туреччина. З числа країн, які допоки віддають перевагу виключно прямому державному фінансуванню інноваційної діяльності, слід відзначити Німеччину (займає лідируючі позиції серед країн ЄС по числу інноваційно активних компаній: 65,6% компаній малого бізнесу і 93,9% компаній великого бізнесу здійснюють інноваційну діяльність [3, с. 158]), Естонію, Мексику, Польщу, хоча окремі країни з перелічених, постійно обговорюють доцільність використання та введення інструментарію непрямой державної фінансової підтримки та податкового стимулювання інноваційної діяльності.

Отже, враховуючи закордонний досвід стимулювання інноваційної діяльності, слід вказати на те, що ефективними є як прямі, так і непрямі інструменти державного стимулювання інноваційної діяльності так і їх комбінація. Проте, на сучасному етапі економічного розвитку нашої держави, враховуючи хронічний дефіцит бюджетних коштів на всіх рівнях, вважаємо за доцільне з метою стимулювання та активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, використання непрямих інструментів державного регулювання інноваційної діяльності та розширення можливих форм їх надання з урахуванням зарубіжного досвіду.

Література:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 лип. 2002 р. №40-IV (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 05.04.2019).
2. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 році: аналітична довідка / Писаренко Т.В. та ін. – Київ, 2018. 98 с. с.12
3. OECD Science. *Technology and Industry Scoreboard 2017*. URL: <http://www.oecd.org/sti/scoreboard-2017.pdf> (дата звернення: 02.04.2019).

Плинокос Д.Д.
кандидат економічних наук, доцент, докторант
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ СТВОРЕННЯ БІЗНЕС ІНКУБАТОРІВ В УКРАЇНІ

Розвиток бізнес-інкубаторів в провідних країнах світу є яскравим прикладом того, як взаємодія трьох головних складових – закладів вищої освіти, бізнесу та держави може позитивно вплинути на загальний економічний розвиток країни та людського потенціалу загалом. Тому вважаємо за доцільне дослідити та проаналізувати основні тенденції розвитку бізнес-середовища в системі університетів країн світу та виділити найважливіші складові їх успішного розвитку.

У світовій практиці можна виділити три основні моделі партнерства в середовищі освіти.

Перша модель, в якій держава не грає ніякої ролі або її роль незначна (Великобританія, США). В даній моделі держава законодавчо практично не регулює освіту, більшість рішень приймається на місцевому рівні, з широкою участю роботодавців.

В США роботодавці стають безпосередніми розробниками та керівниками освітніх програм і курсів. Установи професійної освіти здебільшого незалежні від держави, як з точки зору джерел фінансування, так і в плані розробки освітніх програм.

У Великобританії політика в галузі освіти в основному визначається на місцевому рівні, і центральну роль відіграють роботодавці. Участь роботодавців направлено на формалізацію вимог робочих місць до кваліфікації випускників та розвиток профільних освітніх структур;

Друга модель, в якій держава планує і реалізує освітню політику і навчання і управляє ним (Франція, Швеція). Для даної моделі взаємодії системи освітніх послуг і

ринку праці характерний, насамперед, високий рівень державного регулювання сфери освіти.

У Франції освіту контролюється в основному державними органами, проте соціальні партнери беруть участь у процесі прийняття рішень через тристоронні консультативні органи.

Швецію характеризує політика активного розвитку трудових ресурсів і розвитку профорієнтації, попередньої професійному навчанню;

Остання модель, в якій держава визначає загальні рамки діяльності приватних компаній, організацій та університетів (Німеччина, Нідерланди, Данія).

Для німецької системи освіти характерні концентрація та інтеграція освітніх ресурсів.

У Нідерландах організовані недержавні Національні ради за професійними профілями. Їх мета – посилення ступеня відповідності вимог роботодавців до якості освіти. Разом з соціальними партнерами Національні ради визначають зміст програм навчання кваліфікаційні вимоги до випускників.

У Данії система вищої освіти орієнтована на жорстоку спеціалізацію: з третього курсу навчання загальним дисциплінам, не пов'язаним з профілем майбутньої діяльності, припиняється; нахил робиться на придбання спеціальних умінь і навичок з обраної професії.

Як бачимо, у кожній досліджуваній вище країні є певні пріоритети розвитку бізнес-середовища, яких дотримуються всі учасники тріади «університет – бізнес – держава». Одними з основних напрямів партнерства бізнесу та університетів є колаборація у сфері досліджень та розвитку, академічна мобільність, студентська мобільність та комерціалізація результатів. Розглянемо детальніше світові приклади кожної складової даної взаємодії.

Колаборація у сфері дослідження і розвитку спостерігається в одному з найуспішніших проектів відкритих інноваційних платформ, які створені задля ефективної взаємодії бізнесу та ЗВО, так званий Demola Platform, заснований фінською програмою Creative Tampere в 2008 році. На початковому етапі свого розвитку Demola об'єднувала студентів з трьох найбільших регіональних університетів з представниками фінських компаній, зацікавлених у розробці концептуально нових товарів і послуг.

На сьогодні Demola – це глобальна міждисциплінарна мережа інноваційних платформ, яка базує свої потужності не тільки у Фінляндії, а й у Литві, Латвії, Угорщині, Швеції, Словенії, Іспанії, Росії та Мексиці. Принцип роботи платформи полягає у співпраці груп студентів за певними дисциплінарними профілями, задіяними у розробці демоверсії продукту або сервісу, згідно із запитом компанії.

Співпрацю університетів і бізнесу у галузі досліджень активно підтримують держава та низка програм Європейського Союзу. Зокрема аспіранти підпадають під дію Промислової конвенції підготовки наукових кадрів (CIFRE). Згідно з її умовами вони отримують контракт з компанією на 36 місяців, а держава зменшує податки на половину витрат на такого співробітника.

Взагалі великі міста в країні є привабливим місцем для топових інкубаторів. Дуже велика частина бізнес-інкубаторів здійснює свою діяльність у містах, та лише 5% – у сільській місцевості.

Розподіл за географічними регіонами світу показує дає такі результати. Європа охоплює 35% загальних інкубаторів, в той час як Латинська Америка досягає показника в 30% від загальної кількості інкубаторів. Найбільша кількість бізнес-інкубаторів ЄС зосереджена у Швеції, Італії, Португалії та Бельгії.

Найменша кількість бізнес-інкубаторів спостерігається на Середньому Сході та Північній Африці. Проте, варто зазначити, що незважаючи на невелику кількість бізнес одиниць в університетах, вони досить швидко розвиваються в якісному аспекті та залучають якомога більше іноземних інвесторів до співпраці.

Більше половини інкубаторів, які досліджувалися у глобальному Benchmark звіті, зосереджують свою діяльність в інформаційних та комунікаційних технологіях. Соціальні інкубатори становлять 9% від загальної кількості досліджуваних інкубаторів, в той час як неспеціалізовані інкубатори складають 7%.

Що стосується розподілу операційного бюджету, дослідження UBI Global показують, що більшість інкубаторів працюють з проектами у діапазоні від 50 тис. дол. до 200 тис. дол..

Проаналізувавши досвід формування та розвитку бізнес середовища в університетах зарубіжних країн, можна виділити такі основні напрями партнерства бізнесу та університетів для України:

- колаборація у сфері досліджень та розвитку;
- академічна мобільність;
- студентська мобільність;
- комерціалізація результатів.

Дотримання та підтримка вищенаведених напрямів розвитку бізнес середовища в Україні повинні стати запорукою успішної співпраці вітчизняних підприємств та університетів країни. Адже, світовий досвід свідчить, що дана взаємодія бізнесу та університетів є одним з провідних напрямів розвитку наукового потенціалу та економічного успіху країни загалом.

Пугаченко О.Б.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Підвищення ефективності використання державних фінансів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України та суспільного добробуту, а також виконання завдань, передбачених планом дій «Україна – ЄС», можливо досягти, зокрема, шляхом системного вдосконалення діяльності органів державного сектору і підвищення рівня культури державного управління. Важливим інструментом державного управління, що дає змогу досягти виконання зазначених завдань та зменшити кількість проблемних питань, пов'язаних з діяльністю органів державного сектору у цілому та закладів вищої освіти зокрема, є контроль.

Ефективний контроль сприяє державному управлінню в разі зміни середовища, потреб та пріоритетів суспільства і держави. У зв'язку з цим, з метою вдосконалення системи державного управління, впровадження нових технологічних досягнень з урахуванням програмних змін необхідно постійно проводити оцінку дієвості контролю для приведення його у відповідність з потребами сьогодення.

Так, професор Левченко О.М. визначає роль вищої освіти у становленні інноваційної моделі економіки. Трохимчук І.М. розглядає основні методи державного фінансового контролю у сфері освіти, досліджує його суб'єкти та роль в ефективному використанні бюджетних коштів, узагальнює основні види державного фінансового контролю у ВНЗ, освітлює недоліки в його організації та пропонує шляхи їх удосконалення. Левченко А.О. досліджує сучасний стан та тенденції розвитку вищої освіти в Україні. Приходько В.В. та Вікторов В.Г. досліджують педагогічний контроль у вищій школі. Драгомиров В.В., Казарезов А.Я. та Чирун Л.Б. цікавляться питаннями управління якістю освіти під час перебудови ВНЗ України відповідно до стандартів якості освіти, у т.ч. і контролем за якістю освіти у вищій школі. Котлярова О.О. розглядає сучасні підходи до організації контролю навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України.

Деякі вчені вказують на відсутність забезпечення повної автономності діяльності ЗВО, а також на надмірний контроль доходів і видатків з боку держави. Однак ці питання суперечливі. Для їх з'ясування необхідно чітко розуміти, що таке вищий навчальний заклад і в якому правовому полі він повинен функціонувати [3, с. 52].

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», заклад вищої освіти (ЗВО) – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей [4]. Статтею 32 передбачено принцип управління закладом вищої освіти – автономії та самоврядування та чітко визначено права ЗВО, через які реалізується цей принцип, а саме: провадити фінансово-господарську та іншу діяльність відповідно до законодавства та статуту закладу вищої освіти; розпоряджатися власними надходженнями (для вищих навчальних закладів державної і комунальної форми власності), зокрема від надання платних послуг. Водночас, у статті 71 зазначено, що фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень [4]. Отже, заклад вищої освіти є бюджетною установою та здійснює діяльність у правовому полі бюджетного законодавства, а отже може бути автономним у фінансово-господарській та управлінській сферах лише в межах, визначених бюджетним законодавством.

Мета контролю на рівні бюджетних установ, у т.ч. і ЗВО, конкретизується в його завданнях, які можна звести в шість основних груп: забезпечення ефективного управління установою, повноти формування фінансових ресурсів, ефективного їх використання, дотримання фінансової дисципліни, правильності відображення в обліку результатів діяльності установи та забезпечення соціального розвитку її працівників. Об'єктом контролю господарської діяльності бюджетних установ є відносини, пов'язані із використанням бюджетних коштів у процесі виконання відповідних функцій установою. Предметом такого контролю є господарські процеси, явища, факти діяльності та їх результати, що визначають рівень використання фінансових ресурсів держави, а також активи, капітал та зобов'язання бюджетних установ, які характеризують фінансовий стан установи [2, с. 7].

Повноваження окремих суб'єктів контролю ЗВО згруповано у таблиці 1.

Таблиця 1.1

Повноваження окремих суб'єктів контролю ЗВО

Суб'єкт контролю	Повноваження	Регламентация
Засновник (засновники) ЗВО	здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю ЗВО	Стаття 15 Закону України «Про вищу освіту»
	здійснює контроль за дотриманням статуту ЗВО	
Керівник ЗВО	забезпечує організацію та здійснення контролю за виконанням навчальних планів і програм навчальних дисциплін	Стаття 34 Закону України «Про вищу освіту»
	контролює дотримання всіма підрозділами штатно-фінансової дисципліни	
	здійснює контроль за якістю роботи педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників	
	забезпечує створення умов для здійснення дієвого та відкритого громадського контролю за діяльністю ЗВО	
Керівник кафедри	здійснює контроль за якістю викладання навчальних дисциплін, навчально-методичною та науковою діяльністю викладачів	Стаття 35 Закону України «Про вищу освіту»
Наглядова рада	здійснює громадський контроль за діяльністю ЗВО	Стаття 37 Закону України «Про вищу освіту»
Студентське самоврядування (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо)	заслуховують звіти представницьких, виконавчих і контрольно-ревізійних органів студентського самоврядування, дають їм відповідну оцінку	Стаття 40 Закону України «Про вищу освіту»
	обирають контрольно-ревізійну комісію з числа студентів (курсантів) для здійснення поточного контролю за станом використання майна та виконання бюджету органів студентського самоврядування	

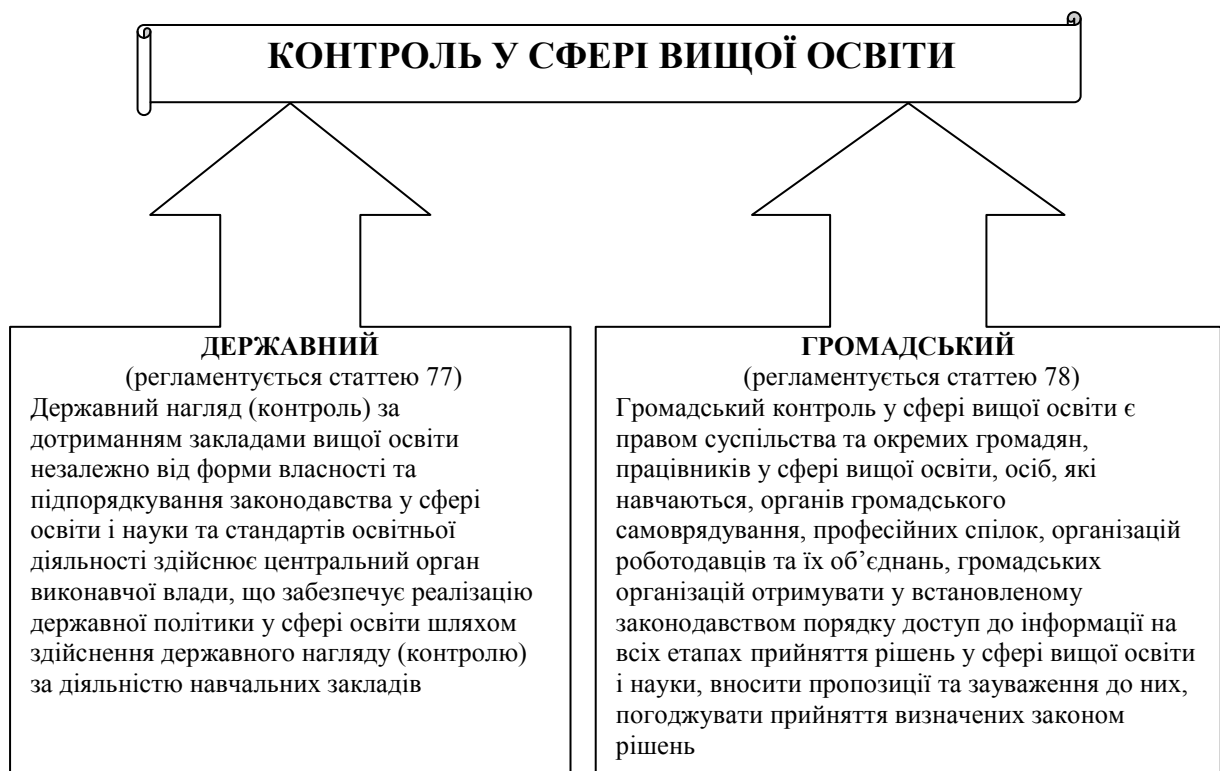
Джерело: складено автором згідно з [4]

У Законі України «Про вищу освіту» є розділ XIV «Контроль у сфері вищої освіти», яким передбачено здійснення двох видів контролю (рис. 1.1).

Державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [5].

Заходами державного нагляду (контролю) є планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законодавчо. Способом здійснення державного нагляду (контролю) є процедура здійснення державного нагляду (контролю).

Рис. 1. Види контролю у сфері вищої освіти

Джерело: складено автором на основі [4]

Інтегрована автоматизована система державного нагляду (контролю) – єдина автоматизована система збирання, накопичення та систематизації інформації про заходи державного нагляду (контролю), призначена для узагальнення та оприлюднення інформації про заходи державного нагляду (контролю), координації роботи органів державного нагляду (контролю) щодо здійснення комплексних заходів державного нагляду (контролю), моніторингу ефективності та законності здійснення заходів державного нагляду (контролю).

Згідно із статтею 26 Бюджетного кодексу України, зовнішній контроль та аудит фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, у т.ч. і ЗВО, здійснюються Рахунковою палатою – в частині контролю за використанням коштів Державного бюджету України, Державною аудиторською службою України – відповідно до її повноважень, визначених законом [1].

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2542-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2542-14/> (дата звернення: 02.04.2019)
2. Дорошенко О. О. Контроль господарської діяльності бюджетних установ : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 20 с.
3. Некрасова В. Нормативно-правове регулювання контролю доходів і видатків у вищих освітніх закладах. *Економіка*. 2012. № 142. С. 51-54
4. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> (дата звернення: 02.04.2019)
5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квіт. 2007 р. № 877-V. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-16/> (дата звернення: 02.04.2019)

Haidoura H.
PhD,
AUCE, Lebanon

STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE RESEARCH SECTOR OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

In the thesis the theoretical generalization and solution of the actual scientific and applied task, which consists in the development of the theoretical provisions, methodical approaches and scientific and practical recommendations for improving the organizational and economic principles of the state regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions of Ukraine are given.

The scientific comprehension of the theoretical basis of the state regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions in Ukraine were allowed to substantiate the essence of the definition “the research sector of higher education institutions” as a set of divisions of higher education institutions (scientific divisions, departments, etc.), which are carrying out and/or organizing the scientific, scientific and technical, educational and innovative activities, the transfer of technology and knowledge.

At the same time, under the innovative development of the research sector of higher education institutions it was proposed to understand as the generation of modern knowledge through the using of new approaches, technologies, methods of the conducting research and innovative activities, with the subsequent commercialization of the results of activities by the subjects of innovative ecosystems, and the transfer of these knowledge in the educational process in order to train specialists of innovative type, which allows to ensure the socio-economic development of the state through the creation and realization of innovative goods and services.

The peculiarities of the using and factors of the forms' choice and models of regulation by the executive bodies of innovative development of the research sector of higher education institutions are determined. The forms of influence of subjects of regulation on the processes in the sphere of activity of the research sector of higher education institutions on the realization of key directions of the state scientific and scientific and technical policy were classified, which are determined by the directions and principles of its practical implementation, differed by the degree and scope of government involvement in the development of the advanced technologies and models of regulation of innovative development.

The typology of the national models of regulation of the innovative development of the research sector of higher education institutions by the signs of the providing leadership in science, the participation degree in the realization of targeted projects in the sphere of scientific and technical policy, the development of innovative infrastructure, the facilitation of the processes of perception of the advanced achievements in scientific and technological progress, the coordination of interaction of the various sectors of science and technology, the dissemination of innovations, the creation of a favorable environment for their diffusion, rationalization of the structure of the economy, which are the dominant methods of the multi-channel financing of scientific research were done.

The comparative analysis of the effectiveness of state regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions in the context of international comparisons has been carried out and on the basis of international rating evaluations, a conclusion was made about the average level of effectiveness of the state

regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions of Ukraine, describing it as an innovative country that is just forming.

The integral indicator of innovative development of the research sector of higher education institutions of Ukraine at the mesoeconomic level is conducted in the context of the balanced component, integrative and result anted component, as well as the blocks of indicators (educational and training, professional support, financial security, socio-economic, innovative), which was allowed to propose on this basis the differentiated measures to overcome the weak positions of the territories in accordance with the needs of the implementation of policy in the field of scientific research and scientific and technical (experimental) developments.

Taking into account the tendencies of the internationalization of the research activities, the decentralization of the process of its financial support at the level of regional cluster and network structures, in the thesis the strategic directions of the state regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions in Ukraine were suggested, which are considered from the point of view of its approval as the “creative core” of innovative ecosystems – the territorial associations of economic entities and other stakeholders, the activities of which are aimed to the collective action in the sphere of creation of the knowledge flows, the maintaining of the technological development and the commercialization of innovations.

The methodical approaches for improving the mechanism of the state regulation of innovative development of the research sector of the system of higher education institutions in Ukraine were developed, which consist in the deregulation of forms of the direct (administrative) influence on the relations, processes and organizational structures, which are formed within under the framework of the forming of a multilevel innovative ecosystem; the orientation towards the activity of creation the harmonious conditions for mutually beneficial “co-competitive” interaction of innovative product centers of business and science, bringing the methods of the state regulation of innovative development of the research sector of higher education institutions in accordance with the requirements of normative acts, which are in the sphere of innovative entrepreneurship, etc.

In the research the system of indicators (level of autonomy of the strategic units of the research sector of higher education institutions, which is the subject of innovative ecosystems, in the research component; the level of activity of the strategic units of the research sector of higher education institutions in issues of integration of education and science, the state and level of the fair competition between the strategic units of the research sector of higher education institutions, which are a subject of the innovative ecosystems; the indicators of ensuring the tightness connection between the labor market and the strategic units of the research sector of higher education institutions which are a subject of innovative ecosystems; the indicators of the level of integration of higher education institutions, the strategic units of the research sector of which are a subject of innovative ecosystems, to the requirements of the world and European educational and scientific space) and the sequence of implementation the procedures of monitoring the effectiveness of the state regulation of innovative development of the research sector in the context of integration processes in the sphere of higher education were substantiated.

Nabulsi H.
PhD,
AUCE, Lebanon

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE SOCIAL SPHERE' FUNCTIONING IN THE STRUCTURE OF THE NATIONAL ECONOMY

The complex nature of the structure of modern society, the interweaving in it of a variety of the nature and content of varieties of social activity – production, economic, social, domestic, political, religious, aesthetic – has the result of the formation of various spheres of public life. The basic spheres of social life are economic, social, political and spiritual.

The economic sphere, which includes the production, distribution, exchange and consumption of material goods, functions in the form of a single economic space, acting as an environment for the organization of economic life, the interaction of sectors of the national economy, international economic cooperation. It is in the economic sphere that a set of industrial relations is implemented, which include in their composition the relations of ownership of means of production, relations of exchange of activities and relations of distribution of material goods.

The material basis for the functioning of the economic sphere of society's life is the real sector of the national economy (RSNE), which ensures the continuous reproduction of the material and material environment of its functioning. The organization of the interaction of all objective and subjective factors of the development of a market economy is the subject of the activities of the institutes of its management as the basic sphere of development of society.

The peculiarities of certain types of economic activity, which can be attributed to the RSNE, allow for its division into sectors.

Social sector of the national economy (SSNE), as an element of the national economy, is a specific environment for the direct functioning of the system of expanded reproduction of civil society in the process of implementing the social policy of the state regarding the use of products and services that are the result of the activity of the RSNE, which provides support for the life of all segments of the population, satisfaction of various human needs through implementation. mechanisms of appropriation of means of life and existence. The social sphere of society's life is embodied in a concrete historical form of organizing the process of relations between people, their groups, man and society, through which the mastery of the individual in the process of life and activity of the conditions and means of reproduction belonging to the material and material environment, which is included in human life and provides reproduction of man as a social being.

In the social sphere of relations between social strata of society (classes, professional and socio-demographic groups of the population, national communities), healthy conditions for the production of people are formed, problems of the organization of their life, health care, education and social security are being solved, and the actual standard of living of the people is realized. The social policy of the state is directed at organizing the social sphere of society's life. To this end, a system of bodies is formed that ensure the state's implementation of its social function.

As a result of the most abstract generalization, the structural-sectoral model of the national economy becomes the following:

– primary sector – traditional branches of the first unit, which ensure its development: production of objects and tools, manufacturing industry, industrial transport and communications;

- the secondary sector includes branches of the second subdivision – the food complex and the complex of industrial consumer goods;
- tertiary sector combines production of communal services, passenger transport and communications;
- quaternary sector is represented by a set of branches of social services – education, health care, science, culture and art, etc.

The presence of fundamentally different points of view on the essence and peculiarities of the functioning of the SSNE, prompts us to focus more closely on the study of alternative scientific approaches to solving this theoretical problem.

The accepted course of humanization of the market economy is directly related to the development of those economic systems that provide direct satisfaction of the needs of the population (provision of services) and at the same time act as an element of the market' social infrastructure (SI).

Whole range of approaches to understanding the essence of the category SI can be represented by the following points of view:

- material and material elements that provide conditions for human life in society – production, political and spiritual spheres, families, everyday life – a set of branches of science, education, health care, trade, catering, consumer services, housing and communal services, transport, communication and others;
- a group of branches connected with material production, provide a process of reproduction of material goods (services) and normal living conditions of the population, – construction and exploitation of residential and socio-cultural objects, retail trade, public catering, health care, education, etc., in which material goods are not directly created, but without which the process of production is either imperfect or impossible at all;
- a complex of industries connected, firstly, with the reproduction of the labor force – health care, education, retail trade, passenger transport, housing and communal services, leisure activities, catering, household services, etc.; secondly, with the provision of external conditions of production processes - transport, wholesale trade, electricity, gas, water supply, communications, informational services, business services (advertising, leasing, leasing, consulting services, etc.);
- a diversified complex that is included in the unified structure of the economy, is subject to the general laws of development of the country, functions in the interests of increasing the welfare of members of society, encompasses the system of training and retraining of personnel, retail trade and public catering, household services of the population and housing and communal services, culture and art, health care physical culture and sports, environmental protection;
- an economic category, which, in contrast to the "sphere of service of the population", which also has a territorial tie, is considered as a sectoral integrity – a set of branch-forming institutional units (economic entities) that provide services to the population is tied to the economic complex of a certain territory, settlement, management on the basis of a combination of territorial and branch principles;
- territorial-sectoral complex, which provides socio-spatial conditions for the reproduction of the labor force, socialization and social protection of the population, preservation and development of the demographic, labor and spiritual potential of society;
- auxiliary elements that create conditions for the normal functioning of something whose boundary is determined by the rank of the investigated production or social problems, the tasks that are put forward in one or another period, the scale already created potential of complexes;
- a set of engineering and technical structures that provide material and material conditions for the normal functioning of the object (vertical approach to the determination of

the level (international, national, regional, urban, local, sectoral) functioning); horizontal productive, social and institutional systems that create conditions for the production of the product in material and material form;

– a complex open system that is manageable, a subsystem of a higher order system – the national economy of the country, the elements of which may be the field of activity, the main purpose of which is the formation, development, implementation of human capital, auxiliary industries, objects that create the general external conditions the functioning of the branches of the social sphere (contribute to resource supply industries, the delivery of the product (services) to the consumer, other conditions), characterize the degree of development of a certain territory, its readiness, adaptability to the functioning of the relevant sectors, the elements of the environment which is a resource provider, consumers, public authorities, competitors and infrastructure elements of the internal environment – technology, economy, socio-cultural and political factors;

– a diverse economic category that can be characterized from the point of view of different approaches: the orthodox, which consists in the application of traditional approaches to the definition of the essence of the SI – complex; dialectical; reactive normative functional; hierarchical; software; as well as the latest ones, given the innovation, creativity, and targeting of the needs of the post- industrial society – humanitarian; institutional the design cluster; sinter plant.

Thus, SSNE is an environment for the implementation of the social policy of the state, a set of mechanisms for regulating social relations between the social sphere subjects, which, through the development and use of the material and technical base of social and social and cultural and social infrastructure, provides material and non-material social services.

Between the two fundamental fragments of the national economy – RNSNE and SSNE – there is a system of complex essential links, there is an exchange of income, the mediator of which is the sector of financial corporations (SFK) of the national economy. SFKNE – the scope of activity of financial intermediaries in the form of banks and non-bank financial institutions in co-operation with the subjects of the RSNE on the redistribution of temporarily free financial resources, the content of which is to provide the needs of institutional sectors in the formation of public finances, finance enterprises and household finances.

The multichannel interconnection of the RSNE and SSNE is carried out in the process:

- servicing of settlements between enterprises in cash and with the use of documentary types of transactions and corporate plastic cards;
- servicing of settlements of enterprises with the population - individuals (employees of these enterprises);
- servicing of debt obligations of enterprises;
- qualified provision of interests of enterprises in financial markets;
- participation of banks in the management of enterprises through the mechanism of ownership of the shares of the latter and the bankruptcy procedure, as well as the participation of enterprises in the management of banks;
- provision of mutual consulting services;
- providing banks with depositary services for storing valuables and securities of enterprises;
- interaction within the limits of financial investment and lending processes; financing of innovation-active enterprises for the purpose of
  - implementation and dissemination of innovations; lending;
  - insurance;
  - realization of short-term and long-term investments in corporate securities in order to increase their value and in order to obtain interest income in the future.

The process of transferring funds from RSNE to SSNE occurs during the performance of the finances of its distribution function, resulting in the formation of funds at the national economy level for reimbursement of consumption in the process of forming the new cost of production facilities, the current consumption fund and the accumulation fund.

The external sources of financing of the SNS are the funds of international charitable organizations, non-governmental organizations, foreign sponsors, and others like that.

Thus, summing up the definition and interconnection of the individual categories under consideration, it can be argued that SFC acts as a link between RSNE and SSNE as elements of the financial system of the country within the spheres, links, institutional, real and financial sectors of the economy, superstructures, ensures the functioning of the financial market, forms the resource base for an expanded reproduction of the national economy by financing the development of the NIS, creates a favorable investment climate and, as a consequence, stimulates the country's economic growth.

Consequently, in general, sharing the viewpoint of researchers with theoretical problems in the functioning of the SSNE, in our further research, we will consider it as a set of industries and organizations that fulfill the general target function for meeting the needs of the population, united by the system of technological connections and regulated by the sectoral governing bodies. The mentioned group of industries is integrated into the complex of social economy of the post-industrial economy, it includes in its composition education, education, culture, health care, housing, communal services, sanatorium and resort complex, health and tourism complexes (without export share), physical education and sports (except for professional sports). Social economy is allocated in the national economy not by technical and technological peculiarities and place in the production co-operation of labor, but by the value of services provided. His task is to meet the needs of labor activity, socio-economic activity, and spiritual culture in the new conditions of functioning of the national economy.

Красножон Н.С.

кандидат економічних наук, старший викладач

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ПОГЛИБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В умовах наступу глобальних тенденцій інноваційного розвитку перспективи утримання конкурентних позицій у світі для кожної країни вже визначаються не кількістю наявних природних ресурсів, здобутої нафти або обсягами видобутку вугілля, а передусім, перевагами у розвитку знань, високих технологій, інформатизації суспільства, забезпеченні якості життя населення на основі розробки та впровадження різноманітних інновацій.

На світовому ринку продукти інтелектуальної праці мають більш високу вартість, ніж будь-яка інша продукція. Тому українська економіка потребує нової моделі розвитку, орієнтованої на підтримку інновацій.

Дотепер спостерігається значне відставання України від економічно розвинених країн за інноваційним розвитком. Відповідно до даних Інноваційного індексу європейського інноваційного табло, ефективність інновацій в Україні протягом 2008–2016 рр. знизилась на 1,5%. Відставання українських показників від середньоєвропейського рівня (більш ніж удвічі) зумовлене здебільшого низьким

відсотком інноваційних упроваджень у малі та середні підприємства, зниженням експорту середньо - і високотехнологічного продукту, незначним обсягом експорту наукомістких послуг [1, с. 20].

Україна нарощує експорт сировини і водночас кадрів, забезпечуючи цими виробничими факторами інші світові економіки у збиток власній. Так, за рейтинговою оцінкою агентства Bloomberg, Україна характеризується як держава з недостатнім використанням вітчизняного інноваційного потенціалу. В цьому рейтингу Україна посіла 41 місце серед найбільш інноваційних економік, в той час як за показниками продуктивності – лише 50 [1, с. 75].

Зважаючи на це, постає гостра необхідність у створенні конкурентних підприємств, здатних запровадити на виробництвах передові технології. Поглиблення зв'язків України з інноваційно розвиненими державами, допоможе швидко розвинути інновації на виробництвах країни і залучити світових виробників розміщувати власні науково-виробничі центри.

Упродовж 2014–2016 рр. за географією розташування партнерів 32,4% інноваційних підприємств співпрацювали з підприємствами України, 5,7% – країн Європи. У 2016 році витрати на інновації в основному здійснювались за рахунок власних коштів підприємств (89,5% загального обсягу фінансування), коштів іноземних інвесторів (3,1%) та інших джерел (2,9%).

В Україні протягом 2014–2016 років 34,4% підприємств з технологічними інноваціями співпрацювали з іншими підприємствами та організаціями, у тому числі університетами, науково-дослідними інститутами тощо.

Хоча найважливішими партнерами інноваційних підприємств по співробітництву залишаються, перш за все, постачальники обладнання, матеріалів, компонентів або програмного забезпечення (26,1%), а також клієнти (13,7%), частка підприємств, які співпрацювали з науковими організаціями (консультантами, комерційними лабораторіями, університетами та іншими вищими навчальними закладами й науково-дослідними інститутами) становила 8,4% [2].

Можливому впровадженню інновацій перешкоджають вагомі чинники, такі як: відсутність кредитів або приватного капіталу підприємства, зависокі витрати на інновації, відсутність партнерів по співпраці та, зокрема, кваліфікованих працівників, невизначений попит на інноваційні ідеї, занадто велика конкуренція на ринку, законодавчі/нормативні акти, що створили додаткове навантаження тощо.

Дослідження підтверджують тезу про те, що під тиском інноваційних зрушень у виробництві активізується процес вивільнення робочої сили, причому впровадження інноваційних процесів зумовлює скорочення загальної чисельності зайнятих, а використання інноваційного продукту впливає здебільшого на організацію трудового процесу.

Отже, важливим стратегічним завданням залишається залучення у державу західних технологій з метою переробки місцевих ресурсів, що в свою чергу має забезпечити високе і тривале економічне зростання та суттєве зміцнення реального сектора.

Крім цього, важливою є розробка інноваційної інфраструктури. Необхідно створити фонд розвитку, що фінансуватиме придбання обладнання дослідницькими установами із компенсацією кредитної ставки позичальникам.

Одна з ключових позицій у впровадженні новітніх інноваційних процесів належить державі, яка повинна об'єднати навчальні заклади з бізнесом, забезпечити взаємодію ринку освітніх послуг та ринку праці, а також привести систему підготовки технічних і наукових фахівців у відповідність до сучасних потреб роботодавців.

Визначення перспектив розвитку інноваційних напрямів в економіці України можливе на основі врахування можливостей, обмежень і ризиків реалізації інноваційного сценарію розвитку, пріоритетів державної політики щодо забезпечення інноваційного розвитку суспільства та економіки зокрема. Не менш важливим для визначення найбільш сприятливого сценарію розвитку інноваційної зайнятості в Україні є врахування демографічних перспектив змін обсягів пропозиції робочої сили, що формуватиме демографічний базис для поширення інноваційних видів та форм зайнятості. В свою чергу, це передбачає необхідність визначення найбільш інноваційно активних категорій населення, здатних до сприйняття, генерації та використання інновацій.

Література:

1. Людський розвиток в Україні. Інноваційні види зайнятості та перспективи їх розвитку (кол. моногр.) / за ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2016. – 328 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Немченко Т.Б.

кандидат філософських наук, доцент,

Немченко Т.А.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В умовах, які на сучасному етапі склалися в Україні, коли для забезпечення розвитку національної економіки, спрямованої на докорінну модернізацію, технічне переозброєння, впровадження передових технологій, які потребують значного вкладення коштів, а у держави та приватних власників не має таких можливостей, на перший план має виходити розвиток наявного та формування потенційного трудового потенціалу промисловості як рушійної сили, яка і має відродити економіку. Вирішення окресленого завдання, в свою чергу, потребує трансформації і розвитку державних механізмів управління та взаємодії державного і приватного секторів економіки України.

Загалом трудовий потенціал може розвиватися під впливом ринкових важелів, таких як співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці, поточного стану економіки; соціального діалогу між працівниками та роботодавцями за участі профспілкових організацій шляхом укладення регіональних, галузевих угод, колективних та трудових договорів, а також безпосереднім державним регулюванням. Як член соціального партнерства, держава теж має виконувати дорадчу, гарантуючу та контролюючу функцію.

Підсумовуючи доробки вчених [1; 2; 3], зазначимо, що механізм державного регулювання трудового потенціалу - це система, яка направлена на забезпечення ефективного функціонування трудового потенціалу, має визначену структуру, принципи, методи, засоби, інструменти впливу на об'єкт управління для виконання

поставлених цілей з відповідним правовим, нормативним, економічним, політичним та інформаційним забезпеченням. Він спрямований на забезпечення ефективного процесу розширеного відтворення, а саме на формування, розподіл, використання та розвиток трудового потенціалу суспільства та сфер економічної діяльності. Даний механізм є невід'ємною частиною національної економічної системи та сприяє кількісному та якісному кадровому забезпеченню діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Головними напрямками процесу державного регулювання трудового потенціалу промисловості є, насамперед: забезпечення процесу регулювання приросту населення, формування ефективної системи підтримки здоров'я нації, поліпшення медичного обслуговування; формування інноваційної системи шкільної, професійної та післядипломної освіти, перенавчання, підвищення кваліфікації та забезпечення її доступності; сприяння створенню цілісної системи соціального захисту населення України як працюючого, так і непрацюючого; формування конкурентоспроможного ринку праці та забезпечення повної зайнятості, впровадження системи гідної оплати праці та мотивації працюючих; створення ефективної пенсійної системи, забезпечення справедливого та сучасного механізму її функціонування.

Ключовим моментом в реалізації механізму регулювання трудового потенціалу, на нашу думку, повинні бути постійні оцінка та моніторинг процесу регулювання, виявлення певних недоліків, швидка реакція впровадження нововведень. Саме ця частина механізму спрямована на його удосконалення, оновлення, на неї покладається відповідальність за те, щоб механізм відповідав потребам як суспільства, так і економіки держави.

Для регулювання величини та ступеню використання трудового потенціалу країни органами державного управління використовуються активні та пасивні заходи. Система активних заходів передбачає сукупність інтенсивних та екстенсивних заходів. До екстенсивних належать: створення додаткових і нових робочих місць; реструктуризація державних підприємств, розвиток приватного бізнесу, організація громадських робіт; залучення іноземних інвестицій та створення умов для самозайнятості населення. До інтенсивних відносяться: профорієнтація, підготовка й перепідготовка кадрів; посилення територіальної та професійної мобільності робочої сили; розвиток служби зайнятості. До системи пасивних заходів відносяться: підвищення величини мінімальної заробітної плати, розвиток соціальної сфери у вигляді допомоги у зв'язку з безробіттям, членам сімей, які перебувають на утриманні безробітних та ін. соціальних виплат [1, с.70].

Загалом, механізм регулювання відтворення та розвитку трудового потенціалу здійснюється на трьох рівнях: макро, мезо та мікро рівні.

Державне регулювання трудового потенціалу здійснюється на національному рівні Президентом України, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, безпосередньо Міністерством соціальної політики України. Питаннями регулювання освітнього розвитку та здоров'я населення займаються відповідно Міністерство освіти та науки України та Міністерство охорони здоров'я України. На галузевому рівні вплив на використання та розвиток трудового потенціалу здійснюють відповідні профільні Міністерства. Свою діяльність вище названі суб'єкти здійснюють за допомогою насамперед Конституції та законів України; указів й розпоряджень Президента України; постанов та інших актів Верховної Ради, постанов й розпоряджень Кабінету Міністрів, нормативно-правові акти міністерств та відомств. На регіональному рівні регулювання трудового потенціалу здійснюється нормативними актами місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування та локальними нормативно-правовими актами, які розробляються і приймаються безпосередньо на самих підприємствах. Значний внесок в управління трудовим потенціалом вносять

спеціалізовані установи, які так чи інакше причетні до питань формування, використання, розвитку трудового потенціалу. Мова йде про такі установи як, Державна служба зайнятості України, Національна Академія наук України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, науково-дослідні інститути праці й зайнятості населення, науково-дослідні інститути соціально-трудова відносин, інститути підвищення кваліфікації кадрів, тощо.

На законодавчому рівні основним нормативним документом до 2017 року, який регулював розвиток трудового потенціалу була Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року. На сьогоднішній день не видано жодного нормативного документу, який би продовжив дію вищезазначеної концепції, або ж затверджено новий щодо перспективних напрямів розвитку трудового потенціалу в Україні на майбутній період.

Звичайно, трудовий потенціал регулюється й іншими нормативно-правовими документами, однак вони не мають цільової спрямованості на збереження та розвиток трудового потенціалу. Так, до них необхідно віднести наступний комплекс законодавчих і нормативних актів: Кодекс законів про працю України; Бюджетний кодекс України; Господарський кодекс України; Закони України: "Про зайнятість населення", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", "Про оплату праці", "Про професійний розвиток працівників" "Про прожитковий мінімум", "Про колективні договори і угоди", "Про освіту", "Про професійно-технічну освіту", "Про вищу освіту", "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", "Про приватизацію державного майна", "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти", " Про спеціальні економічні зони" та інші.

Відтак, можна зробити висновок, що наразі державний механізм регулювання трудового потенціалу промисловості є малоефективним, заходи, що проводяться є недостатніми для його розширеного відтворення, нормативна база потребує значного оновлення та осучаснення відповідно до нагальних проблем розвитку трудового потенціалу промисловості. Внаслідок суттєвого звуження природної бази трудового потенціалу, зокрема через зниження народжуваності протягом останніх двох десятиліть та значних обсягів трудової міграцію працездатного населення за межі України, особливо гостро постає проблема невідповідності наявного трудового потенціалу сучасним вимогам економічного і соціального розвитку країни, що зумовлює необхідність вжиття державою системних заходів для підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу в несприятливих фінансових умовах.

Відповідно, на нашу думку, до першочергових та нагальних напрямів дії механізму державного регулювання, збереження і розвитку трудового потенціалу промисловості на державному рівні мають стати: нарощення освітньо-кваліфікаційного потенціалу, створення умов для безперервної освіти, здобуття знань та підвищення кваліфікації протягом трудової діяльності, підвищення якості підготовки кадрів вищими та професійно-технічними навчальними закладами; удосконалення системи оплати та нормування праці; стабілізації зайнятості населення в умовах фінансової скрути; сприяння продуктивній зайнятості населення з орієнтацією на інноваційну модель розвитку виробництва; впровадження міжнародних стандартів щодо умов та охорони праці на виробництві; удосконалення трудового законодавства; підвищення ролі соціального діалогу у формуванні державної політики та забезпечення реалізації принципів рівноправності його учасників.

Література:

1. Левченко О.М. Професіональний потенціал: регуляторні механізми інноваційного розвитку : монографія. Кіровоград: КОД, 2009. 375 с.
2. Немченко Т. А. Деякі питання щодо сутності трудового потенціалу галузі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С. 169-175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npknku_e_2013_23_25 (дата звернення: 7.04.2019).
3. Щербак В.Г. Інноваційні аспекти управління трудового потенціалу : монографія. Харків: ХНЕУ, 2009. 332 с.

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ВАЖІЛЬ ВПЛИВУ НА ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ

Зовнішнє середовище сьогодні дедалі більше впливає на внутрішні умови розвитку країн. Це виявляється, зокрема, в тому, що темпи зростання взаємозалежності національних господарств набагато випереджають внутрішньоекономічне зростання кожної окремої країни [3, с. 20]. В той же час, демографічні тенденції різних країн, в тому числі й країн-сусідів можуть мати суттєві відмінності, зокрема в причинах їх виникнення.

Демографічна криза сучасної України має економічний характер свого виникнення. Так, вона зумовлена, в першу чергу, низьким рівнем життя, що скорочує її середню тривалість, через неспроможність задоволення суспільних, зокрема медико-профілактичних потреб. Так, можна однозначно стверджувати, що самодостатнє зростання обсягу ВВП, в тому числі й за рахунок зростання імпорту, неспроможне закласти фундамент для подальшого зростання демографічних показників (про смертність в даному випадку не йдеться), якщо воно не буде супроводжуватись відповідною системою розподілу і перерозподілу доходів, та адекватною політикою соціального забезпечення.

Демографічна експансія пов'язана з міграцією населення, збільшенням кількості громадян іншої країни у середині держави та зі зменшенням питомої ваги місцевого населення в загальній кількості мешканців країни – це загроза економічній безпеці держави. Тому, що збільшує залежність економіки держави від наявності трудових ресурсів іншої країни [4, с. 6].

Таке явище є можливим унаслідок стабільних темпів соціально-економічного розвитку та відповідної зовнішньої політики, які мають місце на території певної країни. У випадку наявності тенденції сталого від'ємного природного приросту населення, міграційні потоки спроможні тимчасово поліпшити демографічний стан, але таку поведінку держави не можна вважати стратегічною.

Крім цього, зростання кількості мігрантів на тлі відносно сталої чисельності населення може сприяти погіршенню рівня життя місцевого населення. Першочерговою причиною такого явища є те, що зростання кількості мігрантів (а як правило, це працездатні особи працездатного віку) підвищує конкуренцію з боку пропозиції робочої сили, знижуючи таким чином, середній рівень заробітної плати на ринку праці. По-друге, серед як нелегальних, так і серед легальних мігрантів, можуть знаходитись особи з кримінальним минулим, антисоціальні елементи, особи з

девіантною поведінкою, хворі або інфіковані громадяни інших країн [2, с. 11]. Якщо у першому випадку ми можемо спостерігати непрямі передумови до погіршення демографічного стану, зокрема через соціально-економічний механізм, то у другому – прямі передумови до зростання смертності внаслідок зростання рівня злочинності та тіньового сектора економіки в сукупності із підвищенням рівня санітарно-епідеміологічної небезпеки.

Розглянемо конкретні приклади зовнішніх відносин та їх вплив на демографічні тенденції.

Зростання імпорту товарів, якими неспроможна забезпечити внутрішній ринок національна економіка. В цьому випадку доречним є зниження мита та ліквідація нетарифних обмежень щодо ввезення потрібної продукції. По-перше, це сприятиме зниженню ціни на такі товари (у випадку повноцінної дії ринкового механізму), і, по-друге, певні об'єкти міжнародної торгівлі здійснюють безпосередній вплив на рівень життя населення (медичне обладнання, ліки, і зокрема інсулін, тощо). Вплив на демографічні процеси – сприятливий.

Зростання імпорту товарів, що створюють конкуренцію вітчизняному товаровиробникові. Йдеться про сегмент ринку, що заповнений продукцією національного виробництва. В цьому випадку ми спостерігаємо протиріччя між класичними підходами до визначення зовнішньої економічної політики: „протекціонізм чи вільна торгівля?”. При розв'язанні такої дилеми слід прорахувати демографічні наслідки від застосування кожного з можливих напрямків економічної зовнішньої політики. Так, „відкриття” кордону посилює конкуренцію, і вірогідним є зростання рівня безробіття, зокрема у зазначеній галузі, та зниження доходів власників таких підприємств (вплив на демографічні процеси – негативний). Але, водночас, внаслідок цього підвищується якість конкурентної продукції та знижується її ціна, тобто відбувається сприяння підвищенню якості споживання та рівня життя, як передумови демографічної позитивізації.

При визначенні пріоритетів в цьому напрямі необхідно враховувати: тип товару (зокрема попит на нього є еластичним чи нееластичним, це товар першої необхідності чи засіб розкошу), кількість зайнятих у галузі, соціальний ефект від вживання заходів зовнішньої політики тощо. Так, наприклад, можна дозволяти вільний імпорт інсуліну в обсязі, який не створюватиме загрозу національному виробництву цього товару.

Зростання експорту товарів галузей, що задовольняють потреби внутрішнього споживання. Спрощення механізму митного оформлення та сплати відповідних податків сприяють поліпшенню фінансового стану підприємств-експортерів та державного бюджету, як передумови створення сприятливого демографічного клімату.

Зростання експорту товарів, в яких існує потреба внутрішнього споживання. Це явище є таким, що здійснює негативний вплив на демографічні процеси. У випадку укладання картельної угоди, фірми-експортери можуть отримувати надприбутки всередині країни внаслідок обмеження обсягу продукції, призначеної для внутрішнього споживання, і додатковий зиск за рахунок реалізації товарів за кордоном. Такі дії можуть бути поціновані як демографічний саботаж.

Зростання обсягу транзитних перевезень. У випадку безпеки транспортованих товарів для населення та національної свідомості країни, таке явище є безумовно позитивним, але лише за умов мінімізації корупційних дій на митниці, зокрема при оформленні транзитних вантажів та укладанні транзитних угод, щодо обсягів перевезень та прозорості сплати податків [1]. При здійсненні митної політики, не слід поспішати встановлювати дуже високе транзитне мито, щоб не знищити потенційних бюджетних партнерів.

У цьому випадку, позитивний демографічний ефект отримується за умови двох вже зазначених чинників, а також за рахунок запобігання контрабанди, прискіпливого митного контролю та „паралельної” нелегальної міграції.

Література:

1. Яковенко Р. В. Демографічні процеси як об'єкт митно-тарифного регулювання [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=2503>.
2. Яковенко Р. В. Митно-тарифне регулювання як фактор впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Вісник Академії митної служби України. – Дніпропетровськ : Академія митної служби. – 2006. – № 3 (31). – С. 10–14.
3. Поручник А. М. Національні інтереси України в контексті євроінтеграційного вибору / А. М. Поручник // Моделі та стратегії євроінтеграції України : економічний і правовий аспекти : Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 30 травня 2006 р. – К. : УАЗТ, 2006. – 332 с.
4. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко. – К. : Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. – 140 с.

Гнибіденко О.М.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ ЇЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В останні роки розвиток економіки України демонструє нестійку динаміку, що підтверджує різну адаптованість її галузей до викликів сучасності, та має наслідком зниження рівня інвестиційно-інноваційної активності й конкурентоспроможності. До того ж Україна посідає «почесні» місця серед найкорумпованіших країн [1].

Слабке впровадження високих технологій, відсутність інноваційної інфраструктури, низька інноваційна активність – все це унеможливорює характеризувати будь-який з регіонів України як високотехнологічний. Хоча інноваційність все-таки є визначальною характеристикою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та суспільних процесів нашої держави.

Протягом 27 років незалежності України частка промисловості в економіці скоротилася майже вдвічі. Дві економічні кризи, невдала приватизація, тимчасова окупація Криму та частини українського Сходу завдали негативного впливу на українську промисловість та енергетику.

Україна переживає великі зміни. Локомотивами економіки стають сільське господарство, харчова промисловість, виробники устаткування та сектор ІТ, а значення важкої промисловості знижується.

Більша частина українського внутрішнього валового продукту (ВВП) виробляється сектором послуг. У 2017 р. на цей сектор економіки припало 50,3% ВВП. За останні 10 років ця частка залишається досить стабільною (2007р.:52,8%).

Великих збитків зазнала переробна промисловість, чия частка у ВВП впала з 20% у 2007 р. до 12,4% у 2017р. Проте підвищилось значення сільського господарства (2007 р.: 6,6%; 2017 р.10,2%) та видобувної промисловості (4,4% і 6,1%, відповідно) (див. табл. 1) [3].

Таблиця 1

Значення галузей економіки України (частка в %)

Галузі економіки	Частка у ВВП 2017 р.	Частка зайнятих осіб, 2017 р.
Сільське та лісне господарство, рибальство	10,2	17,7
Видобувна промисловість (вкл. видобуток нафти та газу)	6,1	-
Переробна промисловість	12,4	-
Енергетика	2,9	-
Водопостачання, водовідведення, утилізація відходів та усунення забруднень навколишнього середовища	0,3	-
Будівельна галузь	2,3	4,0
Послуги	50,3	63,1

Джерело: Державна служба статистики України

В Україні державний сектор є вагомим. На сьогодні у сфері державного підприємництва залишаються: оборонна промисловість, залізничний транспорт, лінії електро- та газопостачання, зв'язок, виготовлення валюти та стратегічних матеріалів тощо. Єдиним власником НАК «Нафтогаз України» є держава.

Втручання владних структур у ринковий механізм здійснюється через використання певного набору методів державного регулювання економіки.

Під методами державного регулювання економіки слід розуміти способи впливу держави на суб'єктів ринкової економіки з метою забезпечення сприятливих умов їх ефективного функціонування відповідно до прийнятої економічної політики держави [2].

У системі державного регулювання домінуючими залишилися адміністративні методи. Їхня суть полягає у прямому втручанні в діяльність товаровиробника шляхом доведення обов'язкових до виконання державних замовлень (контрактів), ліцензування, квотування, встановлення норм і стандартів щодо регламентації відповідності вимогам внутрішнього і зовнішнього ринків, державного підприємництва.

До адміністративних методів потрібно віднести: визначення і підтримку мінімально допустимих рівнів життя населення; контроль над монопольними ринками; захист внутрішнього ринку і національних інтересів у системі міжнародного співробітництва; реалізацію цільових програм.

До адміністративних методів насамперед належать законодавчі та нормативні акти, що регулюють економічну діяльність. Вони є тим важелем, через який держава здійснює організаційний вплив на ринок.

До адміністративних методів державного впливу на економіку належить і система державних закупівель. Це товари та послуги, закуплені урядом чи іншими державними органами за кошти державного бюджету для гарантованого забезпечення випуску необхідних для країни техніки, устаткування і власного споживання, а також для забезпечення споживання населення та утворення резервів.

Адміністративними методами здійснення економічних функцій є і пряме регулювання цін державою. Це комплекс важелів прямого впливу держави на механізм ціноутворення.

До групи адміністративних методів впливу держави на економіку належить індикативне планування, що є засобом прогнозування економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Адміністративні методи включають і державне регулювання умов праці як сукупність законів і законодавчих актів, що регулюють тривалість робочого дня, величину оплачуваних відпусток та мінімальної заробітної плати, початок працездатного віку та виходу на пенсію тощо.

Адміністративними є також засоби впливу на грошово-кредитну сферу та зовнішньоекономічні зв'язки. Держава є монополістом у сфері грошового обігу і використовує її для надання йому стабільності.

Адміністративні методи випливають з потреби врегулювання деяких видів економічної діяльності для захисту інтересів громадян і суспільства в цілому, довкілля, міжнародної співпраці.

Ліцензування здійснюється з метою недопущення на ринок неякісної продукції (послуг), впорядкування підприємницької діяльності у тих сферах, які не можуть регулюватися ринком.

Управління державним майном ґрунтується на принципах відновлення галузевого управління. Взаємовідносини з керівниками державних підприємств регламентуються контрактами з ними. Загальні принципи і методичні основи управління майном держави розробляє Міністерство економіки та комітет з питань європейської інтеграції України. Встановлений перелік показників, за якими оцінюється ефективність використання державного майна і прибутку.

Вітчизняна і світова практика господарювання свідчить, що надмірне застосування адміністративних методів негативно позначається на економіці – звужує економічну свободу, активізує нелегальну економіку. Однак адміністративні методи шкідливі не самі собою, а тільки тоді, коли не мають під собою належної економічної основи.

Література:

1. Кондратенко М. Сучасний стан економічної сфери в Україні: <https://uamodna.com/articles/suchasnyy-stan-ekonomichnoyi-sfery-v-ukrayini/>
2. Методи державного регулювання економіки: https://pidruchniki.com/1157071841813/ekonomika/metodi_derzavnogo_regulyuvannya_ekonomiki
3. Україна у цифрах 2017. Державна служба статистики України, 2018. Вернер І.С. (за редакцією), 2018.

Фесечко С.В.

студентка групи ОО-17-Зск

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ

У сучасних умовах значна кількість суб'єктів господарювання та звичайних громадян стають учасниками судового розгляду з найрізноманітніших приводів – від простих адміністративних спорів до кримінальних справ про нанесення суттєвого матеріального збитку. Як правило, в подібних ситуаціях кращим варіантом захисту в судовому процесі є проведення економічної експертизи кваліфікованим спеціалістом.

Призначення судових експертиз та експертних досліджень експертам державних спеціалізованих науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України та атестованим судовим експертам, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, їх обов'язки, права та відповідальність, організація проведення експертиз та оформлення їх результатів здійснюються у чітко визначеному на законодавчому рівні порядку.

Призначення та проведення судової експертизи в Україні регламентується Законами України «Про судову експертизу», «Про виконавче провадження», відповідною Інструкцією, іншими нормативно-правовими актами з питань судово-експертної діяльності та процесуальним законодавством.

Процесуальне законодавство включає: Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України. Кожен із вказаних законодавчих актів містить власне визначення порядку призначення та проведення судової експертизи. Вибір виду процесуального законодавства залежить від того у межах якого провадження призначається економічна експертиза. Таке розмаїття законодавчих вимог дуже часто призводить до плутанини та непорозумінь у процедурі призначення та проведення кожної окремої експертизи [4, с. 208].

Згідно Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [2].

Наразі в Україні основними видами судової експертизи у частині підпорядкування: Міністерства юстиції України є: криміналістична, інженерно-технічна, економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності, психологічна, мистецтвознавча, екологічна, інші види експертизи; Міністерства охорони здоров'я України – судово-медична та судово-психіатрична експертиза.

У межах судової економічної експертизи виокремлюється: експертиза документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності; експертиза документів про економічну діяльність підприємств і організацій; експертиза документів фінансово-кредитних операцій [1].

Метою статті є узагальнення законодавчого забезпечення порядку призначення судових експертиз з економічних питань.

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) у статті 332 «Проведення експертизи за ухвалою суду» передбачає, що під час судового розгляду суд за клопотанням сторін кримінального провадження або потерпілого за наявності підстав,

передбачених статтею 242 КПК, має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам. Суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам незалежно від наявності клопотання, якщо: суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності; під час судового розгляду виникли підстави, передбачені частиною другою статті 509 КПК. До ухвали суду про доручення проведення експертизи у випадках, передбачених частиною першою статті 332 КПК, включаються питання, поставлені перед експертом учасниками судового провадження, судом. Суд має право не включати до ухвали питання, поставлені учасниками судового провадження, якщо відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі. Після постановлення судом ухвали про доручення проведення експертизи судовий розгляд продовжується, крім випадків, якщо таке продовження неможливе до отримання висновку експерта.

Цивільний процесуальний кодекс (ЦПК) у статті 143 «Порядок призначення експертизи», декларує, що для з'ясування обставин, які мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі. Якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначається судом. При цьому суд має мотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі. Особи, які беруть участь у справі, мають право просити суд провести експертизу у відповідній судово-експертній установі, доручити її конкретному експерту, заявляти відвід експерту, давати пояснення експерту, знайомитися з висновком експерта, просити суд призначити повторну, додаткову, комісійну або комплексну експертизу [3, с. 341].

У Господарському процесуальному кодексі (ГПК) в статті 41 «Призначення і проведення судової експертизи» передбачено, що для роз'яснення питань, які виникають при вирішенні господарського спору і потребують спеціальних знань, господарський суд призначає судову експертизу. Учасники судового процесу мають право пропонувати господарському суду питання, які мають бути роз'яснені судовим експертом. Остаточне коло цих питань встановлюється господарським судом в ухвалі. Проведення судової експертизи доручається державним спеціалізованим установам чи безпосередньо особам, які відповідають вимогам, встановленим Законом України «Про судову експертизу». Особа, яка проводить судову експертизу користується правами і несе обов'язки. Сторони і прокурор, який бере участь в судовому процесі, мають право до початку проведення судової експертизи заявити відвід судовому експерту в порядку та з підстав, зазначених у частинах п'ятій і шостій статті 31 ГПК.

Кодекс адміністративного судочинства (КАС) містить статтю 81 «Призначення судової експертизи». Дана стаття передбачає, що для з'ясування обставин, які мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд може призначити експертизу. Особи, які беруть участь у справі, мають право подати суду питання, на які потрібна відповідь експерта. Кількість і зміст питань, за якими має бути проведена експертиза, визначаються судом. Суд повинен вмотивувати відхилення питань осіб, які беруть участь у справі. Особи, які беруть участь у справі, мають право просити суд призначити експертизу і доручити її проведення відповідній експертній установі або конкретному експерту. Якщо сторони домовилися про залучення експертами певних осіб, суд повинен призначити їх відповідно до цієї домовленості [3, с. 342].

Отже, експертиза з економічних питань призначається на загальних підставах з дотриманням вимог Закону України «Про судову експертизу» і процесуального законодавства. У цілому, порядок призначення та проведення судової експертизи у процесуальному законодавстві подібні. Максимально наближеними до вимог Закону України «Про судову експертизу» є положення Кримінального процесуального кодексу. У частині призначення та проведення судової експертизи, положення Кодексу адміністративного судочинства містить положення, які майже тотожні з вимогами Цивільного процесуального кодексу.

Література:

1. Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : Інструкція від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/index>
2. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/index>
3. Пугаченко О. Б. Вимоги процесуального законодавства в частині участі експерта при проведенні судової експертизи з економічних питань. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 340-348
4. Пугаченко О. Б. Процесуальні вимоги призначення та проведення економічних експертиз. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 26. С. 207-215.

Мельник К.М.

*учениця 11-Б класу Кіровоградського облкомплесу
(гімназія-інтернат-школа мистецтв), слухачка МАНУМ
м. Кропивницький, Україна*

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто, передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році і вже має певні результати.

Станом на 01 січня 2019 року в Україні створено 878 об'єднаних територіальних громад. Протягом січня-жовтня 2018 року надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 189,4 млрд грн, що на 22% більше у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року. З початку реформи фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів показують позитивну динаміку: якщо у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд грн, то за чотири роки він зріс у 3,4 рази та за підсумками 2018 року становить понад 230 млрд грн [5].

Питання місцевих фінансів, у т.ч. для фінансування об'єднаних територіальних громад, постійно досліджуються в працях українських вчених та фахівців, серед яких слід назвати Білу С.О., Буздуган Я.М., Венгер В.В., Геєця В.М., Карпишин Н.І.,

Кириленко О.П., Козій І.С., Ковальову А.М., Олійника Д.С., Опаріна В.М., Поліщук Г.Б., Романенко О.Р., Сокириську І.Г., Чухно А.А., Юрія С.І.

Метою даної роботи є дослідження передумов проведення реформи децентралізації в Україні та особливостей державного регулювання цього процесу.

Кожен громадянин України має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги та належну інфраструктуру. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться на короткій відстані. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність. Для цього в Україні відбувається децентралізація – передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей – органам місцевого самоврядування.

Україна першою серед країн колишнього СРСР (не рахуючи країн Балтії), зважилася на проведення реформи децентралізації. Попри доволі просту ідею, для проведення реформи децентралізації була потрібна неабияка політична воля, оскільки дуже важко розосереджувати владу, особливо передаючи її органам місцевого самоврядування, фактично виводячи їх з-під впливу держави і роблячи місцеве самоврядування дійсно самоврядним.

Всупереч поширеній досі на Заході думці, ні ідея, ні впровадження, ні проведення децентралізації не пов'язані безпосередньо з постмайданною європеїзацією України в цілому, або з Угодою про асоціацію з ЄС, зокрема. Вона тим більше не є результатом Мінських угод, як часто вважають різні закордонні оглядачі. Навпаки, реорганізацію місцевого самоврядування в Україні, яка триває вже майже п'ять років, гаряче обговорювали, ретельно планували та безуспішно намагалися провести задовго до Революції Гідності.

У 2005 році, після Помаранчевої революції, був розроблений законопроект про нову адміністративну і територіальну систему України. У 2009 році українська влада затвердила так звану Концепцію реформування місцевого самоврядування. Але вже через рік реалізація цього проекту зупинилася [6, с. 6-7].

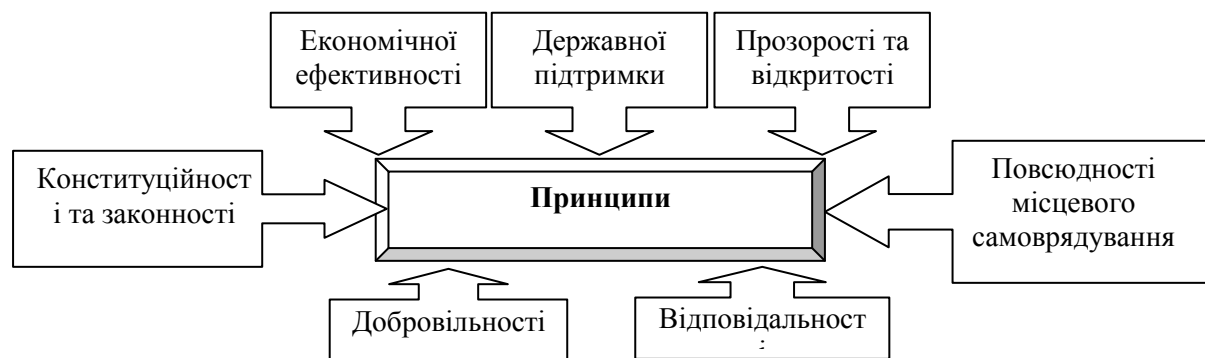
1 квітня 2014 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. У Концепції було зазначено, що система місцевого самоврядування не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню органами місцевого самоврядування, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях [1].

У Концепції [1] було виділено дев'ять проблем, які потребують ефективного та швидкого розв'язання, а ускладнюються вони внаслідок проблем правового та інституційного характеру, а також неузгодженості реформ у різних сферах з реформуванням системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою держави. Власне на вирішення цих проблем і спрямована реформа децентралізації. Власне, за цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи.

Фактично відлік реформи децентралізації почався 5 лютого 2015 року, коли були прийняті два базових для цієї реформи закони, а саме Закон України «Про засади державної регіональної політики» [4] та Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3]. Якщо перший закон має значною мірою концептуальне

значення, то другий створив реальний механізм об’єднання територіальних громад, але майже відразу виявилось, що він не враховує значну кількість нюансів об’єднавчих процесів, що створило реальні проблеми на практиці. Частина недоліків була виправлена шляхом внесення змін та доповнень протягом 2015-2017 років, але деякі проблеми й досі залишаються невирішеними.

Добровільне об’єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням принципів, які представлено на рис. 1.

Рис. 1. Принципи добровільного об’єднання територіальних громад

Джерело: авторська розробка за інформацією з [3]

Основною з проблем законодавчого регулювання процесу об’єднання територіальних громад була ймовірність утворення територіальних громад навколо міст обласного значення. Проте, з квітня 2018 року стало можливим добровільне приєднання територіальних громад до міст обласного значення. Відтепер громади можуть за спрощеною процедурою приєднуватися до міст обласного значення. Всього в Україні 187 міст обласного значення, а станом на 01.01.2019 р. цією можливістю скористались вже 24 міста [2, с. 4].

Українською особливістю є відсутність бажання органів місцевого самоврядування міст обласного значення, у т.ч. й обласних центрів, приєднувати до себе кого-небудь. Міста від такого приєднання дійсно отримують додаткові проблеми у вигляді обов’язку турбуватися про розвиток навколишніх сіл та їх інфраструктуру, але досвід свідчить, що переважна більшість населення сільських територіальних громад, розташованих навколо великих міст, працює у цих містах і за рахунок сплати податку на доходи фізичних осіб фактично поповнює бюджет міста, а не своєї громади. Тобто, використовуючи трудові ресурси навколишніх громад і формуючи своє благополуччя частково за їх рахунок, місто не має стосовно таких громад жодних зобов’язань, що є доволі несправедливим.

З іншого боку, розуміючи необхідність об’єднання з міськими громадами, територіальні громади сіл висловлюють обґрунтовані побоювання стосовно того, що у разі приєднання вони взагалі не матимуть власного бюджету, а органи місцевого самоврядування міської громади не будуть звертати увагу на їх проблеми. Єдиним цікавим для міст моментом є можливість отримати в результаті приєднання до них навколишніх сільських територіальних громад нові земельні ресурси. Але і тут є перепони у вигляді чинного земельного законодавства, яке ще не пристосовано під потреби об’єднаних територіальних громад [6, с. 9-10].

Література:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 09.04.2019)
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 02.10.2019 р. *Прес-центр ініціативи «Децентралізація»* : веб-сайт. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/378/10.02.2019_ukr.pdf (дата звернення: 09.04.2019)
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157> (дата звернення: 09.04.2019)
4. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156> (дата звернення: 09.04.2019)
5. Результати фінансової децентралізації за 10 місяців 2018 року – експертний аналіз. *Прес-центр ініціативи «Децентралізація»* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10197> (дата звернення: 09.04.2019)
6. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні 2015-2017 : Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report. Київ : ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2018. 45 с.

Формування та розвиток сучасних інноваційно-інтегрованих структур

Шалімова Н.С.

*доктор економічних наук, професор
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

Андрощук І.І.

*кандидат економічних наук
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

КОНКРЕТИЗАЦІЯ ТРИСТОРОННІХ ВІДНОСИН ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ СЛУЖБОЮ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНІХ СТРУКТУРАХ

Останніми роками ринок аудиторських послуг в Україні розширився та диференціювався за напрямками та інтересами замовників аудиту. Це пов'язано, насамперед, із розширенням можливості диверсифікації професійних послуг аудиторів, що певною мірою відкриває нові можливості як перед самими аудиторами та аудиторськими фірмами, так і перед замовниками їх послуг. Відмінною рисою сучасного розвитку є поява високо інтегрованих (вертикального та горизонтального типу) структур, які відрізняються можливостями спільного використання технологій, людських та фінансових ресурсів, які спроможні розвивати високотехнологічні виробництва, і така концентрація зусиль особливо важлива, коли декілька ідей повинні поєднатися в одну життєздатну інновацію.

Процеси інтеграції вимагають впровадження системного аналізу та цільового управління виробничою та фінансовою діяльністю. Завдання цільового управління виникає кожен раз, коли з'являється необхідність концентрації зусиль ряду незалежних бізнес-структур на вирішенні комплексної проблеми, а важливість їх вирішення підвищується саме для бізнес-структур інноваційно-інтегрованого типу. Тому з точки зору захисту інформаційних інтересів та потреб інноваційно-інтегрованих структур різних типів, які є однією з найбільш дієвих форм організації інноваційних процесів в державі, для удосконалення корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнім контролем доцільною є запровадження служби внутрішнього аудиту. В Кодексі етики внутрішніх аудиторів [1] та Міжнародних стандартах професійної практики внутрішнього аудиту [3] зазначено, що внутрішній аудит — це незалежна, об'єктивна діяльність з надання впевненості та консультаційних послуг, що має приносити користь організації та покращувати її діяльність. Подальше визначення послуг з надання впевненості в сфері внутрішнього аудиту охоплює два суттєвих аспекти: по-перше, мету (такі послуги передбачають об'єктивне оцінювання внутрішнім аудитором доказів для формування незалежних висновків стосовно установи, операційної діяльності, функції, процесу, системи або іншого об'єкта перевірки); по-друге, тристоронні відносини (як правило, послуги такого характеру включають три сторони, а саме: (1) особу або групу осіб, безпосередньо залучених до установи, операційної діяльності, функції, процесу, системи або іншого об'єкта перевірки - власника процесу, (2) особу чи групу осіб, які здійснюють оцінку -

внутрішнього аудитора, (3) особу чи групу осіб, які використовують результати оцінки – користувача).

Класифікація завдань з надання впевненості на завдання з підтвердження («attestation engagement») та прямі завдання («direct engagement»), яка пропонується в Міжнародній концептуальній основі завдань з надання впевненості [2], обумовлює розподіл функцій між учасниками тристоронніх відносин та введенням особи, яка вимірює або оцінює предмет завдання та відрізняється від відповідальної особи. Так, деякі завдання з надання впевненості передбачають, що оцінка або вимірювання предмету виконуються відповідальною стороною, а інформація з предмету завдання надається у вигляді твердження відповідальної сторони, яка й надається користувачам. Такі завдання носять назву «завдання з підтвердження». Виконуючі інші завдання з надання впевненості, практик безпосередньо виконує оцінку чи вимірювання предмету, а інформація з предмету завдання надається користувачам у звіті з надання впевненості. Такі завдання носять назву «завдання зі складання безпосереднього висновку» або прямі завдання.

Дана класифікація є корисною і при класифікації завдань в сфері внутрішнього аудиту.

Отже, в завданні з надання впевненості, яке виконується службою внутрішнього аудиту, можуть бути задіяні: (1) якщо це завдання з підтвердження, тобто завдання, що ґрунтується на твердженнях, - три суб'єкти (відповідальна сторона; користувачі; внутрішній аудитор) або чотири суб'єкти з виокремленням функцій вимірювання або оцінки предмету завдання (відповідальна сторона; сторона, яка здійснює вимірювання або оцінку предмета завдання; користувачі; внутрішній аудитор); (2) якщо це пряме завдання - три суб'єкти (відповідальна сторона; користувачі; внутрішній аудитор).

Розглянемо на умовних прикладах розподіл відповідальності між різними суб'єктами при виконанні окремих завдань з надання впевненості службою внутрішнього аудиту/

I. Пряме завдання або завдання зі складання безпосереднього висновку.

Служба внутрішнього аудиту зобов'язується підготувати звіт з надання впевненості стосовно дотримання правлінням та управлінським персоналом публічного акціонерного товариства трудового законодавства для подання його зборам акціонерів. У виконанні даного завдання задіяні: (1) відповідальна сторона – правління акціонерного товариства та управлінський персонал; (2) фахівець – служба внутрішнього аудиту, яка виконує функції з оцінювання або вимірювання предмета завдання; (3) користувачі – акціонери. Правління та управлінський персонал відповідальні за предмет завдання (трудові відносини в публічному акціонерному товаристві). Внутрішні аудитори виконують функції з оцінювання та вимірювання предмета завдання у відповідності з критеріями (трудове законодавство) та готують звіт стосовно відповідності організації трудових відносин вимогам трудового законодавства.

II. Завдання з підтвердження або завдання, що ґрунтується на твердженнях, в якому відповідальна особа одночасно здійснює вимірювання або оцінювання предмета завдання.

Правління публічного акціонерного товариства готує звіт про дотримання вимог трудового законодавства для подання його зборам акціонерів. Служба внутрішнього аудиту повинна підготувати звіт з надання впевненості стосовно цього звіту. У виконанні даного завдання задіяні: (1) відповідальна сторона – правління акціонерного товариства та управлінський персонал, які виконують функції з оцінювання або вимірювання предмета завдання і готують інформацію з предмета завдання у вигляді звіту про дотримання вимог трудового законодавства; (2) фахівець – служба

внутрішнього аудиту; (3) користувачі – акціонери. Правління та управлінський персонал відповідальні за предмет завдання (трудові відносини в публічному акціонерному товаристві) та інформацію з предмета завдання (звіт про дотримання вимог трудового законодавства). Внутрішні аудитори готують звіт, в якому висловлюють висновок стосовно того, чи є твердження у звіті про дотримання вимог трудового законодавства, який підготовлено правлінням, достовірними, виходячи з вимог трудового законодавства.

III. Завдання з підтвердження або завдання, що ґрунтується на твердженнях, в якому функції з оцінювання або вимірювання предмета завдання покладені на іншу, ніж відповідальна, особу. Особа, яка здійснює оцінювання або вимірювання предмету завдання, входить в ту ж інтегровану структуру, що і відповідальна особа.

Ревізійна комісія публічного акціонерного товариства готує звіт про дотримання вимог законодавства при проведенні зовнішньоекономічної діяльності. Служба внутрішнього аудиту материнської компанії зобов’язується підготувати звіт з надання впевненості стосовно цього звіту. У виконанні даного завдання задіяні: (1) відповідальна сторона – правління акціонерного товариства та управлінський персонал; (2) ревізійна комісія, яка виконує функції з оцінювання або вимірювання предмета завдання, готує інформацію з предмета завдання у вигляді звіту про дотримання вимог законодавства про зовнішньоекономічну діяльність; (3) фахівець – служба внутрішнього аудиту материнської компанії; (4) користувачі – акціонери та наглядова рада, як публічного акціонерного товариства, так і материнської компанії. Правління та управлінський персонал відповідальні за предмет завдання (зовнішньоекономічна діяльність). Ревізійна комісія відповідальна за інформацію з предмета завдання (звіт про дотримання вимог законодавства при проведенні зовнішньоекономічної діяльності). Служба внутрішнього аудиту готує звіт з надання впевненості, в якому висловлює висновок стосовно того, чи є твердження у звіті про дотримання законодавства в сфері зовнішньоекономічної діяльності, який підготовлено ревізійною комісією, достовірними та правильними.

Наведені приклади ілюструють складність відносин, які супроводжують діяльність інноваційно-інтегрованих структур різного типу, які мають в своїй структурі службу внутрішнього аудиту. Представлені розробки мають бути покладені в основу такого документу, як «Статут внутрішнього аудиту для інноваційно-інтегрованої структури», адже Стандарти якісних характеристик (розділ 1000 – Цілі, повноваження та обов’язки) передбачають, що цілі, повноваження та обов’язки функції внутрішнього аудиту повинні бути офіційно визначені в статуті внутрішнього аудиту.

Література:

1. Кодекс Етики Інституту внутрішніх аудиторів. URL: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/Code%20of%20Ethics%20Ukrainian.pdf> (дата звернення: 1.03.2019).
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років. Частина III. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C3.pdf (дата звернення: 1.03.2019).
3. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту. URL: <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF%202013%20Ukrainian.pdf> (дата звернення: 1.03.2019).

Удова Л.О.

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Державна установа «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

ВЗАЄМОДІЯ КОРПОРАЦІЙ ТА МАЛОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

В основу реформування аграрного сектору економіки України у 90-х роках минулого століття була покладена структурна перебудова сільськогосподарського виробництва, в т.ч. шляхом розвитку різних організаційно-правових форм господарювання. Основними виробниками трудомісткої сільськогосподарської продукції стали господарства населення, забезпечуючи відносно стабільність на продовольчому ринку країни.

Господарства населення функціонують для забезпечення власних потреб у продуктах харчування, а надлишок виробленої продукції реалізують на стихійних ринках та малими партіями посередникам за надзвичайно низькими цінами, оскільки переробні підприємства з різних причин не зацікавлені у заготівлі сировини в селян. Це відбувається за рахунок роздрібності малих господарств і неспроможності самостійно конкурувати з корпораціями.

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки важливо укріпити позиції малих господарств в якості повноправних суб'єктів аграрного продовольчого ринку. Щоб зберегти провідні позиції на ринку сільгосппродукції, господарствам населення необхідно налагодити дієвий механізм взаємовигідної співпраці, кооперативних зв'язків з крупними суб'єктами господарювання, які забезпечать матеріально-технічне обслуговування, заготівлю, зберігання та збут виробленої продукції [4].

Одним із важливих напрямів розвитку аграрної політики повинно бути залучення малих господарств до інтеграційного процесу при створенні зв'язків на основі контрактації. Основою взаємозв'язків корпорацій та суб'єктів малого бізнесу має бути гарантія реалізації виробленої продукції переробним підприємствам, а також надання постійної підтримки господарствам населення у виробництві цієї продукції. Реалізація таких взаємозв'язків забезпечується договірними відносинами, що передбачають взаємну зацікавленість і взаємовигідність договірних сторін.

Створення кінцевого продукту при інтегрованому виробництві базується на поєднанні матеріально-технічних ресурсів, менеджментських, маркетингових, агросервісних послуг з боку сільськогосподарського підприємства та земельних і трудових ресурсів з боку дрібних виробників.

Розвиток господарств населення значно залежить від їхніх інтеграційних відносин з великими сільськогосподарськими та переробними підприємствами. Опираючись на світовий і вітчизняний досвід, підвищення ефективності господарств населення можливе шляхом їхньої техніко-технологічної переоснащеності, проведення комплексу просвітницьких і дорадчих заходів у сільській місцевості, створення умов для формування й реалізації інтеграційних відносин. Не можна не погодитись з думкою Копач К., що інтеграція підприємств аграрного сектора економіки та господарств населення – це той нерозривний взаємозв'язок, взаєморозуміння, тісна залежність між ними, що забезпечить населення продуктами і доходами, сприятиме здійсненню ними інших економічних і соціально значущих для держави функцій [3]. Залежно від умов і

характеру цих зв'язків, вони можуть бути більш чи менш тісними, інтенсивними, сприяти чи протидіяти реалізації інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки.

Активізації взаємодії господарств населення із сільськогосподарськими підприємствами сприятимуть: операції на договірній основі з дорощування й відгодівлі тварин, із відтворення продуктивного стада, реалізації сільськогосподарської продукції, зберігання та переробки продукції, спільного виконання певних заходів (створення сумісних виробничих потужностей, будівництво та ін.); розвиток орендних відносин (оренда виробничих будівель, приміщень, продуктивної худоби та інших основних засобів); надання напрокат необхідної техніки за плату тощо. Дрібні товаровиробники можуть самостійно на пряму вступати у договірні відносини з кожним із учасників ринкової інфраструктури: заготівельними, переробними й торговими організаціями, збутовими кооперативами та ін. У такому випадку, вони матимуть додаткові витрати на зберігання, транспортування, підготовку продукції до реалізації [2].

Ефективний розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки за участю господарств населення передбачає вирішення проблеми перетину трьох інституційних агентів – держави, підприємницьких структур та господарств населення. Основними інтересами в цьому процесі будуть економічний і соціальний, які за своєю природою діалектично залежать один від одного [2].

На сьогодні вченими розроблено п'ять основних моделей залучення господарств населення до інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки: кооперативна, кооперативно-інтегрована, міні-кластерна, внутрішньогосподарського орендного чи трудового підряду та виробничої контрактації, зокрема і створення «мережових ферм».

Кооперативна модель передбачає створення системи споживчої кооперації, перевагами якої є можливість скористатися її членами послугами з транспортування і збуту продукції, а також консультативними послугами, колективний захист інтересів тощо.

Кооперативно-інтегрована модель передбачає створення споживчого кооперативу, який інтегрується з виробничим, переробним чи збутовим підприємством аграрного сектора економіки. Основною перевагою до того ж є глибший рівень агроекономічної інтеграції зі збереженням самостійності суб'єктів господарювання, а вадою – неможливість інтеграційної взаємодії індивідуальних сільських домогосподарств, які не є членами кооперативу. Варіанти такої інтеграції господарств населення через вертикальну кооперацію на базі агропромислових формувань розробили Хорунжий М. і Заболотній В. [6], а згодом удосконалили Нестерчук Ю. [4, с. 149] і Пітюлич М. [5].

Для позбавлення кооперації негативних формальних аспектів кооперації та застосування неформальних типів горизонтальної і вертикальної інтеграції у світовій практиці були напрацьовані міні-кластерні моделі [1]. Ядром кластера є підприємство-інтегратор, яке формує його внутрішню інфраструктуру відповідно до певного виробничого типу.

Модель взаємодії господарств населення з інтеграторами через систему договорів підряду може бути реалізована двома способами: шляхом укладення договорів внутрішньогосподарської оренди та зовнішніх трудових договорів. За трудовим договором селяни де-юре стають співробітниками підприємства, де-факто – виконують роботу з виробництва певного виду сільськогосподарської продукції. При цьому господарство-інтегратор бере на себе зобов'язання із забезпечення працівників необхідними основними і оборотними засобами, гарантує їм оплату праці за встановленими нормами [2].

Сьогодні найбільш перспективною формою залучення господарств населення до інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки є виробнича контрактація, яка є, з одного боку, найпростішою формою об'єднання виробничих інтересів двох секторів економіки – від забезпечення виробництва сільгосппродукції до її заготівлі, з іншого боку, – утворює міцні кооперативно-інтеграційні виробничо-збутові зв'язки в аграрному секторі економіки [2].

Інтеграційні зв'язки господарств населення та корпорацій повинні передбачати: організаційно-економічні заходи із забезпечення матеріальних умов виробництва у господарствах населення; економічні стимули розвитку виробництва сільськогосподарської продукції у господарствах населення з врахуванням об'єктивних відмінностей умов функціонування; оцінку та розподіл результатів діяльності господарств цієї категорії як з точки зору обсягів виробництва продукції у них, так і ролі їх у відшкодуванні витрат на виробництво продукції господарств населення [4].

Висновки. Малий бізнес – виправданий і може розвиватися в тих видах і сферах діяльності, в яких має перевагу порівняно із великотоварним господарюванням. Саме тому необхідно сприяти розвитку як великих, так і малих форм сільськогосподарського виробництва, не порушувати їх цілісності і не протиставляти одне одному. Вони мають не тільки взаємодоповнювати форми функціонування, але й в подальшому реалізувати специфічні умови і чинники інноваційного розвитку, налагоджуючи при цьому, за мінімальної участі посередників, сумісне просування виробленої ними сільськогосподарської продукції по продуктовому ринку.

Взаємодія господарств малого та великого агробізнесу може відобразитись в інтеграції крупних підприємств з господарствами населення, що сприятиме підвищенню доходності малих суб'єктів господарювання і збільшенню обсягів виробленої продукції крупними підприємствами.

Література:

1. Аграрні кластери у запитаннях та відповідях / М.Ф. Кропивко, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік та ін.; за ред. М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 30 с.
2. Гуторов А.О. Розвиток інтеграційних відносин в аграрному секторі економіки: моногр. – К.: ТОВ «СІК ГРУП Україна», 2016. – С. 318-333.
3. Копач К.В. Личное подсобное хозяйство сельского населения и его интеграция с предприятиями агропромышленного комплекса. – М.: Росинформагротех, 2002. – 212 с.
4. Нестерчук Ю.О. Інтеграційні процеси у стратегії інвестиційного забезпечення особистих селянських господарств. *Збірник наукових праць ВНАУК. Серія: Економічні науки.* 2011. № 2 (53), Т.3. С. 147-152.
5. Пітюлич М.М. Особливості інтеграції та кооперації господарств населення гірських територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2014. Вип. 3. С. 418-424.
6. Хорунжий М.Й., Заболотній В. М. Обґрунтування доцільності входження особистих селянських господарств в інтегроване виробництво. *Економіка АПК.* 2005. № 2. С. 29-34.

Сторожук О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРА У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки пов'язаний з розвитком економіки знання, що базується на високотехнологічних формах виробництва, а також високорозвиненій науці і освіті. Перехід до інноваційного типу розвитку країни передбачає формування нових центрів економічного зростання, створення умов для об'єднання й більш продуктивної взаємодії наукового, освітнього і виробничого потенціалів, результатом якого має стати підвищення конкурентоспроможності підприємств, науково-дослідних організацій та закладів вищої освіти [1].

Як показує досвід провідних країн, більш ефективній взаємодії виробництва, науки і освіти сприяють інноваційно-освітні кластери, що функціонують на основі мережових принципів і широкого використання дистанційної та дуальної освіти із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Так, у Франції кластер *Cosmetic Valley*, який спеціалізується на випуску косметики і парфумерії, об'єднує сім університетів, декілька великих національних дослідних інститутів, 200 приватних та державних лабораторій та 600 підприємств [2]. Про високу продуктивність та конкурентоспроможність такої інтеграції свідчить той факт, що кожен десятий косметичний продукт, що продається сьогодні у світі, виробляється саме у кластері *Cosmetic Valley*. Загалом, у Франції діє близько 100 кластерних проєктів, а за кількістю закордонних студентів Франція займає 2 місце в світі.

Заснований у 2018 році перший освітній кластер у Колумбії об'єднує п'ять університетів, розташованих у п'яти містах кавового регіону [3]. Метою цього проєкту є підвищення рівня якості освіти в регіоні, збільшення чисельності студентів та прискорення адаптації освітніх програм до ринку праці. Стратегічна мета створення кластера – перетворення території на конкурентоспроможний регіональний освітній центр. За прогнозами, до 2025 року кластером буде охоплено близько 10 000 студентів.

Отже, інтеграція у формі інноваційно-освітнього кластера – це не лише формальне об'єднання ресурсів різних суб'єктів, але й відкриття форм їх органічної взаємодії для досягнення завдань підвищення їх конкурентоспроможності університетів та регіону загалом. Наприклад, стандарти нового покоління, засновані на компетентнісному підході, націлені на реалізацію соціального замовлення на вимоги до випускника. Це означає, що компетенції будуть варіюватися в залежності від вимог ринку праці, невизначеність якого зростає. Відповідно, випускники університетів мають бути пристосовані до мобільних дій в непередбачених ситуаціях, повинні володіти вміннями користуватися професійним інструментарієм.

Інноваційно-освітні кластери (*EdClusters*) – це об'єднання науковців, освітян, підприємців, фінансистів, дослідників та інших зацікавлених сторін (сім'ї, місцева влада, громадські утворення) для підтримки інноваційного навчання та розвитку освіти в своєму регіоні. Працюючи разом, ці партнери формують мережу, яка має унікальні можливості для розробки, запуску, перегляду та поширення інноваційних практик та освітніх технологій.

Україна має конкурентну перевагу – високий рівень вищої освіти і професійної підготовки (35 місце за складовою Індексу глобальної конкурентоспроможності [4]). Разом із тим, сьогодні в Україні мало потужних університетів, які були б конкурентоспроможними у глобальному освітньому просторі. Так, у число 1000 кращих університетів світу 2018 року, за версією QS World University Rankings, потрапили шість українських закладів вищої освіти. Згідно з оприлюдненим рейтингом, кращим університетом з України став Харківський національний університет ім. Василя Каразіна. Він увійшов у число закладів вищої освіти, які ділять місця з 401-го по 410-е. На місце 411-420 потрапив Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, на 501-550 – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», на 701-750 – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» [5].

Натомість, в Шанхайському рейтингу (Academic Ranking of World Universities) немає жодного українського університету.

Загальні тенденції світової економіки свідчать, що інновації та знання стають головними чинниками, що визначають конкурентоспроможність регіону. Динамічний креативний розвиток людського капіталу передбачає формування ефективного інноваційно-освітнього кластера. Він може забезпечити високу якість людського капіталу, в тому числі для інноваційної сфери та підвищення якості підготовки кадрів. Основні переваги створення інноваційно-освітнього кластера нами зведено у табл. 1.

Таблиця 1

Переваги створення інноваційно-освітнього кластера

- підвищення якості підготовки та перепідготовки кадрів для інноваційних підприємств кластера;
- спільна розробка і реалізація стратегії комплексного розвитку сфери освітніх послуг, формування її раціональної структури;
- розробка спільних інноваційних програм навчання, програм виробничої практики, адаптованих до вимог бізнес-структур регіону;
- зниження витрат за рахунок зниження ефекту масштабу та синергії.
- створення умов в регіоні для розвитку інноваційної активності всіх учасників кластера;
- акумулювання і трансфер знань між учасниками кластера
- інтеграція знань в межах сучасної концепції «відкритих інновацій»;
- створення корпоративної інноваційної екосистеми як антропометричного творчого середовища з метою генерування нових ідей, технологій, активізації наукового пошуку;
- можливість залучення додаткових джерел фінансування вищої освіти.

Джерело: складено автором.

Освітньо-інноваційний кластер здатний створювати ефективну комбінацію науки, освіти, відповідну інноваційно-технологічним трендам. У його рамках, по-перше, виробляють все інноваційні ідеї та концепції; по-друге, формуються безліч стратегічних альтернатив розвитку людського капіталу. Тут відбувається концентрація потужного наукового і освітнього потенціалу, збільшується потік інноваційних ідей, їх генерування і сприяння в їх реалізації. В такому інноваційно-освітньому кластері закладені значні можливості реалізації творчих потенцій суспільства.

В умовах жорсткої конкуренції, університети також повинні визначати свої власні стратегії в довгостроковій перспективі, тобто не лише для п'ятирічних планів розвитку, а на більш віддалений термін. Всередині інноваційно-освітнього кластера

індивідуальні унікальні стратегії університетів-учасників кластера мають формуватися на умовах кооперації та, водночас, конкуренції.

Отже, світова практика переконливо свідчить, що формування інноваційно-освітніх кластерів є одним з найбільш результативних інструментів розвитку вищої освіти та інновацій та комплексного підвищення конкурентоспроможності регіону загалом. При цьому суттєво підвищується якість освітніх послуг, що впливає на конкурентоспроможність університетів на міжнародному ринку. Створення інноваційно-освітніх кластерів є комплексом заходів, який сприятиме вирішенню завдань підвищення конкурентоспроможності української економіки за допомогою розвитку конкурентних ринків, підвищення інноваційності різних галузей економіки, прискорення розвитку малого і середнього бізнесу, активізації взаємодії між державою, бізнесом, наукою та освітою.

Література:

1. Левченко О.М., Ткачук О.В., 2017. Стратегічні аспекти розвитку інноваційно-інтегрованих структур в Україні: основні складові та сучасний інструментарій. *Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. Кропивницький: ЦНТУ 2017, вип. 32. с 28-39.*
2. Кластеры в современном мире: рейтинг самых развитых стран Режим доступу <http://ppt.ru/news/134649> [Дата звернення 24 березня 2019].
3. Colombia creates the first Cluster of Education in the Coffee Region Режим доступу: <https://www.clustercollaboration.eu/news/colombia-creates-first-cluster-education-coffee-region> [Дата звернення 25 березня 2019].
4. The Global Competitiveness Report 2017-2018. World Economic Forum 2017. Режим доступу <http://weforum.org> [Дата звернення 24 березня 2019].
5. Шість українських вузів потрапили в рейтинг кращих у 2018 році Режим доступу <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3948146-shist-ukrainskykh-vuziv-potrapyly-v-reitynh-kraschykh-u-2018-rotsi> [Дата звернення 26 березня 2019].

Нетеса В.Є.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Ткачук О.В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

У сучасних умовах активізація інноваційно-інтеграційних процесів у світі є однією з домінуючих тенденцій, що дозволяє забезпечити прискорення темпів інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, галузей, регіонів, держав за рахунок більш раціонального використання всіх видів ресурсів, знань, інтелектуального потенціалу та досягнення синергетичного ефекту від спільних дій. Тому питання формування та розвитку інноваційно-інтегрованих структур, визначення місця, ролі та функцій у цьому процесі різних учасників, зокрема, закладів вищої освіти, набувають значної актуальності.

Інноваційно-інтегровані структури створюються з метою інтенсифікації розроблення, виробництва та впровадження наукомісткої продукції чи послуг і спрямування взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу території чи країни в цілому [1].

Необхідно підкреслити, що у даний час відбувається трансформація ролі університетів, головними завданнями яких постають не лише підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в умовах економіки, заснованої на знаннях, але й спрямування діяльності на генерування та розповсюдження знань шляхом виконання наукових досліджень і розробок, інтеграції з високотехнологічними фірмами, ліцензування технологій, укладання контрактів з фірмами та громадськими організаціями на проведення досліджень, надання консалтингових послуг [5].

Крім того, розвиток вищої освіти в наші дні переживає величезні зміни не тільки під впливом економіки, що базується на знаннях, але й економіки, що базується на компетенціях, а також 4-ої індустріальної революції, яка змінює вимоги до вищої освіти, вдосконалення науково-дослідної діяльності університетів та процесу комерціалізації їх результатів [6].

Особливої популярності набуває реалізація підходу щодо формування інноваційних екосистем. Під інноваційною екосистемою розуміють комплексну систему елементів, що перебувають у складних взаємовідносинах мережевого типу між собою для створення та впровадження інновацій шляхом інтенсивного поширення знань та інформації і спільного використання ресурсів [2].

Як відзначає Л. Федулова, ключовим завданням інноваційної екосистеми університету є створення інноваційно-активного середовища для розвитку наукомісткого бізнесу шляхом комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок. Задля формування такого середовища необхідно звернути увагу на розвиток й активізацію інноваційного потенціалу – сукупності ресурсів: інтелектуальних (патенти, ліцензії тощо); матеріальних (устаткування, дослідно-приладова база, площі та ін.); фінансових (власні, позикові, інвестиційні та ін.); людських (лідери-новатори, креативний персонал тощо); інфраструктурних (підрозділи R&D, відділи інноваційного маркетингу, нової продукції, патентно-правовий, інформаційний тощо) [4].

Згідно з даними офіційної статистики [3], аналіз стану та тенденцій інноваційної діяльності закладів вищої освіти в Україні дозволяє констатувати, що кількість організацій сектору вищої освіти, які здійснювали наукові дослідження і розробки, зменшилася з 178 одиниць у 2010 році до 146 одиниць у 2017 році (тобто на 32 організації). Кількість аспірантів, які навчалися у закладах вищої освіти, знизилася з 24625 осіб у 2015 році до 22134 осіб у 2017 році, докторантів – з 1483 осіб до 1374 осіб за аналогічний період. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у секторі вищої освіти лише за останні три роки зменшилася у 2,2 рази – з 39670 осіб у 2015 році до 17724 осіб у 2017 році. Валові витрати на виконання наукових досліджень і розробок за всіма секторами діяльності у 2017 році становили 15285797,7 тис. грн., з них: на державний сектор припадало 4660799,3 тис. грн. (30,5%), підприємницький сектор – 9641580,9 тис. грн. (63,1%), сектор вищої освіти – 983417,5 тис. грн. (6,4%).

Отже, рівень інноваційної діяльності закладів вищої освіти в Україні може бути охарактеризований як недостатній. Тому можна визначити низку шляхів активізації процесу залучення вітчизняних освітніх і наукових установ щодо інтеграції до інноваційно-інтегрованих структур різних типів:

- формування інноваційних екосистем;
- розвиток відносин публічно-приватного партнерства між органами державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-структурами, освітніми, науковими установами, громадськими й міжнародними організаціями;
- стимулювання розвитку соціальної відповідальності бізнесу;
- сприяння створенню на базі закладів вищої освіти потужних дослідницьких центрів, діяльність яких спрямована на розвиток сучасних інформаційно-комунікативних технологій, роботизації, технологій 3D-друку, штучного інтелекту, енергоощадливих технологій тощо;
- вивчення можливостей формування інноваційно-інтегрованих структур різних типів з урахуванням специфіки конкретних територій;
- сприяння інтеграції державної та регіональних інноваційних систем до глобалізованого світового економічного простору;
- вивчення можливостей активізації співпраці з питань виконання наукових досліджень і розробок місцевими науковими й освітніми установами на замовлення державних і приватних замовників;
- сприяння налагодженню системи аутсорсингу персоналу для виконання наукових досліджень і розробок;
- створення сприятливого інноваційного середовища;
- підготовка фахівців за найбільш актуальними спеціальностями з позицій розвитку інноваційної моделі економіки (проектних менеджерів, менеджерів з питань управління інноваційною діяльністю та ін.);
- створення в населених пунктах коворкінг-центрів та стартап-центрів для роботи талановитої молоді;
- організація органами державної влади та місцевого самоврядування постійних конкурсів та стартапів на розробку інновацій та створення фондів їх фінансування;
- створення реальних механізмів комерціалізації знань;
- популяризація інновацій серед населення;
- створення державних та регіональних програм з підтримки та супроводу стартапів.

Література:

1. Левченко, О.М., Ткачук, О.В. (2017). Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу регіонів в контексті формування інноваційно-інтегрованих структур. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 31. 28-38.
2. Литвин, І.В., Мельник, А.В. (2018). Формування інноваційних екосистем стартапів на прикладі вищих навчальних закладів Німеччини. *Молодий вчений*. № 4(2). 799-805.
3. Наукова та інноваційна діяльність України у 2017 році. Статистичний збірник / *Державний комітет статистики України*. К., 2018. 178 с.
4. Федулова, Л. (2016). Інноваційна екосистема університету. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 4. 162-177.
5. Levchenko, O.M., Levchenko, A.O., Horpynchenko, O.V., Tsarenko, I.O. (2018). The Impact of Lifelong Learning on the Country's Development in Dimension of Innovative Oriented Economy: Comparative Analysis. *Journal of Applied Economic Sciences*, Volume XIII, Winter, 7(61): 2076-2083.
6. Levchenko, O., Levchenko, A., Tkachuk, O., Tsarenko, I. (2018). Higher Education's Funding Model Transformation of Georgia and Ukraine in the Context of Integration to the European Higher Education Area. *Strategic Priorities for Developing Ukraine and Georgia: Innovation and Partnership : monograph / ed. D.G. Lukianenko, T. Beridze. Batumi*, 181-199.

Кривуля П. В.

кандидат економічних наук, доцент,

Штапаук С. С.

кандидат економічних наук, доцент, докторант

*Восточноукраїнський національний університет ім. В. Даля
г. Северодонецьк, Україна*

ОБОСНОВАНИЕ ПОТРЕБНОСТИ РЕВИЗИИ ТЕРНАРНОГО КЛАССИФИКАТОРА УРОВНЕЙ СУБОРДИНАЦИИ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Ранее [5; 6 **Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**, с. 235-249; 7] авторами был разработан тернарный классификатор типов уровней субординации, который нуждается в ревизии, чтобы быть использованным в качестве основы для решения других классификационных задач, требующих развитой систематизации видов уровней субординации. Часть из них (например, разработка ситуационных моделей организационного проектирования, и в т.ч. проектирования субординационных структур) являются давно осознанными в рамках общего состава задач организационного проектирования. Другая часть является достаточно новой, ещё не в полной мере осознанной, поскольку предопределена новыми условиями только формирующейся общественно-экономической формации.

Не разбирая вопросы перехода к инновационной экономике, констатируем только, что её будущие формы описываются скорее футуристическими методами, чем экономическими или, тем более, организационными. Но уже понятно, что задачи организационного проектирования будут пересмотрены, и даже ясны некоторые аспекты, которые будут учитываться в решении этих задач, хотя пока нельзя утверждать, что уже выявлен и понятен весь состав этих новых задач. Считаем, что прогнозируемое исследователями доминирование горизонтальных связей в будущих организационных структурах является правдоподобным, а также прогнозируем (это авторская позиция) востребованность в будущем построения классификатора деятельности экономической технотехники нового технологического уклада – технотехники, ключевыми задачами которой будет решение инновационных задач: не просто внедрение новаторских форм (организации, технологии и т. п.), а собственно производство инновационных информационно-интеллектуальных продуктов. Такая тенденция отражена в современных разработках организационных структур [2; 3; 4], актуализированных переходом к инновационной экономике. Смещение доминанты в решении задач организационного проектирования потребует ревизии организационных взглядов – от вопросов нормирования и организации контроля до спецификации собственности и фиксации изменений в новых организационных структурах. Но при всём при этом, если будет оставаться организационная структура, то и вопросы обеспечения координации могут только преобразоваться, но не исчезнуть. Поэтому считаем, что в условиях нового уклада классификация уровней субординации не перестанет быть востребованной, а актуализируемая ревизия тернарного классификатора должна стать одной из обеспечивающих задач для решения новых задач организационного проектирования.

Разработанный авторами и внедрённый в деятельность некоторых предприятий Украины тернарный классификатор уровней субординации предусматривал некоторые допущения, требующие в настоящее время пересмотра и более строго обоснования. Эти допущения были вызваны, с одной стороны, необходимостью отобразить в поле

классификатора все известные типы организационных структур управления, а с другой, – ограничить введение новых типов, появление которых определено не реальной потребностью организации деятельности, а только лишь их допустимостью в нестрогом языке разрабатываемого классификатора. Поэтому вполне объяснимо, что в ходе разработки тернарного классификатора было отдано предпочтение минимальному количеству признаков отдельных классов уровней субординации и форм, определяемых сочетанием признаков. Уже тот факт, что удалось отразить все известные виды уровней субординации и при этом ещё и выявить и описать классы, которые вполне различимы в практике, но не попадали в разработанные ранее классификации, побудил авторов остановиться в попытках развить тернарный классификатор. Однако прошедшие после разработки годы позволили выявить определённое множество недочётов в этой разработке:

1. Существование переходных полей оказалось методологическим недостатком для классификационной модели, упорядочивающей качественно различимые виды категории, а не количественно различимые виды. 2. П. 1 побудил вернуться к вопросу о природе границ полей в тернарном классификаторе: в одних случаях граница между полями могла быть и нечёткой, допускающей количественное «перевешивание» признаков одного класса в сравнении с другим, а в других случаях граница требовала строго качественного перехода. 3. Допущение о равномерном калибровании тернарного классификатора в диапазонах полюсных значений со временем оказалось неправдоподобным, хотя сами выявленные полюсные значения пропорций признаков пересмотра пока не потребовали. 4. Разработка тернарного классификатора шла не от обобщения встречающихся в практике (или тем более потенциально востребованных или допустимых) видов уровней субординации (что ещё бы расширило диапазон потенциальных классов, требующих описания в составляемом классификаторе), а от обобщения уже выявленных во множестве существующих, но нестрогих и часто противоречащих друг другу классификаторов (а такая позиция сужала поле классифицируемых объектов).

Опыт последних лет, определённый не только возможностью воспользоваться составленной моделью, но и изменившимися объективными условиями хозяйствования, в которых всё больше доминирует новый хозяйственный уклад, показал, что нарастают тенденции к созданию организационных проектов с доминированием горизонтальных связей. Это принципиально изменило «ландшафт» организационных структур: то, что раньше воспринималось как редкая и однотипная форма, оказалось достаточно богатым по составу видов подмножеством, которое не попадало в поле зрения исследователей потому, что при прошлых хозяйственных укладах не было востребовано и не выявлялось спонтанной практикой. Сейчас же потребность выявления элементов этого подмножества на основе повышения адекватности и усложнения разработанного ранее тернарного классификатора уже не вызывает сомнения. Для этого потребовалось привлечь знания из других смежных наук, в первую очередь из социологии, предметные и методологические связи с которой ранее оставались на периферии исследования. С того же момента, как стало ясно, что организационные структуры имеют институциональную природу, потребность в широком привлечении понятийно-категориального аппарата и методов социологии стала очевидной. Кроме того, рассмотрение категории «взаимодействие» сориентировало на рассмотрение также и биологических и психологических типологий взаимодействий. Интересна также и новая тенденция в экономике кластеров рассматривать помимо субординационной координации также и стратегическую координацию, которая учитывает не только согласования акторов, но и соперничество, которое тем не менее способно оказывать координирующий эффект на

кооперационные связи (тенденция отражена в [1]). Такая позиция позволяет рассматривать в горизонтальном разрезе иерархий также несколько отношений. Биологические, социологические и психологические параллели также предполагают увеличение видового многообразия уровней субординации именно за счёт усложнения детализации горизонтального взаимодействия элементов субординационной структуры. В какой мере такие организационные структуры будут продолжать оставаться именно субординационными, предстоит выяснить в ходе ревизии тернарного классификатора уровней субординации.

Литература:

1. Галгаш Р. А. Регіональні кластери підприємств: розвиток та стратегічна координація : монографія. Сєвєродонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2017. 344 с.
2. Колосов А. Н. Адаптивная организация деятельности предприятия : монография. Луганск : ВНУ им. В. Даля, 2008. 440 с.
3. Левченко О. М., Ткачук О. В. Стратегічні аспекти розвитку інноваційно-інтегрованих структур в Україні: основні складові та сучасний інструментарій. *Наукові праці КНТУ*. Кіровоград, 2017. Вип. 32. С. 28-39.
4. Овчаренко Є. І., Богданов Р. І. Формування організаційної структури служби економічної безпеки підприємства. *Вісник СНУ ім. В. Даля*. Сєвєродонецьк, 2017. № 6 (236). С. 175-184.
5. Штапаук С. С., Кривуля П. В. Дополнение классификатора уровней субординации. *Культура народов Причерноморья*. Симферополь, 2006. № 115. Т. 2. С. 157-163.
6. Штапаук С. С., Кривуля П. В. Ситуационные модели организационного проектирования : монография. Луганск : Ноулидж, 2009. 280 с.
7. Штапаук С. С. Уточнение классификации организационных структур управления. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. Луганськ, 2006. Вип 16, ч. II. С. 102-117.

Царенко І.О.

*к.е.н., асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЛЬ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ В ЕКОНОМІЦІ

Машинний переклад – це складний процес здійснення перекладу тексту з вихідної мови на цільову з використанням спеціальних комп'ютерних технологій. Ідея створення подібних програм зародилася ще у минулому столітті задля того аби полегшити роботу перекладачам.

Сучасний етап розвитку машинного перекладу може бути охарактеризований як етап синтаксичного послівного перекладу, основною одиницею якого виступає слово, а граматичні форми та порядок розташування слів у тексті визначаються на основі синтаксичних зв'язків між словами в вихідному тексті.

Нині, машинний переклад є одним із найбільш перспективних та прогресуючих напрямків розвитку в прикладній лінгвістиці, адже користувачами стають не лише професійні перекладачі, а й спеціалісти у професійній діяльності, зокрема в економіці.

З огляду на інтенсифікацію міжнародної торгівлі, поглиблення глобалізаційних та інтеграційних процесів, потоків мобільності трудових ресурсів актуалізація машинного перекладу в економіці з кожним роком все більш зростає.

Основними функціями машинного перекладу в економіці виступають комунікативна та інформативна, з огляду на різноплановість мети використання систем машинного перекладу загалом.

Як наслідок, це призводить до класифікації основних типів машинного перекладу в економіці, зокрема:

- здійснення перекладу текстів, що мають загальноекономічний характер, наприклад: макроекономіка, мікроекономіка, політекономія тощо;
- здійснення перекладу фінансово-бухгалтерських текстів, в тому числі звіти аудиторської перевірки;
- здійснення перекладу текстів з менеджменту;
- здійснення перекладу текстів з маркетингу;
- здійснення перекладу текстів, що стосуються банківської справи;
- здійснення перекладу текстів, що стосуються біржової діяльності;
- здійснення перекладу текстів, що стосується страхування тощо.

Варто відзначити, що прискорений розвиток інноваційних технологій відкрив ширші можливості у економічній сфері також, цим самим спровокувавши певний «бум» на такий продукт як системи машинного перекладу.

Провівши респондентне дослідження серед економістів-практиків та викладачів економічних дисциплін нами було встановлено, що найбільш поширеними у користуванні є: Promt, Google Translate та Яндекс Перекладач. Цінність даного опитування у тому, що нами було виявлено, що лише 1,3 % від усіх респондентів не користуються машинним перекладом, що свідчить про значну популяризацію машинного перекладу в сучасних умовах.

Основними перевагами машинного перекладу є: час; вартість; адаптивність; конфіденційність; широка спеціалізація. Тоді як основними недоліками виступають наступні: відсутність точності та обмеженість у використанні.

З огляду на наявні переваги та недоліки, варто зробити наступні висновки: залежно від сфери використання машинного перекладу перелік тих чи інших переваг та недоліків змінюється, наприклад, сфері економіки притаманна специфічна термінологія, вживання якої може корелювати в межах різних спеціалізацій, що вимагає від користувача певних знань та навичок для здійснення правильного перекладу цільового тексту. Окрім того, необхідність звернутися до відповідних тезаурусів, коли реципієнтом цільового тексту виступають, наприклад, державні установи чи глобальні корпорації, що вимагає якісного перекладу та досвіду не лише з прикладної лінгвістики, а й економічної та фінансової термінології та випадків її вживання.

Отже, в сучасних умовах машинний переклад має значну роль в економіці та дає змогу полегшити комунікації між суб'єктами економічних відносин, проте повністю замінити авторський переклад не має змоги, що, в свою чергу, не зменшує вагомість знань та навичок спеціалістів в економічній сфері.

Малаховський Ю.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Липчанський В.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ГЕНЕРУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Соціальний капітал (СК), один із чотирьох відомих різновидів капіталу, поряд з фізичним, природним, людським – суттєво відрізняється від них особливостями формування та втілення, природною сутністю, ступенем поширення, здатністю до відчуження, характером інвестування, динамікою змін в процесі споживання, особливостями участі у формуванні вартості товару, результатами використання, ліквідністю, здатністю до конвертування, методами вимірювання. Безпосереднє відношення до проблематики формування СК на мезорівні національної економіки має дослідження особливостей його розгортання за умов її глобалізаційних постіндустріальних перетворень, які характеризуються складним поєднанням явищ виділення регіональних науково-виробничих кластерів глобальних ланцюжків доданої вартості (виробничий аспект) і формування середовища локальних інноваційних екосистем (ІЕС) (соціогуманітарний аспект).

У процесі дослідження у якості кластера визначимо виробничо-споживчий комплекс, що сформовано на основі територіальної концентрації спеціалізованих постачальників, виробників та споживачів продукції/послуг, що функціонують в умовах постіндустріальної економіки, які пов'язані технологічним ланцюгом, або віртуальна структура, що створюється на основі формування інноваційних мереж і не прив'язана географічно до окремої території [1]. Дослідження особливостей функціонування ІЕС свідчить – формування їхніх національного, галузевого/секторального, регіонального/територіального рівнів сьогодні є найбільш дієвим засобом реалізації режиму розвитку публічного сектору економіки [2].

Представлені у науковому доробку різноманітні точки зору вимагають креативного об'єднання у процесі формування цілісної концепції формування/вимірювання СК в конкретних умовах планування/реального функціонування науково-виробничого кластеру з технічним закладом вищої освіти (технічним університетом – ТУ) у якості “креативного ядра”, найбільш сприятливими умовами діяльності якого є середовище регіональної інноваційної екосистеми (РІЕС).

Метою публікації є дослідження теоретичних та практичних підходів до формування СК науково-освітнього кластеру РІЕС, який формується на базі діяльності ТУ.

Цілеспрямоване регулювання СК доцільно здійснювати засобами реалізації управлінських, психологічних, соціальних технологій як сукупності способів, процесів, методів неодноразового результативного використання символічного капіталу умовних цінностей, яке забезпечує “авансом” узагальнену довіру до його носія зі сторони цільової аудиторії у особі інституціональних акторів та інституціональних секторів, базується на використанні безумовного позитивного репутаційного потенціалу кластеризованих суб'єктів господарювання з метою досягнення комерційної та позаекономічної вигоди на мезо- та макрорівнях трансформаційної модернізації національної економіки внаслідок цілеспрямованого використання “сили м'якого

спонукання” об’єкту до усвідомленого прийняття цивілізаційних цінностей суб’єкту впливу.

Виключно особливого значення використання СК набуває за умов активного використання у процесі постіндустріальної структуризації національної економіки моделей формування інноваційних кластерів (ІК) як ефективних форм управління інноваційною діяльністю, що забезпечує виникнення синергічного ефекту на основі об’єднання зусиль та компетенцій його учасників (підприємств, науково-дослідницьких та навчальних закладів, державних органів влади, сервісних компаній, посередників тощо), що функціонують з метою створення, запровадження та комерціалізації інноваційного продукту з метою досягнення конкурентних переваг на ринку.

Інноваційний науково-освітній кластер (ІНОК) – система економічних агентів, які здатні узгоджено регулювати та контролювати процес комерціалізації науки у (технічному) закладі вищої освіти (ЗВО), включаючи процес навчання майбутніх спеціалістів інноваційного типу, економічно активна структура, що функціонує на базі конкретного (технічного) ЗВО, інвестиційно-інноваційний проект соціально-економічного типу, що передбачає обґрунтування економічної доцільності інвестицій з метою досягнення передбачуваної сукупності академічних та неакадемічних результатів [3].

На відміну від ІК, сутність ІЕС може бути визначено через легалізований порядок формування і підтримання контактів та особистих взаємозв’язків елементів інноваційної інфраструктури, який ґрунтується на генералізованій (узагальненій) довірі між ними. При цьому РІЕС – поліструктурна локальна соціально-економічна система, взаємопов’язане об’єднання функціональними, організаційними, фінансово-економічними зв’язками інноваційних об’єктів і підсистем території, основу якої складають ІНОК, діяльність яких спрямовано на створення знань, розробку сучасних технологій та формування відповідних умов нових цінностей, які визначають характер і напрям інноваційного розвитку локації.

Матеріальною основою функціонування РІЕС є комплекс господарюючих суб’єктів території, які ініціюють та здійснюють виробництво нових знань, їхню дифузю та ефективне використання, сприяють фінансово-економічному, правовому та інформаційному забезпеченню інноваційних процесів, взаємно пов’язані між собою і мають постійні стабільні взаємовідносини. Сукупність територіальних ІЕС об’єднуються у РІЕС, які, у свою чергу, є необхідною умовою існування ІЕС більш високого – національного – рівня.

На відміну від показників функціонування ГІК, кількісні ефекти від функціонування ІНОК більш широко репрезентують соціальні ефекти участі кластеризованих структур у функціонуванні інноваційної екосистеми.

Ефективним варіантом імплементації діяльності ІНОК до РІЕС є формування організаційно-економічного механізму регіональних технологічних платформ (ТП) [2]. ТП РІЕС – добровільний, самофінансований та самоврядний ринковий комунікативний інструмент прибуткової реалізації інноваційних проектів, який передбачає залучення альтернативного фінансування R&D, максимальне орієнтування на комерціалізацію радикальних новацій та технологій, розвиток інноваційної інфраструктури у секторі надання громадських послуг суб’єктами господарювання приватної/змішаної власності за міноритарної державної участі. ТП мають складний внутрішній устрій, адже їхнім призначенням є розроблення комерційно перспективних результатів дослідницької діяльності наукомістких технологій вищих технологічних укладів.

Ключовими принципами створення ТП є: створення платформи “знизу” (“bottom-up process”), переважно з ініціативи крупного бізнесу; забезпечення балансу попиту та пропозиції, наявність серед фундаторів ТП замовників та споживачів нової

продукції і технологій; інформаційна прозорість; регулярне (щоквартальне) інформування учасників ТП про її діяльність, проведення конференцій, інформування on-line; відкритість для нових учасників, у т. ч. з-за меж регіону; ротація членів консультативних комітетів ТП.

Прикладом комплексного кількісного оцінювання процесу формування грошових потоків в межах функціонування ІНОК РІЕС, які є виразом СК, що генерується науково-освітньою діяльністю регіонального технічного університету, є наведене у публікаціях [4; 5] обчислення сумарного внеску університету Західного Лондона в національну, регіональну та територіальну економіку. В основу розрахунків покладається аналіз таблиць “витрати – випуск”, які формуються на відповідних рівнях господарювання, також обчислення матриці коефіцієнтів повних витрат зведеного балансу формування і використання ВРП, а також регіонального балансу фінансових ресурсів. Окремі міркування щодо можливої методики проведення розрахунків висвітлено у публікаціях [6-8].

Кількісне оцінювання СК на усіх інституціональних рівнях аналізу національної економіки – макро-, мезо-, мікро-, номо- та наноекономічному – видається складною методологічною і практичною проблемою. Квантифікація феномену, на відміну від кваліфікації, має за мету вирішення питання однозначного вимірювання хиткого, вислизуючого від опису явища генералізації, узагальнення символічного капіталу довіри, його агрегування на різних рівнях та за різних форм комерційного комбінування інституціональних акторів “розкручування” quadruple helix постіндустріальної економіки. Виходячи з тези, що призначенням мезоекономічної РІЕС є досягнення мети функціонування системи вищого рівня – макроекономічної національної ІЕС, а складовими виступають базові елементи система нижчого рівня (інституційні актори), зміст її функціонування полягає у реалізації специфічних засобів ефективного розвитку національної економіки у процесі використання економічного потенціалу інституційних одиниць в межах мезоекономічного об’єднання (ГК, ІНОК). Зміст регулювання процесу полягає у діяльності органів місцевого самоврядування щодо заощадження на трансакційних витратах, а різновидом капітальних активів, які формуються у процесі співпраці, виступає соціальний капітал.

При цьому, якщо на рівні ГК, ІНОК відбувається об’єднання мікроекономічних потенціалів, що регулюються переважно засобами централізованого екстериторіального впливу, РІЕС передбачає використання потенціалу співпраці як вертикально інтегрованих корпоративних формувань, так і ринкових територіальних (квазі)корпорацій. “Кристалізація каркасу” мезоекономічних систем сприяє ефективному вирішенню проблеми подолання негативних наслідків демонтажу інститутів централізованого управління. Формування стабільних за складом учасників, внутрішніх факторів розвитку та характером траєкторії розвитку мезосистем в структурі національної та регіональної економіки, до того ж підлягають можливості стратегічного програмування, передбачають широкий перелік відносин до регулювання між ними.

У якості непрямих показників формування СК РІЕС з технічним університетом у якості “креативного ядра” доцільно використовувати: розрахунки економічної ефективності ІНОК у сукупності рамкових умов функціонування (загальних регіональних показників), економічної складової зростання (оцінка мережевого партнерства, інноваційного потенціалу, розвитку людського капіталу, індустріального напрямку діяльності, рівня його регіональної концентрації); економічних показників діяльності; ефективності реалізації кластерної політики; ефективності кластерного управління; ефективності кластерної стратегії; ефективності механізмів регулювання

кластера; стану регіонального R&D сектора; ефективності заходів державної підтримки діяльності; ефективності інформаційної політики.

Література:

1. Кизим М.О. Промислова політика та кластеризація економіки України: монографія. Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2011. 304 с.
2. Набулсі Х. Механізм регулювання державно-приватного партнерства у соціальній сфері: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / Центральноукраїнський нац. техн. ун-т. Кропивницький, 2018. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/K_23_073_03/Nabulsi.pdf
3. Хайдура Х. Державне регулювання інноваційного розвитку дослідницького сектора закладів вищої освіти України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Центральноукраїнський нац. техн. ун-т. Кропивницький, 2018.
4. Хайдура Х.М. Методичні засади вимірювання внеску інноваційно активного університету в сучасну економіку (досвід міжнародних порівнянь). Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. 2-1 (08). С. 74-80.
5. Хайдура Х.М. Методичні засади квантифікації внеску сучасного університету в економіку знань (досвід Великої Британії). Проблеми системного підходу в економіці. 2017. Вип. 2 (58). С. 52-60.
6. Малаховський Ю. Побудова балансу фінансових ресурсів регіону. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2007. №5. С. 64-68.
7. Малаховський Ю.В., Дмитришин Б.В. Аналіз продуктивності моделей “витрати-випуск” на регіональному та національному рівнях. Бизнес-Информ. 2010. №4(1). С. 59-63.
8. Малаховський Ю.В., Кансо А.А. Формування показників вимірювання соціального капіталу на мезоекономічному рівні національної економіки. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(08). URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj15ODDr-bgAhWypYsKHxzCCfwQFjABegQICRAC&url=http%3A%2F%2Fwww.easterneurope-ebm.in.ua%2Fjournal%2F8_2017%2F01.pdf&usg=AOvVaw1qVlsv_zsXIX73VKqUUqNe

Соціально-економічні важелі забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах становлення інноваційної парадигми розвитку

Шалімов В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВАЖЕЛІВ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Низька інноваційна активність вітчизняних підприємств обумовлена різними причинами, серед яких виділяють такі: орієнтація економіки на інвестування розвитку виробництв, а не на активізацію інноваційної діяльності; – відсутність розвинутої інноваційної інфраструктури; орієнтація на імпорт високотехнологічного устаткування на шкоду вітчизняних розробок; недостатня увага до розвитку власного науково-технічного потенціалу; відсутність кваліфікованого керування інноваційними процесами, спрямованого на підвищення якості продукції, одержання конкурентних переваг; недосконалість інструментів правового регулювання інноваційної діяльності, і особливо в сфері захисту прав інтелектуальної власності [2].

В умовах обмеженості державних фінансових ресурсів підприємства використовують в основному власні фінансові ресурси для формування джерел фінансування інноваційної діяльності. Серед них важлива роль належить амортизації або амортизаційних відрахуванням. В умовах високої вартості і недоступності для більшості підприємств залучених і позикових коштів фінансування інвестицій, власні ресурси, в тому числі і амортизаційні відрахування, повинні стати ваговим джерелом зростання обсягів інвестицій, необхідних для розвитку, зростання прибутковості, ринкової вартості та інвестиційної привабливості підприємств [4].

На сьогодні серед вітчизняних вчених економістів не існує однозначного підходу щодо концепції амортизації та її впливу на облік та управління в сучасних умовах [1; 5]. Аналіз точок зору свідчить, що основні розбіжності в їх позиціях стосуються: сутності амортизації; ролі амортизаційного фонду в сучасних умовах; можливості та доцільності контролю з боку держави за цільовим використанням амортизаційних відрахувань. В цілому можна виділити два підходи щодо сутності амортизації. Прихильники першого підходу зазначають, що амортизаційні відрахування мають двояку функцію: вони є розрахунковими витратами в собівартості продукції, а їх сума у виручці від реалізації продукції – джерело фінансування інвестицій підприємства, та виділяють декілька аспектів амортизації, зокрема економічний, фінансовий та правовий. Прихильники іншого підходу стверджують, що амортизація – це не фонд-джерело, а звичайні витрати. Існує принаймні п'ять концепцій амортизації, які поділяються на дві групи: операційні (причинна або казуальна концепція) та фінансові (концепція витрат (ресурсна), концепція відновлення, концепція оцінки, концепція збереження капіталу). Виникнення різних концепцій амортизації спричинено тим, що в системі управління на макрорівні продовжують застосовувати концепцію відновлювання, а на мікрорівні – концепцію

витрат. Але існує і думка, що на сучасному етапі амортизаційні відрахування розглядаються, в першу чергу, не як витрати, а як фінансові ресурси суб'єктів господарської діяльності, які є достатнім джерелом фінансування інвестицій, необхідним для відтворення основного капіталу [4].

Підприємства самостійно здійснюють вибір методу нарахування амортизації по основним засобам, виходячи із певних рішень управління та способу отримання економічних вигод від використання певного об'єкту. При придбанні та подальшій експлуатації основних засобів приймаються три основних рішення, кожне з яких певним чином віддзеркалюється при організації амортизаційної політики: 1) рішення щодо строку корисного використання об'єкту визначає строк його амортизації; 2) рішення щодо способу його використання має вирішальний вплив на вибір саме методу нарахування амортизації; 3) рішення щодо порядку використання об'єкту після закінчення встановленого строку визначає рівень його ліквідаційної вартості. Виходячи з цього, розробка моделі раціонального використання техніки та амортизаційної політики повинна включати в себе три етапи: I етап - оцінка ефективності техніки та інтенсивності її заміни; II етап - визначення оптимального строку служби та строку амортизації; III етап - вибір методу нарахування амортизації.

В цілому можна виділити наступні узагальнюючі вимоги, якими слід керуватися при виборі методу нарахування амортизації по основним засобам: вартість об'єкту, що амортизується, повинна списуватися систематично протягом строку корисної служби; метод амортизації, який використовується, повинен відображати процес споживання підприємством економічних вигод, що одержуються від об'єкту.

Одним з найбільш складних питань при виборі методу нарахування амортизації є порядок визначення строку служби об'єкту основних засобів. При плануванні діяльності підприємств дуже важливо об'єктивно і достовірно оцінювати техніко-економічні параметри машин, оскільки їх ефективність значно змінюється з роками і ще в більшій мірі за весь термін служби. Оптимальний за критерієм мінімуму щодо витрат термін служби техніки і модернізації базових моделей відповідає моменту, коли річні експлуатаційні витрати, віднесені до відповідного корисного ефекту, дорівнюють середньому розміру корисного ефекту за весь період служби техніки. Подальша експлуатація з ремонтами, що поступово дорожчають, призводить до зниження продуктивності і росту собівартості проти мінімально можливої.

Оптимальний термін служби техніки може бути скоригований із використанням економічних критеріїв. При відомих середніх експлуатаційних витратах на одиницю устаткування і середньому віку технічного парку можна корегувати оптимальний термін служби або прогнозувати динаміку зміни витрат на обслуговування одиниці устаткування для наступного визначення оптимального терміну служби по мінімуму питомих приведених витрат з адекватною східчастою зміною амортизаційних відрахувань. Для нових видів техніки, щодо яких відсутні достатні експлуатаційні спостереження, варто практикувати побудову прогнозних регресивних залежностей між техніко-економічними і конструкційними характеристиками, наприклад, таких як маса, вартість, продуктивність, витрати запасних частин, кількість конструктивних елементів, трудомісткість технічного обслуговування і ремонту попередніх і подібних типів машин з урахуванням інтенсивного використання в перші роки експлуатації.

Наприклад, для сільськогосподарського виробництва, враховуючи необхідність підвищення продуктивності та економічної ефективності складної дорогої техніки, наприклад, зерно-, буряко-, кормо- або кукурудзозбиральних машин, необхідно прагнути до високоінтенсивного її використання в перші роки служби з наступним зниженням навантажень, що може бути забезпечено використанням прискореного або кумулятивного методу нарахування амортизації.

Для цих цілей, крім відповідної організації використання техніки, необхідно ввести більш ефективні норми диференційованих амортизаційних відрахувань, спрямовані на те, щоб диференціювати норми амортизації в залежності від фактичного виробітку техніки. Терміни амортизації в результаті такого підходу будуть визначатися за допомогою приведених економічних критеріїв, тобто тривалістю досягнення тієї залишкової вартості, при якій можна ще ефективно використовувати машини при відносно низьких навантаженнях.

Важливою умовою реалізуємості оптимальної стратегії відновлення техніки відповідно до розглянутих закономірностей її розвитку є ведення надійної системи обліку показників результативності виробництва для того, щоб своєчасно будувати відповідні моделі і надійно прогнозувати періоди вичерпання потенційних можливостей основних видів машин і тим самим управляти процесом підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

При цьому важливого значення набувають розробка науково обґрунтованих методичних рекомендацій щодо визначення класифікаційних груп основних фондів, методів і норм амортизації по них. Практика свідчить, що на більшості підприємств формально підходять до питань вибору методів нарахування амортизації, що в значній мірі обумовлено звичками та традиціями використовувати регламентовані норми та нормативи, а також відсутністю стимулів до свідомого використання раціональних методів амортизації. Для України вирішення цієї проблеми потребує розробки гнучкої амортизаційної політики, яка може ґрунтуватися на принципі самостійного вибору норм амортизаційних відрахувань залежно від галузі виробництва, умов функціонування, вибраної політики стратегічного розвитку та рентабельності підприємства, з наданням державі права встановлювати граничні нормативи, які не можна переступати [3, с. 236]. Саме за допомогою викладених передумов є можливості для активізації інноваційної діяльності в країні.

Література:

1. Голов С. Концепції амортизації та їх вплив на облік і управління в сучасних умовах. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. №8. С.9–15.
2. Костюченко В.М. Джерела фінансування інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва в Україні: правовий аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць*. Випуск 2(17). С. 161–167.
3. Подворотна О.В. Амортизація як джерело прихованого самофінансування інновацій. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2007. № 579: Проблеми економіки та управління. С. 233–236.
4. Трачова Д.М. Дослідження ролі прискореної амортизації в стимулюванні інноваційного розвитку підприємства *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2016. №6/4 (32). С. 42–46.
5. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. №11. С. 3–7.

Заярнюк О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

БРЕНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Підвищення ролі та функціональних можливостей розвитку регіонів, а також створення умов для поширення позитивних процесів розвитку територій та підвищення ефективності використання внутрішніх факторів розвитку регіонів як основні цілі підвищення рівня їх конкурентоспроможності задекларовані в Державній стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року [1].

Однак при розгляді інструментарію стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю потрібно відмітити, що органи місцевого самоврядування в Україні дотримуються традиційної управлінської концепції, заснованої на освоєнні бюджетних коштів, і недооцінюють роль, значення і зміст інструментарію територіального брендингу як ефективного інструмента реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку.

Але реальністю є те, що сьогодні території змушені конкурувати як на світовому, так і на внутрішньому ринку за фахівців, інвестиції, потоки туристів, і тому завданням територій є формування, використання та розвиток власних унікальних характеристик.

Сьогодні місто чи регіон без іміджу, бренду, логотипу, сайту та інших комунікативних атрибутів не може в повній мірі проявити свою соціальну природу. Щоб здобути підтримку місцевої громади, лідерів розвитку малого і середнього бізнесу та активізувати взаємодію між державою, бізнесом, наукою та освітою в регіонах необхідно розвивати нові чинники привабливості, при цьому створюючи унікальний імідж та комунікаційну програму.

Під регіональним брендом автор розуміє сукупність вражень про регіон, які формуються у свідомості мешканців, інвесторів, туристів і визначають його рейтинг серед інших регіонів. Бренд регіону є тим ресурсом, що дає можливість бути несхожим на інші регіони, забезпечуючи приплив грошових ресурсів у вигляді інвестиційних, туристичних та міграційних потоків, що впливає на продуктивність економіки та підвищення конкурентоспроможності регіону.

Завданням брендингу території є формування іміджу регіону як бажаного місця для наступного:

- відпочинку туристів;
- проведення бізнес-заходів (виставок, конгресів, форумів, семінарів, симпозіумів, тренінгів);
- комфортного проживання;
- роботи;
- навчання;
- відкриття нових підприємств;
- реалізації інноваційних проектів.

Створення іміджу території, привабливої для бізнес-мандрівників, є перспективним напрямком брендингу регіону. Певним позитивним досвідом у формуванні регіонального бренду Кіровоградської області є проведення щорічної Міжнародної агропромислової виставки Агроехро як зручного майданчика

демонстрації досягнень українських аграріїв та виробників сільськогосподарської техніки, яка у 2018 році проводилася на рекордній для України площі – 125 000 кв.м [2].

Іншим позитивним фактором привабливості туристів до нашого регіону є проведення Національного мистецького фестивалю «Кропивницький», також відомого як #KropFest [3] – щорічного національного фестивалю, який включає огляд інноваційних тенденцій в українській культурі, демонстрацію досягнень в певних видах мистецтва, таких як театр, музика, кіно, література. Відомо, що заявлена мета фестивалю – об'єднання різних напрямків мистецтв через створення спільного художнього простору. Неофіційна – відновлення історичної справедливості та реабілітація статусу Кропивницького, як землі, яка плекала таланти видатних корифеїв українського театру і зберегла художні традиції.

Проте ці заходи проводяться один раз на рік і цього явно недостатньо для підвищення конкурентоспроможності економіки регіону.

У Кіровоградській області потрібно розвивати інші напрямки формування іміджу регіону. Наприклад, як місця для навчання студентів з інших областей України та іноземців у закладах вищої освіти. З цією метою потрібно активізувати політику кооперації між закладами вищої освіти, дослідницькими структурами та підприємствами, створювати інноваційно-інтегровані структури [4].

Стратегічна мета щодо позиціонування міста Кропивницькою як привабливої території для отримання якісної, доступної, інноваційної вищої освіти, побудови кар'єри, реалізації науково-дослідних проектів, розвитку стартапів може бути досягнута шляхом консолідації потенціалів університетів, коледжів, наукових установ, бізнес-організацій, місцевої громади. Формами позиціонування повинна стати презентація Кіровоградської області, доповнена такими ефективними засобами, як семінари, конференції, тренінги, майстер-класи, контакти з місцевими закладами вищої освіти. Одним із інструментів фінансування такого проекту може стати краудфандинг.

Отже, брендинг території є сучасною основою залучення до неї уваги широкої громадськості. Для забезпечення сталого розвитку території важливе значення має створення її бренду на основі застосування стратегічного підходу. Цілеспрямована стратегія брендингу території дозволяє створювати сприятливе середовище для розвитку малого і середнього бізнесу, залучення нових інвесторів; вигідної реалізації ресурсного потенціалу регіону; підвищення якості життя і формування сприятливої демографічної структури населення; розвитку соціального капіталу; посилення рівня привабливості та конкурентоспроможності території.

Література:

1. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року від 6 серпня 2014 р. № 385 Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247566248> [Дата звернення 6 квітня 2019].
2. Міжнародна агропромислова виставка з польовою демонстрацією техніки та технологій Агроехро Режим доступу: <https://www.ukragroexpo.com/exhibition> [Дата звернення 4 квітня 2019].
3. Національний мистецький фестиваль «Кропивницький» Режим доступу: <http://kropfest.com.ua/> [Дата звернення 4 квітня 2019].
4. Левченко О.М., Ткачук О.В., 2017 Стратегічні аспекти розвитку інноваційно-інтегрованих структур в Україні: основні складові та сучасний інструментарій. *Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету: Економічні науки. Кропивницький: ЦНТУ 2017, вип. 32. С. 28-39.*

Тушевська Т.В.

асистент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ІННОВАЦІЇ, ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Питання дестабілізації та різноспрямованості соціальної та економічної складової розвитку суспільства перебуває в епіцентрі наукової спільноти. Суперечність ідей цих складових та водночас необхідність співіснування та взаємодоповнення задля вигоди обох сторін є головною ідеєю сталого розвитку. Це підкреслює один із принципів даної концепції – забезпечення збалансованості економічної та соціальної сфер у людському вимірі, що означає максимальне використання в інтересах населення тих ресурсів, які дає економічний розвиток.

Плинність зовнішнього середовища та змінність внутрішнього, вимагають від соціально-економічної системи будь-якого рівня бути адаптованою, в іншому випадку вона не може вважатися розвинутою. Забезпечення даної умови можливе при використанні інновацій та готовність системи їх сприймати та реалізовувати. Тому інноваційні процеси є обов’язковими для забезпечення стабільного розвитку.

Значущість інноваційної діяльності щодо формування сталого розвитку суспільства підтверджує загальносвітова статистика. Країни, що мають високі показники інноваційної активності, займають лідируючі позиції у глобальному рейтингу за індикаторами сталого розвитку. Так, у 2016 році у трійку лідерів за індексом людського розвитку входять такі країни як Норвегія, Австралія, Швейцарія (Україна серед 188 країн посідає 81-е місце), за індексом екологічної ефективності – Фінляндія, Ісландія та Швеція (Україна на 44-й позиції серед 180 країн), за індексом конкурентоспроможності – Швейцарія, Сінгапур, США (Україна на 85-ому місці серед 138 країн) [1].

Переважна більшість досліджень з проблеми реалізації концепції сталого розвитку орієнтується на макроекономічну теорію і включає вплив соціально-економічної системи на екологічну та природоохоронну сфери, а сутність розвитку сталого розвитку на мікроекономічному рівні розглядається як здійснення діяльності в кожен окремий момент часу в умовах невизначеності впливів зовнішнього середовища які порушують нормальне функціонування і розвиток підприємства.

Важливою ознакою сталого розвитку є його керованість на основі використання системного підходу та сучасних інноваційних технологій.

Підприємство є цілісною одиницею лише у тому випадку, коли воно розглядається як система, в середині якої є багаторівневі системи (персонал, фінанси, управління тощо). В той же час саме підприємство є підсистемою великої системи (держави, регіону, галузі). Доцільними є підхід, що підприємство є складним багатосистемним утворенням.

Згідно цього підприємство залучене у три процеси: одержання ресурсів із зовнішнього середовища (вхід); перетворення ресурсів у продукт (процес); передача продукту в зовнішнє середовище (вихід).

Це є основні, базові процеси життєдіяльності будь-якої системи, однак знання і вміння здійснювати процеси управління крізь призму декомпозиції системи на підсистеми при аналізі системного об’єкта дозволяє визначати всю систему зв’язків – деякої «структурно-функціональної одиниці» досліджуваної системи. В загальному

підсумку це дозволяє вибудовувати процеси, що призводять до сталого розвитку підприємства [2].

Значущість інновацій у формуванні системи сталого соціально-економічного розвитку проявляється через їх функції [1, 3]:

- інтелектуально-інформаційну – інновації як засіб втілення в життя досягнень людського інтелекту ведуть до інтелектуалізації трудової діяльності, підвищенню її наукоємності, що сприяє реалізації законів зростання продуктивності суспільної праці та підвищення ефективності виробництва;

- техніко-технологічну;

- інвестиційну;

- конкурентну;

- інновації сприяють реалізації закону пропорційності, за якого структура відтворення найбільш точно відповідає рівню наявних потреб суспільства;

- інновації дають можливість розширити коло вироблених товарів і послуг, що сприяє реалізації закону зростання потреб;

- за рахунок інновацій виробництво нової продукції здійснюється з меншими витратами необхідних ресурсів, що створює умови для реалізації закону економії робочого часу;

- створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту.

В залежності від виду інновацій та їх спрямованості продукуються різні типи інновацій, які можна розглянути через призму формування сталого розвитку підприємства – це технологічні, економічні, організаційні та соціальні.

Сталий розвиток підприємства є динамічним по своїй природі, проте постійно піддається ударам із середовища, що його оточує або формує. Тому стійкість в даному випадку є запорукою виживання в конкурентному середовищі.

Андрушків Б. М. Мельник Л. М. та Погайдак О. Б. [4] пропонують розділяти зовнішню та внутрішню стійкість підприємства. Під поняттям зовнішньої стійкості науковці розуміють безконфліктну взаємодію підприємства із зовнішнім середовищем та рівень результативності діяльності такого підприємства для органів місцевого самоврядування, суспільства загалом. Внутрішня стійкість характеризує пропорційність та збалансованість усіх бізнес-процесів підприємства, що забезпечують позитивну динаміку основних фінансових та техніко-економічних показників його діяльності.

Соціально-економічна стійкість та стабільність підприємства можлива лише при підтримці безперервної інноваційної діяльності, що є доречною в тому чи іншому стані об'єкта або ситуації.

За узагальненим визначенням Сапи Н.В. [5, с. 180], інноваційна діяльність являє собою цілеспрямований раціональний творчий пошук способів і методів розв'язання найскладніших проблем існування й розвитку природи і суспільства, обґрунтування теоретичних висновків і необхідних практичних дій з розв'язання таких проблем і виконання певних завдань для досягнення поставлених цілей.

Інноваційна діяльність підприємства – це комплекс заходів, спрямований на практичне використання наукових, науково-технологічних результатів наявного інтелектуального потенціалу з метою створення нового або удосконаленого продукту, технологічного процесу, методів організації виробництва, праці, організаційної структури та систем управління [6].

Таким чином, інноваційна діяльність підприємства охоплює всі його підсистеми та здатна впливати на стан їх розвитку. Одночасний якісний рух всіх систем та їх

адаптованість до змін зовнішнього середовища дозволяє використовувати ефект синергії при вирішенні питань щодо поліпшення роботи підприємства.

Отже, концепція сталого розвитку підприємства проявляється у тісному взаємозв'язку економічних і соціальних проблем, які з плином часу змінюють свої акценти, а також факту, що вони можуть бути вирішені лише комплексно, використовуючи, зокрема, принципи інноваційного розвитку.

Література:

1. Козакова О.М., Федосєєва І.С. Інновації як основа сталого розвитку / Управління інноваційним розвитком на макро-, мезо-, та мікрорівнях : Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції Одеського національного політехнічного університету // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economics.opu.ua/files/science/innov_roz/2017/127.pdf
2. Пакулін С. Л. Управління сталим розвитком сучасного підприємства / С. Л. Пакулін, А. А. Пакуліна // Траектория науки. - 2016. - Т. 2, № 3. - С. 2.1-2.17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_3_5.
3. Гордієнко С. Г. Інноваційна діяльність: проблеми, сутність, змістовні складові та напрями удосконалення / С. Г. Гордієнко // Часопис Академії адвокатури України. - 2014. - Т. 7, № 2. - С. 15-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaa_u_2014_7_2_4.
4. Андрушків, Б. М. Інноваційні засоби формування концепції оцінювання сталого розвитку у системі: підприємство – галузь – регіон – держава (євроінтеграційні аспекти) [Текст] / Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник, О. Б. Погайдак // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 2. – С. 6-17.
5. Сапа Н.В. Інноваційний механізм як фактор досягнення сталого розвитку українського суспільства / Н.В.Сапа // Гуманітарний вісник ЗДІА. Випуск 39. – 2009. - С. 174-183.
6. Семенюк О. М. Інноваційна діяльність як основа розвитку підприємства / О. М. Семенюк // Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. - 2013. - Вип. 33. - С. 218-223. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2013_33_34

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Сідалковський О.М.

студент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СПОЖИВАННЯ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Кожен фізіологічний організм, більшою чи меншою мірою є заручником своїх потреб. Рівень потреб залежить від рівня розумового і психологічного розвитку, як кожного біологічного виду, так і його окремого представника [3].

Прийнято вважати, що людина платить гроші не за сам товар, а за те задоволення (користь) яке він здатний йому принести. Ступінь корисності кожного конкретного товару для кожної людини є різним, і чим більше ми споживаємо певного товару – тим менше користі він нам приносить. Корисність блага в економічному розумінні – це його здатність задоволення потреб певних груп покупців [1, с. 19]. Її слід відрізнити від корисності у фізіологічному сенсі. Так, сигарета є шкідливою для здоров'я, але для курця вона бажана, в цьому сенсі вона є корисною з економічної точки зору.

Людей, що пропонують нам різні товари, умовно можна поділити на: 1) реалізаторів на ринках і продавців у магазинах, які не є виробником і власником товару; 2) продавців-власників; 3) торгових агентів і представників. У всіх них, за

рідкісним винятком, рівень особистого доходу залежить від того, скільки товарів він продасть. Тому, його мета – аж ніяк не догодити вам, а продати товар.

З кожною покупкою ви робите себе біднішим, а когось багатшим. В економіці, в більшості випадків, при аналізі ринкової поведінки людини використовують термін „homo economicus”, людина економічна, поведінка якої є жорстко раціональною, не схильною до емоцій та іншої мотивації. Психологія спростовує такий підхід, стверджуючи, що людина є істотою нераціональною.

Багато хто віддає перевагу купівлі у людей знайомих. Якщо це товар тривалого користування, наприклад телевізор – то тут звичайно, багато плюсів. У разі неполадок і ускладнень вам не доведеться протягом 40 хвилин доводити, що ви здійснили це придбання 10 хвилин назад. Однак, якщо це товар недорогий і не має принципового значення для сімейного бюджету – то ваш контрагент може скористатися вашим ставленням і підсунути не зовсім, або зовсім не якісний товар. У разі виявлення „каверзи” все легко можна перевести в жарт або списати на власну неуважність, втому тощо.

Суттєва ймовірність того, що ви купите неякісний, прострочений або неліцензований товар, існує при купівлі товарів на ринках, особливо стихійних. Способом захисту прав споживачів у магазинах є товарно-касовий чек, не варто забувати про це. Також, захистом покупця є обсяг інформації, пропонованої товаровиробником: складові елементи, технологія виготовлення або зборки, місцезнаходження підприємства та його найближчих дилерів. Чим більше такої інформації – тим менше захищена фірма від ваших претензій, а значить і зацікавлена в продовженні подальшої співпраці. Варто звертати увагу і на те, що виробником ковбаси не повинен бути паперово-целюлозний комбінат, а виробником відеоапаратури – завод м'яких іграшок.

Володіння інформацією про товари-замінники, інших виробників аналогічної продукції, можливе підвищення/зниження рівня податків і власних доходів дозволять вам прийняти найбільш правильне рішення з приводу купівлі.

Перш за все, не слід брати з собою суму грошей, яка суттєво перевищує запланований обсяг покупок. Не варто заходити в дитячий магазин з дітьми, а в ювелірний – з дружиною. В цьому випадку ви ризикуєте не тільки витратити всю готівку, а й повернутися за залишками своїх грошей додому або залізти в борги. Така ймовірність підвищується при активній позиції продавця, який обов'язково скористається таким моментом.

„Потрапити в халепу” ви зможете і в разі поспіху, коли не будете уважно перераховувати здачу і розглядати термін придатності товарів. Те ж стосується і великих сумок або явної фізичної втоми, наявність яких істотно притупляє увагу.

Головний козир у спілкуванні з людиною, що пропонує вам товар – явна (навмисна) впевненість у собі, акуратний зовнішній вигляд і знання того, що вам потрібно. Пам'ятайте: виробник або ж реалізатор продукції знає багато про вашу споживчу групу, на яку розраховано виробництво (вік, стать, рід занять, рівень доходів тощо), але не знає абсолютно нічого про вас особисто [4].

Сама по собі черга не є показником якості або низької ціни продукції. Можливими є випадки створення штучних черг за допомогою декількох співробітників, що працюють в одній команді з продавцем. Також, це може бути зайвий галас, що створюється безпосередньо на торговому місці. Їх мета – привернення вашої уваги, усе інше – справа техніки і майстерності продавця.

Низька ціна, як правило, є наслідком низької якості продукції, оскільки ніхто не буде торгувати собі в збиток. Однак, навіть якщо це товар високої якості, то ви, мимоволі, купуючи його за низькою ціною, стаєте співучасником демпінгової операції,

спрямованої на знищення конкурентів. Демпінг заборонений законом і є одним з методів недобросовісної конкуренції.

Якщо ви все ж купили неякісний товар, або товар, який вам не потрібен, і ви вирішили повернути його або обміняти, готуйтеся до того, що відразу цього може і не статися, навіть за наявності товарного чека. Аргументи продавця: „зараз немає директора, а такі питання вирішуються в його присутності”, „в касі немає необхідної суми”, „завтра нам завезуть такий самий товар, але більш якісний (іншого розміру, кольору, іншого виробника тощо)”. Тобто психологічно вас готують до того, що з придбанням цієї продукції вам доведеться змиритися. По можливості, вирішуйте цю проблему в день придбання.

Щоб обмежити непотрібні придбання, намагайтеся, по можливості, захистити себе від зайвої рекламної інформації.

Кількість придбань залежить також і від того, скільки саме людей приймають рішення про купівлю. Якщо доцільність придбання аналізують кілька людей – то ймовірність прийняття правильного рішення збільшується. Хоча цього не варто робити, якщо ви намагаєтеся зробити сюрприз.

Працівники мережевого маркетингу з’являються у вас на роботі, чітко в момент отримання платні [2, с. 99]. Вони володіють інформацією, як про дні видачі зарплати, так і про те, що людина, яка тільки що отримала гроші, розлучається з ними легше, ніж через певний час. Один раз „потрапивши на гачок” такому представнику ви стаєте його постійною жертвою, і він не дасть вам спокою.

У процесі „обробки” вас торговим агентом при купівлі товарів тривалого користування, він може використовувати метод наполовину підписаного договору, де вам потрібно тільки поставити свій підпис. Уважно ознайомтеся з вмістом договору, навіть, якщо не збираєтеся нічого купувати. Також торговий представник може надати вам право певний час користуватися виробленою продукцією безкоштовно, щоб зацікавити вас. Після закінчення пробного періоду, ви, в разі появи зацікавленості, – купуєте товар.

Типовим способом привернення споживчої уваги є надання заздалегідь запланованої знижки. Ціна товару при цьому заздалегідь завищується і продавець нічого не втрачає. Відмовитися від придбання в даній ситуації досить складно.

Також вас можуть зацікавити низькою ціною на будь-який товар, а точніше сказати на його основну частину. При подальшому розгляді пропозиції ви бачите, що супровідні товари (елементи) в первісну ціну не входили, і підсумкова ціна за весь комплект (наприклад, комп’ютер) може бути набагато вищою за ту, що ви почули вперше. При цьому ви вже втягнулися в процес спілкування з торговим агентом, і вийти з нього може бути доволі складно.

Пам’ятайте, що ніхто вас не може змусити, купити ту чи іншу річ. Не поспішайте, і нехай кожне ваше придбання буде обдуманим, і дійсно вам потрібним.

Література:

1. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Технології продажу товарів / Роман Яковенко. – Кіровоград : Антураж А, 2003. – 212 с.
3. Яковенко Р. Хитрости продаж или как не покупать ненужное [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2017/07/06/hitrosti-prodazh-ili-kak-ne-pokupat-nenuzhnoe>. – Назва з титул. екрану.
4. Яковенко Р. Что нужно знать, идя в магазин / Р. Яковенко // Газета „Ведомости плюс”. – 2004. – 13 августа. – С. 7.

Кількісні та якісні аспекти розвитку людського потенціалу в контексті інноваційно-інвестиційних трансформацій

Левченко А.О.

кандидат економічних наук, доцент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Першоосною забезпечення інноваційного розвитку людських ресурсів держави та її регіонів є сприяння поліпшенню демографічної ситуації та стимулювання відповідного демографічного відтворення людських поколінь, здатних у майбутньому брати участь у процесах праці і житті суспільства. В Україні існуюча демографічна ситуація може бути охарактеризована як «демографічна криза» з явними ознаками депопуляції та старіння населення. Підтвердженням цьому слугують численні наукові дослідження вітчизняних учених з даного напрямку.

Як відзначає Л.С. Лісогор, кількісні та якісні параметри національної робочої сили залежать передусім від демографічної ситуації, яка формується в результаті впливу як зовнішніх чинників (загальносвітових демографічних тенденцій постаріння населення, міграційних переміщень), так і чинників внутрішніх (макроекономічних, інституційних, соціальних) [4].

О.А. Грیشнова, Ю.М. Харазішвілі наголошують на необхідності формування в інтересах держави і суспільства такого типу відтворення, основними характерними рисами якого є збереження кількісних і розвиток якісних характеристик населення, збільшення тривалості активного життя, прогресивна статеві-вікова структура, оптимальні внутрішні і зовнішні міграційні процеси, зміцнення родинних цінностей та соціальної відповідальності за життя і здоров'я людей [2].

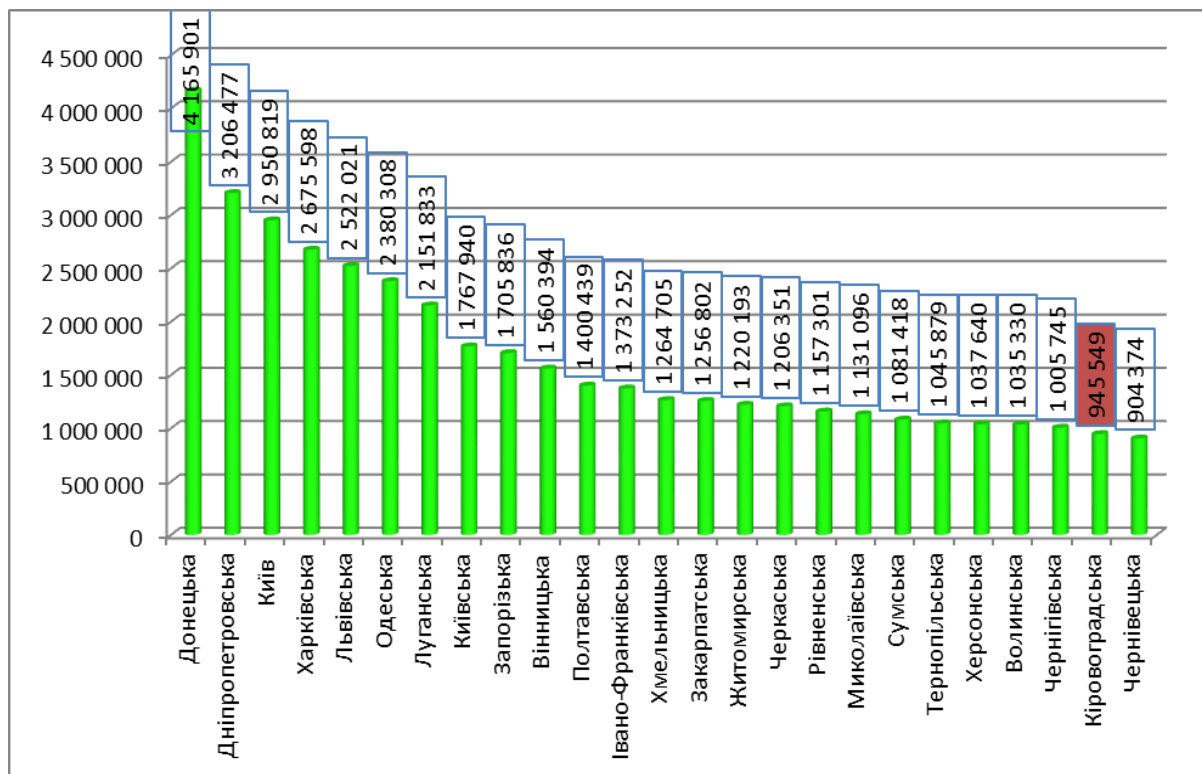
Л.В. Іванова до найгостріших сучасних демографічних проблем України відносить наступні: висока смертність; низький рівень здоров'я і тривалості життя; депопуляція; старіння населення; прогнозоване подвоєння коефіцієнта демографічного навантаження; очікуваний дефіцит працездатного населення [3].

Н.Р. Боднар, окрім проблем депопуляції і старіння населення, зростання демоекономічного навантаження на працездатне населення, до ключових загроз демографічної складової трудоворесурсної безпеки відносить також наростання масштабів міграції за кордон, передусім трудової, у тому числі за рахунок участі молоді [1].

Показники демографічного відтворення населення мають виключно важливе значення в контексті забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону. По-перше, в контексті визначення перспектив кадрового забезпечення галузей і територій. По-друге, у якості потенційних споживачів усіх видів товарів, робіт і послуг, що виробляються в регіоні.

Результати проведеного аналізу демографічної ситуації в Кіровоградській області, на жаль, дозволяють констатувати наявність низки негативних тенденцій і явищ. у кількісному вимірі чисельність населення нашого регіону (945,5 тис. осіб на 1

січня 2019 року) знаходиться на передостанньому місці із 25 територій України (рис. 1), а на останньому – Чернівецька обл., де проживало 904,4 тис. осіб.

Рис. 1. Чисельність наявного населення за регіонами України на 1 січня 2019 року, осіб

Джерело: побудовано на основі [5; 6].

Отже, Кіровоградська область увійшла до групи територій з найгіршою динамікою демографічних показників, оскільки чисельність наявного населення регіону зменшилося на 35030 осіб за останні п'ять років і становило станом на 1 січня 2019 року 96,4% від аналогічного показника на 1 січня 2015 року.

Чисельність наявного населення суттєво коливається у розрізі міст та районів Кіровоградської області. Зокрема, близько 40% населення сконцентровано у трьох містах – Кропивницькому (235,9 тис. осіб), Олександрії (88,7 тис. осіб) та Світловодську (52,4 тис. осіб). У той же час чисельність наявного населення таких районів, як Світловодський, Вільшанський та Устинівський, знаходиться в межах 11,8-12,6 тис. осіб.

Стосовно розподілу населення за місцем проживання слід відзначити, що питома вага міського населення в Кіровоградській області становила на 1 січня 2015 року 62,73%, а на 1 січня 2019 року – 63,24%.

Проаналізувавши динаміку народжуваності і смертності в Кіровоградській області у 2014-2018 роках, спостерігаємо значне зменшення кількості народжених – з 10,6 тис. осіб у 2014 році до 7,1 тис. осіб у 2018 році. Одночасно, зберігаються високі показники смертності населення, а кількість померлих суттєво перевищує кількість народжених.

Аналіз динаміки природного приросту (скорочення) чисельності населення за регіонами України у 2014-2018 рр. свідчить про наявну негативну тенденцію до зростання обсягів природного скорочення населення за всіма територіями (окрім м.

Києва, де спостерігаються позитивні значення природного приросту населення, які, однак, мають спадну тенденцію – з 4829 осіб у 2014 р. до 2355 осіб у 2018 р.). Не виключенням є й Кіровоградська область, де природне скорочення населення змінювалося від 6140 осіб у 2014 р. до 8407 осіб у 2018 р.

Коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення в Кіровоградській області останнім часом також змінювався у негативному напрямі. Так, його значення з розрахунку на 1000 наявного населення складало в 2014 році – (-6,3), тоді як у 2018 році – вже (-8,9).

За даними вітчизняної статистики, показники середньої очікуваної тривалості життя при народженні впродовж останніх п'яти років у Кіровоградській області були дещо меншими, ніж середні в державі значення (різниця складала близько 1-2 років). При цьому особливе занепокоєння викликає те, що середня очікувана тривалість життя при народженні, як в Україні в цілому, так і в межах Кіровоградського регіону для чоловіків є стабільно меншою на 10 років, ніж для жінок. Наприклад, якщо для жінок у Кіровоградській області даний показник у 2018 році складав 75,81 років, то для чоловіків – лише 65,75 років.

Отже, загальні тенденції демографічного розвитку є негативними в Україні в цілому. При цьому для Кіровоградської області ситуація є навіть значно гіршою за середньодержавні показники. Це стосується загального скорочення чисельності населення, особливо молодшої й середньої вікових груп. Також, має місце суттєва диференціація за показниками щільності населення, питомої ваги міського населення, міграції та демографічного навантаження у розрізі міст та районів області. Тому заходи під час розробки стратегії розвитку області доцільно сконцентрувати увагу на шляхах закріплення молоді в регіоні, створення якісної інфраструктури, забезпечення умов для гідної праці всіх верств населення.

Таким чином, основні напрями поліпшення демографічної ситуації відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку Кіровоградської області полягають у необхідності: розвитку інфраструктури (молодіжне житлове будівництво, дорожня інфраструктура, соціальна інфраструктура); створення на території регіону інноваційно-інтегрованих структур (інноваційний аграрний кластер, інноваційний центр для організації ефективної співпраці влади, бізнесу, освітніх і наукових установ, громади); спрямування публічних коштів місцевих бюджетів на підтримку підприємств регіону; підвищення ефективності функціонування об'єднаних територіальних громад.

Література:

1. Боднар Н.Р. Демографічна складова трудових ресурсів України: ключові загрози. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. №12. С. 137-143.
2. Грішнова О.А., Харазішвілі Ю.М. Демографічна безпека України: індикатори, рівень, загрози. Демографія та соціальна економіка. 2019. №2. С. 65-80.
3. Іванова Л.В. Людський потенціал: демографічні чинники його формування в сучасних умовах. Вісник соціально-економічних досліджень. 2018. №3. С. 131-139.
4. Лісогор Л.С. Соціально-демографічний потенціал населення України: проблеми формування та реалізації. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. №6(3). С. 7-11.
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області. URL: <http://kr.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.02.2019).
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 01.03.2019).

Сочинська-Сибірцева І.М.
кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПЕРСОНАЛУ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний HR-менеджмент розвивається у векторі оновлення технологій управління персоналом, при цьому удосконалюються як системи управління персоналом, так і методи та інструменти, що використовуються. Працівник з його особистісними та професійними компетенціями із об'єкта управління трансформувався в об'єкт дослідження. Мета такого перетворення полягає у розробці та застосуванні інноваційних технологій, які дають змогу створити найкращі умови для реалізації потенціалу працівників та максимального задоволення їх очікувань та потреб. В руслі інноваційних змін, необхідна активізація використання сучасних персонал-технологій, які відповідають динамічним процесам бізнес-середовища, а також сприяють підвищенню конкурентоспроможності персоналу.

Актуальність поставленої проблеми, її теоретична значимість і практична цінність обумовили вибір теми дослідження.

Основною метою управлінських персонал-технологій є оптимізація та підвищення результативності HR-менеджменту, що досягається через пошук та застосування більш ефективних методів впливу на персонал. Зовнішнє середовище сучасних підприємств стрімко змінюється, збільшуються ризики в забезпеченні якісними і надійними людськими ресурсами. Тому стає нагальною необхідність досягнення та утримання конкурентоспроможних переваг персоналу. Конкурентоспроможність ми розглядаємо як здатність персоналу генерувати ідеї з використанням усіх можливостей, які виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі; своєчасно виявляти та усувати загрози для діяльності підприємства; винаходити й швидше за конкурентів впроваджувати інновації на всіх стадіях життєвого циклу товару; забезпечувати досягнення поставлених цілей та виконання підприємством своєї місії [1].

Головною компетенцією HR-менеджера підприємства на сьогодні повинна стати «проактивність» у впровадженні таких технологій управління персоналом, які забезпечать умови для прояву особистісних, професійних та ділових якостей працівників; реалізації власного потенціалу, що дасть можливість отримувати відповідну винагороду, досягти відповідного соціального статусу та забезпечити службово-професійне зростання.

У сучасну практику HR-менеджменту достатньо активно впроваджуються такі персонал-технології, як коучинг, менторство, лізинг персоналу, аутсорсинг, аутстафінг, дауншифтинг, рекрутинг, кадровий консалтинг, аудит персоналу, реінжиніринг. Кожна з названих технологій має свої переваги і недоліки, доцільність та обмеженість у використанні.

На нашу думку, вимогам забезпечення конкурентоспроможності персоналу в умовах інноваційного розвитку відповідає технологія «управління талантами» [2], основними цілями якої є: залучення в компанію кращих фахівців; підвищення рівня прихильності та відданості персоналу; закріплення та утримання ключових співробітників. На сьогодні це визначальні аспекти забезпечення конкурентної переваги підприємства та сталого розвитку бізнесу.

Технологія управління талантами включає в себе наступні складові:

1. Визначення ключових співробітників (за допомогою ранжування).
2. Оцінка ризику звільнення ключових співробітників.
3. Дослідження ринку праці - бенчмаркінг.
4. Розробка та затвердження програми управління талантами.
5. Проведення мотиваційних інтерв'ю.
6. Реалізація індивідуальних планів розвитку і закріплення.

Технологія покликана вирішити важливі практичні завдання підприємства такі, як нарощування результативності праці; прогнозування (попередження) звільнення ключових працівників; планування заміщень; мінімізація наслідків звільнення ключових співробітників; створення і розвиток кадрового резерву.

Технологія управління талантами дозволяє виявити ключових співробітників шляхом оцінки кожного працівника за компетенціями, а також за наступними показниками: досягнуті результати; отримання премій та інших заохочень; мотивація співробітника; просування по службі за певний період часу; число поданих і впроваджених інновацій, вдало реалізованих нових ідей; здатність до навчання і швидкість навчання; вміння приймати рішення.

На підставі результатів оцінки співробітники розподіляються за категоріями (табл. 1).

Таблиця 1

Категорії ключових співробітників

Категорія		Опис
1	2	3
Основні	HP (High Potentials – з високим потенціалом)	Співробітники (керівники, спеціалісти і робітники) мають потенціал для кар'єрного (посадового) зростання - можуть піднятися в організації на два рівня вище. Найцінніші спеціалісти. Особливу увагу слід приділити розробці індивідуального плану закріплення.
	P1	Співробітники (керівники, спеціалісти і робітники) мають потенціал для кар'єрного (посадового) зростання, вони можуть піднятися в організації на один рівень вище. Рівень їх знань, умінь і навичок достатній для роботи на новій посаді. Кандидати для формування кадрового резерву. Розробляється Індивідуальний план закріплення.
	P	Працівники (спеціалісти і робітники) мають потенціал для просування на інші посади всередині однієї групи посад. Доцільно включити до списку основних співробітників у найближчому майбутньому. Демонструють професійний ріст.
Додаткові	HC (High contributors)	Працівники (керівники, технічний персонал та ін.) При роботі на поточній посаді демонструють стабільно високі результати, а також: постійно досягають поставлених цілей; за деякими цілями їхні результати перевищують очікувані; роблять мало помилок і не повторюють раніше допущених; мають обмежений потенціал кар'єрного зростання.

Продовження табл. 1

1	2	3
Додаткові	UK (Unique Knowledge)	Співробітники (керівники, спеціалісти і робітники), які: мають унікальні або ключові технічні знання; володіють важливою інформацією про клієнтів і / або зв'язками з ними; володіють правами інтелектуальної власності; важливі для вирішення короткострокових та середньострокових завдань; мають обмежений потенціал для посадового просування. У разі звільнення такого співробітника можлива тимчасова заміна внутрішнім кандидатом. Якщо такі люди залишають організацію, вони забирають знання разом з собою. Продовження роботи на даній посаді може стати проблематичним, якщо співробітник не буде розвивати необхідні навички. Цінний співробітник, який досягає необхідних результатів і буде надалі демонструвати їх на тому ж рівні.
Нові	New N	Нещодавно призначений на посаду. Якість і результат роботи швидко покращується. Демонструє високий потенціал.
	N1	Можливо, працює на даній посаді недавно. Демонструє потенціал росту, проте поки що не виконує роботу на прийнятному рівні. Недостатньо високий рівень продуктивності компенсується швидкою професійною та соціальною адаптацією.
	N2	Подальша робота на даній посаді знаходиться під питанням. Необхідний план по покращенню результатів роботи або перехід на іншу посаду. Кандидат на звільнення при скороченні.

Джерело: складено автором

Розподіл персоналу в такій відповідності вказує на пріоритети стимулювання працівників по кожній категорії у контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Практика доводить, що ранжування співробітників за категоріями відповідає кривій нормального розподілу:

- близько 10% персоналу показують низькі результати роботи при недостатньому потенціалі зростання;
- робота 70% відповідає вимогам компанії;
- 20% досягають високих результатів і демонструють великий потенціал зростання.

Результати ранжування працівників подаються у вигляді матриці (рис. 1).

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ	Високі	3-UK, HC	2-HC	1-NP, P1
		Стабільні результати роботи на даній посаді залежать від розвитку потенціалу у найближчому майбутньому	Вносить серйозний вклад в роботу сьогодні, а також має необхідні навички для досягнення стабільних результатів у майбутньому	Самі цінні спеціалісти. Особливу увагу слід приділити розробці індивідуального плану закріплення
		6-UK	5-UK	4-P
	Середні	Продовження роботи на даній посаді може стати проблематичним, якщо співробітник не буде розвивати необхідні навички	Цінний співробітник, який досягає необхідних результатів і буде надалі демонструвати їх на тому ж рівні	Можливо, будуть включені в список основних в найближчому майбутньому. Демонструють професійний ріст
		9-N2	8-N1	7-N
		Низькі	Подальша робота на даній посаді знаходиться під питанням. Необхідний план по покращенню результатів роботи або перехід на іншу посаду. Кандидат на звільнення при скороченні	Можливо, працює на даній посаді недавно. Демонструє потенціал росту, проте поки що не виконує роботу на прийнятному рівні
	Низький		Середній	Високий
	ПОТЕНЦІАЛ РОСТУ			

Рис. 1. Узагальнена матриця диференціації персоналу

Джерело: складено автором

Таким чином, ми маємо вектор пошуку стратегічних працівників. Формування узагальненої матриці диференціації персоналу дозволяє визначити конкретні орієнтири в системі HR-менеджменту: кого з працівників слід «закріплювати»; у якій кількості і на яких посадах; які програми залучення розробляти; які компетенції доцільно розвивати.

Література:

1. Сочинська-Сибірцева І.М. Management technology of personnel reliability in the context of staff security// Збірник наукових праць: Економіка і організація управління. – Вінниця: ДонНУ, 2016 – Випуск 3(23) - С. 302-308.
2. PwC Экспресс-исследование 2013: управление талантами и ценностным предложением для сотрудника. URL: https://www.pwc.ru/en/hr-consulting/publications/assets/hr-pulse_survey-tm-evp-2013.pdf.

Насипайко Д.С.
кандидат економічних наук,
Резніченко О.О.
викладач

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОЦІНКА КІЛЬКІСНОГО ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Носієм людського капіталу є населення, і останніми десятиріччями спостерігаються досить радикальні зміни, які викликають занепокоєння демографів та економістів. Погіршилось кількісне відтворення людського капіталу, процеси якого формуються під впливом міграційних процесів, а також процесів народжуваності та смертності (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість населення в Україні (на 1 січня)

Роки	Кількість наявного населення			Кількість постійного населення		
	всього, тис.осіб	у тому числі		всього, тис.осіб	у тому числі	
		Міське	сільське		чоловіки	жінки
2000	49429,8	33338,6	16091,2	49115,0	22754,7	26360,3
2001	48923,2	32951,7	15971,5	48663,6	22530,4	26133,2
2002	48457,1	32574,4	15882,7	48240,9	22316,3	25924,6
2003	48003,5	32328,4	15675,1	47823,1	22112,5	25710,6
2004	47622,4	32146,4	15476,0	47442,1	21926,8	25515,3
2005	47280,8	32009,3	15271,5	47100,5	21754,0	25346,5
2006	46929,5	31877,7	15051,8	46749,2	21574,7	25174,5
2007	46646,0	31777,4	14868,6	46465,7	21434,7	25031,0
2008	46372,7	31668,8	14703,9	46192,3	21297,7	24894,6
2009	46143,7	31587,2	14556,5	45963,4	21185,0	24778,4
2010	45962,9	31524,8	14438,1	45782,6	21107,1	24675,5
2011	45778,5	31441,6	14336,9	45598,2	21032,6	24565,6
2012	45633,6	31380,9	14252,7	45453,3	20976,7	24476,6
2013	45553,0	31378,6	14174,4	45372,7	20962,7	24410,0
2014	45426,2	31336,6	14089,6	45245,9	20918,3	24327,6
2015	42929,3	29673,1	13256,2	42759,7	19787,8	22971,9
2016	42760,5	29584,9	13175,6	42590,9	19717,9	22873,0
2017	42584,5	29482,3	13102,2	42414,9	19644,6	22770,3
2018	42386,4	29371,0	13015,4	42216,8	19558,2	22658,6

Джерело: складено за даними [1]

Україна, як і інші європейські країни, увійшла в нову фазу демографічного розвитку, відому як другий демографічний перехід, пов'язаний з радикальними змінами в інституті сім'ї, який зазнав відчутних руйнувань: традиційні, законні шлюби зараз заміщаються шлюбами консенсуальними (громадянськими, партнерськими). У таких шлюбах сьогодні народжується майже кожна п'ята дитина, при тому, що у 1985 році частка таких дітей складала лише 8,3%. Незважаючи на те, що громадянський шлюб

теж є своєрідним шлюбом, його визнано навіть за Сімейним кодексом, стосунки у такому шлюбі не такі міцні, як у традиційному, тому багато дітей у громадянських шлюбах народжують рідко. Основна частка позашлюбних народжень (понад 70%) припадала на жінок у репродуктивній віковій групі 20–34 роки, що за умови збереження існуючих темпів поширення позашлюбної народжуваності може призвести до того, що кожна третя дитина в Україні буде народжена поза шлюбом. Враховуючи високий рівень розлучень серед населення, це означатиме появу низки нових соціальних проблем, вирішення яких потребуватиме значних додаткових фінансових ресурсів та відповідних заходів органів державного управління, пов'язаних із вихованням дітей у неповних сім'ях [3, с. 48].

Втрачені в Україні традиції багатодітності призвели до того, що сумарний показник народжуваності зменшився з 1,9 у 1989 р. до 1,1 дитини у 2003 р., у 2011–2016 рр. він підвищився до 1,5 дитини (табл. 2). Тобто нинішній рівень народжуваності не забезпечує навіть простого відтворення поколінь. Адаже критичне значення сумарного коефіцієнта народжуваності, що відповідає межі простого заміщення поколінь, 2,08 на одну жінку в середньому без урахування її шлюбного стану. Однак реально якась частина шлюбів є бездітною протягом всього життя, а якась — обмежується народженням лише однієї дитини. Тобто цільовим орієнтиром для нашої сімейно-демографічної політики має бути родина з 3-4 дітьми.

Народжуваність в Україні реально почала зростати з 2002 року. Хоча, як би не зростала народжуваність, все одно смертність в Україні її перевищує. І скорочення населення триває. Природний приріст населення в країні негативний. Для сучасної демографічної ситуації характерне поступове старіння населення України.

Таблиця 2

Динаміка природного відтворення населення України

(на 1000 населення)

Роки	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст (скорочення)	Сумарний коефіцієнт народжуваності*
2000	7,8	15,4	-7,6	1,121
2001	7,7	15,3	-7,6	1,110
2002	8,1	15,7	-7,6	1,086
2003	8,5	16,0	-7,5	1,126
2004	9,0	16,0	-7,0	1,172
2005	9,0	16,6	-7,6	1,218
2006	9,8	16,2	-6,4	1,213
2007	10,2	16,4	-6,2	1,254
2008	11,0	16,3	-5,3	1,458
2009	11,1	15,3	-4,2	1,450
2010	10,8	15,2	-4,4	1,445
2011	11,0	14,5	-3,5	1,459
2012	11,4	14,5	-3,1	1,531
2013	11,1	14,6	-3,5	1,506
2014	10,8	14,7	-3,9	1,498
2015	10,7	14,9	-4,2	1,506
2016	10,3	14,7	-4,4	1,466
2017	9,4	14,5	-5,1	1,374

*на 1000 народжених живими

Джерело: складено за даними [1]

Україна, як і багато країн, через соціальну політику намагається стимулювати народжуваність. Батьки маляти, яке з'явилося на світ після 31 грудня 2007 р., отримали 12240 грн. на першу дитину, 25000 – на другу, 50000 – на третю та наступну (у 2005 р. виплачували 8500 грн.). А з 2011 р. виплачували суму, кратну 30 розмірам прожиткового мінімуму (РПМ) (на першу дитину), 60 РПМ (на другу дитину), 120 РПМ (на третю дитину). У 2014 р. під впливом кризи задля економії бюджетних видатків Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» [4] внесено зміни у виплаті державної допомоги при народженні дитини. Вона призначається в єдиному розмірі 41280 грн. незалежно від того, яка дитина за черговістю (перша, друга, третя чи кожна наступна). А з 2018 р. всі новонароджені діти отримують від держави додаткову допомогу до грошових виплат по народженню дитини — «пакунок малюка» (Baby Box). Але чи не єдиним позитивом запровадження виплат на дитину стало зниження ризику бідності для сімей з дітьми.

Збільшилися також розміри інших державних виплат: по вагітності й пологах, по догляду за дитиною до трьох років, малозабезпеченим сім'ям, дітям-інвалідам й ін. Це призвело до деякого поліпшення ситуації у 2006-2013 рр.: стало народжуватися більше дітей, однак треба враховувати, що це ефект так званого „демографічного відлуння”: у репродуктивний вік вступили жінки, народжені у першій половині 1980-х років, коли пік народжуваності припадав на 1985-1986 рр. Цей феномен був пов'язаний із заходами щодо посилення державної допомоги сім'ям з дітьми, ухваленими союзним урядом в 1981 р. Ці заходи мали короткочасний ефект, були епізодичними і не являли собою єдиної комплексно обґрунтованої демографічної політики.

Отже, хоча попередній досвід свідчить, що вплив такої політики на рівень народжуваності може виявитися не надто тривалим, однак ідея виплачувати більші гроші при народженні дитини неодмінно позначиться на збільшенні народжуваності, адже деякі сім'ї хочуть мати дітей, проте не можуть із суто економічних причин це собі дозволити.

Важливою характеристикою тривалості періоду активності реалізації людського капіталу є очікувана тривалість життя: вона в Україні залишається дуже низькою серед економічно розвинутих країн – останні місця в Європі як у чоловіків, так і у жінок. У найбільш продуктивному віці коефіцієнт смертності чоловіків в Україні перевищує аналогічні показники для жінок, а різниця між очікуваною тривалістю життя жінок та чоловіків досягає 11–12 років (у окремих областях України до 13 років). В усіх країнах чоловіки живуть менше, ніж жінки, однак лише в Україні гендерні відмінності у середній очікуваній тривалості життя є такими вражаючими. Якщо ситуація не зміниться, в недалекому майбутньому в Україні посиляться гендерний дисбаланс, що матиме значні економічні та психологічні наслідки, не сприятиме розвитку сім'ї. Тому поліпшення здоров'я українських чоловіків є питанням національної безпеки.

Директор Інституту демографії і соціальних досліджень НАНУ Е. Лібанова відмічає, що лівова частка підвищених втрат людських життів в Україні зумовлена передчасною смертністю чоловіків. Зокрема, з кожної тисячі новонароджених хлопчиків до 60 років в Україні не доживають 409 — це на 331 особи більше, ніж у Швеції, на 327 більше, ніж в Італії, на 322 більше, ніж у Норвегії [2, с. 28]. Влада не повинна чекати змін у свідомості чоловіків, а мусить вживати певних кроків, аби зменшити їх надзвичайно високу смертність як основний чинник демографічної кризи в Україні. Частково така ситуація обумовлюється передчасною смертністю осіб тридцятирічного віку, пов'язаною з: дуже високою смертністю від хвороб системи кровообігу, на відміну від більшості економічно розвинутих країн не знижується протягом останніх десятиліть; смертністю від нещасних випадків, отруєнь, травм,

убивств, самогубств у працездатному віці, особливо у чоловіків; високою смертністю від хвороб органів дихання й, у меншій мірі від інфекційних хвороб.

Отже, демографічна ситуація в Україні набула характеру гострої демографічної кризи: відбуваються несприятливі зміни в чисельності населення внаслідок депопуляції та деградація їх якості. Інакше кажучи, зазначене обумовлює порушення механізму демовідтворення, втрати здатності соціального організму до самовідтворення населення у суспільно необхідній його кількості та якості, що у подальшому призводить до деформацій у людському капіталі, коли порушується узгоджене функціонування і розвиток його основних компонентів. Виникає необхідність застосування інноваційних підходів, що поєднують адміністративні та юридичні важелі державного впливу з формуванням нової психології населення й адекватними змінами демографічної поведінки.

Література:

1. Демографічний щорічник "Населення України" за 2017 рік - Київ, Державна служба статистики України, 2018. - 138с.
2. Лібанова Е. М. Інноваційні важелі демографічної політики / Е. М. Лібанова // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент. - 2016. - № 9. - С. 21-33.
3. Насипайко Д. С. Відтворення людського капіталу. Монографія. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 164 с.
4. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні : Закон України від 27 берез. 2014 р. № 1166-VII // Відом. Верховної Ради України. – 2014. – № 20 – 21.

Кіріченко О.В.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Визначення перспектив кадрового забезпечення вітчизняної економіки обумовлює потребу аналізу сучасного стану і тенденцій зайнятості населення в країні.

Як відзначають вітчизняні вчені, ситуація на сучасному ринку праці характеризується стрімким зростанням чисельності зайнятих у неформальному секторі економіки. Це пов'язано зі збільшенням масштабів тіньової зайнятості, відтоком кваліфікованих кадрів із формального сектора економіки до тіньового, значними фінансовими втратами держави, незадоволеністю населення реальним станом на ринку праці [2].

Цифровізація сприяє поширенню нестандартних форм зайнятості – таких як часткова, тимчасова, дистанційна зайнятість чи самозайнятість, а також нових форм соціально-трудова відносин (фрілансерство, краудсорсинг, аутстафінг, аутсорсинг тощо). Загалом це створює нові можливості для найманих працівників і ринків праці, але й водночас генерує серйозні соціальні виклики, у тому числі щодо тінізації зайнятості [1].

Інтеграційні процеси, які відбуваються зараз, вимагають удосконалення та проведення ефективнішої політики на ринку праці. Першочерговими завданнями в цій

сфері є формування прошарку, так званого, середнього класу, що забезпечить зменшення безробіття (як за рахунок самозайнятості, так і за рахунок створення нових робочих місць); приведення рівня посадових окладів I розряду ЄТКС до рівня мінімальної заробітної плати; упорядкування міграційних процесів і процесів соціального забезпечення в цьому аспекті, а також формування політики реєміграції трудових ресурсів на засадах соціального підприємництва [3].

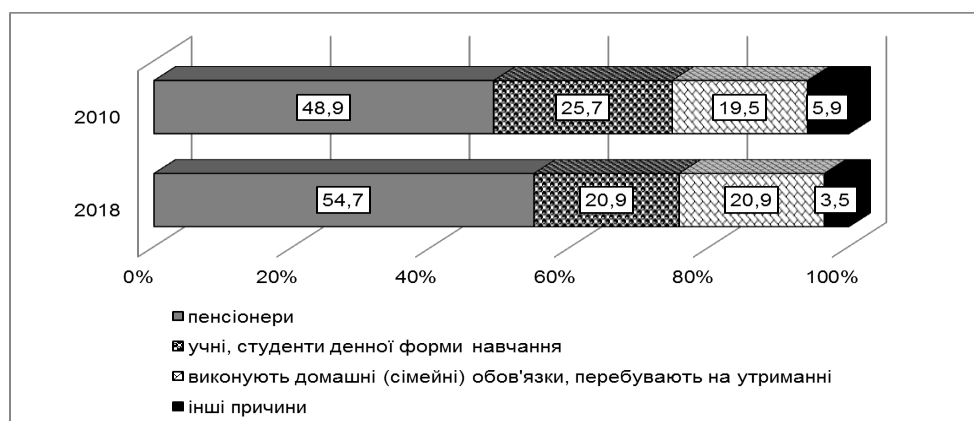
Як бачимо з рис. 1, упродовж останніх дев'яти років відбулося зменшення чисельності економічно активного та зайнятого населення у віці 15-70 років.

Рис. 1. Динаміка економічної активності, зайнятості та безробіття населення в Україні у 2010-2018 роках, тисяч осіб

Джерело: побудовано автором за даними [4]

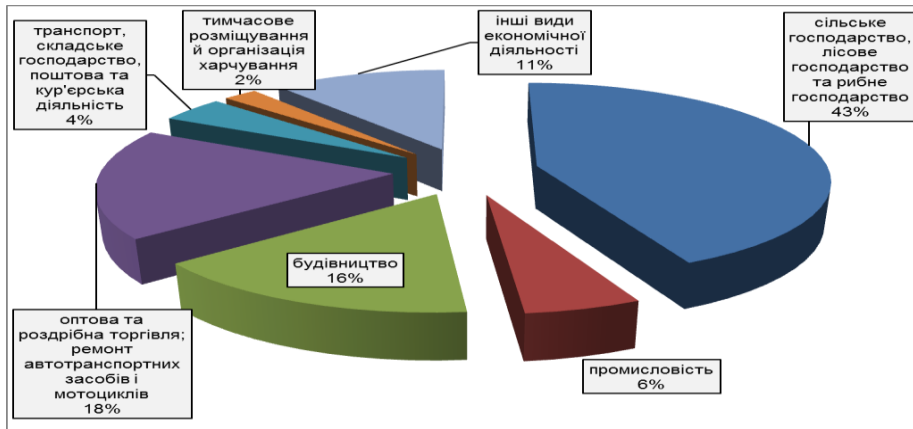
Чисельність економічно неактивного населення в Україні також характеризується тенденцією до зниження – від 11945,0 тис. осіб у 2010 році до 10724,8 тис. осіб у 2018 році, тобто на 1220,2 тис. осіб. Відбулися зміни також і в структурі причин економічної неактивності населення (рис. 2): збільшення питомої ваги пенсіонерів з 48,9% у 2010 році до 54,7% у 2018 році та зменшення питомої ваги учнів і студентів денної форми навчання – з 25,7% до 20,9% за аналогічний період.

Рис. 2. Структура причин економічної неактивності населення в Україні у 2010 та 2018 роках, відсотків

Джерело: побудовано автором за даними [4]

За кількістю неформально зайнятого населення (рис. 3), яке складало 3541,3 тис. осіб у 2018 році, лідерами є такі види економічної діяльності, як сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (43%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (18%) та будівництво (16%).

Рис. 3. Структура неформальної зайнятості населення за видами економічної діяльності в Україні у 2018 році, відсотків

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Отже, з метою поліпшення стану кадрового забезпечення усіх галузей та регіонів України у поточному і довгостроковому періодах необхідними є створення умов і стимулів для підвищення продуктивності праці зайнятого населення, вдосконалення законодавчого регулювання ринку праці з урахуванням особливостей нових форм зайнятості, які стають все більш поширеними, підвищення якості робочих місць, забезпечення професійного розвитку працівників підприємств, установ та організацій, вдосконалення міграційної політики держави, формування підприємницьких навичок у молодих фахівців, навчання їх основам започаткування власного бізнесу, розвиток відносин соціального партнерства, налагодження ефективного соціального діалогу, зростання соціальної відповідальності бізнесу та ін.

Література:

1. Костиця В. І., Бурлай Т. В. Неформальна та атипова зайнятість як «нова нормальність» у світі та Україні. Економіка і прогнозування. 2019. №1. С. 7-34.
2. Плисенко Г. П. Тенденції зайнятості в неформальному секторі економіки України. Ринок праці та зайнятість населення. 2018. №1. С. 49-52.
3. Смачило В. В., Луценко Н. О. Сучасні тенденції в сфері зайнятості: вітчизняний і міжнародний аспекти. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2018. №1. С. 209-219.
4. Статистична інформація Державної служби статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 15.03.2019).

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Александровський О.О.

студент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

Наскільки щільним є взаємозв'язок між свідомими кроками в бік погіршення власного здоров'я і економічною мотивацією? Та й у чому взагалі полягає відмінність між зароблянням грошей у спорті від звичайного економічного процесу? Саме на ці питання ми спробуємо дати відповідь, використовуючи ключові положення фундаментального економічного знання.

Людський потенціал кількісно дорівнює наявній чисельності населення країни, але його економічний зміст розкривається через спроможність до виконання ним у майбутньому своїх економічних функцій...[1, с. 126]. Відтак, реалізація економічних функцій багато в чому залежить від фізіологічних параметрів розвитку особистості [2, с. 131].

Потенційні можливості людського організму до нинішнього дня залишаються непізнаними. Добре відомо, що в стані гіпнозу штангіст здатний підняти вагу, що значно перевищує його рекорд. Однак в економіці існує такий термін як межа виробничих можливостей, її характеризує максимальний обсяг продукції, який можна виробити, ефективно використовуючи наявні ресурси [4]. Тобто, при наявності певної кількості грошей, сировини, виробничого персоналу і наявних технологій, більшої кількості гудзиків, хліба або пеніциліну, виробити ми не можемо.

Чого ж чекає тренер і публіка від спортсмена? Виходу за межі усвідомлених виробничих можливостей. В умовах економіки поняття повного використання ресурсів на практиці зустрічається досить рідко. В цьому випадку, перш за все, ми говоримо саме про потенціал. Тобто підвищення потенційних можливостей виробництва відбувається в економіці, переважно, за рахунок досягнень науково-технічного прогресу, впровадження нових технологій, враховуючи, що інші виробничі ресурси обмежені і постійно зменшуються.

У професійному або просто великому спорті, „виробництво приголомшуючих результатів” збільшує свій потенціал і його результативність за рахунок підвищення інтенсивності тренувань, доводячи спортсмена до повного виснаження (в економіці – термін „повна зайнятість”), або шляхом застосування різного виду допінгу. На жаль, чергова інновація в підготовці спортсмена це, найчастіше, нові стероїди або амфетаміни, наявність яких в організмі неможливо визначити медичним шляхом.

Чи будь-який рекорд створюється шкідливим для здоров'я шляхом? Відповідаючи на це питання для себе, перед цим дайте відповідь на питання, а який взагалі відсоток спортсменів досягли вершин, і яка кількість людей серйозного спорту не страждає хронічними захворюваннями або ускладненнями здоров'я, викликаними великим обсягом навантажень. І це, вже не говорячи про каліцтва, що викликаються неофіційним „професійним” спортом.

Особиста мотивація спортсмена досить рідко буває обумовлена спрагою грошей. Як правило, це прагнення довести щось оточуючим. При цьому зневажливе ставлення до рівня власного заробітку дає можливість заробити на цьому певним економічним

суб'єктам [3]. Фіаско у питанні самореалізації в спорті призводить до зламу самої крихкої складової людського „Я” – його психіки.

Ситуація, що склалася, ускладнена тим, що сьогодні не існує способів з'ясування виду спорту, до якого найбільш пристосований початківець спортсмен, і в якому з них він зможе добитися максимального результату (між цими двома тезами цілком може існувати певна різниця). При цьому, при оцінці спортивних результатів, завжди присутня певна частка суб'єктивізму, що наводить на досить серйозні роздуми про справедливість суддівства.

Будь-який економічний результат є наслідком інвестицій, капіталовкладень. При підготовці спортсмена інвестиціями слід вважати не лише матеріальні витрати на оренду приміщень, спортивних снарядів, стадіонів тощо, але й витрати особистого здоров'я спортсмена. І якщо перша частина капіталу себе, як правило, окупає, то друга діє в зворотному напрямку. А саме: здоров'я, витрачене на перемогу або встановлення рекорду, не підлягає поверненню, не говорячи вже про його примноження, і витрачається воно після цього ще швидше.

Виробництво спортивних досягнень цілком пояснюється ринковими законами і механізмами, зокрема взаємодією попиту і пропозиції [3]. Однак своя специфіка все ж є. Пропозиція спортсменами своїх послуг широкому колу глядачів, як потенційних шанувальників, має місце завжди. Однак, на відміну від пропозиції економічної, вона менш залежить від пропонованої спортсменам ціни (питання мотивації спортсмена нами вже піднімалося). Коло роботи та займаних посад спортсменами – обмежене. Краще, на що може розраховувати „відставний” спортсмен – це або посада спортивного коментатора, або тренерська діяльність. Сумна доля більшості інших – робота в сфері спортивного обслуговування. Виняток становлять ті, хто має наукові ступені, і можуть займатися науково-викладацькою діяльністю [4]. Підсумок: кількість вакансій на пост-спортивному ринку праці дуже обмежена.

Попит на спортивні видовища і спортивно-інформаційні продукти залежить, перш за все, від рівня добробуту суспільства. Відповідно повні стадіони і високі рейтинги або тиражі – явище відповідне економічній стабільності. Крім того, в спорті досить поширеним явищем, що формує попит на спорт є так зване „демонстративне споживання”. Тобто, ви не можете вважатися повноцінним жителем певного міста, якщо не будете вболювати або хоча б ходити на ігри найпопулярнішої в місті футбольної команди. При цьому ціна на квиток, як правило, ролі не грає. Скільки б він не коштував, відвідування стадіону – обов'язковий соціальний ритуал, який у разі придбання дорогого квитка тимчасово зрівнює людей з різним рівнем доходу. І це все при тому, що спортивні видовища не є предметами першої необхідності звичайної людини.

Можна навіть сказати, що закон попиту (збільшення ціни призводить до зменшення обсягів споживання) в спортивному бізнесі діє в зворотному напрямку. Ціна на квитки залежить від рівня популярності або майстерності об'єкта споживчого уваги. І чим він вищий – тим більше бажаючих.

Як відомо, споживаючи той чи інший продукт, ми, рано чи пізно, досягаємо його насичення, і замість користі він починає завдавати нам шкоду. У спорті ж, це правило не діє. Чим більше ми дивимося спортивних програм – тим більше зростає наш „апетит”. А значить, має з'являтися дедалі більша кількість спортивної інформації, а відповідно і спортивних подій.

На відміну від виробництва товарів і послуг, у спорті, на рівні держави, відсутній показник, який враховував би обсяг усіх спортивних подій, так званий «спортивний ВВП». При розрахунку цього показника в економіці враховується обсяг «чистого» експорту, тобто різниця між товарами та послугами, що вивозяться та

ввозяться. І якщо з точки зору виробництва більше вивозити (звичайно ж готової продукції, а не сировини) вигідно, то в спорті все якраз навпаки.

Якщо ж взяти спортивну економіку на міжнародному рівні, то приємно, що процеси глобалізації тут не проявляються так само чітко, як в інших галузях. Принаймні, столицею короля спорту, традиційного футболу досі є старий світ. А інтеграційні процеси в спорті підсилюють, в тому числі, і культурне, і економічне співробітництво між країнами.

Держава, яка має розвинену спортивну інфраструктуру, і, відповідно, високий людський потенціал, зможе розвивати власний туризм, готельний і ресторанный бізнес, сферу обслуговування. Те само відбудеться із збільшенням внутрішніх та зовнішніх інвестицій у засоби масової інформації та формуванням повноцінного ринку рекламних послуг.

Література:

1. Яковенко Р. В. Людський потенціал : економічний зміст, структура та характеристика / Роман Яковенко // Зовнішня торгівля : право та економіка. – К. : Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – 2008. – № 5 (40). – С. 126–130.
2. Яковенко Р. В. Фізичний розвиток як фактор відтворення людського потенціалу / Р. В. Яковенко, Д. В. Гіцеларь // Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29 листопада 2017 р. – Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2017. – С. 131–133.
3. Яковенко Р. Спортивные деньги или денежный спорт? / Р. Яковенко // Газета «Спорт-ревью». – 2004. – № 24 (416), 18.06. – С. 5.
4. Яковенко Р. Экономические закономерности профессионального спорта [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=428>. – Назва з титул. екрану.

Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку

Зайченко В. В.

кандидат наук з державного управління, доцент,

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ДЕМОГРАФІЇ ПРИ ОБЛІКУ ВВП ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасна наукова думка функціонує та розвивається з одного боку в умовах, що визначає сучасна суспільна парадигма та її економічна підсистема, та в реальних економічних умовах, з боку іншого. Домінуюча концепція гуманізації виробництва та ставлення до людини, як до найвищої цінності в усіх без виключення суспільних відносинах, знаходяться на одному полюсі світосприйняття сьогодення. На протилежному ж полюсі розташовано катастрофічне збільшення чисельності населення (за період з 1960 по 2000 рік кількість населення земної кулі подвоїлась і зараз становить більше, ніж 7 млрд. осіб), з їх дедалі зростаючими потребами.

Розглянемо роль демографічних показників у процесі розрахунку макроекономічних показників. Для кожної країни, глибоко індивідуальними є як тенденції відтворення населення, так і темпи суспільного відтворення. Найпоширеніший макроекономічний показник, валовий внутрішній продукт (ВВП), є величиною абсолютною, і такою, що не спроможна відбивати реальний рівень добробуту населення, а також ступінь ефективності використання природних і трудових ресурсів. Так, різні за кількістю мешканців країни, можуть мати приблизно рівні обсяги ВВП.

Коли йдеться про темпи економічного зростання, використовують відносні показники – динаміка ВВП співставляється з чисельністю населення. Але, у випадку якщо демографічний „занепад” відбувається більш швидкими темпами, ніж економічний спад, то навіть у цьому випадку, ми отримуємо економічне зростання. І навпаки, якщо обсяги виробництва зростають швидше, ніж чисельність населення – ми отримуємо зниження економічної активності [1].

При цьому, важливим є динамічний аналіз абсолютних показників кількості населення та обсягу ВВП. Якщо протягом декількох років, тенденційне зростання ВВП відбувається на тлі зменшення чисельності мешканців – доречно замислитись над правильністю розрахунків, умовами праці або структурою національного виробництва. Якщо ж зростання кількості населення супроводжується зменшенням обсягів відтворення, тоді йдеться про дедалі більше віддалення номінального ВВП від потенційного, що негативно характеризує економічний стан країни. Нормальною прийнято вважати ситуацію, коли і перший, і другий зазначені вище показники змінюються в одному напрямку.

Доречним при аналізі динаміки національного виробництва є методологічний перехід від застосування ВНП до ВВП, оскільки ВВП відображає обсяг виробництва на певній території, однією з характеристик якої є чисельність населення.

Однак, навіть співставлення обсягу ВВП із чисельністю населення не є показником, що характеризує рівень життя мешканців країни. В цьому аспекті велике значення мають система розподілу та перерозподілу доходів, рівень автоматизації виробництва, ступінь гуманізації виробництва та усіх проявів суспільного життя. Визначення реального рівня добробуту можливе лише за умов наявності „середнього класу”, частка якого в загальній структурі населення складатиме не менш, як 65%. В умовах наявності суттєвих розбіжностей в рівні отримуваних доходів, середні показники відображатимуть економічну дійсність лише декількох відсотків мешканців.

Приклад: у домі, де мешкає 20 сімей, 19 з них не мають особистого транспорту – а двадцять сім'я має 40 автомобілів. Результат розрахунку середнього показника: кожна сім'я в цьому домі має, в середньому, по 2 авта.

Неприпустимим є прагнення до зростання ВВП шляхом досягнення межі виробничих можливостей національної економіки через найповніше використання трудових ресурсів. Крім того, що це екстенсивний тип розвитку, таке ставлення до наявного людського потенціалу обмежує його „термін придатності до виробництва”, скорочує тривалість життя та погіршує відтворювальні можливості в економічному та демографічному вимірах.

Статеві-вікова структура населення використовується (або принаймні має використовуватись) як об'єкт дослідження макромаркетингу приватних і державних підприємств. Велику роль вона відіграє і в структурі державного замовлення та державних закупівель. Таким чином, здійснюється вплив на такі складові розрахунку ВВП за витратами: державні закупівлі та валові приватні внутрішні інвестиції у виробництво товарів, споживачами яких є представники різного віку та статі.

Крім того, слід зауважити, що регіон (або країна), чисельність населення в якому постійно зменшується, або є непрогнозованою, не може бути повноцінним економічним партнером для адміністративно-територіальних угруповань, що його оточують. По перше, обсяги експортно-імпорتنних операцій майже неможливо прогнозувати через нестабільність кількості майбутніх споживачів імпорту і виробників експорту; і по-друге, зниження кількості мешканців регіону, майже автоматично буде викликати зменшення обсягів зовнішніх та внутрішніх інвестицій до економіки регіону [3, с. 44]. Така ситуація ускладнює розрахунок чистого експорту.

Рівень міграцій населення, залежність вітчизняного виробництва від іноземного високоякісного персоналу та наявна перспектива втрати трудового потенціалу країни ставить під загрозу економічну безпеку держави та підвищує макроекономічні ризики.

Кількість населення, тобто споживачів, визначає таку складову розрахунку ВВП як особисті споживчі витрати, а також вона є демографічним чинником формування ринкового попиту. Рівень платоспроможності споживачів дозволяє розглядати чисельність населення як „якісний економічний” показник, тобто обсяг споживання, що здійснює певна кількість людей. З підвищенням обсягу споживання, „економічна якість” населення підвищується. Платоспроможність населення залежить, у тому числі, й від обсягу трансфертних платежів та рівня соціального захисту населення. Тому, отримуємо ситуацію, коли збільшення однієї складової ВВП (трансфертні платежі та виплати населенню) через демографічного посередника викликає збільшення іншої складової (споживання) [2, с. 185].

Врахування показників і тенденцій у демографічному секторі в процесі національного рахівництва, дозволяє не лише визначати порівняльні показники, а й зайвий раз звертати увагу на наявну чисельність населення. Не менш важливим є й визначення тенденцій щодо причин та динаміки смертності, темпів народжуваності й шлюбності тощо. Це дозволить адекватно реагувати на існуючий демографічний стан,

зокрема шляхом цільового перерозподілу наявного ВВП через фінансово-бюджетну, грошово-кредитну та зовнішньоекономічну політики, а також через політику доходів.

Література:

1. Яковенко Р. В. Роль демографічних показників у макроекономічному рахівництві [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=2648>. – Назва з титул. екрану.
2. Яковенко Р. В. Врахування демографічних показників у макроекономічному рахівництві як одна з передумов поліпшення демографічного стану / Роман Яковенко // Підприємництво, господарство і право. – К. : Інститут приватного права і підприємництва АПрН. – 2006. – № 11 (131). – С. 184–185.
3. Яковенко Р. В. Економічні важелі управління демографічним станом на рівні регіону / Роман Яковенко // Наук. праці Кіровоградського держ. техн. ун-ту : Економічні науки. – Кіровоград : КДТУ. – 2002. – Вип. 3. – С. 44–50.

Фоміна Т.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та оподаткування*

Пугаченко О.Б.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та оподаткування*

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

ОЦІНКА СИСТЕМ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ФОРМУВАННЯ ВЕЛИЧИНИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проблема розвитку системи внутрішнього контролю на рівні будь-якого промислового підприємства, полягає у виробленні комплексного, системного підходу і пов'язаних з ним методичних рішень, які б були здатні створити практичні умови для її впровадження та функціонування. В умовах інноваційного розвитку економіки України дана проблема набуває особливої актуальності, оскільки на злагоджене та ефективне ведення господарської діяльності визначальний вплив здійснює системи внутрішнього контролю [2, с. 107].

Проблеми оцінки системи внутрішнього контролю з точки зору його вдосконалення в організаційному та методичному аспектах на практичному рівні можна вважати нерозкритими. Окремі питання внутрішнього контролю операцій із формування величини додаткового капіталу висвітлені у роботі [3, с. 169-173], а резервного капіталу – у роботі [4, с. 194-197]. Одним із способів вирішення даної проблеми, на нашу думку, є впровадження у практику контрольної діяльності тестування. Тестування як інструмент оцінки системи внутрішнього контролю процесів матеріального забезпечення представлено у роботі авторів [2, с. 112-117]. Тестування застосовується для визначення відповідності предмета випробування заданим характеристикам. У завдання тестування не входить визначення причин невідповідності заданим вимогам. Тестування є одним із видів діагностики явища, яке перебуває у контрольному середовищі.

Значний вплив на функціонування суб'єкта господарювання здійснює склад та структура його активів. Джерелами формування активів підприємства є власні засоби

(власний капітал), позичені кошти (позичений капітал). Гарантією захищеності прав власників підприємства виступає власний капітал, зокрема зареєстрована його частина – статутний капітал.

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [1].

Сума власного капіталу відображається у I розділі пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) та включає у себе: зареєстрований (пайовий) капітал – рядок 1400 Балансу (Звіту про фінансовий стан); внески до незареєстрованого статного капіталу – рядок 1401 Балансу (Звіту про фінансовий стан); капітал у дооцінках – рядок 1405 Балансу (Звіту про фінансовий стан); додатковий капітал – рядок 1410 Балансу (Звіту про фінансовий стан); емісійний дохід – рядок 1411 Балансу (Звіту про фінансовий стан); накопичені курсові різниці – рядок 1412 Балансу (Звіту про фінансовий стан); резервний капітал – рядок 1415 Балансу (Звіту про фінансовий стан); нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – рядок 1420 Балансу (Звіту про фінансовий стан); неоплачений капітал – рядок 1425 Балансу (Звіту про фінансовий стан); вилучений капітал – рядок 1430 Балансу (Звіту про фінансовий стан); інші резерви – рядок 1435 Балансу (Звіту про фінансовий стан).

У таблиці 1 представлено авторську розробку тесту системи внутрішнього контролю операцій із формування величини власного капіталу.

Таблиця 1

**Тест системи внутрішнього контролю операцій
з формування величини власного капіталу**

№ з/п	Питання, які характеризують стан обліку та контролю операцій з формування величини власного капіталу	Відповідь	
		Так	Ні
1	Складові власного капіталу, які є у Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства:		
1.1	зареєстрований (пайовий) капітал		
1.2	внески до незареєстрованого статного капіталу		
1.3	капітал у дооцінках		
1.4	додатковий капітал		
1.5	накопичені курсові різниці		
1.6	резервний капітал		
1.7	нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		
1.8	неоплачений капітал		
1.9	вилучений капітал		
1.10	інші резерви		
2	Структура зареєстрованого (пайового) капіталу:		
2.1	статутний капітал		
2.2	пайовий капітал		
2.3	інший зареєстрований капітал		
2.4	внески до незареєстрованого статного капіталу		
3	Установчі документи є у наявності		
4	Установчі документи відповідають законодавчо визначеним вимогам		
5	Строки оплати мінімальної суми статного капіталу у разі реєстрації дотримано		
6	Джерелами формування статного капіталу є внески учасників у вигляді грошових коштів		

№ з/п	Питання, які характеризують стан обліку та контролю операцій з формування величини власного капіталу	Відповідь	
		Так	Ні
7	Джерелами формування статутного капіталу є внески учасників у вигляді необоротних активів		
8	Джерелами формування статутного капіталу є внески учасників у вигляді інших активів		
9	На підприємстві мали місце випадки зміни величини статутного капіталу протягом періоду, що підлягає перевірці		
10	Підприємство має в статутному капіталі іноземні інвестиції		
11	Підприємство випустило акції		
12	Статутний капітал є більшим за величину чистих активів підприємства		
13	На підприємстві акумулюються кошти, які надходять від засновників до реєстрації змін в установчих документах		
14	Аналітичний облік за субрахунком 402 «Пайовий капітал» ведеться за видами капіталу		
15	Пайовий капітал на підприємстві поділяється на пайовий і неподільний фонди		
16	Неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків і майна кооперативу (за винятком землі)		
17	На підприємстві ведеться Книга паїв		
18	Формування пайового капіталу відбувається у грошовій формі		
19	Формування пайового капіталу відбувається у формі, відмінній від грошової		
20	На підприємстві є у наявності установчі документи на предмет законодавчої дозволеності участі приватних підприємств у статутному капіталі підприємства		
21	На підприємстві проводились переоцінки активів		
22	Структура капіталу у дооцінках:		
22.1	дооцінка (уцінка) основних засобів		
22.2	дооцінка (уцінка) нематеріальних активів		
22.3	дооцінка (уцінка) фінансових інструментів		
22.4	інший капітал у дооцінках		
23	Поріг суттєвості для проведення переоцінки або відображення зменшення корисності об'єктів основних засобів визначається у розмірі 1% чистого прибутку (збитку) підприємства або 10% відхилення залишкової вартості таких об'єктів від їх справедливої вартості		
24	Справедливу вартість для цілей переоцінки основних засобів визначають суб'єкти оціночної діяльності		
25	На підприємстві мають місце випадки переоцінки раніше переоціненого активу		
26	Переоцінка нематеріальних активів здійснюється за методикою переоцінки основних засобів		
27	Структура фінансових інструментів:		
27.1	фінансові активи		
27.2	фінансові зобов'язання		
27.3	інструменти власного капіталу		
27.4	похідні фінансові інструменти		

№ з/п	Питання, які характеризують стан обліку та контролю операцій з формування величини власного капіталу	Відповідь	
		Так	Ні
28	Структура додаткового капіталу:		
28.1	емісійний доход		
28.2	інший вкладений капітал		
28.3	накопичені курсові різниці		
28.4	безоплатно одержані необоротні активи		
28.5	інший додатковий капітал		
29	На підприємстві була емісія цінних паперів		
30	У діяльність емітента корпоративних прав надходили додаткові внески		
31	На підприємстві були випадки викупу та подальшого перепродажу частки засновника товариства з обмеженою відповідальністю за ціною, що відрізняється від номінальної вартості вкладу		
32	Джерела формування накопичених курсових різниць		
32.1	курсів різниці, що виникли унаслідок погашення заборгованості засновником за внесками до статутного капіталу		
32.2	курсів різниці, що виникли у результаті заборгованості засновників за внесками до статутного капіталу у іноземній валюті		
33	На підприємстві були випадки безоплатного одержання необоротних активів		
34	На підприємстві дотримується розмір мінімальної величини резервного капіталу		
35	Розмір щорічних відрахувань у резервний капітал не є меншим за 5% суми чистого прибутку підприємств		
36	Здійснюється контроль цільового використання коштів резервного фонду		
37	На підприємстві прибуток (збиток) формується за даними бухгалтерського обліку		
38	Підприємство сплачує податок на дивіденди		
39	Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та за кожним засновником (учасником) підприємства		
40	Аналітичний облік вилученого капіталу ведеться за видами акцій (вкладів, паїв)		
41	Під час вилучення та перепродажу акцій дотримано переважне право акціонерів на придбання акцій, що продають інші акціонери цього товариства, за ціною та на умовах, які запропонував акціонер третій особі, пропорційно до кількості акцій, що належать кожному з них		
42	Публічне акціонерне товариство пройшло процедуру включення акцій до біржового списку хоча б однієї фондової біржі		
43	Викуп акціонерним товариством розміщених ним цінних паперів здійснюється на підставі рішення загальних зборів за згодою власників таких акцій.		
44	Викуплені акції анулюються, якщо вони не реалізовані протягом 1 року		

Джерело: авторська розробка

Оцінка відповідей на питання даного тесту надасть можливість внутрішнього контролеру з'ясувати обсяги роботи, спланувати порядок проведення контролю порядку формування власного капіталу, визначити слабкі сторони, призначити відповідальних та у цілому оцінити стан обліку власного капіталу підприємства.

Література:

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 від 07 лют. 2013 р. № 73 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 05.04.2019)
2. Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. за редакцією Давидова Г. М. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : монографія. Кіровоград, 2014. 200 с.
3. Фоміна Т. В. Внутрішній контроль операцій із формування величини додаткового капіталу. *Облік і контроль в управлінні підприємницької діяльністю* : Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2018. С. 169-173
4. Фоміна Т. В. Внутрішній контроль операцій із формування величини резервного капіталу *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні* : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С.194-197.

Спірідонов Д.С.
аспірант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЗДІЙСНЕННІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах, динамічних змін і постійного розвитку економіки, перед власниками і керівниками підприємств постає питання швидкого реагування на можливі зміни умов здійснення підприємницької діяльності. Аби забезпечити таку адаптивність до різних змін, на підприємстві обов'язково необхідно запроваджувати ефективну систему внутрішньогосподарського контролю. Одним з таких напрямки інноваційного розвитку підприємства може стати розробка облікової політики на підприємстві.

Для здійснення внутрішньогосподарського контролю, який дозволить ефективно керувати структурними підрозділами підприємства необхідна відповідно деталізована облікова інформація.

У загальній сукупності економічної інформації, яка використовується у процесі управління підприємством, провідна роль належить даним бухгалтерського обліку. Це пов'язано зі специфікою бухгалтерського обліку, який, з одного боку, формує дані належного рівня достовірності, а з іншого – повну картину щодо кругообігу засобів у всіх життєвих процесах підприємства.

Формування облікової політики підприємства дозволяє максимально відкоригувати теорію бухгалтерського обліку до практичних вимог сьогодення.

Поняття облікової політики є порівняно новим для вітчизняної науки. Його поява у національній системі бухгалтерського обліку та офіційне закріплення зумовлені процесами реформування бухгалтерського обліку відповідно до ринкових умов шляхом гармонізації його з міжнародними стандартами.

Облікова політика являє собою вибір підприємством конкретних методик, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з встановлених правил і особливостей діяльності (організаційних, технологічних, чисельності і кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення).

Вона визначає методологію відображення оцінки майна і господарських операцій на основі бухгалтерського обліку по журнально-ордерній або іншій формі, своєчасність і достовірність фінансової звітності органам, що передбачено законодавством і установчими документами та відповідно Міжнародним стандартам фінансової звітності та Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку. Облікова політика є складовою частиною фінансової політики підприємства. Вона визначає методи обліку активів, витрат, доходів і т.д. Встановлені нею границі суттєвості в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності використовуються службами внутрішнього і зовнішнього аудиту.

Складовими облікової політики на найнижчому рівні є об'єкти та елементи. Під об'єктом облікової політики розуміють будь-яку норму або позицію підприємства з організації та ведення бухгалтерського обліку, щодо якої існують альтернативні варіанти застосування.

Елемент облікової політики - це можливі методичні прийоми, способи та процедури, що обираються з числа загальноприйнятих з урахуванням особливостей діяльності підприємства.

Розробка облікової політики здійснюється після аналізу фінансового стану. На стадії розробки облікової політики обґрунтовуються варіанти тих чи інших положень та здійснюється вибір між можливими альтернативами, наприклад:

1. Методів списання сировини і матеріалів на виробництво продукції;
2. Варіантів списання малоцінних і швидкозношуваних предметів;
3. Методів оцінки незавершеного виробництва;
4. Методів амортизації основних засобів;
5. Варіантів формування ремонтних, резервних, страхових фондів;
6. Способів калькулювання собівартості продукції та ін.

При цьому здійснюється оцінка раціональності вибору та обґрунтувань кожної з обраних альтернатив, що здійснені на стадії розробки облікової політики, та проводять контроль її дотримання на практиці.

Враховуючи вищевказане, при формуванні підходів до організації обліку і контролю, які відповідатимуть вимогам управління і сприятимуть ефективному господарюванню, беручи до уваги різноманіття умов функціонування підприємства, варто забезпечувати систему внутрішньогосподарського контролю такою інформаційною базою у вигляді елементів облікової політики, яка надасть повні, достовірні і необмежені можливості для розробки своєчасних оптимальних управлінських рішень з належним впливом на керований об'єкт.

Таким чином, в сучасних ринкових умовах якісна та ефективна система внутрішньогосподарського контролю, яка повністю відповідає запитам управлінців і сприяє ефективному функціонуванню підприємства, постійному зростанню економічного потенціалу і конкурентоспроможності на ринку, безпосередньо залежить від повноти інформаційного забезпечення.

Література:

1. Положення Про облікову політику підприємства: Лист Міністерства фінансів України від 21.12.05 р. № 31-34000-10-5/27793 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=58984&cat_id=34931

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0635201-13>
3. Шпанковська Н.Г. Внутрішньогосподарський контроль: Навч. посібник / Н.Г. Шпанковська, О.С. Білова, О.І. Канська. - Дніпропетровськ: НМетАУ, 2012. 154 с.
4. Внутрішньогосподарський контроль. Конспект лекцій для студентів спеціалізації “Контроль і ревізія” спеціальності 8.050106 денної форм навчання / Укл. Дікань Л. В., Шульга Н. М. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2005. 60 с.

Ігнатенко О.Ф.

магістр групи ООА-17М 1.9

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Прискоренню інформатизації в Україні заважають суттєві проблеми, а саме: низький рівень фінансування Національної програми інформатизації (НПІ), недоліки державного управління, недостатня координованість дій органів влади (насамперед у формуванні та виконанні завдань і проектів НПІ та галузевих і регіональних програм інформатизації), розпорошення фінансових витрат по різних цільових програмах, відсутність системного підходу та єдиного обліку інформаційних ресурсів і стандартів обміну інформацією, слабкість механізмів стимулювання регіональної інформатизації тощо. Процеси інформатизації у більшості відомств проходять за межами НПІ, що призводить до їхньої неконтрольованості з боку Генерального державного замовника НПІ. В наслідок цього виникають проекти, що частково або повністю дублюють один одного, порушується послідовність їхнього виконання та ускладнюється забезпечення відповідності єдиним стандартам [4].

Проведені дослідження показали, що наявні у більшості міст України фрагменти систем інформаційного забезпечення місцевих органів влади через відсутність єдиних підходів і стандартів та спрямованість лише на вирішення окремих завдань не можуть служити основою для створення єдиної інформаційно-аналітичної системи регіону [2, с. 54].

Успішне проведення економічних реформ в Україні вимагає надання їм інноваційного характеру, однак сама інноваційна активність гальмується через проблеми, серед яких вирізняється проблема недостатньо ефективного впровадження на великих підприємствах нових технологій через нестачу обігових коштів та управлінську інертність. Малі підприємства, які є більш мобільними у своїй діяльності та розвитку, можуть створювати нові виробництва на базі інновацій, але нерозвинуте партнерство "винахідник – підприємець – інвестор" гальмує цей процес.

Роль малого підприємництва в перехідній економіці визначається швидкою окупністю затрат, широкою свободою ринкового вибору, високими темпами економічного розвитку, збалансованою структурою та високоякісною характеристикою ВВП, насиченістю економіки товарами, послугами та додатковими робочими місцями тощо.

Розвиток малого та середнього підприємництва є необхідною умовою переходу економіки країни на ринкові засади господарювання, ефективної реструктуризації

виробництва, вирішення проблем зайнятості та зростання рівня життя населення. Без розвитку малого підприємництва неможливе формування середнього класу, тобто створення надійного фундаменту демократичного суспільства.

Малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби та характеризується найшвидшим обігом капіталу. Світовий досвід показує, що ефективність виробничих капіталовкладень у мале та середнє підприємство у два-три рази вища і за обсягом коштів, і за терміном віддачі. В рамках переходу на ринкові засади господарювання основним завданням держави є перехід на інноваційну модель розвитку з метою завершення структурної перебудови економіки, прискорення темпів її зростання та досягнення високої конкурентоспроможності на світовому ринку шляхом збільшення частки експорту високотехнологічної продукції, поступового імпортозаміщення та розумного використання всіх ресурсів.

У зв'язку із цим виникає необхідність активізації інноваційної діяльності в малому підприємстві та уточнення її економічної сутності. Щодо інноваційної діяльності, то малі та середні підприємства мають певні переваги і, зокрема, значні можливості для більш глибокої спеціалізації. Як правило, це спеціалізація на пошуку та розробці нових технологічних ідей. Швидкому поширенню нововведень сприяють різноманітні форми контактів і співпраці між малими фірмами-інноваторами та великими корпораціями, причому останні на початковій стадії розробки нововведень дають малим інноваційним фірмам позики в обмін на докладну інформацію про розробки.

Підвищення інноваційного потенціалу малих та середніх підприємств є одним із головних напрямків державної політики щодо підтримки малого і середнього бізнесу у Європейському Союзі. Практикується також пряма підтримка розробки інноваційних продуктів та процесів через надання підприємствам грантів, пільгових кредитів і консультативної та інформаційної підтримки через мережу інкубаторних технологій. Важливу роль у підтримці інноваційних малих та середніх підприємств відіграє сприяння активному використанню електронної торгівлі. Інтернет-технології є ще одним прикладом застосування досягнень науково-технічного прогресу для розвитку малого і середнього бізнесу. Електронна торгівля за схемою “підприємство – споживач” надає малим і середнім підприємствам можливості для збільшення присутності на національних і світовому ринках за рахунок усунення бар'єрів місця і часу.

Оскільки підтримка інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу має надзвичайно важливе значення – державне та регіональне – нагальною проблемою є створення регіональної інноваційної інфраструктури, важливим елементом якої виступають структури підтримки трансферу технологій та комерціалізації науково-технічних розробок. Проблеми ефективного трансферу технологій постійно перебувають у полі зору європейської Комісії: протягом останніх років за її сприяння у країнах Європи було створено десятки центрів трансферу технологій, які щорічно здійснюють трансфер технологій на мільйони євро. Важливим при цьому є принцип поєднання державної підтримки та приватної ініціативи, адже діяльність центрів трансферу технологій з часом починає все більше переходити на комерційні засади – до неї залучаються приватні компанії, що професійно працюють на ринку технологічного трансферу.

В аспекті інноваційного розвитку Кіровоградська область не займає високих позицій. Як підкреслюється у Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року [3], промисловість області забезпечує 21,7 % валової доданої вартості, яка створюється в області.

Стратегічно важливими для економіки області є машинобудування та харчова промисловість – галузі, якими забезпечується найбільша частка валової доданої вартості. У загальному обсязі реалізованої промислової продукції області харчова промисловість складає 56,6 %, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря - 12,9 %, машинобудування - 9,1 %, металургія - 9,0 %, добувна промисловість – 3,6 %.

Продукція промисловості забезпечує важливу частку товарного експорту області. Найвагомішими експортними позиціями у 2014 році були жири та олії тваринного або рослинного походження (55 % у структурі експорту товарів області), машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання (10,7%), продукти рослинного походження (10 %), готові харчові продукти (15,5%), мінеральні продукти (3,7%).

На думку фахівців Кіровоградської обласної ради [1], серед проблем інноваційного розвитку регіону особливо є такі:

1) відсутність налагодженої та ефективної координації дій заінтересованих сторін (центральної та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань підприємців, міжнародних організацій та проектів міжнародної технічної допомоги, що діють на території України);

2) нестабільне регуляторне середовище, в якому функціонують суб'єкти малого і середнього підприємництва;

3) низький рівень прямих іноземних інвестицій;

4) обмеженість доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до ресурсів (фінансових, майнових, природних тощо);

5) обмежені можливості бюджетного фінансування розвитку малого і середнього підприємництва;

б) нерозвиненість мережі інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва як потребам малого і середнього підприємництва так і кількості і якості надання послуг.

В Стратегії розвитку Кіровоградської області на період до 2020 р. [3] та Регіональній програмі розвитку малого та середнього підприємництва у Кіровоградській області на 2019–2021рр. [1] визначені завдання та пріоритетні напрямки розвитку області з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, окреслено координацію дій облдержадміністрації та обласної ради з центральними органами виконавчої влади, спрямованих на реалізацію стратегічних завдань і заходів. Основною метою Регіональної програми розвитку малого та середнього підприємництва Кіровоградської області на 2019-2021 роки є забезпечення:

– реалізації державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності;

– вдосконалення процесу надання адміністративно-дозвільних процедур, спрямованого на максимальне зменшення фінансових і часових витрат підприємців;

– стимулювання розвитку підприємницької діяльності шляхом надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємництва;

– активізації інноваційної діяльності у промисловому комплексі області;

– підвищення конкурентоспроможності місцевих товаровиробників, створення умов для інвестиційно-інноваційної активності;

– сприяння створенню та підтримки існуючої інфраструктури малого та середнього підприємництва, яке передбачає розширення мережі та сприяння розвитку існуючої інфраструктури підтримки підприємництва

В Україні вже давно проголошено інноваційне спрямування економіки. Важливою складовою інноваційної стратегії повинна стати дієва інформатизація, що, зокрема, передбачає формування цілісного відкритого інформаційного середовища, інтегрованого у національні та світові мережі, та буде обслуговувати всіх учасників інноваційного процесу.

Таке інформаційне середовище має задовольняти не тільки вимоги з боку вищих органів державної влади та місцевого самоврядування, але й інтереси розвитку відкритого інформаційного суспільства та загальноєвропейської інтеграції. Це дасть можливість повного об'єднання інформаційних ресурсів та їхніх інформаційно-аналітичних складових при вирішенні завдань різного рівня складності та забезпечить ефективну підтримку управлінських рішень.

Україна може отримати можливість створення стратегічних альянсів з найбільшими зарубіжними операторами ринку та доступ до баз даних, бірж, фондів венчурного капіталу та інших інформаційних та фінансових ресурсів.

Література:

1. Регіональна програма розвитку малого та середнього підприємництва Кіровоградської області на 2019-2021 роки. URL: http://www.kr-admin.gov.ua/DPI/Ua/2018/s21rish_29101805.pdf (дата звернення: 2.04.2019).
2. Сенченко В. В. Питання інформатизації органів місцевого самоврядування. Економіст. 2007. № 9 (251). С. 54-55
3. Стратегія розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року. URL: http://economika.kr-admin.gov.ua/files/strategy_2020.pdf (дата звернення: 2.04.2019).
4. Янченко З. Б. Інформаційно-аналітичне забезпечення інноваційних підприємств Житомирського регіону. Вісник THEU. 2011. № 5-1. С. 316-323.

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ „ЧИСТОЇ” НАУКИ

Світ змінився, і сталося це тоді, коли свідомість капіталістичного суспільства була жорсткою і незворотно травмована ілюзією безпеки використання досягнень науково-технічного прогресу. Абсолютно правильно було сказано свого часу: „що б не робив вчений – він робить зброю”. І якщо пересічному обивателю досить складно розгледіти в електробритві спустошувача земельних надр, а в газонокосарці побачити руйнівника озонового шару атмосфери, то наслідки розщеплення атома вже встигли повалити в жах не один мільйон „Homo Sapiens” [1].

Людство, в своїй переважній більшості, давно вже не цікавлять ідеї загального братерства, любові та справедливості. Розвиток світової філософії трагічно закінчився максимальною концентрацією прагматизму в свідомості біосоціума. Пізнання загальних принципів буття нікому не потрібно, потреба відчувається лише в прикладних елементах науки, які сприяють спрощенню фізичного існування людського організму без докладання до цього жодних зусиль. При цьому, діяльність вчених, які не прагнуть до власного збагачення, загального визнання або хоча б отримання наукового ступеня, сприймається суспільством поблажливо-співчутливо, хоча саме такий вид розумової діяльності слід вважати „чистою” наукою.

Свою негативну роль у загальній пасивності роду людського зіграв розвиток Інтернету. Ту інформацію, знання і наукові досягнення, за які люди свого часу віддавали життя, тепер можна отримати за допомогою простого натискання пальцем клавіатури, маючи при цьому мінімальну кількість грошових знаків. Мінімізація культурних потреб і потреб у розвитку своїх розумових здібностей ведуть до тотальної культурної деградації, яку всіляко культивують більшість засобів масової інформації та масова культура [2, с. 33].

Комерціалізація наукових досліджень, викликана розвитком світової ринкової економіки, і крах спроби формування повноцінного суспільної свідомості опустили людство нижче ще на один щабель свого розвитку, в черговий раз відсунувши на невизначений термін створення на Землі ноосфери, або сфери чистого розуму.

Розвиток науки і техніки, який призвів до глобалізації світової економіки, викликав бурхливе обурення тих жителів Землі, які все ще намагаються думати і жити не лише сьогоднішнім днем.

Однією з проблем, що стоять перед людством найбільш гостро, є проблема перенаселення. За період з 1960 по 2000 рік (тобто за сорок років), чисельність населення Земної кулі подвоїлася і зараз становить більше семи мільярдів осіб. Подальші прогнози щодо збільшення чисельності населення обіцяють ще більш бурхливе зростання. Причому збільшення чисельності відбувається за рахунок монголоїдної та негроїдної раси, в той час, як народності європейського типу поступово вимирають. Парадоксальним є той факт, що поступово зникає з обличчя планети саме найбільш науково-технічно розвинена раса.

Ресурси, необхідні для існування людини, як відомо, обмежені. І, доволі незабаром, з концепцією гуманізму доведеться розпрощатися, бо треба буде вирішувати, кому саме жити далі. Після повного усвідомлення неминучості цього фактора слід очікувати максимальної активізації наукової діяльності, прикладної і неминучої, але ніяк не щирої і природної.

Проблема екології, безпосередньо викликана науково-технічним прогресом, за допомогою нього ж і може бути вирішена. І проблема тут не в науці, а в людській жадібності і непередбачливості.

Ключова перешкода еволюції полягає, в першу чергу, в теоретизації більшості напрямків сучасної науки. Достатньо лише замислитись, скільки сотень тисяч (мільйонів?) людей на Землі мають вчені звання, працюють над їх отриманням або ж займаються прикладними науковими дослідженнями. Проте, незважаючи на їх величезну кількість, людству не вдалося перемогти хвороби, голод і злидні; зробити щасливою хоча б одну людину [2, с. 34]. Офіційна наука перетворилася на ширму, за якою ховаються прагнення до наживи, соціального зростання і особистісні комплекси неповноцінності.

У той же час, чиста наука, що має психоделічний (в даному контексті – *самодостатній, метафізичний*) характер, стоїть осторонь від суспільного життя, незважаючи на свою корисність і актуальність. Часто-густо це відбувається внаслідок корумпованості національної науки, або ж в результаті спростування основних постулатів сформованого наукового світогляду.

Література:

1. Яковенко Р. Чистая наука, психоделия и глобализация [Електронний ресурс] / Р. Яковенко. – Режим доступу : <http://tusovka.kr.ua/news/2017/07/03/chistaja-nauka-psihodelija-i-globalizatsija>. – Назва з титул. екрану.
2. Яковенко Р. Психоделия чистой науки / Р. Яковенко // Журнал Порог. – 2002. – № 2. – С. 33–34.

Селіщева Є.В.

аспірант

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР

Забезпечити сталий розвиток будь-якої сфери на інноваційній основі можливо тільки з використанням новітніх технологій виробництва та організаційно-управлінських нововведень. Різноманітні кризи останнього часу характеризують несталість сучасної моделі розвитку. Важливий недолік класичної моделі – це абсолютизація економічного зростання не на користь вирішенню соціальних і екологічних проблем. Це призводить до пошуку альтернативних шляхів розвитку шляхом реалізації концепції сталого розвитку. За своєю сутністю вона здатна виконати роль базису формування оновленої цивілізації, оскільки забезпечує зняття суперечностей між досягненням цілей гармонійного соціально-економічного розвитку та ідеологією перманентного зростання.

Розвиток підприємництва та створення сприятливого середовища для цього є першочерговою задачею держави [2]. Перехід до сталого розвитку пов'язаний з використанням управлінських технологій формування перспективних траєкторій розвитку, стимулювання розвитку інноваційної діяльності на рівні підприємств, галузей економіки і національної економіки в цілому. Це сприяє появі складних організаційних об'єктів, які можуть об'єднувати установи і підприємства різних масштабів, галузей і форм власності, в яких одночасно можуть застосовуватися різні підходи до організації управління, що вимагає відповідного інформаційного забезпечення.

Вдосконалення механізму інформаційного забезпечення інноваційно-інтегрованих структур при формуванні єдиного інформаційного простору можна розглядати як цілісну систему, результатом функціонування якої є новітні ідеї та оригінальні технології. Особливість завдання цього напряму полягає в його технологічній складності та пов'язана з необхідністю оброблення великого обсягу різноманітної інформації, що надходить зі значної кількості джерел, високими вимогами до оперативності й форм її надання, достовірності, актуальності та безпеки.

Об'єднання суб'єктів господарської діяльності та вищих навчальних закладів у єдину структуру за відсутності лінійної підлеглості між ними можливо при включенні їх в єдиний економічний, соціальний і освітній простір, який сформований на основі інноваційної ідеології. Це обумовлює необхідність розробки й впровадження дієвих заходів щодо активізації взаємодії підприємств та вищих навчальних закладів [1]. Цей процес передбачає наявність значної кількості учасників, а також технічних, організаційних та ресурсних завдань, рішення яких припускає нетривіальні підходи і підвищені витрати. Це обумовлює доцільність використання підходу, який ґрунтується на економічних принципах інтеграції ресурсів, визначенні загальних інтересів і точок взаємодії між усіма учасниками інноваційної діяльності. При цьому діяльність кожного з елементів повинна бути спрямованою на рішення певного круга завдань, що виключає дублювання функцій окремих елементів структури та забезпечує реалізацію оптимальної моделі взаємодії.

Для забезпечення підприємств високоякісним інформаційним забезпеченням необхідно залучати високваліфікованих фахівців з вищих навчальних закладів, наділяти їх повноваженнями, створювати прийнятні умови для їх роботи.

Література:

1. Левченко О.М. Активізація співпраці роботодавців та ВНЗ як чинник удосконалення стратегії розвитку підприємств машинобудування [Електронний ресурс] / О.М. Левченко, О.В. Ткачук // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2013. - Вип. 23. - С. 395-401. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2013_23_59
2. Шалімова Н.С. Розвиток підприємництва в Україні та вплив системи оподаткування на позицію України в міжнародних рейтингах [Електронний ресурс] / Н.С. Шалімова, Г.І. Кузьменко // Стратегія розвитку України. - 2017. - № 1. - С. 145-151. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2017_1_31.

Швиданенко Д.В.

Завідувач сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Кіровоградського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

РОЛЬ ОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах забезпечення економічної безпеки держави виступає одним зі стратегічних завдань. На виконання зазначеного завдання повинна бути спрямована діяльність усіх суб'єктів держави, що дозволить забезпечити комплексний характер захисту від загроз економічній безпеці, максимально нівелювати негативні чинники впливу.

Економічна безпека – це сукупність умов, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення, здатність економіки забезпечувати ефективно задоволення ендогенних та екзогенних суспільних потреб [5].

Формування системи національної економічної безпеки повинно здійснюватися, виходячи з цілей і принципів забезпечення економічної безпеки, шляхом розробки ефективних механізмів, які регулюють стосунки в сфері економіки, створення державних інститутів в цій сфері, визначення основних напрямків та інструментів їхньої діяльності, а також налагодження системи контролю за цією діяльністю [3].

Як відзначає Гбур З.В., держава та її інститути (вищі органи державної влади та посадові особи, функціональні й галузеві міністерства, відомства, місцеві державні адміністрації, податкові, прикордонні, митні та інші правоохоронні органи); органи місцевого самоврядування виступають головними *суб'єктами* забезпечення економічної безпеки. Саме вони здійснюють виконання основних функцій у цій сфері через такі органи державної влади, як законодавча, виконавча та правоохоронні органи влади, які представлені суб'єктами державної системи. Також у забезпеченні економічної безпеки держави беруть участь суб'єкти недержавної системи, представлені приватними господарськими організаціями та інститутами громадянського суспільства у вигляді політичних партій, профспілок та безпосередньо громадян України [1].

Об'єктами економічної безпеки є власне економічна система країни; окремі сфери діяльності: військової, соціальної, політичної, правової, інформаційної та ін.; суспільство з його інститутами, організаціями, фірмами, підприємствами; особистість (індивід) [4].

До основних відмінних характеристик економічної безпеки можуть бути вінесені наступні (рис. 1).

Рис. 1. Основні відмінні характеристики економічної безпеки

Джерело: складено за [2, с. 15].

Одним з актуальних напрямів забезпечення економічної безпеки держави в цілому та окремих суб'єктів господарської діяльності є кваліфіковане проведення оціночної діяльності. Відповідно до «Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» [6], проведення відповідно до законодавства оцінки майна, майнових прав та здійснення професійної оціночної діяльності належить до основних завдань Експертної служби МВС України.

Вважаємо, що ключовими *напрямами* забезпечення ефективної оціночної діяльності в Україні виступають:

- чітке дотримання положень, норм та вимог вітчизняного законодавства у сфері проведення оціночної діяльності;
- дослідження кращого світового досвіду у сфері проведення оціночної діяльності та вивчення перспектив і можливостей його використання в Україні;
- високий фаховий рівень посадових осіб, задіяних при здійсненні оціночної діяльності, та постійне підвищення їх кваліфікації;

- використання в процесі проведення оціночної діяльності сучасних засобів і можливостей новітніх інформаційно-комунікативних технологій;
- забезпечення надійності, повноти та релевантності інформації, яка використовується в процесі оціночної діяльності.

Література:

1. Гбур З.В. Основні функції держави у сфері забезпечення економічної безпеки. Актуальні проблеми державного управління. 2017. №2(52). С. 1-9.
2. Економічна безпека України: монографія/ [Федоренко В.Г., Грищенко І.М., Новікова О.Ф., Ольшанська О.В., Мельник А.О., Воронкова Т.Є., Денисенко М.П., Фащевський М.І., Махія Р.А., Джинчарадзе Н.Г., Гайдучський І. П., Борецька Н.П., Малютін О.К., Бреус С.В., Палиця С.В., Федоренко С.В., Грищенко А.І, Янковець Т.М., Шацька З.Я., Фокіна-Мезенцева К.В., Сидорчук О.Г., Кузнецова А. І., Пінчук Ю.Б., Пясківська М.С.]; за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенко, Т.Є. Воронкової. К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.
3. Акімова Л.М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. №10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>.
4. Мандзіновська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. Наукові записки. 2016. №2(53). С. 159-166.
5. Попадинець Н.М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 2(118). С. 20-23.
6. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України, затв. Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 р. №1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.

Вакуленко Д.О.
студент групи АГ-16-1,
Доренський О.П.
доцент, кандидат технічних наук
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах основним засобом зростання і розвитку економік у довгостроковій перспективі стають досягнення науково-технічного прогресу та інновації. Надзвичайної актуальності набуває пошук нових технологій, здатних забезпечити підвищення ефективності функціонування аграрної галузі в умовах збіднення природних ресурсів. На сьогодні постійне впровадження новітніх розробок є реальною запорукою сталого розвитку сільського господарства. У зв'язку з цим особливої уваги вимагає питання виявлення позитивних та негативних наслідків впровадження передових агроінноваційних технологій, як запорука ефективного виявлення та усунення загроз технологічній безпеці аграрної галузі [1].

У наш час сільське господарство потребує оптимізації виробництва з метою одержання максимального прибутку, раціонального використання ресурсів, у тому числі природних, захисту навколишнього середовища. Воно набуває нових особливостей. Звичайне сільське господарство перетворюється на “точне”, яке

передбачає ефективне та раціональне керування процесами росту рослин відповідно до їх потреб у поживних речовинах й умовах зростання .

Врожайність сільськогосподарської культури на різних ділянках одного й того ж поля не буває однаковою. На показники врожайності впливають такі фактори, як: якість ґрунту (родючість, кислотність); дози й види добрив; топографія місцевості; наявність лісосмуг; технологія посіву, догляду за сільськогосподарською культурою, збирання врожаю; якість насіння; хвороби, шкідники сільськогосподарських рослин; погодні умови. Порівнюючи ті чи інші характеристики полів з картами врожайності, фахівці господарства можуть виявляти причини нерівномірної врожайності сільськогосподарської культури на полі (окремі ділянки поля більше продуктивні, ніж інші) і після того вживати необхідних заходів.

Знаючи карти врожайності, ґрунтові й інші характеристики полів, використовуючи глобальну позиційну й географічну інформаційну системи, датчики, автоматичні пристрої робочих частин машин, вже є можливість встановити програму руху машинного агрегату (наприклад, з метою поливу) і по заданих програмах вносити на конкретну ділянку поля відповідну кількість води з певними домішками у необхідних пропорціях [3].

Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності аграрних підприємств зумовлюють зміну робочих місць, зокрема створення автоматизованих робочих місць. Революція в інформаційних технологіях, яка відбувається сьогодні – глобальний процес, що створює нові можливості в професійній діяльності. В сучасних умовах лідируючі позиції можна зайняти тільки за умови широкого використання інформаційних технологій. Прийняття обґрунтованих рішень знаходиться в прямому зв'язку від того, який обсяг інформації надходить та як вона використовується. Для того, щоб використовувати її результативно, потрібно навчитися накопичувати, узагальнювати, оволодівати інформацією як про внутрішнє, так і про зовнішнє по відношенню до організації, підприємства чи установи середовище. Головним завданням є постійна адаптація до динамічного зовнішнього середовища.

При переході до вищого рівня управління в аграрному підприємстві необхідні інші методологічні підходи до організації і обробки даних отриманих в дослідях, які повинні базуватись на принципах системного підходу до вивчення об'єкту досліджень.

Сучасна економічна ситуація диктує аграрним підприємствам новий підхід до організації внутрішнього планування. За залучення іноземних інвесторів усе частіше необхідним є бізнес-план, який би відповідав міжнародним стандартам і був адаптований до наших умов. Тому виникає потреба в покращенні механізму бізнес-планування із застосуванням при цьому сучасних інформаційних технологій [4].

Найоптимальнішим варіантом для бізнес-планування в аграрному підприємстві є використання комп'ютерної програми Project Expert, яка має не лише дружній інтерфейс, а й дає можливість користувачу описати практично будь-який інвестиційний проект, будь-яку схему фінансування, враховує ризики проекту.

Project Expert дозволяє представляти результати розрахунків у вигляді готових розділів бізнес-плану. Програма Project Expert має декілька рівнів:

- перший рівень – Project Expert призначений для розробки стратегічного плану розвитку підприємства. Він включає процедури опису підприємства, його баланс, плани збуту і виробництва, фінансові звіти та інше.
- другий рівень – Project Expert Professional дозволяє не тільки здійснювати фінансове планування підприємства або проекту, але й контролювати виконання планів. Крім того, цей рівень дозволяє здійснювати фінансове планування і контроль групи проектів. Для цього в програмний комплекс включено

додатковий модуль Project Integrator, який дозволяє розраховувати загальний потік коштів для групи проектів і розраховувати загальні критерії ефективності.

- третій рівень – Project Expert Holding призначений для фінансового планування і контролю діяльності крупних корпорацій [2].

Використання сучасних інформаційних технологій у діяльності аграрних підприємств з метою збору, зберігання, перетворення і систематизації інформації має велике значення для корегування технологій управління у сільському господарстві, а також поточного та довгострокового планування й прогнозування економічних явищ. Завдяки широкому використанню сучасних інформаційних технологій вдається досягти кращих результатів в аграрному секторі. Врожаї стають кращими, продукція – якіснішою.

За рахунок інтенсивних технологій ведення вітчизняного сільськогосподарського виробництва можна досягти збільшення виробництва валової продукції, покращити її якість, скоротити витрати ресурсів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності та прибутковості агровиробництва. Тому необхідність фінансування впровадження електронної техніки в агропромисловий комплекс, підготовки кадрів, здатних створювати й застосовувати інформаційні технології в сільському господарстві, є очевидною.

Література:

1. Крачок Л.І. Новітні технології у сільському господарстві: проблеми і перспективи впровадження / Л.І. Крачок // Сталий розвиток економіки. – 2013. – Вип. 20. – С. 224-231.
2. Загальна характеристика програми Project Expert [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1326/42/1/2/>
3. Єдамова А.М. Застосування сучасних інформаційних технологій у сільському господарстві.
4. С.І. Тищенко. Використання інформаційних технологій у діяльності аграрних підприємств / С.І. Тищенко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. № 3. Серія „Економічні науки”.

Юрченко О.В.

асистент

*Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ СОЦІАЛЬНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасна філософія суспільного розвитку – це філософія сталого розвитку, яка передбачає гармонічний розвиток економіки, соціальної сфери та екології. Сталий розвиток (англ. Sustainable development) – загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.[3] Більшість науковців акцентують увагу на тому, що людина не економічний суб'єкт а соціальний. Відповідно значна увага у суспільстві приділяється соціальній сфері, що безпосередньо пов'язано із формуванням та реалізацією соціальною політикою на різних рівнях управління. Відповідно до соціальних запитів суспільства є необхідним

інформаційне забезпечення. У цьому зв'язку постала нагальна потреба розгляду нетрадиційних для «економічного» суспільства об'єктів обліку і контролю, а саме соціальних витрат.

Соціальна сфера відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку будь-якого суспільства. Зокрема, вона формує моральні та духовні цінності членів суспільства, є джерелом забезпечення здоров'я нації, збільшення середньої тривалості життя, покращення демографічної ситуації, відвернення молоді від згубних звичок, зниження рівня злочинності у суспільстві, забезпечує соціальну стабільність, а також створює підґрунтя для науково-технічного прогресу та сприяє економічному зростанню держави. У цьому зв'язку інформаційне забезпечення управління соціальними витратами має важливе стратегічне значення.

Інформація соціального характеру в системі бухгалтерського обліку відображується на рахунках та надає можливість оцінити якісний рівень життя працівників, стан навколишнього середовища. Проте в умовах сучасної облікової системи це не реалізовано. Проблемним є те, що на рівні суб'єктів господарської діяльності відсутня система рахунків для обліку соціальних витрат та їх узагальнення, що унеможливує їх планування та управління ними, що визначає доцільність обґрунтування напрямів формування системи обліку та контролю соціальних витрат.

Наступною проблемою інформаційного забезпечення управління є відсутність теоретичного підґрунтя обліку соціальних витрат, що негативно позначається на методології обліку та контрольній практиці. Перспективним є розвиток етичної облікової теорії та реалізація концепції інтегрованої звітності, яка крім фінансових показників включає соціальні і екологічні. Такий підхід має бути реалізовано як на макро так і на мікрорівні. [2; с. 203]

Проблемним також є те, що у фінансовій та статистичній звітностях не представлено узагальнення соціальних витрат. У більшості статистичних звітів в частині соціальної інформації наводиться лише загальна кількість працюючих на підприємствах, їх заробітна плата, кількісний і якісний склад. Практично відсутня інформація, яка дозволяє оцінювати параметри соціальних витрат, джерела їх фінансування та ефективність. Існуючі форми звітності відображають окремі сторони діяльності підприємства, що частково впливають на соціальні витрати. Така звітність унеможливує узагальнення інформації та прийняття ефективних рішень стосовно регулювання соціальних витрат як на мікро так і макрорівнях.

Література:

1. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія [Текст] / [О.В.Пальчук, В.М.Савченко, І.В.Рузмайкіна та ін.]; за ред. Г.М. Давидова. – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. – С. 197-222.
2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://sd4ua.org/wpcontent/uploads/2016/11/Strategy_Sustainable_Development_UA.pdf.

Мерещенко А. В.

*студентка факультету обліку та фінансів
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

Магопець М. С.

*студент факультету будівництва та транспорту
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗАПАСИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНОЮ ТА ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах визначальним фактором конкурентоспроможності вітчизняних підприємств є результати інноваційної діяльності, можливості активізації якої залежить, по-перше, – від наявності необхідного ресурсного потенціалу (матеріального, виробничо-технічного, кадрового, інтелектуального й т. ін.), по-друге, – від якості інформаційного забезпечення, налагодження взаємодії інформаційних та інноваційних процесів, що створює належні умови для ефективного провадження та розвитку виробничо-комерційної діяльності підприємств в цілому. Єдиним джерелом отримання і передачі достовірної інформації про результати діяльності підприємства, у тому числі і його інноваційної діяльності є бухгалтерський облік. Отже, від стану бухгалтерського обліку і якості облікової інформації залежить раціональне прийняття управлінських рішень. Облікова інформація, яка використовується для прийняття управлінських рішень в сфері виробничо-комерційної та інноваційної діяльності підприємства повинна відповідати певним критеріям, основними з яких є наступні.

1. Достовірність інформації – її здатність відображати фактичний стан справ.
2. Об'єктивність інформації – її незалежність.
3. Повнота інформації – її достатність для прийняття управлінських рішень.
4. Актуальність інформації – її суттєвість для даного періоду часу.
5. Зрозумілість інформації – її доступність для сприйняття відповідними користувачами.
6. Періодичність інформації – її стабільна повторюваність за часом надходження.
7. Систематизація інформації – можливість її використання для подальшої обробки з метою приведення до певного виду та інтерпретації.
8. Співставність інформації – можливість її порівняння за різними ознаками.
9. Раціональність інформації – витрати на збір та обробку інформації повинні бути мінімальними.
10. Перспективність інформації – можливість її використання під час середньострокового та довгострокового прогнозування.

Визначеним критеріям має відповідати облікова інформація щодо всіх наявних ресурсів підприємства, всіх напрямів та видів його діяльності.

В сучасних умовах особливої актуальності набувають питання розкриття інформації про запаси в системі управління виробничо-комерційною та інноваційною діяльністю підприємства, оскільки саме запаси є найнеобхіднішим ресурсом будь-якої системи економічної діяльності підприємства, завдяки якому вдається згладжувати нерівномірність виробничого процесу, споживання і розподілу благ матеріального характеру. Не буде перебільшенням сказати, що запаси є однією з причин самого

існування підприємства. У всіх товаропродукуючих виробничих системах і більшості систем сфери обслуговування є певні запаси, які в складі оборотних активів становлять близько 60-70%.

Сформована облікова інформація щодо запасів використовується у системі управління виробничо-комерційною та інноваційною діяльністю для:

- визначення принципів підходів до формування інформації про запаси підприємства;
- оперативного отримання інформації про надходження та витрачання запасів у розрізі їх кількості, якості та матеріально відповідальних осіб;
- аналізу наявності та руху запасів за попередні періоди;
- безперервної оцінки реальної вартості запасів на складах підприємства;
- оптимізації обсягу закупівлі запасів, виявлення резервів зниження витрат, пов'язаних із заготівлею запасів;
- оптимізації обсягу основних груп запасів підприємства;
- вибору методу оцінки запасів при їх вибутті, який є найкращим для підприємства;
- створення ефективної системи контролю за рухом запасів на підприємстві;
- контролю за дотриманням встановлених підприємствами норм запасів;
- підвищення достовірності відображення на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій із надходження та витрачання запасів;
- своєчасного складання та подання оперативної, періодичної та звітної інформації про рух запасів підприємства.

Раціональне використання запасів, застосування не високих за вартістю і сучасних матеріалів – одна з найважливіших передумов поліпшення економічних показників роботи підприємства у цілому.

Облікове забезпечення формування інформації про запаси підприємства для цілей управління виробничо-комерційною та інноваційною діяльністю ґрунтується на визначенні функціонального призначення елементів методу бухгалтерського обліку (інвентаризація, документування, оцінка, рахунки, подвійний запис, фінансова звітність) в системі управління. Аналіз літературних джерел [1; 2], дає підстави для розуміння і сприйняття ролі та значення елементів бухгалтерського обліку щодо запасів підприємства для цілей управління виробничо-комерційною та інноваційною діяльністю в наступному контексті:

- інвентаризація - визначає фактичну наявність та якісний склад запасів на певну дату;
- документування - забезпечує документальне оформлення операцій наявності та надходження і вибуття запасів;
- оцінка - дозволяє здійснити первісну оцінку запасів, оцінку при вибутті та оцінку на дату складання фінансової звітності у грошовому вимірнику;
- рахунки - є засобом накопичення та узагальнення інформації про наявність та рух запасів підприємства;
- подвійний запис - забезпечує відображення наявності та руху запасів у системі рахунків бухгалтерського обліку;
- фінансова звітність - відображає вартість запасів підприємств на звітну дату (баланс) та систематизує інформацію про наявність господарських операцій із запасами та оцінку запасів на дату складання фінансової звітності у грошовому вимірнику за звітний та минулий періоди (інші форми фінансової звітності).

Всі перелічені методи дають можливість отримати достовірну інформацію про запаси для прийняття ефективних управлінських рішень. Сукупність розглянутих елементів методу бухгалтерського обліку утворює систему облікового забезпечення формування масиву інформації про запаси в системі управління виробничо-комерційною та інноваційною діяльністю підприємства.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2005. 756 с.
2. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку . К. : КНЕУ, 2001. 334 с.

Наукове видання

***“Конкурентоспроможна модель інноваційного
розвитку економіки України”***

**Збірник тез доповідей
II Міжнародної науково-практичної конференції
11 квітня 2019 року**

Тези доповідей надруковано в авторській редакції.

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Левченко О. М.
Технічна редакція: к.е.н. Царенко І. О.

Формат 60×84¹/₈. Папір офсет.

Друк різнограф. Ум. друк. арк.

Тираж 300 екз. Зам. №

Надруковано:

Приватне підприємство “Ексклюзив-Систем”

Свідоцтво ДК № 4470 від 17.01.2013 р.

25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 25

тел. / факс 24-35-53